

BETÄNKANDE

II.

DEN 12 DECEMBER 1887

AF

KOMITÉN FÖR AFGIFVANDE AF FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER I SYFTE ATT
UPPHJELPA DEN EKONOMISKA STÄLLNINGEN I LANDET

JEMTE

STATISTISKA TABELLER OCH DIAGRAM.

STOCKHOLM, 1887.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

TILL KONUNGEN.

Sedan Eders Kongl. Maj:t funnit skäligt, genom Nädig skrifvelse den 19 Mars 1886, åt en serskild Kommitté uppdraga att föreslå åtgärder egnade att underlätta vilkoren för jordbrukets och andra näringars be-

drifvande eller eljes bidraga till upphjelpande af den ekonomiska ställningen i landet, samt Kommittén, till följd deraf, den 19 nästföljande November i underdånighet afgifvit sitt betänkande I »angående möjligheten att bereda allmän fraktlindring vid Sveriges jernvägar»; får Kommittén, som tillika i anledning af serskilda nådiga remisser utlåtut sig angående bildande af en fond för täckdikningslån och om ifrågakställd ned-sättning i räntan för odlingslån, härjemte underdånigst öfverlemna sitt af bilagor åtföljda betänkande II; med hvilket Kommittén anser det åtdensamma uppdragna arbete afslutadt.

De undersökningar, som derunder blifvit anställda, hafva icke blott åsyftat att klargöra den ekonomiska ställningen samt utreda dess orsaker, utan äfven berört flere bland de områden, såsom kommunikations- och transportmedlens, vissa grundförbättringars, skattelindringens, den allmänna räntefotens, hypoteksväsendets, in-teckningsväsendets, kreditens och vissa kreditanstalters, associationsväsendets, spannmåls- och exporthandelns, samt den allmänna undervisningens och folkuppfostrens områden, inom hvilka åstadkommandet af förändringar samt införandet af bättre system kunde anses i någon mera allmän utsträckning verka till gagn för närin-garne samt till återställande och betryggande af välstånd i landet.

Men redan sjelfva uppgiftens omfattning och ämnenas beskaffenhet hafva icke medgifvit Kommittén att åt alla de henne förelagda viktiga frågor finna en fullt tillfredsställande lösning.

Det är därför endast inom ett fåtal områden undersökningarne ledt till direkta förslag; och bland desse äro de most betydande af den be-

skaffenhet och det omfång, att desamma, äfven om de eljes vinna godkännande, icke lära kunna, utan under förutsättning af andra organisationsåtgärder samt efter hand, verkställas.

Stockholm den 12 December 1887.

Underdånigst:

ARVID F:SON POSSE.

CARL EKMAN.

A. P. DANIELSON,
med reservation.

F. v. ESSEN.

E. FRÄNCKEL.

CARL IFVARSSON.

GUSTAF KILMAN.

O. LJUNGQUIST.

CHRISTIAN LOVÉN.

J. H. PALME.

J. Osterman.

Då åt Kommittén uppdragits att föreslå åtgärder egnade att »underlätta villkoren för jordbrukets och andra näringars bedrivande eller eljes bidra till upphjelpande af den ekonomiska ställningen i landet», måste för Kommittén, på sätt den ock redan i sitt den 19 påföljande November afgifna betänkande I. i underdånighet aumält, framställa sig såsom en nödvändighet, att, innan förslag i den anbefallda syftningen kunde påtänkas, söka vinna en öfverblick af de serskilda näringarnes ställning och landets ekonomiska tillstånd öfverhufvud till erforderlig ledning för bedömandet, om och i hvad mån desse måtte kunna genom åtgöranden från statsmagternas sida af ett eller annat slag upphjelpas och förbättras.

*Inledning
och arbets-
plan.*

Kommittén har dervid väl med de henne till buds stående krafter och inom den tid, som skäligen kunde för arbetet beräknas, icke kunnat hoppas att annorlunda än i ganska ringa mån sprida ljus öfver förhållanden samt lösa problem, de der i Europas största industriidkande länder utgöra föremål för vidtgående undersökningar, samt, så vidt erfarits, hittills utan afgörande resultat ställt på prof de kunskapsrikaste och mest skarpsinniga förmågor samt framkallat en vidlyftig litteratur.

*Åtgärder för
utredning af
tillståndet.*

Men, för att åtminstone i någon mån förskaffa sig den för uppdragets fullgörande behöfliga kännedom, har Kommittén, med begagnande af den förunnade rättigheten att påkalla myndigheters och sakkunniges biträde, till en början, efter utarbetande af närlagda frågoformulär (Bil. A), från Öfverståthållare-Embete i Stockholm och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i rikets samtliga län infordrat utlåtanden angående den ekonomiska ställningen inom deras resp. förvaltningsområden och om de till densamma antagligen verkande orsaker.

Kommittén har vidare låtit, — med anknytning till uppgifterna i det utlåtande N:o 1 rörande jordbrukets finansiella angelägenheter, hvilket vid Riksdagen år 1867, med anledning af en då i ämnet gjord motion, af dess Serskilda Utskott afgifvits, — genom en dertill anlitad tjänsteman vid Kongl. Statistiska Centralbyrån på grund af dit inkomna officiella uppgifter utarbета en intill närvarande tid så nära som möjligt fort-

löpande statistik öfver vissa hufvudgrupper af landets näringar samt sådana förhållanden, hvilka kunna anses i någon väsendtligare mån beteckna en förkofran eller tillbakagång af landets allmänna välstånd.

Slutligen har Kommittén genom Kongl. Utrikes-Departementets medverkan sökt förskaffa sig del af de i utlandet af der arbetande Undersökningskommissioner afgifna utlåtanden och rapporter, så väl som af den i ämnet tillgängliga litteratur.

Af det sålunda insamlade material har det utländska befunnits visserligen egnadt att i väsendtlig mån bibringa kännedom om den ekonomiska ställningen i utlandet, men i anseende till sitt betydliga omfång och uppställningens form icke att hvarken i sin helhet eller i sammandrag här återgifvas.

Deremot har Kommittén funnit sig böra härjemte öfverlemna ej mindre en sammanfattning af Öfverståthållare-Embets och Länsstyrelsernas utlåtanden, än äfven de utarbetade statistiska tabellerna med tillhörande grafiska framställningar, — hvilka handlingar återfinnas: den förre i bilagan *Litt. B.* och de sednare i bilagde Tab. 1—42 med diagram.

Då, efter denna redogörelse för sina förarbeten, Kommittén nu öfvergår till sjelfva hufvudsaken, fördelar sig det föreliggande ämnet naturligen i tre hufvudafdelningar, under hvilka torde böra behandlas: *i den första* frågan om den ekonomiska ställningens verkliga beskaffenhet; *i den andra* frågan om de orsaker, som kunna anses hafva berörde ställning frambragt eller dertill väsendtligen medverkat, och slutligen *i den tredje* de hjälpmedel, som till förbättrande af det ekonomiska tillståndet må af omständigheterna påkallas samt kunna föreslås.

*Schildring af
den ekonomiska
ställningen.*

Beträffande alltså till en början den verkliga ekonomiska ställningen i landet, är det dess värre ett allom bekant, oroande factum, att från nästan alla delar af riket, stad eller land, likasom från idkarne af de fleste näringsgrenar och yrken, länge försports och fortfarande höres en sammanstämmande och högljudd klagan öfver ekonomiskt betryck samt bristande eller ofördelaktig afsättning för näringarnes produkter med deraf minskade inkomster i förening med näringarnes och deras idkares obestånd.

Visserligen hafva bland Länsstyrelserna fyra förklarar, att, ehuru inom deras orter näringarne vore, i jmförelse med föregående period, mindre inbringande och detta framkallat missbelåtenhet, denna likväl icke stegrats till allmännare klagan, samt fem andra allenast för vissa delar af länen eller med vissa inskränkningar medgifvit förekomsten af klagor

mål öfver ekonomiskt betryck. Men deremot hafva de öfrige femton jemte Öfverståhållare-Embete obetingadt och några med starkare betoning vitsordat icke allenast att en sådan klagan vore inom områdena för deras förvaltning allmän samt flestades yttrade sig i misströstan om näringarnes bestånd, utan äfven att för klagomålen förefunnes fullt giltige och berättigade anledningar serskildt hvad anginge jordbruket och landets andra hufvudnäringar samt, genom återverkningarne af desses obestånd eller tryckta ställning, jemväl beträffande de öfriga näringsgrenarne, industrien, handeln och sjöfarten.

Det lärer följaktligen och vid betraktande af åtskilliga andra omständigheter icke kunna betviflas eller bestridas, att ju vårt land, öfverhufvud taget, för närvarande befinner sig i en mera eller mindre ogynnsam ekonomisk belägenhet; att denna är förhanden serskildt med hänseende till de näringskällor, ur hvilka landet förnämligast har att hemta styrka och inkomst, och att den följaktligen är i samma mån egnad att ingifva allvarliga bekymmer.

Men äfven med erkännandet och behjertandet häraf är ännu icke uttrönt och förklaradt, hvori de förhanden varande svårigheterna och det ekonomiska betrycket egentligen bestå.

Rådfrågar man *statistiken* och dervid närmast fäster sin uppmärksamhet vid *befolkningsförhållandena*, hvilka, såsom äfven 1867 års Serskilda Utskott med rätta anmärkt, pläga vara af väsendtlig betydelse såsom mätare af ett lands ekonomiska ställning, så inhemtas af tabellerna N:o 1 och 2:

	åren 1861—1870.	1871—1880.
att tillvexten i landets folkmängd utgjort i medeltal.	0,77 %,	0,92 %,
på samma gång för hela Europa medeltillvexten varit	0,75 »	0,80 »;

att, vid jämförelse med Europas serskilda länder, Sverige under begge ofvannämnde tioårsperioder med afseende på folkmängdens tillvextprocent intagit rummet N:o 12 bland 23 länder;

och af tabellerna N:o 3 och 4:

att *antalet ingångne äktenskap*, som under perioden 1871—1880 med 6,81 pr 1,000 invånare varit relativt ogynnsamt och ställt Sverige i sista rummet bland 15 länder, motsvarat på samma invånareantal, under tiden 1866—1884:

lägst år 1868.....	5,46	
högst år 1873.....	7,31	
samt år 1885.....	6,63	hvilket
sistnämnde förhållande är bättre än under hvarje af de 7 nästföregående åren;		
att <i>antalet lefvande födde</i> , som varit högst 1879 och lägst 1868, samt pr		
1,000 invånare år 1884 motsvarat.....	30,0	
väl för 1881—1885 utgjort i medeltal blott.....	29,4	
samt varit lägre än under de tre föregående femårsperioderna och för åren		
1871—1880 ställt Sverige efter 13 andra länder i Europa, men icke synes		
förete någon oroande förändring;		
att <i>beträffande antalet aflidne</i> , som per 1,000 invånare åren 1866—		
1870 utgjort	20,5	
men åren 1881—1885 nedgått till.....	17,5	
Sverige bland 15 Europas länder intager andra rummet näst efter		
Norge med.....	16,9;	
att <i>nativitetsöfverskottet</i> , som åren 1881—1885 utgjort.....	11,9	
väl <i>understigit</i> öfverskottens medeltal under de två nästföregående		
femårsperioderna, som varit högst.....	12,4;	
men <i>öfverstigit</i> siffran för 1866—1870, som utgjort endast.....	9,2	
och under 1871—1880 ställt Sverige i 6:te rummet bland 15 Europas		
länder; och		
att, hvad slutligen angår den verkan folkmängden rönt af <i>utvandring</i>		
och <i>invandring</i> , den förra, som		
från 1866, då den utgjorde.....	7,206 personer	
år 1882 steg till.....	50,178	»
sedermera minskats, så att den år 1885 uppgick endast till 23,493		
men invandringen, som först år 1873 var af betydighet, derefter alltjemt		
ökats så att den år 1885 utgjorde 5,792 personer; hvarvid torde för-		
tjena anmärkas att, såsom uti en i Statistisk Tidskrift intagen uppsats		
blifvit utredt, utvandringen icke ens 1882, då den var högst, varit stark		
nog att omintetgöra den naturliga folkökningen.		
Tager man dernäst i betraktande <i>landets fattigvårdsförhållanden</i> , hvilka,		
om några, böra angifva graden af der rådande allmänna välstånd, vi-		
sar Tab. 15, att väl det <i>absoluta antalet</i> understödstagare, som		
åren 1866—1870 utgjorde.....	194,763	
år 1881 stigit till.....	225,296	
och år 1885 ännu uppgick till.....	221,911;	

men att sistnämnde antal i procent af folkmängden icke utmärker sämre förhållande än åren 1866—1870 eller 4,74 %.

Skiljer man mellan landsbygden och städerna, visa sig procenttalen hafva utgjort

	på landsbygden, i städerna.	
åren 1866—1870.....	4,37	6,82
» 1876—1880.....	4,14	6,56
år 1885.....	4,33	6,67

hvilka sistnämnda tal understiga för landet de fem och för städerna de sex näst föregående årens; och framgår deraf dels att i förhållande till folkmängden i städerna underhållas ungefär en half gång flere fattige än på landsbygden, och dels att öfverhufvud fattigdomen i riket icke kan anses förökad.

Huruledes fattigbördan fördelat sig mellan serskilda delar af riket, inhemtas af Tab. N:o 16, ur hvilken här må antecknas, att under åren 1875 och 1885 procenttalen af understödstagare i förhållande till folkmängden ställt sig på landet lägst för Jemtland med resp. 1,29 och 1,69 samt för de öfrige nordliga länen utom Norrbottens och för Gottland, men högst i Göteborgs och Bohus län med 5,88 och 5,56, Vermland, de småländska länen och Östergötland och bland de upptagne städerna mest ogynnsamt i Norrköping med 8,58 och 9,48 samt i Göteborg med 8,59 och 8,49.

Öfvergår man derefter till förhållandet med afseende på *brott och förseelser*, framgår af Tab. N:o 12, att medeltalet af fångar, som på 10,000 invånare årligen motsvarat åren 1866—1870..... 14,3, sedermera successive nedgått, så att det 1885 utgjorde blott ..... 8,3, samt att, ehuru antalet *sakfælde*, som 1866—1870 utgjorde i me-

deltal.....	77,5,
stigit 1881—1885 till.....	121,4,
åter antalet af dem, som blifvit fälda för gröfre brott, utgjort	
1866—1870.....	5,6;
men 1881—1885 sjunkit till.....	4,0,
eller ensamt 1885 till.....	3,9,

allt per 10,000 invånare årligen; hvaraf är uppenbart att tillvexten i antalet sakfælde uteslutande faller på sådana förseelser, som kunnat försonas med böter, men att deremot de gröfre, med fängelse eller straffarbete belagda förbrytelseerna, till hvilka höra jemväl brott mot egendom, under tiden med mera än en fjerdedel minskats.

Tillsär man vidare, huru det under de tjugo åren 1866—1885 förhållit sig med *utsökningsmålen* och *konkurserna* i landet, så inhemtas af Tab. N:r 10:

att de afgjorda <i>utsökningsmålen</i> , som för åren	Antal.	Ådömdt belopp.
1866—1870 visade i årligt medeltal	75,553	kr. 15,904,115,
samt under nästa femårsperiod betydligt minskades, men sedermera åter stigit, för åren 1881—		
1885 uppgått till	23,521	» 8,605,305,
och ensamt 1885 till	25,988	» 10,343,943,

samt sålunda och äfven om de år 1886 något ökats, nu icke torde uppgå till mera än omkring $\frac{2}{3}$ -delar af de för 1866—1870 angifna antal och belopp eller de af ungefär lika höjd, hvilka tabellen upptager för åren 1878 och 1879; samt

att förhållandet med afseende på <i>konkurserna</i> , som i medeltal utgjort	
åren 1866—1870	4,516
men åren 1881—1885	3,599,

varit ungefär enahanda.

I afseende på lagsökningarnes och konkursernas fördelning mellan olika landsdelar och städer redogöres i Tab. N:r 11, hvartill hänvisas.

Af de under perioden 1866—1885 <i>lagfarna köp af fast egendom</i> , hvilka närmare redovisas i Tab. N:r 7 och för hvilka köpesumman,	
år 1866 utgörande	kr. 90,439,870,
år 1885 stigit till	» 299,169,007,

hafva för *egendom försäld efter utmätning eller konkurs*, belupit

åren 1866—1870	14,4 %
1871—1875	3,8 »
1876—1880	4,7 »
1881—1885	4,2 »
och ensamt 1885	3,1 »

hvilket sistnämnde procenttal är lägre än de 7 nästföregående årens, endast $\frac{1}{5}$ till $\frac{1}{4}$ af procenttalen 1867—1871, ungefär $\frac{1}{3}$ -del af det år 1879 och $\frac{1}{2}$ af procenttalet 1881.

Tabellen visar i öfrigt, att köpesumman i årligt medeltal utgjort, för *fastighet å landet*:

åren 1866—1870	kr.	72,704,498
1881—1885		103,267,926
och ensamt 1885		99,708,748
men för fastighet i städerna:		
åren 1866—1870		18,866,179
1881—1885		93,562,750
och ensamt 1885		199,460,259.

Vidkommande tillgången på arbete och arbetspriserna har visserligen utredning icke kunnat skaffas om antalet och omfattningen af de större allmänna arbetsföretag, jernvägsbyggnader med flere, som, efter hvad bekant är, under de sednare åren förekommit i olika delar af landet, eller af antalet dervid sysselsatte arbetare och de till dem utbetalte arbetslöner; men man erhåller dock om hithörande förhållanden en viss föreställning af Tab. 27 och 14, den förra öfver fabriksverksamheten åren 1866—1885 och den sednare om arbetsprisen 1866—1884.

Förstnämnde tabell utvisar nemligen i årligt medeltal:

	Antal i gång varande fabriker.	Använde arbetare.	Hästkrafter.	Tillverkningsvärde Kronor.
för åren 1866—1870	2,235	31,601	9,974	82,966,107
men efter successivt stigande, för år 1885	2,976	72,980	41,349	191,469,886,

hvilket sistnämnda värde är det högsta under 20-årsperioden och, likasom arbetareantalet, mellan 2 och 3 gånger högre än vid periodens början.

Af den sednare tabellen inhemtas åter, att arbetslönerna varit högst under åren 1873—1876, samt, ehuru de sedermera minskats, ännu äro betydligt högre än åren 1866—1870; och att i hvarje fall minskningen icke är anmärkningsvärd, om den sammanställs med den samtidigt inträdda miskning i kostnaden för de förnämsta lifsförnödenheterna.

I förening angifva båda tabellerna åtminstone icke några tecken till minskad tillgång på arbete och bekräftas en sådan uppfattning af de från länen inkomna utlåtanden, i hvilka flerstädes finnes aumärkt, å ena sidan, att arbetslönerna icke sjunkit i förhållande till priset på alla råvaror och produkter, samt, å andra, att arbetarnes ställning öfverhufvud vore gynsam och förbättrad.

Till upplysning om kapitalbildningen i landet lemnas bidrag i bifogade Tab. N:r 13 öfver sparbankerna i riket under åren 1866—1884; hvaraf inhemtas, att under perioden sparbankernas antal ökats med cirka 97 %,

delegarnes med 258 % och deras innestående behållning, som sistnämnda år utgjorde 209,276,573 kr., med 450 %; äfvensom att under alla åren, utom 1877—1879, insättningarne öfverstigit uttagningarne och det vissa år med från 5 till närmare 10 millioner kronor.

Äfven för åren 1885 och 1886, för hvilka emellertid siffrorna ännu ej blifvit tillgängliga, läser tillväxten fortfar, ehuru åtminstone i flera af de större sparbankerna insättningsräntan blifvit nedsatt.¹

Att *tillgång på penningar* serskildt för jordbruket icke saknats, framgår af styrelse- och revisionsberättelserna öfver Allmänna Hypotheksbanken för år 1886, som utvisa, att nämnde bank under tiden från 1861, då dess verksamhet börjades, tillhandahållit hypotheksföreningarne och, genom dem, landets jordbrukare förskotts- och amorteringslån till sammanlagdt belopp af 318,898,548 kr., deraf under de tre sista åren 28,877,309 kr; hvarförutan det är bekant, att banken förfogar öfver en icke obetydlig fond lånemedel, som icke af hypotheksföreningarne eller deras delegare tagits i anspråk och därför måst tills vidare på annat sätt fruktbargöras.

Likaledes torde, äfven om några siffror i hänseendet icke framläggas, få antagas obestriddigt, att de enskilda bankerna och öfrige penninge-inrättningarne i landet på antagliga säkerheter villigt tillhandahållit lån och krediter.

Beträffande *årsvexten* och *skördeförhållandena* i landet innehåller Tab. N:r 20, omfattande åren 1874—1886, de närmare detaljerna; men torde här ur Tab. N:r 21 böra antecknas att *skörden, reducerad i rågvärde* efter angifven grund, i sin helhet utgjort i medeltal för år, under perioden

1876—1880	32,356,100 hektoliter.
1881—1885	34,092,000 »
1886	34,786,600 »

Sädesskördens vikt i centner, som utgjorde

<i>lägst</i> år 1874	35,329,500
<i>högst</i> år 1882	53,843,330
samt år 1884	52,915,580
uppgick år 1886 till	52,226,500

ctr, eller mera än under något af åren under perioden, utom 1882 och 1884.

¹ Utom de sålunda besparade medel finnas, såsom bekant, betydliga fonder förvaltade af Postsparbanken, Lifförsäkrings- samt Kapital- och Lifränte-anstalterna, de allmänna Pensionsinrättningarne m. fl. inrättningar, bland hvilka en del först på sista tiden tillkommit.

Fördelad på de serskilda provinserna och invånareantalet har skörden motsvarat:

för åren 1876—1880, *högst*

i Malmöhus län	hektoliter	12,5
i Christianstads län	»	12,1,

samt *lägst*

i Vesternorrlands län	»	3,2
och för hela riket i <i>medeltal</i>	»	7,2;

för åren 1881—1885, *högst*

i Gottlands län	»	14,6
i Malmöhus län	»	13,1
i Christianstads län	»	12,4,

samt *lägst*

i Vesternorrlands län	»	3,2
och för hela riket i <i>medeltal</i>	»	7,4;

samt år 1886, *högst*

i Gottlands län	»	14,5
i Malmöhus län	»	13,7
i Upsala län	»	12,2,

samt *lägst*

i Vesternorrlands län	»	3,7
och för hela riket i <i>medeltal</i>	»	7,4

allt pro persona.

Till utredningen om skörden ansluter sig naturligen en sådan angående *den i bruk tagna jordvidden och de verkställda jordförbättringarne* med de derfor af *landtbruksingenjörerne hållne förrättningar*, rörande hvilka af Tab. N:is 17, 18, 19 och 25 upplyses

att den till *trädgård* använda areal från år 1865 till och med 1884 stigit från 0,05 % till 0,08 % af hela egoviddens;

att myckenheten af *åker eller annan odlad jord* samtidigt vuxit från 2,333,341 hektar till 3,000,014 hektar eller från 5,77 % till 7,38 % af hela egoviddens;

att den *naturliga ängen*, som år 1865 utgjorde 1,925,274 hktr, år 1884 uppgick till 1,944,024 hktr;

att, beträffande *åkerjordens användning* den del, som begagnats till vårsäd, stigit från 30,80 % till 34,31 % och den, som brukats till grässkörd,

från 17,14 % till 23,48 % af åkerjorden, men de till andra säden och till träda använda delar deremot minskats;

att den brukade jordens vidd från 1875 till och med 1884 ökats med 1,579,967 hektar och att, ehuru relativ minskning inträdt i odlingen af höst-säd, balj- och spånadväxter samt potatis, odlingen deremot i fullt motsvarande mån ökats af vårsäd och foderväxter, hvilket sednare, såsom betecknande en utvidgad ladugårdsskötsel, torde utmärka ett obestridligt framsteg;

att under åren 1866—1884 i ungefärligt medeltal årligen *nyodlade* blifvit .....

hektar	12,500;
<i>vattenaftappning</i> egt rum å	» 4,865;
<i>underdikning</i> verkstälts å	» 27,149;
<i>ängsvattning</i> omfattat	» 1,461;
<i>mergling</i> skett af	» 18,757;
<i>skogssådd</i> utförts å	» 3,220;
och <i>skogsplantering</i> å	» 2,045;

att, under åren 1866—1885 *landtbruksingenjörers* biträde användts å 847 förrättningsställen samt deras förrättningar omfattat 39,437 hektar, allt likaledes i årligt medeltal;

att bland jordförbättringarne företrädesvis den viktiga underdikningen, men äfven mergling, skogssådd och skogsplantering under sednare hälften af omhandlade period betydligt ökats, samt

att *utsädet* från år 1865 till 1884 ökats på det hela med 1,271,663 hektoliter; hvaremellertid i procent af samfälda utsädet för perioden visar sig *tillökning* allenast

för hafre från 46,19 % till 55,25 %, och
för hvete från 2,90 % till 3,18 %, men

minskning för alla öfriga sädesslag, deribland

för råg från 21,51 % till 18,21 % och
för korn från 17,73 % till 13,77 %.

Kreatursstocken åter har, enligt Tab. N:r 22, från år 1866 till och med 1884

<i>ökats</i>	för hästar	från	437,159	till	476,008,
	» nötkreatur	»	1,983,112	»	2,327,003,
	» svin	»	386,606	»	476,889; men

*mins*kats för får från 1,644,781 till 1,410,177 och
 » getter » 131,711 » 101,496 stycken.

Reducerad, enligt angifven grund, till enheter af nötkreatur har den på det hela ökats från 2,667,058 till 3,040,264 eller med 373,206 dylika enheter, samt motsvarade år 1884 pr 1,000 invånare 655 st. eller högre förhållande än under samtliga föregående år under perioden utom 1873, då antalet uppgick till 665 st. pr 1,000 invånare.

I afseende på *värdet af handelsomsättningen* åren 1866—1885 inhemtas af Tab. Nr 28, att detta på det hela i årligt medeltal utgjorde:

åren 1866—1870	kr. 259,349,000
1881—1885	» 561,231,000
och 1885 ensamt	» 586,301,000

hvilket öfversteg alla de föregående årens utom 1883, då värdet uppgick till 590,460,000, men att, om man tager hänsyn serskildt till införsel och serskildt till utförsel,

införselvärdet, som, i årligt medeltal

åren 1866—1870 utgjorde	kr. 132,626,000
1881—1885 ökats till	» 317,531,000
och serskildt 1885 uppgått till	» 340,030,000,

hvilket är det högsta värdet under perioden samt *utförselvärdet*, som

åren 1866—1870 utgjorde	kr. 126,723,000
1881—1885 vuxit till	» 243,700,000
men serskildt 1885 belupit	» 246,271,000,

hvilket väl understiger värdena 1882 och 1883, men är högre än utförselvärderna under alla öfriga år af perioden.

Värdena hafva således under denna ungefärligen fördubblats; hvar emot i procent af den samfälda omsättningen införselvärdet stigit från 51,3 % år 1866 till 58 % år 1885; men utförselvärdet fallit från 48,7 % förstnämnda år till 42,0 % år 1885.

Huruledes varuutbytet med serskilda länder fördelat sig, inhemtas af Tab. Nr 29.

Utän att nu vidare inlåta sig på betydelsen för landets välstånd af förhållandet mellan införseln och utförseln eller den deraf uppkommande, s. k. handelsbalansen, bör Kommittén dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten på, dels hurusom i de flesta Europas länder införselvärdet fortfarande företer öfverskott öfver utförselvärdet, och dels på olikheterna i sättet att utröna dessa värden, af hvilka det sednare eller utförselvärdet,

såsom grundadt hufvudsakligen på beräkning och icke angifvande varans pris i afsättningsorten, i regeln måste framställa sig lägre än det verkliga; så att man endast med mycken varsamhet kan af uppgifterna draga tillförlitlig slutsats.

Detta gäller naturligen äfven om den jämförelse mellan in- och utförselvärderna å serskilda varor för åren 1871—1885, som innefattas i Tab. Nr 30, ur hvilken, med hänvisning i öfrigt till sjelfva tabellen, här må antecknas allenast, att utförselvärdet visar, delvis betydligt, *öfverskott* för artiklarne: *levande djur, matvaror af djur, trävaror oarbetade, sågade eller tillhuggne, trävaror arbetade, papper och pappersarbeten, mineralier, fabrikat samt metaller, oarbetade eller till en del arbetade*; men att deremot för alla öfriga varugrupper *underbalans* visar sig förhanden, deribland för *spanmål och produkter deraf*, som för åren 1871—1875 gåfvo öfverskott med kr. 17,217,401, för år 1885 med ej mindre än kr. 18,269,305, så att skillnaden utgjorde kr. 35,486,706.

Emellertid ådagalägger tabellen, att för flere af desse varugrupper utförseln, ehuru ännu understigande införseln, likväl under de sednare åren i procent tillvuxit mera än denna.

Beträffande specielt *in- och utförseln af kreatur och ladugårdsprodukter* åren 1866—1885 innefattas i Tab. Nr 24 närmare redogörelse, hvaraf framgår, att utförseln, ehuru de sista åren i vissa delar minskad, dock ännu mycket betydligt öfverskjuter införseln af nötkreatur, får, svin, ägg och företrädesvis smör, som 1885 lemnat öfverskott af ej mindre än 7,794,636 kilogram; men att underbalans deremot eger rum för hästar, kött, ost, hudar, samt isynnerhet fläsk, talg och ull.

I afseende på *Bergshandteringen* i landet åren 1866—1885 utvisar Tab. Nr 26

att *brytningen* ökats:

af *jernmalm* från 11,557,988 centner år 1866 till 20,546,016 centner år 1885, hvilken myckenhet öfverstiger samtliga de föregående årens, utom 1874, som företer högsta siffran eller 21,794,120 centner, samt 1882—1884;

af *zinkmalm* från 490,300 ctr år 1866 till 1,143,067 ctr år 1885, då brytningen varit störst, samt

af *stenkol* från 1,670,186 kubikfot 1866 till 8,313,821 kub.-fot år 1885, då brytningen varit högst samt öfverstigit 1883 års med omkring 1,000,000 k.-fot och de öfriga årens med från 1 ända till 6 millioner kubikfot;

och att *tillverkningen* likaledes vuxit af *stångjern* från 3,923,985 ctr år 1866 till 6,394,127 ctr år 1884 och 6,269,042 år 1885, då den, ehuru något lägre än 1884 års tillverkning, ännu öfverstigit alla öfriga årens; af *stål* från 94,486 ctr 1866 till 1,815,511 ctr år 1885, då den varit högst och mera än dubbelt så stor som alla föregående år under perioden till och med 1880;

af *stål- och jernmanufaktur* från 454,867 ctr år 1866 till 1,003,962 ctr år 1885, hvilken sistnämnda myckenhet visserligen med 20 à 30 tusen ctr understiger tillverkningen åren 1882—1884, men öfverstiger alla de öfriga årens; samt

af *tackjern och gjutgods vid masugnar* från 5,414,870 ctr år 1866 till 10,933,031 år 1885, då tillverkningen varit högst under perioden;

hvaremot af *koppar* tillverkningen sjunkit från 44,834 ctr 1866 till endast 14,746 ctr år 1885; dertill anledningen torde böra sökas i upptäckten af rika koppargrufvor i utlandet.

Vidkommande *Svenska handelsflottan* inhemtas af Tab. N:r 31, att från 1875 till och med 1885 visserligen hela antalet fartyg minskats från 4,237 till 3,968, men att tantalet ökats från 507,049 till 517,061 samt att, under det af fartygen år 1875 funnos 664 ångfartyg om 83,007 ton och med 22,897 hästkrafter, ångfartygens antal ökats till 878 om 110,151 ton och med 31,466 hästkrafter.

Af desse fartyg hade enligt Tab. N:r 33 inseglats bruttofrakter, som, utgörande för åren 1876—1880 35,514,172 kr., men åren 1881—1885 endast 33,916,300 kr. allt i årligt medeltal, emellertid för år 1885 sjunkit till 28,983,717 kr. eller det lägsta beloppet under perioden; och hade af berörda frakter af ångfartyg inseglats lägst 1877 31,7 % och högst, år 1885, 47,8 %.

En ytterligare öfversigt af landets *Sjöfart* lemnar Tab. N:r 32, som visar, att

antalet från utlandet med last ankommande fartyg från 9,321 om 1,333,879 ton år 1876 stigit till 11,782 om 2,272,813 ton år 1885, och att bland dem Svenska fartyg utgjort lägst 43,7 % år 1876, och högst 52,1 % år 1882, samt för 1885 50,7 %; samt

antalet till utlandet med last afgångna fartyg likaledes stigit från 16,775 om 2,533,476 ton år 1875 till 18,985 om 3,393,596 ton år 1885, som är högre än under hvarje af periodens föregående år utom år 1883, då antalet varit 19,729 om 3,498,279 ton; och att Svenska fartyg dervid del-

tagit högst år 1880 med 40,8 % samt år 1882 med 39,7 % och 1883 med 39,3 %, men dernäst 1885 med 39,2 %.

För fullständigare öfversigt af landets utveckling må ytterligare antecknas:

<i>att</i> , enligt Tab. N:r 5, <i>fastighetsvärdet</i> , som år 1866 utgjorde:	
för taxerad jordbruksfastighet	1,774,677,486
» d:o annan fastighet	484,451,329
» bevillningsfri fastighet	109,144,446
	2,368,273,261,
år 1886 stigit till:	eller tillhopa kr. 2,368,273,261,
taxerad jordbruksfastighet	2,241,417,645
d:o annan fastighet....	1,233,219,549
och bevillningsfri d:o	323,428,931
	kr. 3,798,066,125; ¹

att, enligt Tab. N:r 6, *Uppskattade inkomsten af kapital, tjenst, rörelse och yrke*, som år 1866 utgjorde kr. 162,521,154, år 1886 besteg sig till kr. 344,964,998;

att, enligt Tab. N:r 41, antalet *telegrafstationer* i riket från 93 år 1866 stigit till 181 år 1885 och de afsända telegrammens antal samtidigt från 418,744 till 1,166,634, motsvarande en på hvar fjerde invånare;

att, enligt Tab. N:r 42, *postanstalternas* antal, som år 1875 utgjorde 1,934, år 1885 ökats till 2,026, och samtidigt antalet postförsändelser stigit från 54,956,260 till 96,280,592 samt värdet af assurerade försändelser, postanvisningar och postförskott från 565,785,588 kr. till 766,661,759 kr.; och slutligen

att, under det år 1866 i riket funnos *jernvägar* till en längd af 1,278,5 kilometer, deraf statsbanor 851 och enskilda d:o 427,5, voro, enligt hvad af Tab. N:r 40 samt Kommitterades betänkande I sid. 13 inhemtas, vid 1885 års slut anlagda samt, med allenast ringa undantag, för trafik öppnade statsbanor .....

och enskilda banor	2,385 kilometer
	4,505 »

eller tillhopa 6,890 kilometer.

Sådant är de officiella siffrornas vittnesbörd om landets utveckling under de två sista decennierna.

När i ett samhällens historia ett visst skede betecknas såsom »hård och dålig tid» serdeles af den svåra och betänkliga art, som allvarligt

¹ Förhöjningen är till en del en följd af den skärpta tillämpningen af författningen, som inträdde år 1879, då taxeringsvärdet steg med omkring 300 millioner kronor.

lotar välståndet och samhällsutvecklingen samt frampressar allmän klagan och misströstan, tänker man sig snarast det tillstånd som framkallas af någon sådan anledning, som svårare eller upprepad missvext, kännbarare brist på lifsmedel eller andra förnödenheter för de dagliga behoven, märkligen förknappad eller fördyrad penningetillgång, allmänna arbetslöshet med deras vanliga följeslagare, talrikare utmätningar och konkurser, minskad befolkning, vexande fattigdom och ökade förbrytelser.

Intet af allt detta kan dock, såsom ofvan är visadt, skäligen sägas för närvarande period utmärkaende eller verksamt i sådan grad, att det allmänt öfverklagade betrycket deraf kan förklaras eller väsendtligen kän-tecknas.

Sträcker man blicken något längre och skådar tillbaka på den ståndpunkt, hvilken vårt land och dess näringar intogo för 30 à 40 år sedan samt dermed jemför deras nuvarande ställning, visa sig nästan alla dess ekonomiska förhållanden hafva under den mellanliggande, jemförelsevis korta tiden undergått den mest genomgripande förändring samt nått en storartad utveckling, till hvilken, under lika tidrymd, hvarken vår egen eller knappt något annat europeiskt lands historia har något motstycke att uppvisa, åtminstone såsom resultat af fredligt arbete och utan att vara genom politiska tilldragelser och eröfringar framkalladt.

Utmattadt af de föregående krigens bördor och efterverkningar, med en, i förhållande till sin utsträckning, ringa folkmängd, föga tryggade finanser och ett genom myntförsämringar rubbadt samt i öfrigt illa organiseradt penninge- och kreditväsende, stod ännu under århundradets första decennier landet på nästan alla områden tillbaka för flertalet af Europas länder.

Bland hufvudväringarne stod jordbruket, som ännu icke i någon större mån mottagit den kraftiga impuls till ökad verksamhet, hvilken efterhand gafs genom en allmän skiftesdelning, på en mycket låg utvecklingsgrad samt bedrefs efter föråldrade metoder utan tillgodogörande af landbruksvetenskapens framsteg eller de af denna erbjudna medel att bekämpa inflytelserna af landets mindre gynsamma naturförhållanden. De dervid begagnade redskap voro likaledes föråldrade och otjenliga, byggnaderna, serskildt ekonomihusen, otillräckliga och dåliga, vägarne mångenstädes ofarbara, transportmedlen inskränkta och produkternas afsättning begränsad.

Inom bergshandteringen rådde i många afscenden och företrädesvis vid förädlingsverken enahanda mera ursprungliga förhållanden.

Fabrikerna voro fåtaliga och deras tillverkningar obetydliga samt med utlandets föga jemförliga.

Bland landets städer, som öfverhufvud voro illa bygda samt i saknad af nutidens förbättringar och bekvämligheter, gas- och vattenledningar m. m., hade, utom hufvudstaden, hvars folkmängd var relativt ringa, endast få en befolkning uppgående till eller öfver 10,000 invånare, och de förde öfverhufvud ett tynande lif utan att kunna tillgodogöra befintliga resurser.

Handeln inskränkte sig, med få undantag, som till en del betingades af serskilda omständigheter samt egde ringa varaktighet, merändels till småhandel och varuutbyte med den kringliggande landsbygden; och omsättningen var ringa.

Sjöfarten, om ock från några platser mera omfattande och med framgång bedrifven, idkades nästan uteslutande med segelfartyg samt var likaledes på det hela föga betydlig.

Penningväsendet, ombesörjdt hufvudsakligen af Riksbanken, ett fåtal lånekontor och banker i landsorten och några förvaltande kassor, var i hög grad otillfredsställande samt föga egnadt att förmedla affärerna vare sig inom landet eller med utlandet.

Postförbindelserna voro likaledes föga utvecklade. Telegrafer och jernvägar saknades. Anstalterna för folkbildningen voro jemförelsevis mycket få och bristfälliga. De för fackbildning afsedda, landtbruks- och slöjdszkolor med flere, likaså; likasom i ännu högre mån sjukvårdsinrättningarne och anstalterna för andra humanitetsändamål.

En helt annan bild af vårt samhälle framställer den närvarande tiden.

Skiftesverket är nu i det närmaste fullbordadt och odlingen har i allmänhet högst betydligt tilltagit. Ett förbättradt åkerbruk är infördt i förening med en ökad ladugårdsskötsel. De föråldrade redskapen äro utbytta mot nya af bättre beskaffenhet, och kraftiga, tid och arbete besparande maskiner komma allt mera allmänt i bruk.

I de flesta af landets åtminstone sydligare delar hafva gårdarne blifvit ombygde samt försedde med tillräckliga, varaktigare och prydliga hus, mångenstädes af tegel med bättre och mindre eldfarliga tak i stället för de fordna halm- eller torftäckta lerhusen.

För bergshandteringen och dertill hörande förädlingsverk hafva likaledes nya, dyrbarare och mera tidsenliga maskiner och byggnader anskaffats samt förbättrade metoder införts.

Fabrikerna och deras tillverkningar hafva mångfaldigats och utvecklats både i antal, omfång samt art, och i tillverkningssätt, så att de, åtminstone i vissa fall, nu kunna täfla med utlandets.

Städerna hafva, synnerligen efter och genom de nya kommunal-lagarnes införande, uppblomstrat, till betydliga delar ombygts samt blifvit försedde med så väl sanitära som andra allmänna förbättringar, på samma gång folkmängden och rörelsen ökats.

Handelsomsättningen har mångfaldigats.

Vid sidan af segelfartygen har uppstått en ångbåtsflotta af flera hundra fartyg.

Ej blott landsvägarne hafva blifvit allmänt förbättrade, utan ock jernvägar till en sammanlagd längd af omkring 7,000 kilometer i landets alla delar anlagde och för trafik öppnade.

Ett vidsträckt telegrafnät har blifvit knutet öfver landet och förbundet med utlandets, samt, till ytterligare lättnad för meddelandena inom orterna, telefon-väsendet redan vunnit en stor utbredning.

Postanstalterna och postförsändelsernas antal hafva många gånger fördubblats, på samma gång postbefordringen blifvit snabbare, enklare och billigare.

De äldre penningeinrättningarnes verksamhet har blifvit ökad samt bättre lämpad efter affärsbehofven, och i alla delar af landet hafva icke allenast uppstått nya banker, förmedlande affärerna och liquiderna, utan äfven uppvuxit andra penningeinrättningar, hypoteksföreningar, försäkrings- och garantiaktiebolag till allmänhetens betjenande och betryggande.

Så väl vid rikets universiteter, som för elementarundervisningen hafva med stora kostnader åstadkommits nya läroverks- och institutionsbyggnader och i nästan alla rikets socknar hafva uppförts ändamålsenliga och pryddiga skolhus, i vissa bland dem till antal af 5, 6 eller flere, så att hela antalet nu öfverstiger 10,000.

För landtbrukets utveckling har blifvit sörjdt genom landtbruksinstitut, rättare- och mejeriskolor. Nya slöjdskolor hafva inrättats och i de flesta af rikets provinser, så väl som i städerna, uppförts nya, flerstädes storartade sjukhus, hospital och andra dylika vårdanstalter.

Vårt land intager till följd häraf numera icke allenast i de flesta hänseenden ett hedrande rum bland Europas kulturländer, utan kan jemväl i vissa fall väl uthärda en jämförelse med desse, oaktadt utvecklingen hos dem långt tidigare tagit sin början samt främjats så väl af gynsamare naturförhållanden, som af en betydligare egen kapitalförmögenhet.

Med tillfredsställelse måste hvarje fosterlandsvän se denna hastiga och storartade utveckling.

Men huru bevisande i afseende å denna statistiken än är, lära dess siffror icke närmare belysa — än mindre vederlägga — tillvaron af det nu öfverklagade betryck, som är af alldeles serskild art och faller inom helt andra områden.

Döljas kan icke heller, att framstegen, huru glädjande de eljes äro, icke kunnat åstadkommas utan så väl bindande i högst betydlig mån af landets egna tillgångar, som ett jämförelsevis starkt anlitande af krediten i utlandet.

Betecknande är i detta hänseende företrädesvis den alltjemt förtgående *stegringen af den in-tecknade gälden*, hvarom Tab. N:is 8 och 9 lemna upplysning.

Af dessa tabeller inhemtas nemligen:

dels att inom riket in-teckningar i medeltal årligen *beriljats* till belopp:

åren 1866—1870 af.....	kr. 49,143,841,
1871—1875 af.....	» 62,842,444,
1876—1880 af.....	» 94,401,080,
och 1881—1885 af.....	» 104,300,793, men
ensamt år 1885 af kr. 122,195,395;	

samt *förnyats*:

åren 1866—1870 för.....	kr. 56,419,396,
1871—1875 för.....	» 61,486,304,
1876—1880 för.....	» 70,066,222,
och 1881—1885 för.....	» 85,694,335, eller
ensamt för 1885 för kr. 92,858,851;	

men *dödats* allenast:

åren 1866—1870 för.....	kr. 22,130,792,
1871—1875 för.....	» 22,457,242,

1876—1880 för ..... kr. 22,196,274,
 och 1881—1885 för ..... » 26,800,082, men
 ensamt 1885 för endast kr. 25,090,583;

dels ock att in-tecknade beloppet på det hela vuxit från kr. 1,188,500,000 år 1881 till kr. 1,405,326,000 år 1885, deraf ensamt i Stockholms stad med ej mindre än kr. 100,226,000 samt sistnämnde år i procent af taxeringsvärdet motsvarade högst i Stockholm 60,1 %, dernäst i Östergötland 44,8 %, Kalmar län 44,5 %, Blekinge 44,3 %, Jemtland 43,2 %, Upsala län 42,2 %, Skaraborgs 41,9 %, Elfsborgs och Christianstads län 40,9 %, Göteborgs och Bohus län 40,6 % samt lägst i Vesterbotten 21,6 % eller i medeltal för hela riket 40,9 %.

Enligt Justitieministerns embetsberättelse för 1885 gällde dessutom förlagsin-teckningar för omkring 53½ millioner kr. och hade i jernvägar under året in-tecknats något öfver 5 millioner kr.

Härvid torde serskildt beaktas dels att, under det en del egendomar ännu äro jemförelsevis med in-teckning föga belastade, ett icke ringa antal åter äro till vida större delen af sitt värde graverade eller öfverin-tecknade, och, dels att, i samma mån fastighetsvärdet sjunker, in-teckningarnes förhållande dertill måste ställa sig allt mera ogynnsamt.

När till den skuldbörda, som sålunda belastar fastigheterna, lägges den kredit, som förskaffats ensamt på namn, framträder ett missförhållande mellan, å ena sidan, den disponibla, till liqid användbara förmögenheten och, å den andra, de åtagna förbindelserna, som ehuru med hänsyn till landets utveckling ingalunda oförklarligt, likväl är i hög grad betänkligt och utan tvifvel måst synnerligen verksamt bidra till den öfverklagade allmänna förlägenheten.

Kreditens värde såsom häfstång för den ekonomiska utvecklingen bör visserligen ej underskattas allraminst i en tid af uppdrifven konkurrens och då det egna kapitalet är jemförelsevis knäppt.

Men ju kraftigare berörde hjälpmedel är, desto varsammare bör det användas, för att ej medföra fara; och likasom den enskildes ekonomiska bestånd är beroende ej allenast på storleken af hans inkomster utan äfven på utgifterna, beror också tvifvelsutan hela samhällets välstånd deraf, att icke jemnvigten mellan inkomster och utgifter rubbas.

Emellertid kan skäligen befaras, att genom ett alltför rastlöst framåtskridande en dylik rubbning i vårt land förorsakats.

Under den period af uppdrifven spekulation med stegrade priser och inkomster, som föregått det nuvarande betrycket, kunde icke heller utblifva, att ju visserligen förbättrade, men äfven kostbarare lefnadsvanor utbredde sig i landet icke blott bland de bemedlade, utan ock hos den stora massan af befolkningen, hvars behof och anspråk ökades, på samma gång begäret efter förut okända njutningar och böjelsen att lefva öfver sina tillgångar blefvo inom alla samhällslager mera allmänna.

*Prisfallet
och dess
orsaker.*

Men ehuru här af framkallats en finansiell öfverausträngning, hvaremot reaktion icke kunde utblifva, ligger likväl häri icke det företrädesvis utmärkande för ställningen.

Denna kännetecknas fast mera af det ojemförligt starka *prisfall*, hvilket inträdt och fortfar här så väl som i Europas fleste länder samt närmast drabbar de klasser, som innehafva produktionsmedlen; och den uppenbarar sig icke, — såsom de mera hastigt öfvergående penninge-, handels- och industrikriserna — i plötsliga och våldsamma omstörtningar, utan i ett fortsatt sjunkande i de flesta värden, hvilket alltmera försvårar produktionen och, då det utesluter all beräkning, jemväl tillintetgör spekulatjonen och förtroendet.

Att finna orsaken till detta prisfall är ett problem, som sysselsätter de skarpaste hufvud och pennor, och hvilket är desto svårare att lösa, som företeelsen uppträder under mycket olikartade förhållanden. Det är ock en af vetenskapen erkänd sanning, att icke någon mera märklig och allmän företeelse inom det ekonomiska området kan nöjaktigt förklaras ur en eller några orsaker, utan gemenligen är en produkt af ett stort antal faktorer.

Såsom hufvudsakligen verksamma eller åtminstone mera bidragande orsaker hafva nu af olika författare framhållits bland andra:

dels den starka tillökning af produktionskraft, som redan under åren 1850—1870 genom den utomordentligt ökade guldtillgången i förening med den deraf föranledda prisstegring och spekulation framkallades och hvilken sedermera under åren 1871—1873 genom verkningarne af det franska tyska kriget erhöill sin största stegring;

dels förökandet och förbättrandet under de två sista decennierna af samfärds- och transport-medlen, hvarigenom, jemte öppnandet af nya handelsvägar, icke blott fraktkostnaderna så betydligt förminskats, utan äfven världshandelns gång och art på det hela förändrats, isynnerhet derigenom att mellanhänderna allt mera undanskjutits och varornas lagrande i depôter blifvit obehöfligt;

dels den efter år 1870 inträdda betydliga minskningen af guldproduktionen i förening med inflytandet af silfvermyntets aflysande och guldmyntfotens införande i flere af Europas länder jemte afskaffande af tvångskursen i Nordamerikas förenta stater samt Italien och Frankrike; och

dels slutligen en allmän öfverproduktion jemte spekulationens återhållande af den befintliga mängd produktionskrafter, som nu, i följd af prisernas nedsättning, vore obegagnade, men, vid förändrad konjunktur, snart kunde komma i användning och erbjuda konkurrens.

Andre författare hafva emellertid bestridt flere eller färre bland de sålunda angifne orsaker, eller icke velat tillerkänna dem väsendtlig inverkan på priserna; och Kommittén vill för sin del i fråga om desamma icke uttala någon egen mening, så mycket mindre, som därför fordrades en mera omfattande utredning, än hvartill material finnes samladt.

Då för allt ekonomiskt sträfvande målet ytterst måste vara att med så litet arbete och kostnad som möjligt fylla de menckliga behofven, samt produktionen följaktligen, i samma mån den har framgång, regelrätt måste verka till allt billigare pris på produkterna, skulle det nu fortgående priset, i och för sig betraktadt, visserligen hvarken kunna anses abnormt, eller vara att beklaga, så mycket mindre, som, när ett sådant efterhand inträdde och verkade i samma grad på alla områden och inom alla samhällslager, de inbördes förhållandena emellan olika bytesvärden skulle blifva orubbade och verkningen sålunda visa sig endast i billigare lefnadskostnad för alla.

*Prisfallets
betydelse.*

Men helt annorlunda ställer sig saken, då priset icke allenast, genom att inträda efter en period med högt uppstegrade värden, medför hastig och stark förminskning i dessa med deraf uppkommande stora förluster, utan äfven, såsom nu är händelsen, träffar uteslutande eller företrädesvis en enda klass — i detta fall, enligt hvad redan är anmärkt, den, som innehar de egentliga produktionsmedlen; och det måste då för denna klass blifva nästan förkrossande, serdeles när den tillika, såsom förhållandet tyvärr är i Sverige, arbetar med till största delen främmande, lånta penningar, hvilka, utan afseende på varuprisens fall, måste till sitt nominela värde förräntas och återbetalas; och den tryckta ställning, hvori landets produktion härigenom blifvit allmänneligen försatt, kan icke undgå, att betänkligt återverka på landets välförstånd.

Innan Kommittén afslutar undersökningen om den ekonomiska ställningen, torde emellertid ännu böra påpekas följande, för ett riktigt be-

dömmande af densamma med dertill hörande frågor icke ovigtiga omständigheter.

Den ena bland dem är, att, likasom den enskilde icke sällan öfverdrifver ett påkommet ondt; så framträder ock vid vexlingar inom samhället från ett bättre till ett sämre tillstånd och i samma mån omskiptena sträcka sig till vida eller betydande områden en benägenhet hos de lidande samt hos dem, som frukta att af vexlingen drabbas, att inför sig sjelfva och den allmänna meningen öfverdrifva sina bekymmer.

Då en sådan benägenhet, hvartill tecken jemväl nu visat sig, emellertid är egnad att ej blott förlama de enskildes besinning, verksamhet och motståndskraft, då desse som mest behöfvas, utan äfven sprida en allmän, på näringslifvet återverkande misstro, föranledes häraf en oberäknelig skärpning af de olägenheter, som verkligen förefinnas.

En annan ej mindre stadgad erfarenhet är, att, i samma mån ett större antal eller en mera betydande klass af samhällets medlemmar röner förlägenhet, svårigheter och motgångar, hvilkas verkliga orsaker de ej inse och ur hvilka de icke kunna sig sjelfve omedelbart förhjelpa, visar sig en tendens att därför hvälfva den hufvudsakliga skulden på felaktiga och otillfredsställande samhällsinrättningar eller på den allmänna styrelsen och förvaltningen samt af förändringar i dessa vänta hjälp jemväl inom områden, som ligga utom deras uppgift och der de snart måste visa sig vanmäktiga.

*Frågan om
hjälpmedlen.*

Då, efter förutskickande af dessa anmärkningar, Kommittén nu öfvergår till frågan, i hvad mån genom det allmännas mellankomst någon förbättring i det öfverklagade tillståndet må kunna åstadkommas och hvilka *hjälpmedel* skulle kunna i sådant afseende föreslås; lärer det till en början vara af sig sjelft klart, att de orsaker till betryck, som bero på allmänt, icke ensamt här i landet utan äfven i främmande länder, rådande missförhållanden — såsom exempelvis det allmänna priset, en möjligen förhandenvarande öfverproduktion eller en relativt minskad guld tillgång — icke kunna genom några inom vårt land vidtagna åtgärder upphäfvast eller förändras, och att följaktligen hvarje förslag i sådant syfte skulle vara ändamålslost.

Lika uppenbart är, att, för så vidt betrycket har sin grund i finansiell öfveranstängning, illa beräknad spekulation, planlös hushållning eller för

högt uppdrifna lefnadsvanor, det icke ligger inom statsmagternas uppgift eller förmåga att derutinnan råda bot, utan att hjälpmedlen häremot måste sökas hos folket sjelft samt icke lära kunna bestå i annat, än dels nödig hvila för återhemtande af krafter, dels tillvägagående för framtiden med mera besinning och klokhets i näringsföretagen samt återvändande till ett enklare lefnadssätt.

Häraf lär visserligen icke nu, mera än eljes i dylika fall, kunna undgås, att de, som af dessa hjälpmedel icke kunna upprättas, måste i ekonomisk undergång lida följderna af sina felsteg eller misstag, hvarvid äfven åtskilliga andra af gifna skäl måste dragas med i fallet; men huru hårdt desse sålunda drabbas och fastän genom en sådan kris, och i samma mån den tager utsträckning, ej mindre näringsverksamheten, än egendomsförhållandena i allmänhet smärtsamt skola rubbas, måste dock krisen hufvudsakligen och till sist bereda ett sundare tillstånd.

Då vidare det torde få anses såsom en af erfarenheten bekräftad och allmänt erkänd grundsats, att, med hänseende till ett lands näringar, statsverksamheten icke med framgång eller gagn kan sträcka sig till vare sig näringarnes bedrivande för allmän räkning eller direkta åtgärder för deras ledning, kontrollerande eller utveckling, utan fast hellre bör inskränkas till det mera indirekta befrämjandet af den enskilda företagsamheten och näringsdriften, som innefattas dels i upprätthållandet af den lagbundna ordningen och rättsväsendet, dels i en efter näringarnes behof och bekvämlighet afpassad närings-, handels- och kreditlagstiftning, samt upprättande, der så erfordras, af lämpliga kreditanstalter, dels i åstadkommande af lätta och billiga samfärdsmedel, dels i beredande af tillfällen till inhemtande af ökade kunskaper, förvärfvande af större yrkesskicklighet och erhållande af nödig kännedom om produktions- och handelsförhållanden inom och utom landet, samt dels i lämplig uppmuntran för visade framsteg med mera dylikt; så är jemväl härigenom uppställd en gräns, utöfver hvilken det allmännas ingripande i och för afhjelpande af det öfverklagade ekonomiska betrycket icke kan anses tillrådligt, samt följaktligen åtgärder för nämnde ändamål icke böra af Kommittén föreslås.

I fråga åter om sådana mått och steg, som, enligt förestående uppfattning, kunnat påtänkas samt medföra en allmännare och mera genom-

*Redan af-
gifne förslag
och yttran-
den.*

gripande inverkan, har Kommittén, redan i sitt underdåniga betänkande I, framställt ett *förslag* till enskilda jernvägars inköpande af staten.

Kommittén har ock, till följd af Kongl. Maj:ts serskilda Nådiga remiss den 29 Oktober 1886 med utbrytande, från den mera generela behandlingen af de till förbättring af jordbrukets tillstånd syftande förslag, af den väckta *frågan om en täckdikningsfond*, i den 4 April 1887 serskildt afgifvet underdånigt utlåtande, tillstyrkt åstadkommandet af en allmän fond, för att i föreslagen ordning användas till befrämjande af den i en väl utförd täckdikning för jordbruket innefattade grundförbättring; likasom Kommittén, jemväl med föranledande af Nådig remiss, utlåtit sig angående ifrågakommande *nedläggning i räntan för odlingslån*. Utlåtandena härom återfinnas i *Bil. Litt. C. & D.*

*Skatte-
lindring.*

Bland åtgärder, som vidare kunna ifrågakomma serskildt »för underlättande af villkoren för jordbrukets bedrifvande» framställer sig äfven såsom viktig en fortgående lindring af de på jorden hvilande skattebördor, hvilken lindring uppenbarligen måste ega den största betydelse för flertalet af den jordbrukande delen bland landets befolkning så väl med afseende på förhanden varande minskning i jordbrukets afkastning, som därför att ifrågavarande beskattning, hvilken är grundad på helt andra än de nu rådande förhållanden, träffar nämnde befolkning i hög grad ojemnt både vid jämförelse med landets öfrige skattdragande invånare och i förhållande till jordens närvarande kultur, afkastningsförmåga och kamerala beskaftenhet.

Angelägenheten att afhjelpa de härutinnan rådande missförhållanden har, efter upprepade sorgfälliga utredningar, redan blifvit af Statsmagterna erkänd ej mindre i princip, än äfven genom borttagande till en del af ifrågavarande skatter; och det torde således i detta hänseende på Kommittén ankomma allenast, att inför Kongl. Maj:t uttala sin öfvertygelse, *att ett verksamt medel att förbättra villkoren för en stor del af landets jordbrukare utan tvifvel skulle vara en fortgående afskrifning af de jorden påhvilande, ännu återstående grundskatter samt rustnings- och roteringsbördor; hvilkas slutliga aflyftande från jorden Kommittén alltså anser sig böra i underdånighet tillstyrka.*

*Rättsväsen-
det och nä-
ringslagstift-
ningen.*

Beträffande rättsväsendet, som, ur Kommitténs synpunkt, torde påkalla uppmärksamhet, endast i hvad angår handels-, närings- och kreditlagstiftningen, läser frågan om den förstnämnda redan vara under be-

handling af sakkunnige i sammanhang med förslag till mera omfattande reformer i den allmänna lagen.

Jemväl för afhjelpande af bristerna i den egentliga näringslagstiftningen erfordras speciel sakkunskap; och Kommittén tillåter sig i afseende derpå här antyda allenast, att botemedlet emot den för näringarnes bedrivande menliga osäkerhet i förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, som öfverklagas, torde snarast och med största utsigt till gagneligt resultat vara att söka, icke i återgången till det forna skräväsendet med sitt ensidiga tvång och dermed förenade inskränkningar i näringsfriheten, utan i ett sträfvande, att, med uppkallande af arbetarens eget intresse i saken, göra honom, så att säga, mera bofast, dertill Kommittén föreställer sig skulle väsendtligen bidra icke allenast, om utvägar kunde finnas att mera allmänt inrätta och på fördelaktiga villkor tillförsäkra arbetarne egna bostäder, utan äfven, om åt dem, genom sjukkassor, olycksfallsförsäkringar m. fl. dylika åtgärder, kunde beredas förmåner på ett sådant sätt, att deras tillgodonjutande ställdes beroende af arbetarnes ordentliga qvarblifvande vid de af dem åtagna arbeten samt af respekterandet af derom slutne aftal. Frågan härom tillhör emellertid närmast en annan, af Kongl. Maj:t förordnad kommittés uppgift och är därför här endast i förbigående berörd.

Hvad kreditlagstiftningen angår, gäller väl äfven i afseende å denna, att egentliga förslag till ändringar deruti måste hänskjutas till mera speciellt sakkunnige, men denna lagstiftning är dock af alltför omedelbar och ingripande verkan på landets näringslif, att de kånbarare bristerna i densamma skulle kunna af Kommittén förbigås; och Kommittén kommer alltså att i hänseendet här nedan göra serskild framställning; men anser sig likväl böra redan nu uttala den uppfattning att åtskilliga bland bristerna i landets kreditväsende äro att tillskrifva ej mindre sjelfva lagstiftningens beskaffenhet, än en viss slapphet i dess tillämpning samt mindre goda kreditbruk.

Emellertid och då, enligt Kommitténs uppfattning i afseende på karakteren af det i landet rådande betryck, bankernas nuvarande organisation och verksamhet icke kunna fritagas från andel i skulden till detta, finner sig Kommittén böra framhålla angelägenheten af, *att en ändamålsenlig reform af landets bankväsende, som redan länge stått på dagordningen samt blifvit af en serskild Kommitté förberedd, icke vidare fördröjes, likasom serskildt deraf att, vid en sådan reform, jemväl frågan om behöflig*

Kreditlagstiftningen i allmänhet.

revision af lagstiftningen för sparbankerna och om kontroll öfver deras rörelsesätt tages i öfvervägande.

*Utvägar till
erhållande af
förlag.*

Bland de Kommittén förelagda uppgifter framträder emellertid, enligt det Nådiga uppdraget, i främsta rummet, att taga i öfvervägande: »huruvida icke genom anordningar på kreditväsendets område tillfälle kunde beredas för jordbruk och andra näringar att erhålla förlag på gynnsammare vilkor än för närvarande».

Vid ett sådant öfvervägande måste till en början dels visa sig nödigt, att undersöka de utvägar till erhållande af förlagsmedel samt erforderlig kredit, som för närvarande stode näringarne till buds, samt om vilkoren därför voro gagneliga och med näringarnes behof under rådande betryck förenlige, eller, i motsatt fall, kunde förbättras; dels ock ligga nära till hands att samråda med de penningeinträttningar, af hvilka en kraftigare medverkan till lättnader i afseendet syntes vara att påräkna.

*Riksbankens
afbetalnings-
lån.*

I dylikt afseende har Kommittén, som icke saknat kännedom om den bland allmänheten gängse föreställning, att utväg till fördelaktigare kredit skulle kunna beredas genom en utsträckning af och jemkning i vilkoren för de af Riksbanken lemnade afbetalningslån, ansett sig böra inhemta yttrande af Riksbankens Fullmäktige, hvilka emellertid på anförde skäl, — hufvudsakligen att bedrifvandet af nämnde lånerörelse låge vid sidan om Bankens egentliga uppgift och att Banken icke kunde till rörelsens utvidgande anslå de ytterligare medel, som för det åsyftade ändamålet torde påkallas — gifvit ett afböjande svar; i följd hvaraf Kommittén ansett sig böra låta frågan förfalla.

*Den all-
männa ränte-
foten.*

Kommittén har vidare icke förbisett hvarken önskligheten af att, i den mån sådant kunde ske eller genom lagstiftningsåtgärder göras möjligt, verka till ett allmännare nedbringande af räntan, eller behofvet af serskilda slags förlagslån; men likväl funnit sig böra närmast sysselsätta sig med den företrädesvis viktiga frågan om vilkoren för den egentliga jordbruksfastighetskrediten.

*Förlagslån
mot säkerhet
i jordbruks-
inventarier.*

Innan Kommittén härtill öfvergår, bör den likväl icke uraktlåta att yttra något angående beredandet af tillfälle till erhållande af förlag åt de jordbrukare, företrädesvis arrendatorer, som icke kunna därför er-

bjuda annan real säkerhet, än sina inventarier, de der emellertid, huru dyrbara och värderika tillgångar i dem än innefattas, under nu gällande lagstiftning icke kunna såsom underpant användas; och som således äro uteslutande hänvisade till kredit på namn eller borgen samt underkastade olägenheterna af dermed åtföljande dryga lånevilkor och större äfventyr. Kommittén förbiser dervid icke, att åt en serskild Kommitte i Näder uppdragits, bland annat, att göra förslag, huruledes tillfälle till betryggande panträtt i dylik egendom skulle kunna lagligen beredas; och bemälda Kommitte har jemväl i afseendet afgifvit ett förslag, hvilket emellertid ännu icke är af Kongl. Maj:t och Riksdagen pröfvadt.

Men ju angelägnare det lär vara så väl att under jordbruksnäringsens förhandenvarande betryck förskaffa den jordbrukande befolkningen och företrädesvis den allt mera betydande arrendatorsklassen bättre utvägar till nödig och billig kredit, än de nu för dem tillgänglige, som att inskränka det serskildt inom detta område skadliga borgenssystemet; desto viktigare synes det äfven, att, om och så snart tryggande former för pantsättning och belåning af jordbruksinventarier kunna åstadkommas, icke sakna utväg, att på sådane tillhandahålla lämpliga lån; och *Kommitte* anser sig därför endast böra framhålla behovet af *ändamålsenlig anordning i nämnda hänseende såsom ett väsendtligt villkor för en solidare affärsställning på landsbygden.*

Som bekant, är jordbruksfastighetskrediten — belåningen af jord mot in-teckning — väsendtligen, eller för närvarande till ett belopp af omkring 318 millioner kr., bemedlad af Sveriges Allmänna Hypotheksbank och Hypotheksföreningarne på sådane vilkor, att för lånen, hvilka äro ställda på omkring 41 års amortering, erläggas, jemte förvaltningskostnadsbidrag 5 proc. ränta och $\frac{3}{4}$ proc. kapitalafbetalning årligen. *Frågan om nedbringande af räntan för hypothekslån.*

Men derutöfver finnas, om ock icke till siffran närmare beräknelige, otvifvelaktigt i hvarjehanda penningeanstalter och kassor samt på enskilda händer placerade goda in-teckningar till mycket stort belopp.

Vid dylikt placement hafva vilkoren, om än för tillfället i följd af den rådande låga räntefoten förmånligare, likväl varit i allmänhet samt i genomsnitt för längre perioder lika dryga, som Hypotheksföreningarnes samt tillika i andra afseenden, såsom i fråga om uppsägning och skyl-

dighet att på en gång eller hastigare återgälda kapitalet m. m., för jordgarne och jordbruksnäringen mindre betryggande.

Uppenbarligen måste en lindring i villkoren för hypothekslånen vara af den största betydelse icke blott för hypoteksföreningarnes nuvarande talrika delegare och för den stora mängd jordegare, hvilkas inteckningar nu äro annorstädes belånade, utan äfven medelbart för fastighetskrediten och räntefoten i landet öfverhufvud samt dermed för produktionsvilkoren och välståndet i allmänhet.

I alla delar af landet har ock, såsom noggsamt erfarits, gjort sig allt starkare gällande, — jemte en fordran på nedbringande af räntan såsom ett hufvudvillkor för näringarnes bestånd under förhandenvarande utomordentliga prisfall på alla produkter — den föreställning, att en räntenedsättning, åtminstone för lån mot första klassens inteckningssäkerheter, icke vore omöjlig att ernå, allenast Hypotheksbanken och Hypoteksföreningarne ville dertill medverka och för ändamålet lämpa sin lånerörelse.

Redan i ett sådant allmännare föreställningssätt måste, ej mindre än i sjelfva sakens vikt, ligga en uppfordran till Kommittén, att sätta sig i förbindelse med Hypoteksinrättningarne; och vid de underhandlingar, som i sådant afseende öppnades med Allmänna Hypoteksbankens Styrelse, gjordes till denna, bland andra, den hemställda: huruvida, på hvad villkor och vid hvilka tider, med afseende på kontraktsevenlig rätt att konvertera upptagna lån med nya på billigare ränta med eller utan förlängd amorteringstid, möjlighet måtte förefinnas eller kunna beredas att nedsätta räntan för redan upptagne eller framdeles utgående hypothekslån.

I det härå den 14 Augusti 1886 afgifna svar har emellertid Bankstyrelsen hufvudsakligen anfört:

att Hypoteksbankens uppgift vore att bereda Hypoteksföreningarne medel till utlåning åt jordegarna på en amorteringstid af omkring 41 år och att banken för detta ändamål varit uteslutande hänvisad till upptagande af obligationslån, hvilkas amorteringstid, på det förbindelserna till långifvarne alltid skulle kunna fullgöras, måst utsträckas åtminstone så långt, att de från Föreningarne ingående annuiteter fullt räckte till de Banken åliggande ränte- och kapitalbetalningar;

att, om ock dervid varit en pligt, att omsorgsfullt tillse, att upplåningen skedde så fördelaktigt som möjligt, å andra sidan icke borde förbises, att härvid icke, såsom vid vanlig bankrörelse, der

förbindelserna i regel afsåge högst några månader, upp- och utlåningsräntan kunnat ändras efter ständigt vexlande tillgång och efterfrågan på ledigt kapital; hvaraf ock föranledts, att den för hypothekslånen bestämda, ännu gällande räntefot stundom visserligen varit högre, men stundom äfven lägre än räntan för korta lån till och med från Riksbanken;

att, ehuru härmed icke nekades, att äfven en sådan rörelse som Hypotheksbankens i viss mån berodde af den för tillfället rådande räntefoten, denna dock väsendtligen gjorde sig gällande endast vid konvertering af äldre eller upptagande af nya lån, hvilka operationer enligt sakens natur likväl förekommo allenast med längre tids mellanrum, och, den förra, blott hade partiel omfattning;

att banken, som under de sist förflutna åren till en räntefot af 4 % konverterat de af densamma mot högre ränta upptagne lån, hvilka kontraktse enligt kunnat konverteras, för närvarande vore af gällande låneafstal hindrad till återbetalning uppsäga andra än 1872 och 1874 års svenska lån med utelöpande obligationer till sammanlagdt belopp af 20,653,000 kr., hvilkas konvertering dock under rådande förhållanden hade föga utsigt att lyckas och ej eller i öfrigt syntes tillrådlig;

att af bankens öfriga lån enligt låneaftalen kunde återbetalas:
 1874 års tyska $4\frac{1}{2}\%$ lån med obligationer för i svenskt mynt 30,321,333 kr. 33 öre tidigast år 1889;
 1879 års tyska $4\frac{1}{2}\%$ lån med obligationer för, likaledes beräknade, 31,894,923 kr. 33 öre tidigast år 1895; samt
 1880 och 1883 års svenska $4\frac{1}{2}\%$ lån med sammanlagd kapitalsskuld af 92,738,700 kr. under år 1897;

att, derest nu rådande kursförhållanden förefunnos, då för desse lån tiden inträdde till konvertering, en sådan åtgärd då otvifvelaktigt skulle medföra betydande vinst, som komme att hypotheksforeningarne tillgodoföras enligt § 17 i Kongl. Förordningen om hypotheksbanken sådan den lydde enligt Kongl. Kungörelsen den 23 Maj 1879; men, om nådig stadfästelse åkomme den, vid allmänna sammankomsten sist föregångna år, af bankens delegare definitivt antagna förändrade lydelse af berörde §¹ kunde, så snart

¹ Ofvanstående ändring är sedermera godkänd.

vinsten uppginge till $\frac{1}{10}$:dels % af de hos föreningarne utestående låns ursprungliga belopp och under förutsättning tillika att föreningarne kunnat befrias från förvaltningskostnadsbidrag till banken, komma dem till godo medelst en motsvarande nedsättning i räntefoten å samma lån;

att af paragrafens nya lydelse emellertid följde, att en sådan räntenedsättning skulle gälla *alla* lånen och icke endast de föreningar eller deras delegare, till hvilka de genom det konverterade lånet upptagne medel utlemnats, hvilket utan tvifvel vore berättigadt, emedan i motsatt fall och då föreningarne, en hvar i sin mån, voro ansvarige för det nya lånet, likasom föreningarnes delegare för deras förbindelser, rättigheter och skyldigheter icke blefve lika för alla;

att förhållandet blefve enahanda, då upplåning skedde utan sammanhang med konvertering, om de upplånade medlen utlemdes till några föreningar eller nya låntagare till lägre räntefot än den för låntagarne i öfrigt gällande;

att, då en partiel räntenedsättning eller utlåning till nye delegare mot lägre ränta skulle hos de öfrige framkalla önskan att få i förtid inbetala sina lån, för att, äfven de, erhålla nya och komma i åtnjutande af den lägre räntan, men sådan inbetalning icke kunde medgifvas, så länge den utfästa högre räntan vore för fullgörandet af hypoteksföreningarnes och hypoteksbankens förbindelser oundgänglig, utlemnandet af lån till nya låntagare mot lägre ränta måste hos de äldre delegarne väcka berättigadt missnöje;

att någon viss tidpunkt för inträdande af en *allmän* räntenedsättning å hypotekslånen icke kunde, enär en sådan berodde på oberäkneliga omständigheter, på förhand angifvas, men att räntenedsättningen naturligen borde föregås af förvaltningsbidragets borttagande;¹

att styrelsen emellertid, för att minska låntagarnes årliga betalningsskyldighet, beslutat föreslå bankens delegare att hos Kongl. Maj:t begära sådan ändring af det för banken gällande reglemente, att amorteringen, som nu utginge med minst $\frac{3}{4}$ %, blefve bestämd till minst $\frac{1}{4}$ % af lånesumman; samt

---

¹ Enligt delegarnes i Hypoteksbanken beslut den 17 Juni 1887 kommer förvaltningskostnadsbidraget att med samma års utgång upphöra att debiteras.

att, om denna förändring, hvaraf följde amorteringstidens förlängande till omkring 62 år, komme till stånd och, såsom sannolikt vore, ett flertal af delegarne begagnade den rättighet, hvilken då antagligen af hypotheksbanken medgäfves, att på de nya villkoren omsätta sina enligt nu gällande lag uttagne lån antingen till deras primitiva eller återstående belopp, Styrelsen, under förutsättning af fortfarande gynsamma penningeförhållanden vid de tider, då Bankens lån kunde konverteras, likasom af förvaltningsbidragets upphörande och att Bankens verksamhet lemnades orubbad, antog såsom sannolikt, att räntan för hypothekslånen i mån af konverteringens genomförande kunde efterhand sänkas till 4,90, 4,80, samt slutligen 4,5 eller åtminstone 4,6 %.

För jemförelse mellan villkoren för hypothekslån här i landet och för motsvarande lån i andra länder, har jourhafvande styrelseledamoten i Hypotheksbanken meddelat de upplysningar, som innefattas i följande skrifvelse:

»Med anledning af Eder genom Eder ordförande derom gjorda framställning får jag, med den kännedom jag af tillgängliga reglementen och officiella berättelser kunnat inhemta, härmed angående jordbrukskrediten i Norge, Danmark, Finland, Tyskland, Frankrike och England lemna följande upplysningar:

Norge. Låntagare i Norges hypoteksbank äro icke solidariska. Belåningsrätt intill $\frac{3}{5}$ af taxeringsvärdet. Lånen utbetalas kontant. *Ränta* och amortering betalas *halfårsvis i förskott*. Ränta nu $4\frac{3}{8}$ % (nedsattes d. 1 Januari 1885 till $4\frac{5}{8}$ %, d. 1 Januari 1886 till $4\frac{1}{2}$ % och d. 1 Juli 1886 till $4\frac{3}{8}$ %). Förvaltningsbidrag $\frac{1}{8}$ %. Extra afgift vid lånets lyftande 1 %. Amorteringen utgår med viss, under hela lånetiden konstant procent, hittills 3 % årligen under $33\frac{1}{3}$ år; den nya lagen föreskrifver en amortering af i regel $2\frac{1}{2}$ % årligen under 40 år. Genom detta amorteringssätt är den årliga afgiften stadd i aftagande.

Finland. Låntagare i Finlands hypoteksförening äro solidariska. Belåningsrätt $\frac{1}{2}$ af taxeringsvärdet. Lånen utbetalas kontant. Ränta och amortering betalas *halfårsvis*. Ränta $5\frac{1}{2}$, 5 och $4\frac{1}{2}$ %. Förvaltningsbidrag $\frac{3}{8}$ %. Amortering $\frac{5}{8}$ %. Amorteringstid 47 år. Extra afgift vid lånets lyftande $2\frac{1}{2}$ %.

Danmark. Låntagare i de danska kreditföreningarne äro solidariska. Belåningsrätt $\frac{3}{5}$ af taxeringsvärdet. Lånen utbetalas i *obligationer* med högst samma räntefot som lånen. Ränta och amortering erlägges *halfårsvis*, i några fall i förskott. Ränta 4 à $4\frac{1}{2}$ %, vanligen 4 %. Förvaltningsbidrag $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{12}$ %, vanligen $\frac{1}{5}$ à $\frac{1}{10}$ %. Amortering från $\frac{3}{10}$ % årligen i 73 år till $1\frac{1}{4}$ % årligen i $36\frac{1}{2}$ år. Extra afgift vid lånets lyftande 2 à 5 %, vanligen 2 %. I några fall går amorteringsavgiften under de första åren till reservfonden, och först när denna uppgår till 5 % af anstaltens skuld, börjar amortering af låntagarens skuld.

Tyskland. De preussiska »Landschaften» så väl som öfriga tyska jordbrukskreditanstalter förete stora skiljaktigheter i organisation och lånevilkor. De äldre anstalternas låntagare äro obegränsadt solidariska, de yngre anstalternas begränsadt eller alldeles icke solidariska. Belåningsrätt $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$ af taxeringsvärdet, vanligen $\frac{2}{3}$. Lånen utbetalas i *obligationer* (Pfandbriefe) af högst samma räntefot som lånen. Ränta och amortering betalas *halfårsvis*, i några fall i förskott. Ränta $3\frac{1}{2}$, 4 à $4\frac{1}{2}$ %, vanligen 4 %. Förvaltningsbidrag vanligen $\frac{1}{4}$ %, i några fall högre, i några af de äldsta anstalterna afskaffadt. Amortering $\frac{1}{2}$ à $1\frac{1}{4}$ %, vanligen $\frac{1}{2}$ %. Amorteringstiden vexlande och i många fall oberäknelig, emedan amorteringsavgiften i flere anstalter går till den så kallade säkerhetsfonden, intill dess denna uppgår till 5 % af anstaltens skuld, och först derefter börjar amorteringen af låntagarens skuld. Vid lånets lyftande erlägges i allmänhet en extra afgift af 1 à 2 %.

Frankrike. Frankrikes hypoteksbank — Crédit Foncier de France — lemnar lån inom $\frac{1}{2}$ taxeringsvärdet. Låntagarne ej solidariska. Lånen utbetalas kontant. Ränta och amortering betalas *halfårsvis*. Ränta (sedan Maj 1885) 4,83 %. Förvaltningsbidraget sedan samma tid tills vidare afskaffadt (derförut $\frac{3}{10}$ %). Amortering från 0,13 % under 75 år till 7,88 % under 10 år; vanligen 0,29 % under 60 år.

England. Anstalter, serskildt afsedda att skaffa jordbruket lån, saknas i England. Amorteringslån beviljas derstädes hufvudsakligen af de stora försäkringsbolagen, hvilka (t. ex. The Commercial Union i London) för sådana lån mot inteckning i jordbruksfastighet fordra $4\frac{3}{4}$ à 5 % ränta. Amorteringstiden vanligen minst 50 år.

Jemför man ofvannämnde länders lånevilkor med den svenska hypoteksbankens, der lånekostnaden, sedan det till banken nu utgående förvaltningskostnadsbidrag af $\frac{1}{16}$ % antagligen med nästa år bortfaller, belöper sig till endast räntan, för närvarande 5 %, och dervid tager i betraktande, *dels* att de svenska låntagarne erlægga sina afgifter helårsvis, under det att öfver allt annorstädes afgifterna utgå halfårsvis, *dels* att lånen vid de flesta utländska kreditanstalter utlemnas till låntagarne i sådan form, att desse på ett eller annat sätt drabbas af kapitalafdrag och således erhålla ett mindre belopp än de förskrifva, *samt dels* att den svenske låntagaren, såsom delegare, har andel i alla de besparingar, som genom möjligen skeende konverteringar till lägre ränta af de genom banken upptagna lån eller på annat sätt kunna uppkomma, och hvilka besparingar, enligt hvad jag uti min till Kommittén afgifna promemoria af den 24 November 1886 visat, under vissa, ej osannolika förutsättningar komma att småningom nedbringa räntan å alla af hypoteksbanken utlemnade amorteringslån från nuvarande 5 %, kanske inom 12 å 15 år, till $4\frac{1}{2}$ %, så synes det mig som skulle de svenska låntagarne vara åtminstone lika väl lottade som de utländska.»

Med afseende å ofvan anställda jämförelse mellan Sverige och utlandet bör icke lemnas oanmärkt, att serskildt i Tyskland och Danmark rättigheten att utfärda obligationer mot säkerhet af in-teckning i jord-egendom icke är föremål för något privilegium. I nämnda länder finnas derföre, vid sidan af de mot våra Hypotheksföreningar svarande låneinrättningarne, äfven privata Hypotheksbanker, hvilka till jordegare utlemna amorteringslån mot sådana räntevilkor, som vid hvarje tidpunkt betingas af ställningen å penningmarknaden.

Icke heller bör det förbises, att några bland våra Hypotheksföreningar ännu nödgas, för bestridande af sina egna kostnader, debitera förvaltningsbidrag, oberoende af huru vida sådant till Hypotheksbanken utgår, och att detta verkar såsom förhöjning i räntan.

Af det anförda inhemtades nu visserligen, så väl att Hypotheksbankens styrelse vore betänkt på utväg att genom nedsättning af den årliga amorteringen i förening med utsträckande af amorteringstiden bereda innehafvarne af hypothekslån minskning i den dem nu åliggande årliga betalningsskyldighet, som att, under åtskilliga förutsättningar, en

successiv nedsättning af räntan för dylika lån kunde vara att motse; men framgick tillika, att de sålunda i utsigt ställde, mera eller mindre ovissa och till framtiden uppskjutna lindringar icke voro egnade att bereda omedelbart gagn eller behöfligt tillfälle för öfrige jordegare att till en efter närvarande förhållanden lämpad billig ränta belåna fullgoda in-teckningar.

Då inom Kommittén emellertid den föreställning framkommit, att ut-väg dertill eller öfverhufvud till nedbringande af räntan för jordbrukslån ännu skulle i icke oväsentlig mån kunna åstadkommas, i händelse allenast ett någorlunda betydligt kapital gjordes tillgängligt för att mot högst $4\frac{1}{2}$ % ränta meddela lån på tio år emot goda in-teckningar, samt att möjligen hypo-theksbanken, som veterligen hade icke obetydliga belopp på deposition eller annorledes mera tillfälligt placerade, skulle kunna, utan rubbning i reg-lementet eller annan olägenhet, till ett dylikt mål medverka, desto hellre som de på nämnde sätt erbjuda billigare lån, de der borde, i likhet med de vanliga hypothekslånen, genom hypotheksföreningarne utgifvas, sedermera kunde efterhand som en motsvarande nedsatt räntefot för hypothekslån enligt Bankstyrelsens förutsättningar infördes, till den or-dinarie låneräkningen öfverflyttas samt operationen således tillika skulle anticipera och förmedla en öfvergång till gynsammare vilkor för hypotheks-lånen i allmänhet; ansåg sig Kommittén böra till styrelsen för hypotheks-banken ytterligare hemställa: om och, i sådant fall, till hvilket omfång styrelsen funne med bankens reglemente och ställning förenligt samt i öfrigt skulle vilja med redan tillgängliga eller i mån af behof anskaffade medel anordna en så beskaffad serskild lånerörelse.

Jemväl på denna framställning erhöles dock ett afböjande svar, hvar-uti, under hänvisning till hypotheksinrättningarnes författningsenligt be-gränsade verksamhet, anfördes:

hurusom den föreslagna lånerörelsen dels vore med denna oför-enlig, dels sannolikt skulle betydligt aflägsna tidpunkten för lindrin-gar i lånevilkoren för föreningarnes till ett antal af omkring sex-tiotusen uppgående delegare, för hvilka emellertid de nuvarande förhållandena voro lika ofördelaktiga som för de utom föreningarne stående jordegare, hvilka åtgärden afsåge att gagna; dels ock kunde, åtminstone i utlandet, menligt inverka på bankens kredit, hvilken vore för landet alltför värdefull att genom några mot bankens ända-mål och ställning stridande åtgärder äfventyras.

Kommitténs bemödande att vinna hypoteksbankens medverkan för nedbringande af räntan å lån med säkerhet af in-teckning i jordegendom har sålunda icke ledt till önskad påföljd.

Vid detta förhållande har Kommittén måst för sig uppställa och söka besvara frågan, om det åsyftade önskningsmålet skulle kunna vinnas genom inrättandet af en ny kreditanstalt. Frågan om en ny kreditanstalt för tillhandahållande af jordbrukslån.

En sådan anstalt måste nödvändigtvis, för att kunna fylla sin uppgift, vara berättigad att utfärda och försälja obligationer med säkerhet i jordegendom. Möjligheten af denna rättighets meddelande är åter beroende af den tolkning, som bör gifvas åt de i § 5 af Kongl. Förordningen angående hypoteksbanken meddelade bestämmelser att »ifrån den dag denna förordning blifvit offentligen kungjord, må ingen, vare sig nu befintlig eller framdeles tillkommande hypoteksförening eller hvilken annan kreditinrättning som helst, än allena den allmänna hypoteksbanken, utgifva tryckte eller graverade till innehafvaren ställde, på viss årlig afbetalning eller på uppsägning lydande, räntebärande obligationer, i hvilka för upplåningen säkerhet i jordegendom på landet utlofvas».

Den nu citerade ordalydelsen har gifvit anledning till olika meningar rörande omfånget af det hypoteksbanken meddelade privilegiet. Å ena sidan har det framhållits att, då den Kongl. Förordningen uttryckligen angifvit de två slag af obligationer mot säkerhet i jordegendom, hvilka hypoteksbanken skulle vara ensam berättigad att utfärda, så måste deraf följa, att det tredje slaget af obligationer mot enahanda säkerhet, nemligen sådane som äro ställda att betalas å viss tid, icke kunna vara i privilegiet innefattade. Å andra sidan har riktigheten af denna tolkning blifvit bestridd. Kommittén har för sin del funnit frågan härom vara af tvistig beskaffenhet. Af denna anledning anser Kommittén sig icke böra tillstyrka, att för närvarande åtgärder vidtagas för bildande af någon ny kreditanstalt med rätt att utfärda obligationer mot säkerhet i jordegendom.

Härvid har Kommittén påverkats jemväl af sin förhoppning om att hypoteksinrättningarnes styrelser sjelfve skola i en icke aflägsen framtid finna det vara af såväl jordbruksnäringens behof påkalladt, som äfven med hypoteksföreningarnes egna intressen förenligt att vidtaga tidsenliga ändringar i utlåningsvilkoren — bland hvilka Kommittén vill särskildt framhålla den af 1867 års utskott förordade större frihet i val af amorteringstid — samt att härigenom, äfvensom genom den af hypo-

theksbankens styrelse i utsigt ställda successiva räntenedsättningen väsentliga fördelar och lättnader må varda åt jordbruksnäringen beredda.

Frågan om återställande af inteckningar i mån af hypothekslånens amortering.

Emellertid anser sig Kommittén böra med afseende å fastighetsbelåningen framställa ett förslag, som, på samma gång det torde vara för hypoteksföreningarnes delegare af stor vigt, äfven synes vara redan nu utförbart. Detta förslag afser beredande af rätt åt låntagarne, att i mån af lånens amortering få förfoga öfver motsvarande del af den för desamma ställda in-teckningssäkerhet; och torde Kommittén i detta hänseende få anföra följande:

Ehuru från början afsågs, att hypothekslånen skulle inom viss bestämd tid försvinna och att räntan för berörde lån, för hvilken hela annuiteten då ej öfversteg den allmänna penningräntan, skulle i förhållande till denna fortfarande ställa sig lika gynnsamt, har dock erfarenheten visat, att resultatet icke motsvarat en sådan förväntan.

Härtill hafva *i förva afseendet* utan tvifvel flere orsaker bidragit, såsom jordbrukets snabba utveckling och ökade behof af förlag; de belånta egendomarnes öfvergång till nya egare, hvarvid hypothekslånen till sina fulla belopp beräknats för liqviden; oförstånd vid lånemedlens användning m. m.; men den förnämsta anledningen torde dock böra sökas i sättet för tillämpningen af de för hypoteksföreningarne och hypotheksbanken fastställda reglementen.

Faktiskt hafva hypothekslånen, i motsats till den ursprungliga afsigten, genom ständiga förnyelser alltmera antagit karakteren af permanenta lån.

I det sednare är det åter väl bekant, huru den allmänna räntefoten nu sjunkit, så att första klassens in-teckningar äro begärliga till betydligt lägre ränta än den för hypothekslån gällande; och då, enligt hvad ofvan är visadt, de band, hvilka hypoteksföreningarnes anordning lägga på dessa inrättningar, förhindra lånerörelsens lämpande efter penningställningen och jordbruksnäringens behof; skulle det utan tvifvel vara en stor lättnad för denna näring, om icke, så som nu sker, den för lånen lemnade säkerhet, fastighetsin-teckningen, af hypoteksföreningarne kvarhölles oförminskad under hela amorteringstiden, utan i mån af kapital-skuldens minskning återlemnades till låntagaren, så att han kunde annorstädes och på billigare vilkor vinna placering för åtminstone denna del af sitt hypotek.

Tager man hänsyn till de stora kapital, som i form af hypothekslån äro inom landet placerade, och besinnar, att, till följd af den hos hypotheksbanken och hypothecksföreningarne i afseendet hittills gängse uppfattning, för alla berörde lån hela det från början lemnade hypothecket kvarhållas, ända till dess den sista af de reglements enligt stadgade 41 annuiteterna inbetalts; så inses lätt, till hvilket stort belopp utmärkta säkerheter finnas utan motsvarande verklig skuld bundna till förfång för landets jordbrukare, af hvilka många derigenom nödgas belåna efterstående inteckningar, hvilka, såsom medförande mera risk för långgifvaren, blott till högre ränta kunna placeras.

Att åstadkomma ändring i detta menliga förhållande måste då för jordbruksnäringen vara af den största betydelse; och då, i dylikt ändamål Kommittén hänvänt sig till hypotheksbankstyrelsen med hemställan, om det icke utan fara för säkerheten eller olägenheter vid förvaltningen skulle kunna medgifvas innehafvare af hypothekslån att, sedan en del deraf amorterats, återfå motsvarande del af den för lånet ställda inteckningssäkerhet;

har bemälda styrelse väl erkänt, att ett sådant medgifvande skulle bereda låntagarne en förmån, hvilken, om de till hypothecksföreningarne intoge enahanda ställning som låntagare hos vanliga bankinrättningar och kassor hade till desse, skulle vara af rättvisa och billighet påkallad; men emellertid såsom hinder därför åberopat: hurusom hos en hypothecksförening låntagaren tillika vore delegare för visst, enligt §§ 2 till och med 5 i de för föreningarne stadgade allmänna grunder bestämdt, delaktighetsbelopp samt, i förhållande till detta, icke blott berättigad deltaga i öfverläggningar och beslut rörande föreningarnes angelägenheter samt bland dess jemväl om användningen af den på rörelsen uppkommande vinst, utan äfven för föreningarnes förbindelser ansvarig; hurusom han därför i regeln kvarstode vid nämnda delaktighetsbelopp, ända till dess hans genom årliga kapitalbetalningar med derå upplupne räntor uppkomne behållning hos föreningen uppginge till beloppet af hans der erhållna lån och kunde detta utqvitta; och hurusom i öfverensstämmelse härmed icke allenast låntagarnes skuldförbindelser till föreningarne voro affattade, utan ock lånen under hela lånetiden i föreningarnes räkenskaper kvarstode till oafkortade belopp, under det å andra sidan låntagarne tillgodofördes de gjorda kapitalinbetalningarne med derå

upplöpande räntor; och har, såsom följd häraf samt enär, i den händelse att delegaren finge, i mån af lånets amortering, disponera öfver motsvarande inteckningar, realsäkerhet komme att saknas för den delaktighet, hvilken öfverstege de kvarvarande inteckningarne, oafsedt låntagaren fortfarande egde för hela delaktigheten föra talan utan minskning i de med delaktigheten förenade förmåner och ansvarsförbindelser, och den personliga säkerheten ofta vore oviss eller mindre påräknelig, styrelsen ansett det ifrågakommande medgifvandet rubba den likställighet i rättigheter och skyldigheter, som vore en af hufvudgrunderna för gällande lagstiftning om hypoteksföreningarnes bildande och verksamhet, samt kunna, i händelse af ifrågakommande utdebitering för betäckande af brist eller förlust, medföra, att de delegare, som hade tillgångar, finge betala mera eller mindre af de tillskott, som belöpte på delegare, hvilka fått en del af sina inteckningar återtaga.

Det torde likväl, enligt Kommitténs förmenande, skäligen kunna ifrågasättas, huruvida den af Bankstyrelsen sålunda yttrade uppfattning verkligen har fullt stöd i författningarne och hypoteksföreningarnes derå grundade förhållanden.

Å ena sidan har nemligen Kommittén, vid granskning af Kongl. Förordningarne om hypoteksbanken och om hypoteksföreningars bildande och verksamhet den 26 April 1861, icke kunnat finna deruti någonstädes stadgadt, att delegare skall för sitt *delaktighetsbelopp* samt dermed följande rättigheter och skyldigheter ställa och upprätthålla motsvarande säkerhet; och å den andra finnes icke heller veterligen något lagligt hinder för att, såsom äfven i verkligheten ofta är förhållandet, den reglements-enligt medgifna och tecknade delaktigheten till beloppet — och det emellanåt rätt betydligt — öfverstiger den af delegaren *begagnade lånerrätten* eller *lånet*, för hvilket ensamt han är lagligen pliktig en sådan säkerhet lemna. I afseende åter på denna säkerhet, hvilken vid lånets uttagande hvarken reglements-enligt bör öfverstiga eller i regel öfverskjuter lånebeloppet med ränta och kostnader och som således då endast undantagsvis innebär realsäkerhet för de delegaren utöfver skulden på hvilande förbindelser, ålägger väl Kongl. Förordningen om hypoteksbanken, i § 10, nämnde bank, att vid all upplåning tillse att »tillräcklig» säkerhet därför i jordegendom ställes och under hela afbetalningstiden bibehålles i enlighet med grunderna för hypoteksföreningarnes bildande

och verksamhet; men författningarne innehålla deremot icke något stadgande derom, att inteckningssäkerheten för de af föreningarne utgifne lån städse under amorteringstiden skulle vidmagthållas till lånens ursprungliga belopp, än mindre till de primitiva beloppen af den, för beredande af förlag åt föreningarne, af hypoteksbanken företagne upplåning.

Med »tillräcklig» säkerhet synes, under sådana förhållanden, icke kunna förstås större sådan, än som vid hvarje tidpunkt kan antagas till fullo betäcka låntagarens då egande kapitalskuld med räntor, bidrag och de öfriga kostnader, till hvilka förvaltningsutgifter, kapitalrabatt och dylikt kunna beräknas föranleda; och något derutöfver synes ej heller långifvaren hafva rätt eller anledning att fordra.

Icke heller torde, vid det förhållandet, att, i många fall, redan nu icke förefinnes något öfverhypothek motsvarande skillnaden emellan skulden och den tecknade delaktigheten, någon betydelse i verkligheten böra tillmätas den fara för rubbning i delegarnes likställighet eller det äfventyr för någre bland dem vid en möjlig, men hittills aldrig förekommen, utdebitering, hvartill, enligt bankstyrelsens yttrande, saknaden af ett sådant öfverhypothek skulle föranleda.

Den rättighet, hvilken Kommittén ifrågaställt, synes således både med gällande lagstiftning och med hypoteksinrättningarnes förhållanden väl förenlig.

Men, för så vidt den, sådant oaktadt, af hypoteksbanken bestrides, och säkerheterna, som befinnas under bankens förvar, faktiskt icke kunna utan dess samtycke återfås, lär för rättighetens vinnande annan väg icke återstå, än att derom införa en uttrycklig föreskrift genom nödig förändring af Kongl. Förordningarne den 26 April 1861 om hypoteksbanken samt grunderna för hypoteksinrättningarnes bildande och verksamhet, hvilket på anförde skäl synes utan våda för hypoteksinrättningarnes säkerhet eller vidare rubbning i deras hufvudgrunder kunna ske.

Visserligen bör icke fördöljas, att rättigheten icke kan undgå att vid hypoteksföreningarnes förvaltning medföra en del ökad besvär; men den praktiska olägenheten deraf lär i hvarje fall icke blifva af tillräcklig betydelse att hindra en för jordbruksnäringen så vigtig reform, samt dessutom kunna begränsas dels derigenom att rättigheten till återfående af inteckningssäkerheter icke må utan efter amortering af vissa större delar af ett lån och följaktligen blott ett mindre antal gånger under

amorteringstiden begagnas, dels ock derigenom, att den icke torde komma i fråga att anlitas i afseende på mycket små lån, för hvilka en fördelaktig användning deraf förbjudes af de, i förhållande till beloppen allt för stora, från säkerhetens utbrytande oskiljaktiga omkostnader; och torde för öfrigt, enär i hypoteksföreningarne säkerheten nu utgöres endels af direkta till föreningarne för lånesumman utställda eller eljes hela lånet omfattande, intecknade reverser, hvilka således icke kunna delvis återtagas, och endels af omslagsreverser med vid dem såsom hypotek fogade flere eller färre intecknade skuldebref, ett serskildt förfarande, i syfte att göra rättigheten gagnelig för så många låntagare som möjligt, blifva att iakttaga med afseende på de båda olika kategorierna, af hvilka dock den sednare, eller den, för hvilken säkerheten har formen af omslagsrevers med serskilda till belopp och förmånsrätt afpassade hypotek, torde, i den mån man lär sig inse dess fördelar, blifva den mest använda.

Då, enligt hvad häraf torde framgå, ett medgifvande i den yrkade riktningen, på samma gång det, utan våda för säkerheten eller för landets kredit, komme att bereda en mängd låntagare stora fördelar, jemväl af det skäl vore af största vikt, att det skulle medverka till ett för näringarne i allmänhet önskvärdt nedbringande af räntefoten; så och under förutsättning dervid, att, oberoende af rättigheten till förfogande öfver viss del af säkerheten, annuiteterna för sjelfva lånet skulle under hela lånetiden fortfarande med oförminskade belopp utgå samt att för annuiteterna städse borde bibehållas full inteckningssäkerhet, tvekar på anförda grunder Kommittén icke att uttala, *att den anser en så beskaffad förändring af den för hypoteksbanken och hypoteksföreningarne gällande lagstiftning böra vidtagas, att derigenom må åt nämnde förenings låntagare beredas rättighet, att, i den mån de sina lån amorterat, få öfver motsvarande andel af de för lånen till säkerhet lemnade inteckningar på det sätt disponera:*

att de, hvilkas lånesäkerhet utgöres af en för lånesumman till Föreningen direkt utgifven eller eljes hela lånet omfattande intecknad revers, må ega att, så snart en femtedel af lånet inbetalts och likaledes efter inbetalning af hvarje följande femtedel, få inteckningen, när det af dem begäres, genom föreningens försorg, men på deras egen bekostnad, dödad för så stort belopp, som det hvarmed den, i hvartera fallet, öfverstege deras återstående kapitalskuld med ränta, bidrag, samt eljes skäligen beräkneliga kostnader och utgifter, för hvilka låntagarne borde ansvara;

men att åter de låntagare, som till säkerhet lemnat, jemte omslagsrevers, serskilde deri pantförskrifne in-tecknade skuldebref, måtte ega, att så snart amorteringen af deras lån uppginge till beloppet af något bland desse skuldebref och så mycket deröfver, att de återstående skuldebrefven kunde antagas innefatta full säkerhet för den oguldna kapital-skulden med ränta, bidrag och beräkneliga kostnader, få till sig på begäran utlemnade det eller de mot amorteringen till beloppen svarande skuldebref under förutsättning, att desse till in-teckningen hade sämre förmånsrätt än de hos föreningen kvarblifvande pantreverserna, eller ock, i motsatt fall, att de före utlemnandet blifvit efter desse genom föreningens försorg, men på låntagarens bekostnad, till förmånsrätten nedflyttade.

Att ett lämpligt och tidsenligt ordnande af in-teckningsväsendet är för tillgodogörande af realkrediten af genomgripande betydelse lär icke kunna bestridas, lika litet som att på säkerhet, enkelhet och billighet i nämnde rättsinstitut ligger stor vikt både för fastighetsegare och långifvare.

Ju rörligare affärlifvet blir och ju mera dervid in-teckningen behöfver anlitas såsom kreditmedel och underlag för omfattande låneoperationer in- och utomlands, desto mera vexer en sådan betydelse.

Men i samma mån framträda ock allt känbarare de brister, som vidlåda ifrågavarande för näringslifvet viktiga del af rättsväsendet samt medföra hinder och inskränkning i in-teckningarnes användbarhet och tillförlitlighet.

Ett sådant väsendtligt hinder är, såsom redan af Serskilda Utskottet vid Riksdagen år 1867 och sedermera ofta blifvit anmärkt, den likväl ännu kvarstående skyldigheten att, för in-tecknings bibehållande vid kraft, densamma inom hvart tionde år förnya.

Men jemväl i flera andra hänseenden lider det svenska in-teckningsväsendet af brister, som betänkligt inverka på in-teckningarnes säkerhet och brukbarhet.

Det torde icke vara lämpligt, att, — äfven om Kommittén dertill hade förmåga, — här ingå i någon theoretisk utveckling af panträtten och de dermed förenliga grunder för ett väl ordnadt in-teckningssystem eller i en närmare kritik af den nu gällande lagstiftningen i ämnet.

Angående borttagande af skyldigheten till in-teckningsförnyelse samt om in-teckningsväsendets reformerande i allmänhet.

Kommittén tillåter sig endast att — såsom ock för ändamålet torde finnas tillräckligt — i korthet angifva några mera väsendtliga af de rent *praktiska olägenheter*, hvilka äro förknippade med det nuvarande in-teckningsväsendet.

Såsom sådane kunna anföras:

A) *beträffande närmast föreskriften om in-teckningars förnyande:*

1:o) faran af att genom glömska eller förbiseende förverka realsäkerheten eller förmånsrätten till, mången gång oersättlig, skada för både in-teckningshafvare och fastighetsegare — hvilken fara är desto större, som den kan vållas allenast genom ett, i och för sig ringa, skrif- eller collationeringsfel;

2:o) äfventyret, att, i och för förnyelsen, nödgas till domare eller kanslibiträden öfverlemna värdehandlingar ofta i stort antal och för höga belopp, utan att derfor erhålla mottagningsbevis eller ega regress till staten, i händelse handlingarne missbrukas eller förloras;

3:o) de icke ringa besvär och omkostnader, som äro förenade med förnyelsen, i synnerhet när den, i anseende till fastighetens belägenhet, måste på främmande och aflägsen ort verkställas.

B) *beträffande in-teckningsväsendets nuvarande organisation i allmänhet:*

1:o) att in-teckningsrätten städse är förenad med en viss obligatorisk förbindelse och derfor endast under de i denna stadgade vilkor kan göras gällande;

2:o) att förmånsrätten, som nu i allmänhet beror af tiden för in-teckningens beviljande, icke är till viss plats i förmånsrättsordningen och för visst belopp vid in-teckningen bestämd och i in-teckningsbeviset utsatt;

3:o) att, i följd deraf, för bedömande af in-teckningens ställning och värde erfordras ett serskildt gravationsbevis, som icke sällan är af den invecklade beskaffenhet, att äfven den sakkunnige har svårighet att tillförlitligt utreda in-teckningsförhållandena;

4:o) att, för in-tecknings pröfvande, så väl i allmänhet, som serskildt med afseende på den i 11 Kap. 2 § Jorda-Balken åt ogulden köpeskilling förbehållna rätt, erfordras jemförande af fastighetsegarens åtkomsthandlingar och ej sällan kännedom om en längre serie af lagfarter; hvarill kommer den, serdeles på landet, längre tidsutdrägt, som vållas deraf, att det lagligen medgifna rådrom för in-tecknande af köpeskilling måste afvaktas, inman värdet af en annan, af köparen medgifven in-teckning kan bedömas;

5:o) den osäkerhet om inteckningens objekt, som föranledes icke blott på landsbygden, derigenom att egendom intecknas, utan att vara genom kamerala och laga skiftesbeteckningar från annan egendom tydligen åtskild, eller utan att beteckningarne i inteckningsbeviset utsättas, i synnerhet i de fall, då en egendom styckas i flere lika delar samt dessa i samme egares hand intecknas; utan äfven i städerna genom tomternas namnförändring, då denna icke å inteckningshandlingarne anmärkes;

6:o) svårigheten — i många fall omöjligheten — att, i stället för en inteckning, som förlorats eller skadats, åstadkomma en annan med motsvarande förmånsrätt; likasom att dela eller mot flere inteckningar på sammanlagdt enahanda belopp med bibehållen plats i förmånsrättsordningen, men olika företrädesrätt sinsemellan, utbyta en befintlig större inteckning, då denna antingen icke behöfver i sin helhet såsom säkerhet användas, eller inteckningssäkerheter inom beloppet skola för lån å olika händer prästeras;¹

7:o) bristen på föreskrifter derom, att i de fall, då inteckningar kunna, utan inteckningshandlingarnas företeende, dödas, nemligen då utmätt fastighet försålts mot köpeskilling, som icke betäcker inteckningarne, eller då försäljning under inteckningssumman af fastighet i konkurs blifvit under hand verkställd, sådane anteckningar och åtgärder skola af vederbörande domstol besörjas, att icke allmänheten må löpa fara, att inteckningarne, oaktadt dödningen, såsom säkerhet för lån mottaga;

8:o) bristen på stadganden om företrädesrätten vid den kollision, som i vissa fall kan uppstå emellan inteckningsrätt, å ena, samt hvarje-handa, på viderboende- och uaborätt eller tomters ofrihet m. m. grundade lösningsanspråk å andra sidan; och

9:o) slutligen den, relativt till de praktiska behofven, alltför långa tidsutdrägt, som, under nuvarande förhållanden, isynnerhet å landsbygden är förenad med beviljandet af inteckning samt behandlingen af inteckningsärendena i allmänhet.

Otvifvelaktigt skulle det för realkrediten och näringslifvet vara af största vigt, om dessa olägenheter kunde undanrödjas; och då desamma lära åtminstone till stor del vara förebyggda i andra länder, hvarest in-

¹ Såsom, då någon, som innehar en inteckning å 10,000 kr., behöfver lemna intecknings-säkerhet för t. ex. blott 2,000 kr. eller, utan tillgång till annan inteckningssäkerhet, behöfde deremot upptaga lån på flere ställen.

teckningen, i stället för att vara bunden vid en enskild förskrifning, hufvudsakligen erhållit karakteren af en inscription af panträtt till viss man i ett offentligt vitsord egande register, af hvilket inteckningshandlingen är ett enkelt utdrag; föreställer sig Kommittén, att de anmärkta bristerna jemväl här kunna afhjelpas, samt *anser därför äfven synnerligen önskvärdt, att Kongl. Maj:t täcktes taga frågan om lämpligt reformerande af inteckningsväsendet i dess helhet under nådigt öfvervägande.*

*Kreditens
missbruk.*

Ehuru, såsom i det föregående blifvit antydt, till det närvarande ekonomiska betrycket serskildt på landsbygden i väsendtlig mån torde hafva bidragit en öfverdrifven planlös skuldsättning samt betänkligheter därför icke kunna undgå att framställa sig emot skapandet af nya penningeinträttningar och anstalter, genom hvilka än ytterligare tillfällen skulle öppnas att uppdrifva och begagna en okontrollerad kredit; lärrer sådant icke hindra att fullt erkänna behovet af lämpliga anordningar och organer för en ändamålsenligare och mera gagnelig reglering af den redan förhandenvarande skuldsättningen samt för införande efterhand af kreditbruk, mera än de nu gängse förenliga med bevarande och utveckling af enskildt och allmänt välstånd.

Att för ett nöjaktigt tillgodogörande af ett lands produktions- och näringskraft krediten serdeles i vår tid icke kan undvaras, utan måste anlitas i samma mån mera, som landet, i likhet med Sverige, är jemförelsevis fattigt samt framalstrandet af de förnämsta lifsförnödenheterna och exportartiklarne kräfver ansträngning och förlag, är lika uppenbart, som att krediten kan missbrukas och, lika med hvarje annat kraftigare hjälpmedel, vid ovarsamt begagnande verka till förderf i stället för till åsyftad nytta.

Allt ankommer dervid på sättet; och ty värr måste det af eu hvar, som något närmare betraktat hithörande förhållanden, medgifvas, att det kreditsystem, som i vårt land utbildat sig, är i många hänseenden otillfredsställande och menligt, att icke säga stridande mot kreditens sanna begrepp.

Krediten, uppfattad till sitt rätta, med sjelfva benämningen öfverensstämmande innehåll, betingar nemligen väl ett visst underlag af materiel förmögenhet och tillgång till betäckande af åtagne förbindelser, men innebär ännu mycket mera och hufvudsakligen förtroendet till den kredit-

sökandes redbarhet, arbetsamhet, klokhet och sparsamhet — utan hvilka mången gång äfven en stor materiel förmögenhet erbjuder tvifvelaktig säkerhet — samt dermed till befintligheten och fortvaron af de sedliga krafter, af hvilka både den enskildes och samhällets bestånd ytterst bero. Men deraf är ock klart, att, likasom den personliga förbindelsen och den verkliga affärsvexeln, när de representera förutnämnde personliga egenskaper, utgöra den högsta kreditformen — genom hvilken ock krediten otvifvelaktigt i största omfattning gagnat utvecklingen — ett system, som, utan afseende på eller efterforskande af gäldenärens personliga qualificationer, lemnar kredit allenast på grund af antagen säkerhet i pant eller tredje mans borgen och under förhoppning att i sista hand af dessa vinna betäckning, är en vrågbild, den der snarare framställer misstillitens än ett väl ordnad kreditens system, och, ju mera det vinner insteg och tillämpning, desto mera är egnadt att slappa, i stället för att stärka den allmänna moralen.

Det system att meddela kredit på borgensförbindelser och blanco-vexlar, som vunnit insteg i vårt land, kan med skäl betraktas såsom en af de verksammaste orsakerna till obestånd inom alla klasser, och är utan tvifvel menligt, ehvar det anlitas. Då borgensförbindelserna oftast ingås utan allvarlig tanke på deraf följande betalningsskyldighet, innebär det nemligen en stark frestelse till öfverdrifven improduktiv skuldsättning; och möjliggör sådan i desto större utsträckning, som förbindelsernas belåning underlättas å ena sidan genom konkurrensen af talrika banker och å den andra genom svårigheten att deröfver utöfva kontroll. Det invecklar ock de enskildes affärer sinsemellan utan mått eller beräkning till samfäld ruin, när härfvan någonstädes brister sönder.

Men det är för visso icke minst skadligt för den jordbrukande befolkningen och jordbruksnäringen, för hvilka korta lån på borgen eller vaxel, eller — såsom betecknande nog på sednare tider icke är ovanligt — på vaxel försedd med borgen, allra minst passa in med de öfriga ekonomiska förhållandena samt kanske jemförelsevis minst kunna af de långifvande bankerna kontrolleras och begränsas. Ehvar i någon ort på landsbygden yppar sig ett allmännare obestånd och man spörjer efter dess orsaker, erfar man ock snart, att missbruk af krediten och ett utgrenadt borgenssystem dervid spela en ödesdiger roll, ofta till och med mera än ortens naturliga fattigdom, dåliga skördar, sjunkna spannmålspriser och dylikt.

Alltmera framställer det sig därför såsom ett kämbart allmänt behof och ett hufvudvilkor för afhjelpande af det ekonomiska betrycket samt grundläggandet af en solidare affärsställning på landsbygden att kuma sätta en gräns för nämnde skadliga utsträckning och missbruk af krediten. Men denna gräns, ehuru i viss mån möjlig att åstadkomma genom förändrad organisation af bankväsendet och genom strängare kreditlagar, kan dock, enligt sakens natur och då det gäller att regelbinda och förbättra den enskilda hushållningen, endast i ringa mån tillvägabringas genom lagtvång, som dessutom i ett fritt samhälle skulle illa fördragas.

Dertill fordras fastmera att, genom bibringande af bättre insigt om hvad som leder till verklig egen och ömsesidig fördel och genom uppkallande till fullare verksamhet af befolkningens sedliga krafter, göra begränsningen till dess eget fria val samt uppmuntra på en gång till sjelfhjelp och till välförstådd samverkan för gemensamma intressen. Endast på sådana grundvalar lærer varaktigt ekonomiskt välstånd, likasom all annan utveckling i samhället, kunna byggas. Det är dock ej nog att sålunda hafva fastställt den rätta utgångspunkten samt funnit de yttersta outhärliga driffjedrarne för en framgångsrik hushållning. Man måste tillika finna lämpliga organer för den verksamhet, som skall framkallas; men äfven desse måste, för att ej strida mot principen, hufvudsakligen vara skapelser af fri sjelfverksamhet; och statsmagteus ingripande skulle, om det ock eljes vore möjligt och tillrådligt, snarast verka störande, åtminstone såvida det sträcktes utöfver aflägsnandet af hinder, eller längre än ett tillfälligt underhjelpande af de första stegen på den nya banan.

Således är det icke till staten eller någon mer eller mindre utsträckt art af statssocialism man har att i första hand vända sig för vinuande af bot mot ifrågavarande samhällskräfta, utan till det enskilda initiativet och framför allt associationen, som mångdubblar och ordnar de enskilda krafterna och hvars betydelse för lösningen af många bland det moderna samhällets missförhållanden allt mera framträder.

*Cooperativa
kredit-
föreningar.*

På kreditens område framställa sig dervid, såsom synnerligen förtjenta af uppmärksamhet, de *cooperativa föreningar*, som under de fyra eller fem sista årtiondena utbildat sig i Tyskland och sedermera vunnit efterföljare i andra länder — samt sådant icke blott för de inom penningeverlden nya principer, på hvilka de äro grundade, utan äfven lika mycket för sin hastiga och storartade utveckling samt sina välgörande verkningar, med hvilka de bevisat nämnde principers riktighet.

Bland desse cooperativa föreningar eller anstalter böra utan gensägelse i första rummet nämnas de af förre Preussiske Kretsdomaren Herman Schulze aus Delitzsch organiserade och sedermera med outtröttlig omsorg vårdade och utvecklade så kallade »Förskotts- och Kreditföreningar» och det både för sin ålder, sitt stora antal, sin vidtomfattande verksamhet samt de flere konsumtions-, råvaruuppköps-, magasins- och produktionsassociationer, till hvilka de gifvit upphof, och därför, att deras stiftare egentligen varit den, som tagit initiativet till en tillämpning i stort af associationsidéen på hithörande områden och enligt de för de cooperativa föreningarne öfverhufvud antagna grunder.

Schulze-Delitzschs Förskotts- och Kreditföreningar.

De Schulze-Delitzschka Förskotts- och Kreditföreningarne, — hvilkas yttre förmedlande låg uti det till ytterlighet tryckta och utarmade tillstånd, hvaruti handtverkerierna, den lilla industrien och småhandeln råkat efter upphäfvande af de i viss mån sammanhållande och skyddande skräinrättningarne samt under konkurrensen med den kapitalstarka, alltmera öfvermäktiga fabriksindustrien och grosshandeln, och som egentligen utgöra af de mindre näringsidkarne i förening distriktvis bildade folkbanker med syfte att åt dem och deras yrken bereda den billiga kredit och det förlag, som eljest alltmera blifvit storslöjden och grosshandeln förbehållne — hade nemligen från en ringa och bekymmersam början redan år 1883 utvecklats så, att af dylika föreningar kunde räknas i de egentliga Preussiska provinserna ett antal af ..... 1,051 och i Tysklands öfriga stater..... 838 1,889; hvartill, efterhand som behofven och omständigheterna tvungo att till serskilda föreningar hänvisa hvarjehanda, i anstalternas syften ingående, men med deras egentliga bankverksamhet icke väl förenliga administrativa bestyr, ytterligare kommo:

Industriela syndikater.....	898
Cooperations- och konsumtionsföreningar.....	660
samt konstruktionsföreningar.....	34
eller tillsammans ett antal af.....	3,481
anstalter af nämnda slag.	

Enligt stiftarens beräkning disponerade de i *eget*, af grundfunds-
inbetalningar och reservfonder bildadt kapital..... Rmk 190,000,000
samt i främmande, upplånt kapital..... » 420,000,000
eller tillhopa Rmk 610,000,000

samt bemedlade dermed en total omsättning af mera än Två Milliarder Riksmark årligen, under det delegarnes antal, — som för 808 föreningar exakt redovisats till ett antal af män 358,163
och kvinnor..... 34,006

eller tillhoppa 392,169,

fördelade i tolf kategorier, deribland en del mindre jordegare och ett jämförelsevis inskränkt antal rentiärer, men eljes hufvudsakligen handverkare, arbetare, mindre yrkesmän, tjenare och underordnade tjänstemän — på det hela skattades till 1,200,000.

*Lånekassor
enligt
Raiffeisens
system.*

Det är dock icke närmast vid dessa föreningar — för hvilka redogjorts egentligen för att visa, af hvilka storverk associationen är möjlig, och som egentligen för stadsmannanäringarne hafva sin, dock utan tvifvel äfven förebildande, betydelse samt åt stiftaren förvärfvat hedersnamnet: »Handtverkeriernas räddare» — Kommittén här vill fästa sig, utan i stället vid de »*Lånekasseföreningar*», hvilka väl i viss mån efter förebilden af de Schulze-Delitzschka anstalterna och med tillgodogörande af deras erfarenhet, men dock alldeles själfständigt och på väsendtligen afvikande grunder, till afhjelpande af nöden bland de mindre jordbrukarne och af deras kreditbehof organiserats af förre Borgmästaren i Heddesdorf F. W. Raiffeisen och åt hvilkas vård och utveckling han alltifrån år 1849 egnat en uppoftande verksamhet, som är ej mindre förtjenstfull än den, med hvilken Schulze-Delitzsch utmärkt sig inom sitt område, och, om den ock ännu icke frambragt till siffran lika höga resultat, likväl krönt af omisskännelig framgång, spridt mycken välsignelse samt måhända ledts af ännu högre och ädlare grundsatser.

Att gifva en, ens närmelsevis, fullständig redogörelse för desse, ursprungligen och företrädesvis i Rhenprovinserna organiserade lånekasseföreningars historia och utveckling är dessvärre, i saknad af en öfver dem regelbundet åstadkommen statistik, icke möjligt.

Af en fransysk författare, Anédée Marteau, som, efter erhållet offentligt uppdrag att studera ifrågavarande anstalter, derom år 1883 afgifvit en rapport med titeln: »*Les banques populaires en Allemagne, leur organisation et leur fonctionnement*», hvarifrån de förestående uppgifterna rörande de Schulze-Delitzschka anstalterna förnämligast hemtats, uppskattades då lånekasseföreningarne enligt Raiffeisens system till ett antal af omkring 600 à 700.

Ur den statistiska redogörelse, hvilken Hr Theodor Kraus i sin, år 1876 i Bonn utgifna skrift: »Die Raiffeisen'schen Darlehns Kassenvereine in der Rheinprovinz» lemnat öfver 63 bland omkring 100 af honom, enligt uppdrag af Landtbruksakademien i Poppelsdorf, personligen besökte och närmare granskade sådane lånekassor, inhemtats, att desse, af hvilka den äldsta var den år 1855 i Heddesdorf af Raiffeisen sjelf stiftade och fortfarande förvaltade, vid 1875 års slut hade tillhopa 17,635 delegare, samt en summa passiva af Rmk 4,394,466, deraf i grundfundsandelar Rmk 61,439, i eget samladt kapital Rmk 209,060 samt i främmande medel, såsom lån af privata banker, på sparkasseräkning och löpande räkning, Rmk 4,123,967; hvaraf åter, om, efter all anledning, utvecklingen härmed åtminstone hållit jemna steg i öfrige lånekassor och under den följande tiden, med sannolikhet bör kunna slutas, att, i förhållandet mellan de undersökte 63 och de år 1883 befintlige 700 kassor, förut nämnde siffertal kunna elfvadubblas, då således för desse kassor blifva att räkna ett delegareantal af 193,985, i eget kapital Rmk 2,299,660, i grundfundsandelar Rmk 675,829, i anförtrodt främmande kapital Rmk 45,363,637 och i passiva öfverhufvud Rmk 48,339,126; men utom det att dessa siffror näppeligen komma upp mot de verkliga, bör, serskildt vid jämförelse med de Schulze-Delitzschka anstalterna, iakttagas, att, såsom af det följande framgår, genom det skiljaktiga i organisation och rörelsesätt siffrorna för de Raiffeisenska lånekassorna erhålla ett relativt högre värde.

Likasom de Schulze-Delitzschka förskotts- och kreditföreningarne hade sitt föranledande i de mindre handtverks- och industriidkande klassernas armod och förfall, föranleddes de Raiffeisenska lånekassornas tillkomst af den utomordentliga nöd, som rådde bland de mindre jordbrukarne i Rhenprovinsen och som hotade dem och idkarne af jordbrukets binäringar med fullständig, nästan omedelbart förestående undergång.

Skillnaden var, att, under det betrycket bland industriidkarne i väsendtlig mån berodde på oförmågan att täfla med kapitalstarka öfvermågtiga rivaler, men ännu för dem, då den sjelfständiga verksamheten måste uppgifvas, stod, såsom utväg till lifsuppehälle, öppet tillfället att arbeta för andra; så låg för landsbygden orsaken till det allmänna obeståndet dels i den missvext, som nödåret 1847 inträffade i den Preussiska Rhenprovinsen samt, serskildt i de mera afskilda bergstrakterna, föranledde brist på de nödvändigaste lifsmedel ända derhän, att mången

familj till uppehälle icke hade annat än en blandning af cichoria och surkål, dels i ett allmänt näringens förfall genom saknad af erforderliga penningar, kredit och outhärliga hjälpmedel med deraf naturligen framkallad likgiltighet, modlöshet och moralisk förnedring bland jordbrukarne.

Utan tillräckliga kreatur, dragare, redskap, gödningsämnen, utsäden, byggnader, likasom utan kredit och arbetstillfällen på en sönderstyckad, skuldsatt och vanhäfdad jord, som äfven åt den flitige lemnade endast det knappaste uppehälle för dagen, men icke någon utsigt att trygga sin ställning, än mindre att tillgodogöra sig någon af de, för öfrigt i orterna okända, förbättringar, af hvilka, i våra dagar, äfven landtbrukets förmåga att uthärda vexlande skiften beror, befann sig den mindre jordbrukande befolkningen i ett tillstånd, hvartill vårt land, äfven i de sämsta trakterna och under de minst gynsamma förhållanden, numera lyckligtvis icke erbjuder något motstycke, och var tillika ett lätt rof för en här af samvetslösa ockrare, som i den oupphörligt återkommande förlägenhetens stund städse var redo med frestelsen af ett alltid otillräckligt, dyrköptförskott och lika färdig, att, när spekulationen var mogen, utpressa den yttersta skärven samt för ett orimligt vanpris slå under sig gäldenärens alla tillgångar.

Så skildras den belägenhet, för hvilken Raiffeisen sökte och i väsendtlig mån lyckats råda bot.

Han insåg dervid att ett direkt, enskildt eller offentligt, understöd, äfven om det i tillräcklig mån stått till buds, väl kunde lindra tillfällig nöd, men icke skänka varaktig förbättring, som endast kunde vinnas genom sjelfhjelp. Då emellertid af en redan i det närmaste utarmad befolkning några bidrag till de serdeles i företagets början alltid därför outhärliga medel icke voro att påräkna, måste han, likasom föregångaren Schulze-Delitzsch, bygga sina lånekasseföreningar på medlemmarnes personliga solidariska ansvarighet, beräknande dervid, att, äfven om desse, hvar för sig, hvarken för sina personer eller sin ringa förmögenhet kunde tillvinna sig erforderlig kredit, en sådan likväl af dem i förening under behörig ledning och kontroll kunde förvärfvas.

Kritisk jämförelse mellan de af Schulze-Delitzsch och de af Raiffeisen bildade föreningar.

Men redan i tillämpningen af solidaritetens grundsats skiljde han sig, endels för att kunna öfva nämnda kontroll och dermed åt solidariteten bereda förtroende och endels för att göra densamma för deltagarne ofärlig, från Schulze-Delitzsch; hvarvid ock olikheten mellan bådadernas verksamhetsfält i viss mån måste blifva bestämmande.

Under det nemligen Schulze-Delitzsch icke med sitt syfte gick utöfver affärssynpunkten eller afsåg annat, än att på, så vidt omständigheterna medgäfvos, bankmessiga grunder åvägabringa kreditanstalter lämpade efter de arbetande klassernas behof och förhållanden, samt ur nämnde synpunkt dels fann en af delegarne tillskjuten grundfond oumbärlig, dels, i ändamål att interessera desse och äfven personer, hvilka eljes icke af anstalterna hade behof, tillstadde innehafvande på en hand af ett större antal grundfondsandelar, hvarå årliga dividender förespeglades, dels, för ernående af vinst, utsträckte anstalternas verksamhet icke blott till andra än deras egna delegare, utan äfven till huru stora distrikter som helst, samt häraf följde att den solidariska ansvarigheten redan från början icke uteslutande och efterhand som anstalterna utvecklades allt mindre utgjorde grundvalen för deras säkerhet och kredit; uppställde åter Raiffeisen från begynnelsen för de af honom organiserade lånekassor, enligt § 2 i de för desse utarbetade statuter, det vidsträcktare syftemålet »att i sedligt och materiellt afseende förbättra sina medlemmars förhållanden samt åstadkomma dertill nödiga inrättningar» speciellt för att åt delegarne under gemensam ansvarighet anskaffa erforderliga penningemedel äfvensom för att bereda dem utväg till fruktbargörande af för tillfället öfverflödiga medel, som mottogos äfven till minsta belopp.

Ställande den materiella förbättringen först i andra rummet och principiellt åsidosättande allt afseende på utdelning eller egentlig vinst, som ansågs endast locka till äfventyrlig spekulation vid lånekassornas förvaltning samt till egennyttiga beräkningar med deraf följande söndring och stridigheter mellan delegarne, begränsade han, i öfverensstämmelse härmed samt för att genom verksam kontroll kunna åt anstalterna och den solidaritet, hvarå de från början uteslutande byggdes, gifva ett varaktigt sedligt underlag, kassornas verksamhet icke allenast till de minsta distrikter, som kunde anses för en lifskraftig organisation tillräcklige, så att i regel hvarje distrikt omfattade allenast en kyrkosocken — der medlemmarne städse voro med hvarandras sedliga och ekonomiska förhållanden väl förtrogne, kunde desse ömsesidigt öfvervaka samt tillika hade samfälda och likartade intressen; — utan ock, hvad angick den egentliga låne- och sparkasserörelsen, ensamt till kassans delegare. I princip, lika mycket som till följd af svårigheten att af delegarne erhålla bidrag, fordrades till en början icke några grundfondsandelar; och när, dels för vinnande af laglig inregistrering och dermed af de åt köpmän lagstadgade

rättsliga förmåner, dels synnerligen till följd af Schulze-Delitzschs och hans anhängares lidelsefulla angrepp samt den förres interpellation i riksdagen år 1876 med deraf föranledda skärpta bestämmelser, bildandet af grundfond icke längre kunde undvikas, sökte man förebygga olägenheterna deraf dels genom grundfondsandelarnes inskränkande till små belopp och inbetalning i ytterst små, på lång tid fördelade terminer om t. ex. 50 pfennige hvarje, dels genom föreskrift att icke någon delegare fick förvärfva flere än en eller ett ringa fåtal andelar, samt att desse, som i vissa fall hemföllu till kassan, först vid delegarens afgang finge af honom uttagas, dels genom dividendernas begränsande till den vanliga utlåningsräntan.

För erhållande af de nödiga medlen till rörelsens öppnande betingade en del kassor hos någon bank eller bankir ett mindre förskott, men vädjades företrädesvis till de mera välmående personerna i orten samt deras interesse för dennas utveckling, hvarefter genom måttlig ränteskilnad och provision småningom bildades ett eget kapital, som förblet odelbart och oförytterligt, men hvaraf, sedan det uppgått till beloppet af kassans rörelsekapital, öfverskottet kunde, efter delegarnes beslut, anslås till för orten allmännyttiga företag; i sammanhang hvarmed föreskrefs, att, om kassan upplöstes, kapitalet skulle hos offentlig myndighet deponeras, för att, när en ny förening i orten bildades, åt denna öfverlemnas eller till skapande af andra lånekassor användas. Genom att göra kassornas förvaltning till ett olönadt kommunalt förtroendeuppdrag, så att af förvaltningspersonalen endast räkenskapsföraren aflönades samt detta med ett, i allmänhet mycket ringa, fast belopp utan s. k. tantième, hvilken ansågs medföra missbruk, inskränktes i möjligaste mån utgifterna, på samma gång man, — då af affärernas utsträckande till äfventyrliga spekulationer direktörerna eller medlemmarna af det s. k. »Vorstand» och af det dem öfverordnade uppsigts- eller förvaltningsrådet icke kunde vänta någon pekuniär fördel, men väl, i sin egenskap af solidariskt förbundne delegare, löpa förhöjd risk — i denna anordning sökte en kraftig garanti mot hvarje affär, hvilken medförde fara.

Ändtligen gjordes icke blott rättigheten att blifva delegare i kassan beroende af Direktionens och i sista hand Förvaltningsrådets medgifvande, utan föreskrefs äfven att delegare *ovilkorligen skulle* i stadgad ordning *in föreningen uteslutas*, så snart han förlorat sin sjelfmyndighet eller borgerliga hedersförmåner; när han blifvit delegare i annan på solidarisk an-

svarighet grundad kreditanstalt samt icke ville från delaktigheten deri utgå; när han blifvit insolvent eller *gjort sig skyldig till ett mot föreningens grundsatser och interessen stridande handlingssätt* och när han oftare gjorde sig förfallen till lagsökning för erhållna lån; samt att *uteslutning kunde följa* äfven i de fall, då delegare icke uppfyllde sina statutmässiga förbindelser, specielt genom dröjsmål öfver viss tid med stadgade grundfundsafbetalningar och *då han inlät sig i affärer med personer, hvilka af föreningen ansågos såsom ockrare.*

I afseende på lånen, hvilka af de Schulze-Delitzschka folkbankerna beviljades i regel på endast 3 månader eller genom medgifna omsättningar högst 9 månader¹, måste enligt jordbruksnäringens vilkor och behof tiden i Raiffeisens lånekassor vida längre utsträckas, så att lån der kunde beviljas på ända till tio år.

Det skulle föra till allt för stor vidlyftighet att i euskildheter redogöra för, inom hvilka gränser och på hvad slags säkerheter lånen lemnas, likasom för detaljerna af förvaltningen. Denna besörjes, såsom redan är antydt, af en aflönad räkenskapsförare, som tillika förrättar alla hufvudsakliga skrifgöromål, ett Vorstaud eller Direktion, bestående vanligen endast af 2 eller 3 ledamöter och ett talrikare Förvaltningsråd, hvilka alla väljas af den beslutande Generalförsamlingen, uti hvilken alla, dock endast manliga, delegare äro röstberättigade och som bestämmer så väl maximi- och minimibeloppen för lånen och sparkasse-insatserna, räntefoten, rörelsekapitalets storlek m. m. samt om decharge och disposition af fonderna, som i alla andra hufvudfrågor, och hvilken tillika dels är skiljedomare i alla förekommande stridigheter, dels har den betecknande befogenheten att kunna med böter belägga delegare, hvilka förfallolöst från Generalförsamlingens möten uteblifvit. De närmare bestämmelserna i dessa afseenden jemte utarbetade statuter för Lånekasseföreningarne samt med dem förbundna Underafdelningar finnas fullständigt samlade i Raiffeisens år 1883 i Heddesdorf-Neuwied utgifna arbete: »Die Darlehnskassen Vereine in Verbindung mit Consum-, Verkaufs-, Winzer-, Molkerei-Viehversicherungs- &c. Genossenschaften, als Mittel zur Abhilfe der Noth

¹ På denna omsättningsrätt, hvarigenom samma summa kommer att figurera flera gånger i årsräkenskaperna, likasom på medgifvandet af många grundfundsandelar på en hand och ett lifligare ombyte — in- och utträde — af delegare beror till en del, att för de Schulze-Delitzschka anstalterna statistiken upptager så höga nominella siffror.

der ländlichen Bevölkerung» Praktisk anvisning för grundandet och ledningen af sådana föreningar, fjerde upplagan: hvartill hänvisas.

Utöfver de här ofvan framställda, i verkligheten mera eller mindre modifierade hufvudgrunderna för dessa anstalter torde här allenast böra dels meddelas en kortfattad redogörelse för så väl kassornas bemödanden att genom centralisation bereda sig större trygghet, enhet och andra fördelar, som för de speciela associationer, till hvilka de gifvit upphof, dels upptagas några frågor af vigt för ett rätt bedömande af hela systemet.

Främst bland dessa sednare förekommer dervid frågan om den solidariska ansvarighetens användande, i eller utan förening med materiel grundfond, såsom kreditbasis och om det dermed för delegarne förbundna äfventyr.

I afseende härå bör först märkas, att, ehuru solidariteten innebar att hvarje delegare ansvarade för kassaus förbindelser såsom för sina egna, berörde ansvarighet likväl, på sätt den uppfattats, först då ansågs tråda i effektiv kraft, när kassan bragts till konkurs och upplösning, då bristen i tillgångarne skulle uttaxeras på de solventa delegarne efter hufvudtalet. Ett plötsligt kräfvande af full betalning hos enskild delegare för någon kassans förbindelse var således icke att befara. Erfarenheten har ock, hvad angår de Raiffeisenska lånekassorna, till fullo ådagalagt, att äfven förmögna personer utan betänklighet inlåtit sig i nämnde ansvarighet, som, vid det förhållande att veterligen ännu icke någon af nämnde kassor lärer kommit på obestånd, äfven de facto visat sig för dem ofarlig och helt visst varit vida mindre förlustbringande än det hos oss, man och man emellan, så vidt förgrenade borgenssystemet. Detta berodde utan tvifvel närmast på den för ifrågavarande anstalter egendomliga, starkt utvecklade och genomförda kontroll medlemmarne inbördes emellan samt på anstalternas hela inrättning och förvaltning, hvilka ställde solidariteten mera i bakgrunden; hvartill kom ytterligare, att, i samma mån, genom den derpå riktade oafåtliga omtanka, kassan förvärfvade eget kapital, faran af den gemensamma ansvarigheten minskades. Förtroendet härtill har antagligen ock varit icke oväsentligt bestämmande i fråga om solidaritetens tillräcklighet såsom grundval för kassornas kredit hos tredje man.

Ett factum är i alla händelser, att, oaktadt solidaritetens begränsning i tillämpningen, penningar villigt strömmat till dessa kassor mången gång i större myckenhet, än att de kunnat af dem mottagas och i deras rö-

relse användas; att detta förtroende kommit jemförelsevis de kassor fullt lika mycket till del, som icke hade någon inbetald grundfond, utan byggt ensamt på den solidariska ansvarigheten, som dem, hvilka tillika bygde på tillskjutne grundfondsandelar, samt att jemväl under tider af osäkerhet, såsom under krigsåren, då kapitalet i allmänhet drog sig tillbaka, penningar med oförminskadt förtroende ifrågavarande anstalter tillflöto.

Ett annat factum är att bland de 63 kassor, hvilka, såsom ofvan är omförmäldt, af Kraus inspekterats, allenast 7 för räkenskapsåret 1875 lemnat förlust med tillsammans 1,830 Rmk, deraf en kassa drabbades högst med 846 Rmk, äfvensom att ännu icke någon af de Raiffeisenska kassorna lärer brustit i fullgörande af sina förbindelser.

I afseende på den omtvistade frågan om nödvändigheten att genom tillskott bilda en grundfond, visar sig den dermed beredda säkerhet särskildt i de Schulze-Delitzschka bankerna, för hvilka en grundfond städse varit föreskrifven, vid betraktande dels af inbetalningarnes långsamma verkställande i små terminer, dels af den ständiga vexlingen af delegare, hvilka erhålla starka utdelningar och vid afgang ega sina grundfondsandelar uttaga, ganska illusorisk; men måste i allt fall erkännas, att en grundfond, der den kan åstadkommas och upprätthållas, otvifvelaktigt utgör en önskvärd förstärkning af lånekassornas kredit; hvarför bildandet af en sådan ock bör utgöra regel; men, å andra sidan kan endast gifvas fullt erkännande åt Raiffeisens omsorg att begränsa dividenderna, såsom egnade att förrycka kassornas verksamhet.

Såsom stridande väl icke mot dessa kassors syfte, men dess mera mot de i öfrigt för verksamheten antagna grunder har betecknats den af dem efterhand upptagna rörelsegren, som består i öfvertagande af s. k. »Verkaufsprotokollen» eller »Cessioner». Härmed förhöll sig sålunda, att, när en fastighet blifvit försåld och köpehandling derom med vissa, vanligen på längre tid fördelade betalningsterminer upprättad, men säljaren behöfde tidigare disponera köpesumman eller deremot svarande kreditpapper, hade i Rhenprovinsen inrotat sig det skadliga missbruk, att köpehandlingen och den derå grundade köpeskillingsfordran emot afdrag, icke blott af den rabatt, som enligt vanlig räntefot borde vid köpesummans omedelbara utbetalning godtgöras, utan ofta stegrade till en orimlig del af den utfästa köpeskillingen cederades till någon af de ockrare, hvilka alltid voro beredde att göra dylika ruinerande tjänster samt i hans hand snart blef ett medel att ansätta den ofta i förlägenhet bragte köparen,

indruga honom i allt mera tryckande förbindelser samt slutligen för en jämförelsevis ringa penning åtkomma den köpta egendomen. Det var, för att hindra detta plundringssystem, köpehandlingarne, visserligen ej utan behörig rabatt och någon serskild fördel, men dock på billiga och för köparen tryggande villkor, i stället inlöstes af lånekassorna, som jemväl lyckades i sin afsigt. Man anmärkte emellertid, att de härigenom dels frånträdde de viktiga hufvudprinciperna att ej inlåta sig i förskottsaffärer med andre än sina egna delegare samt att icke spekulera på vinst, och dels, enär inlösningssumman måste genast erläggas och oftast genom upplåning anskaffas, men köpeskillingen endast i terminer under längre tid kunde hos köparen utfås, utsatte sig för äfventyr.

Befogenheten af dessa anmärkningar kan väl icke bestridas; men, för att minska äfventyret, begränsades i tillämpningen de belopp, som fingo för ändamålet disponeras; hvarjemte af kontrahenterne fördrades serskild säkerhet; och, så snart någon lämplig del af köpeskillingen var erlagd, mötte gemenligen för kassorna icke svårighet att på köpehandlingens i någon bank vid behof erhålla penningar. Faktiskt lär på denna rörelsegren icke någon förlust uppstått, lika litet som på en annan dermed beslågadt, genom hvilken kassorna funno nödigt att med afpassade anbud vid förefallande tvångsförsäljningar hindra spekulationer på de sålda egendomarnes åtkommande till vrakpris.

Skarpast har af Schulze-Delitzsch och andra såsom stridande mot grundsatzerna för hvarje solid lånerörelse klandrats det förhållandet, att Raiffeisens lånekassor upplånte medel på korta tider, men utlånte dem på längre, ända till tio år utsträckta; och då deremot invändes, att, äfven när lånen beviljades på längre tid eller på afbetalning, kassorna i låntagarnes förbindelser förbehölles viss kort uppsägning, betecknades detta såsom på en gång löjligt samt för låntagaren vilseledande, och i allt fall ändamålslost, emedan, om behofvet kräfde begagnande af uppsägningsrätten, fordringen gemenligen icke kunde från den oberedde gäldenären så hastigt indrifvas.

Emot dessa anmärkningar, genom hvilka, jemte de öfrige redan omhandlade, det verkligen lyckades beröfva Raiffeisens kassor den dittills åtnjutna förmånen att få hos sig placerade en del under offentlig vård ställde medel, men som icke hindrade att förmyndaremedel fortfarande hos dem anbragtes eller minskade de enskildes förtroende, torde med fog kunna erinras, dels att de anmärkta förhållandena, hvilka varit för låne-

kassorna nära nog oundvikliga, om de eljes skulle kunna motsvara sin uppgift, under omkring 30 års verksamhet icke för dem medfört någon allvarsam olägenhet, dels ock att enahanda olikhet mellan in- och utlåningstider samt enahanda förbehåll om uppsägning af på längre tid eller omsättning beviljade lån, praktiserats och fortfarande förekomma i våra sparbanker, utan att de yttrade farhågorna besannats.

Anmärkningarne gjorde dock klart det redan förut kända behovet af närmare sammanslutning, i hvilket syfte grundades först en central-lånekasseförening, men, då äfven denna af en del formela skäl fördömdes, en af de serskilda kassorna i Neuwied bildad, på aktier bygd centralbank med egentlig uppgift att vara en utjemningsanstalt, den der kunde å ena sidan från de enskilda kassorna till fruktbargörande mottaga öfverskjutande medel, men, å den andra, deraf åt kassor, som det behöfde, lemna förskott.

Tillika och då de i socknarne förlagde, företrädesvis af personer utan större vana vid räkenskaper och former förvaltade kassorna hade behof af en serskild förvaltning, som kunde dem i hvarjehanda fall med upplysningar och biträde af åtskilliga slag tillhandagå, inrättades för sådant ändamål ett serskildt »Anwaltschaft», åt hvilket tillika och, enär kassorna, lika som de å ena sidan icke påkallade någon statshjelp, å andra sidan sorgfälligt undandrog sig allt offentligt förmynderskap, anförtröddes att öfver samtliga kassor utöfva noggrann kontroll.

I samma mån kassorna utvecklades och man alltmera insåg associationens gagn, uppvexte under kassornas hägn och med af dem förskjutna medel serskilda »Untergenossenschaften» eller föreningar till främjande af jordbruket och dess binärningar, såsom Consumtions-, Försäljnings-, Mejeri-, Kreatursförsäkrings- och Vinodlingsassociationer, samtliga ordnade hufvudsakligen efter samma grunder som lånekassorna, men naturligen med de af de serskilda ändamålen betingade åtskilnader.

Af dessa underassociationer, som egentligen kännetecknas af ett bemödande, att på alla områden undanskjuta skadliga mellanhänder samt att på billigaste vilkor förskaffa landtmännen de för näringens bedrivande erforderliga inventarier, redskap och hjälpmedel, och hvilkas uppkomst främjats genom serskildt organiserade s. k. »Casinos» eller sällskap, der landtmännen ofta kunde samlas för att, genom föredrag och annorledes, erhålla nyttiga kunskaper, jemföra sina rön och erfarenheter samt öfvenskomma om gemensamma gagneliga företag, till hvilka nödiga medel

Af lånekassorna bildade och understödda associationer.

förskötos af lånekassorna, äro några, såsom associationer mellan vinodlare, icke på Svenska förhållanden tillämpliga, samt andra såsom mejeri- och försäkringsföreningar för oss mindre behöfliga, då motsvarande anstalter i vårt land redan sjelfständigt uppstått och vinna allt större utbredning; men deremot uppköps- och försäljningsassociationerna, hvilka endast undantagsvis här förekommit, och bland de sistnämnda specielt de, som afse försäljningen af spanmål, synnerligen under nu rådande tryckta prisförhållanden, förtjenta af den största uppmärksamhet, såsom här nedan kommer att närmare utvecklas. Och ingenting synes hindra att i större omfattning än hittills skett, gifva idéen tillämpning äfven på andra, för våra förhållanden passande ändamål, såsom skogsplanterings- och vissa odlings-företag, hvilka fordra gemensamma bemödanden och närmare tillsyn. Ifrågasättas torde jemväl med skäl kunna, om icke kreditanstalter efter Raiffeisens system — hvilkas välgörande beskaffenhet framhållits jemväl i det af serskilda Kommitterade den 23 September 1886 afgifna underdåniga betänkande med förslag att genom förändrad lagstiftning bereda jordbruket lättad utväg till erhållande af nödigt förlag och för hvilka af bemälda Kommitterades ordförande vid nämnda betänkande fogats ett utkast till sockenföreningslag — skulle företrädesvis lämpa sig till förmedlare af kredit på jordbruksinventarier, om och när lagstiftningen lyckats finna betryggande former för pantsättning af dylik säkerhet.

Man må nu härom och angående den med Svenska förhållanden bäst förenliga organisationen och rörelseformen för ifrågavarande slags lånekasseföreningar hysa hvilka åsikter som helst. Det är icke derpå den hufvudsakliga vigten ligger, utan fast hellre på sjelfva kärnan i systemet, på grundtanken att *bygga krediten, såsom medel till allmänt väl, på sedlig ansvarighet under inbördes kontroll och enig samverkan*. Det är denna grundsats med dess oefftergifliga förutsättningar: redbarhet, arbetsamhet, egen omtanka och sparsamhet, Kommittén synnerligen under förhandenvarande omständigheter ansett icke kunna nog behjertas.

Kommittén har därför trott sig böra i underdånighet uttala sin uppfattning om nämnda grundprincip samt lemna en utförligare kritisk redogörelse för de derå i Tyskland byggda kreditinrättningar med uppvisande af deras resultat, för den händelse Kongl. Maj:t skulle finna lämpligt att låta derom sprida en allmännare gagnelig kännedom; men då åstadkommandet af motsvarande anstalter i vårt fosterland enligt Kommitténs mening redan af det skäl att sjelfhjelpen är deras egentliga

ljfskraft måste öfverlemnas åt det enskilda initiativet samt endast en efter hand förvärfvad erfarenhet kan anvisa den för dem mest ändamålsenliga organisation; har Kommittén trott sig icke böra i ämnet framlägga något utarbetadt förslag.

Då i det Kommittén lemnade Nådiga uppdrag ingår att taga i öfvervägande, bland annat, »huruvida icke kommunerna vid för deras räkning skeende upplåning af medel skulle kunna tillskyndas gagn genom anordnande af en kommunal lånekassa för landet, vare sig fristående eller i förbindelse med annan kreditanstalt», åligger det Kommittén att jemväl i fråga härom redogöra för sin uppfattning; hvilket Kommittén funnit lämpligast kunna ske i detta sammanhang.

*Frågan om
en kommunal
lånekassa för
landet.*

Det har utan tvifvel varit de sednare årens starka utveckling på alla områden och icke minst af samfärdsmedlen, som för kommunerna skapat det tillförne mera sällan förekommande behofvet af skuldsättning för gemensamma och allmänna ändamål samt fästare uppmärksamheten på huruledes vid denna skulle kunna beredas gynsamma villkor.

Då nämnda skuldsättning, som endast mera sällan egt rum för i egentlig mening rentabla — om ock eljes gagneliga — företag, gemenligen måste i mera eller mindre mån för lång framtid betunga kommunernas invånare, och möjligen, om den utsträcktes för vidt, skulle i sin rot angripa kommunernas välstånd; har den af ganska många principiellt klandrats; och Kommittén, som finner de deremot i kommunallagen stadgade begränsningar synnerligen angelägna och välbetänkta, anser icke skäl för handen, att densamma uppmuntra eller underlätta.

Detta skulle dock antagligen blifva följderna, derest man för bemedlande af lån åt kommunerna inrättade en allmän låneanstalt, vare sig ensamt för sig eller såsom en afdelning af någon annan kreditinrättning; hvartill torde komma att, om en sådan skulle blifva af mera central beskaffenhet, kommunerna derigenom kunde inledas i en sanfärd, betänklighetsansvarighet.

Kommittén föreställer sig icke heller att, för närvarande åtminstone, förefinnes något egentligt behof af en sådan allmän förmedlare af kommunernas upplåning.

Erfarenheten har nemligen ådagalagt att de större stadskommunerna, som företrädesvis anlitat krediten, och hvilkas låneoperationer vanligen

varit af tillräcklig omfattning att, oberoende af andra dylika, intressera de större kapitalisterna, i allmänhet sjelfve med framgång genomfört sina negociationer.

För de mindre kommunerna och företrädesvis på landsbygden hafva åter i orten befintliga kassor eller provinssparbankerna merändels kunnat tillfredsställa lånebehofven, om också icke alltid till låg ränta, dock äfven i detta hänseende skäligen billigt, och framför allt på vilkor, som i andra afseenden passat landsbygdens förhållanden sannolikt bättre, än om deras angelägenheter skolat förmedlas af ett aflägsset affärsinstitut.

Skulle det lyckas i vårt land införa associationer och föreningar enligt det här ofvan framställda, af Raiffeisen ordnade system; föreställer sig Kommittén äfven, att genom dem landskommunernas legitima lånebehof skulle kunna både nöjaktigt och på lämpligaste sätt tillgodoses; *och Kommittén anser sig alltså icke hafva skäl att förorda inrättandet af någon särskild låneanstalt för sådant ändamål.*

*Anstalter för
ordnande af
spanmåls-
handeln.*

Beträffande nu anstalter för ett gagneligt ordnande af *Spanmålshandeln* ligger det i sakens natur, att för spanmål likasom för hvarje annan vara kan påräknas regelbunden och efter förhållandena förmånlig afsättning allenast i den mån densamma kan i marknaden regelbundet och lätt tillhandahållas af fullt pålitlig beskaffenhet och i de partier, hvilka motsvara handelns och konsumtionens behof; samt att, i den mån afnämaren icke finner detta behörigen tillfredsställdt, han vänder sig med sin efterfrågan till en bättre försedd marknad eller åtminstone, i förhållande till varaus sämre eller ojymmre beskaffenhet samt till olägenheten af att nödgas söka den på flere platser, trycker priserna.

Ju mera i våra dagar icke allenast sjelfva konsumtionen, industrien och handeln antagit väldiga proportioner, utan äfven genom stigande kultur och utvecklade kommunikationer marknadernas antal och konkurrensen ökats, desto mera blir producenten beroende af de deraf bestämda afsättningsvilkor, desto svårare måste det blifva för den som producerar endast i mindre omfång och i mera afskilda orter, att fördelaktigt afyttra, hvad af produkterna öfverskjuter hans egen eller den närmaste ortens förbrukning.

På detta sätt har, i samma mån qvarnindustrien centraliserat sig i några få storartade anstalter samt exportaffärerna samlat sig i större om-

fång på några få orter och hos några der befintliga grosshandelsfirmor, det blifvit allt svårare för idkarne af, serdeles mindre, jordbruk att för sina spanmålsöfverskott, vare sig för inhemska förbrukning eller för export, bereda sig afsättning utan genom enskilda mellanhänder, de der icke försumma att vid prisbestämningen göra sig nämnda svårigheter och jordbrukarnes penningbehof på allt sätt till godo.

Olägenheten här af, stor nog i och för sig och serskildt under allmänt fallande priser, blir så mycket större, som, utom det att den mindre jordbrukaren icke kan noga följa marknadens växlingar eller välja tiden för sin försäljning, sjelfva produkten, till hvars fullgoda frambringande han i det låga priset har föga uppmuntran och till hvars ändamålsenliga rengöring, torkning och sortering det skulle blifva honom för dyrbart att enskildt förskaffa sig nödiga anstalter, ofta af honom levereras i så underhaltigt skick, att den icke uthärdar konkurrens eller kan, utan efter serskild, naturligen med kostnad förenad, behandling, med fördel bringas i den allmänna marknaden.

På möjligheten att någorlunda fördelaktigt afsätta sina produkter och att dermed, i mån af behof, bereda penningar, beror emellertid icke blott jordbrukarens existens, utan äfven väsendtligen hela jordbruksnäringens utveckling.

Det är den dyrköpta erfarenheten här af, som gifvit upphof till inrättande af serskilda s. k. Spanmålsdepôter med syfte att afhjelpa berörda olägenheter.

I Rhenprovinserna hafva, enligt hvad redan är omförmäldt, sådana depôter blifvit tillvägabragte genom serskilda af de Raiffeisenska lånekassorna understödda associationer, men torde ännu vara af mera lokal och inskränkt omfattning. De ega dock för orternas landtbruk icke ringa betydelse.

I större skala tilltagna och derigenom för hela landets spanmåls-handel mera verksamma äro de, som inrättats i Ungern, af hvilka den förnämsta är anlagd i Budapest. Staden Budapest har dertill vid Donaukajen på den ena och jernbanan på den andra sidan med en kostnad af 3 $\frac{1}{2}$ millioner gulden byggt ej färre än fyra stenhus och två trähus, rymmande 160,000 metercentner, jemte en spanmåls-elevator rymmande 240,000 metercentner.

Under år 1885 inlgrades i dessa magasiner sammanlagdt 1,432,829 metercentner varor, hvaraf allra största delen, 89,90 procent, utgjordes af

spanmål, hufvudsakligen hvete. Rörelsen, som således är mycket omfattande och kräfvat betydliga medel, bedrifves på arrende af Ungarische Escompte & Wechsler bank i Budapest. Spanmålen mottages i depôten ej blott till magasinering, utan äfven till försäljning enligt uppdrag samt underkastas, då aflennaren så önskar, rengöring, sortering, luftning och andra dylika åtgärder mot billiga afgifter, hvarjemte öfver mottagandet utfärdas bevis, s. k. »Lagerscheine», hvilka i omförmälde bank kunna belånas.

Liknande, ehuru ej så stora depôter, som jemväl arrenderas och drifvas af samma bank, finnas i Temesvar, Szegedin och Barcs.

Ännu mera storartade äro de spanmålsdepôter, som under de seduare tiderna i stort antal uppstått i Nordamerikas Förenta Stater, framför allt i de vestra rika spanmålsdistrikten; och det lider icke tvifvel att dessa anstalter i förening med de utmärkta och billiga transportmedlen till lands och vatten samt de sinnrika, tidsbesparande inrättningarne för spanmålens rengöring, sortering, vägning och lastning i högst väsendtlig mån bidragit att möjliggöra den stora sädesexport till den gamla verlden, hvaröfver nu så mycket klagas.

I vårt land, hvarest spanmålsdepôter, förlagda inom de serskilda länen, utan tvifvel skulle vara ej mindre behöfliga och gagneliga, hafva, så vidt Kommittén har sig bekant, hittills dermed icke gjorts försök.

Men oaktadt således åstadkommandet af dylika, väl ordnade depôter skulle för spanmålshandeln och jordbruket samt dermed för det allmänna välståndet vara af synnerligen stor betydelse, *anser Kommittén att tillvägaföringandet af sådana, — hvartill för öfrigt Länens Hushållningssällskap synas närmast kallade att medverka, — måste öfverlemnas åt det enskilda initiativet samt enskild association, och Kommittén har därför här, utan att göra något närmare förslag, framställt uppkomsten af dylika anstalter allenast såsom ett för jordbruksnäringens upphjelpande viktigt önskemål.*

Åtgärder för befrämjande af landets export i allmänhet.

Det är dock icke ensamt för afsättning af spanmål anordningarne äro bristfälliga.

Enahanda brister förete sig fast mera med hänseende till afsättningen och exporten af svenska näringsalster i allmänhet.

Af hvilken betydelse det måste vara att afhjelpa dessa brister är af sig sjelft tillräckligt uppenbart.

Men det bevisas icke minst deraf, att till och med uti ett land med Storbritanniens ojemförligt utvecklade industri och handel de sednare årens relativa tillbakagång i dessa i icke ringa mån tillskrifvits brister af samma slag; och att bland de bekantblifna praktiska resultaten af de der, med anledning af det förevarande betrycket, föranstaltade undersökningar äro just förslag i syfte att befrämja exporten genom hvarjehanda medel.

Såsom för ändamålet användbara dylika hafva framhållits ej mindre ett noggrannare bevakande och understödjande, genom konsulerna eller andra agenter, af exportinteressena på redan tillgängliga handelsplatser, än äfven *dels* öppnande af nya marknader, *dels* tillhandahållandet der, genom handelsmuseer, utställningar och annorledes, af profver på de förnämsta exportartiklarne, *dels* ett omsorgsfullt aktgifvande på och skyndsamt spridande i hemlandet af underrättelser om behofven och efterfrågan på de främmande platserna med deri inträdande vexlingar, likasom om andra, på utsigterna till förmånlig afsättning inverkan, förhållanden.

Af flere skäl, och bland dem företrädesvis att en verksamhet i sådan syftning säkrast kunde påräkna framgång, om den bedrefves af affärsmän med nödig sakkännedom och egna förbindelser, har man dervid i främsta rummet hänvisat på det enskilda initiativet och enskilda associationer; hvilket dock icke uteslutit hvarken bistånd af konsulter och diplomater eller allmänt understöd, i de fall då sådant blefve af nöden.

En början till en dylik verksamhet är afsedd med den här nyligen bildade Exportförening samt det anslag, som redan beviljats till främjande af Svenska produkters afsättning i utlandet.

Och då Kommittén håller före, att, serdeles under nu rådande tryckta förhållanden, det är angeläget att icke försumma de utvägar, som erbjuda sig att öka afsättningen af landets produkter, men att de omedelbara åtgärderna för ändamålet äfven här lämpligast öfverlätas åt den enskilda omsorgen, *anser Kommittén jemväl synnerligen önskvärdt, att, under fortgående på den redan inslagna vägen, föreningar bildas och åtgärder vidtagas för främjande af landets export samt, der så pröfvas behöfligt, med allmänna medel understödjas.*

---

*Reform af
undervis-
ningsväsen-
det.*

I det föregående är antydt, att de yttersta orsakerna till det ekonomiska tillståndet och varaktiga medel till dess förbättring icke äro att finna allenast inom det rent materiela området, utan äfven måste sökas djupare: i det sedliga underlaget och den andliga utvecklingen.

Att i detalj uppvisa detta har icke kunnat ingå hvarken i Kommitténs uppgift eller dess arbetsplan.

Men det finnes dock ett fält, der sambandet mellan de yttre företeelserna och omförmälda innersta faktorer tränger alltför tydligt i dagen, att kunna utan något närmare betraktande förbigås.

Det är nemligen den nationela bildningens fält och den inverkan, hvilken det allmänna välståndet icke kan undgå att röna af folkets moraliska och intellektuella uppfostran, och följaktligen äfven af den allmänna undervisningens riktning och anordning.

Att dessa hos oss för närvarande icke äro tillfredsställande, är allmänt erkänt och bevisas icke minst af de, sedan lång tid, hvarannan aflösande, men ännu beroende förslagen till undervisningsväsendets om- bildning.

Huru denna lämpligast bör ske, kan visserligen ej här anvisas.

Men uppenbart måste dock synas:

att det nuvarande systemet, såsom företrädesvis riktadt på formalistisk bildning och bibringande åt alla klasser, utan åtskillnad för behof eller begåfning, af ett lika mått af mångartad theoretisk insigt samt af mogenhet för statstjenst eller vetenskaplig sysselsättning, icke kan vara för folkets praktiska utveckling gagnande;

att det genom ett sådant ensidigt syfte lockar allt flere af landets uppvexande ungdom från de relativt tillbakasatta, men i egentligaste mening produktiva yrkena, och på samma gång medför en allt starkare öfverproduktion af medelmåttiga ämnessvenner för statslifvet och det vetenskapliga arbetet;

att, då endast ett mindre antal kan i dessa finna användning och utkomst, deraf fostras ett literärt proletariat med ökade anspråk men utan medel till deras fyllande, och hvilket är lika missnöjdt med sin ställning och med samhället, som odugligt för annan gagnande verksamhet;

att det, redan genom elevernas qvarhållande på skolbänken och vid högskolorna så länge, att de nästan först vid mannaåldern kunna inträda i det praktiska lifvet och förvärfva sjelfständig bergning, dels omedelbart undandraget produktionen en oberäknelig mängd krafter, dels af fäder

och målsmän kräver mot deras vilkor oproportionerliga uppoffringar och dels för de unge leder till skuldsättning samt icke sällan grundlägger ekonomiskt obestånd för hela deras framtid; och

att jemväl i afseende på den egentliga folkbildningen undervisningen i allmänhet icke är egnad att gifva folket en praktisk riktning, eller hos detsamma behörigen utveckla känslan af lifvets pligter och ansvar samt af arbetets välsignelse och ära.

I dessa förhållanden och den missriktning, hvilken den allmänna uppfostran och undervisningen i vårt land erhållit, ligger enligt Kommitténs lifliga öfvertygelse en af de verksammaste orsakerna till den relativa svagheten i landets produktion, till dess otillräckliga förmåga att utvärda täflan med andra länder samt dermed till dess förhandenvarande obestånd; och *Kommittén anser därför i hög grad angeläget att en tidsenlig reform af det allmänna undervisningsväsendet, så fort ske kan, åstadkommes och att det praktiska lifvets kraf dervid vinna tillbörligt afseende.*

Häremot äro följande reservationer afgifna:

af hrr *Lovén* och *Palme*:

Mot Komiténs uttalande rörande önskvärdheten af en fortgående afskrifning af de jorden påhvilande grundskatter samt rustnings- och roteringsbördor nödgas vi härmed afgifva reservation.

I betraktande af den nu rådande ekonomiska ställningen inom landet måste det, efter vårt förmenande, anses i hög grad sannolikt att statsverket icke skall under den närmaste framtiden kunna undvara nu ifrågavarande inkomster.

Den förordade åtgärden skulle vid detta förhållande påtagligen leda endast till en omflyttning af skattebördor och torde till följd deraf visserligen icke vara något lämpligt medel för den allmänna ekonomiska ställningens förbättrande.

Komitén hade därför, efter vår åsigt, bort tillstyrka de nu berörda bördornas aflyftande *endast i den mån sådant finnes kunna ske utan öfriga medborgares betungande med nya eller ökade skatter.*

Stockholm den 10 december 1887.

Christian Lovén.

J. H. Palme.

af hrr frih. von Essen, Fränckel, Kilman och Danielsson:

Uti åtskilliga af de slutsatser, Komiterade på grund af betänkandet bifogade statistiska tabeller dragit, angående landets ekonomiska utveckling under de senaste årtiondena, kunna undertecknade endast delvis instämma. Det synes oss som skulle Komiterade i sin utredning hufvudsakligen hafva bemödat sig att visa, det vårt lands befolkning icke för närvarande lider hvad man plägar kalla *nöd*, något som näppeligen torde vara behöfligt, enär de allmänna klagomålen icke afse förhandenvaron — ännu — af ett tillstånd, som exakt kan betecknas med detta ord; deremot är klagan allmän öfver *ekonomiskt betryck*, och det synes oss icke att Komiterade med sin utredning lyckats ådagalägga, att dessa klagomål äro obefogade. Jemte det vi anse oss böra framställa den allmänna invändningen, att Komiterade ej nog strängt fasthållit skilnaden mellan ofvannämnda båda begrepp, å ena sidan akut *nöd*, å den andra kroniskt ekonomiskt betryck, torde äfven *den* principiela anmärkningen böra göras mot Komiterades utredning, att densamma börjar med och utgår ifrån perioden 1866—1870, en tidrymd, angående hvilken torde vara allmänt bekant, att den till följd af upprepade missväxter blef en nödstid, sådan vårt land näppeligen genomgått under hela den sjuttioåra fredsperiod, som varit oss förunnad. Mot denna mörka bakgrund — af tillfällig, och därför temligen snart öfvergående *nöd* — afteckna sig de sedan dess gångna tiderna, ofta nog blott skenbart, i en ljusare dager, som endast är vilseledande och alldeles icke kommit till synes, om Komiterade, såsom obestriddigen rättvisare varit, till sin utgångspunkt valt en tidrymd af åtminstone medelmättigt gynsam karaktär.

Da så är förhållandet, anse sig undertecknade icke böra undandraga sig att söka åstadkomma en mera verklighetstrogen framställning af landets ekonomiska tillstånd. Såsom grundval för denna utredning hafva äfven vi hufvudsakligen använt Komiterades bifogade statistiska tabeller samt, der dessa ej synt oss tillräckligt upplysande, den officiella statistiken i öfrigt. De viktigaste af dessa af oss tillagda data finnas sammanförda uti våra till reservationen fogade bilagor.

Beträffande då först vårt lands **befolkningsförhållanden**, så kunna vi icke dela Komiterades åsigt, det dessa ej skulle vara af natur att ådagalägga tillvaron af ekonomiskt betryck. Det synes oss tvärtom oemotsägligt, att redan här tydliga vittnesbörd om ett sådant tillstånd springa betraktaren i ögonen. Komiterade hafva visserligen påpekat, att under årtiondena 1861—1880 Sveriges relativa *folkökning* varit något högre än medeltalet för vår verldsdel, men förhållandet blir ett helt annat, om vi, såsom rimligt är, utsträcka öfversigten jemväl till tiden efter 1880¹⁾. Under den gångna delen af 1880-talet kan Sveriges folkökning *högst* beräknas hafva utgjort något öfver 0,5 % per år, och ett lägre tal än detta finner man, utom för vårt broderland Norge, endast för Frankrike, och möjligen Schweiz, samt för Irland. Beträffande Frankrike och Schweiz är det icke i främsta

¹⁾ Se bil. N:o 1.

rummet ekonomiska svårigheter, som hafva åstadkommit folkökningens ringhet. Obestriddigen är detta deremot, i form af deraf förorsakad utvandring, fallet i Irland, och likaledes i Sverige och Norge, ty de föddes öfverskott öfver de afidne har icke varit under medelmåttan. Vi måste således börja vår undersökning med att konstatera, att, näst Irland och Norge, intet land finnes i Europa, hvars folkökning blifvit så försvagad genom följderna af ekonomiskt betryck, som just Sverige.

Nu anförda faktum är dock ingalunda inom befolkningsförhållandena det enda, som vittnar om ett ogynnsamt tillstånd. Antalet ingångna *äktenskap* betraktas af alla samtidens nationalekonomer såsom den bästa mätaren af den trygghet, de förhoppningar, hvarmed ett lands näringsidkande befolkning ser den ekonomiska framtiden till mötes. Nu framgår af Komiterades tabeller det beklagliga faktum, att äktenskapsfrekvensen i Sverige för närvarande är lägre än inom något annat land i Europa. Och utsträcker man blicken till äldre tider¹⁾, så finner man att, så vidt känt är, äktenskapssiffran i vårt land icke under någon föregående period af fem år varit så låg som under den senaste, för hvilken uppgifter finnas (åren 1881—1885), om man endast och allenast undantager den af oss redan såsom rent exceptionel angifna perioden 1866—1870²⁾. Ingenstädes skall man finna en opartisk forskare, som ej af nu anförda drag skulle sluta sig till, att vårt land för närvarande lider under ett synnerligen hårdt ekonomiskt betryck.

Kraftigt vittnar om obeståndet jemväl det redan vidrörda faktum af vårt lands stora *utvandring*. Komiterade hafva visserligen anmärkt, att efter år 1882 utvandringen nedgått till endast halfva beloppet mot detta år, men först och främst bör ej glömmas, att detta jemförelsevis lägre belopp, som gäller för åren 1884 och 1885, i alla fall är så högt, att det endast af högst få andra länders utvandringsbelopp öfverträffas; ja, den svenska utvandringen under dessa de *gynsammaste* af de senare åren har varit relativt *högre* än som under det *ogynsammaste* år varit förhållandet uti Tyskland³⁾. Och dertill bör ock märkas, att under åren 1886 och 1887 utvandringen änyo till den grad vuxit, att innevarande år säkerligen skall befinnas åter hafva närmat sig maximiåret 1882. Intill och med oktober månad hafva nämligen (enligt officiela uppgifter) från 1887 års början ej mindre än 35,486 svenskar afrest till Amerika, och beräknar man dertill, proportionellt till föregående år, utvandringen under årets sista månader, samt tillägger den sedvanliga kontingenten af 5- å 6,000 utvandrare till öfriga länder än Amerika, så får man för år 1887 ett slutligt antal utvandrare af ej mindre än 43,000, mot något öfver 50,000 år 1882. Och tyvärr äro alla utsigter för, att under år 1888 utvandringens vågor skola komma att gå ännu högre än år 1887. Vi hafva öfverhufvud kommit derhän, att när utvandringen under ett eller annat år minskas, så beror detta icke så mycket på förbättrade förhållanden inom vårt eget land

1) Bihaget till 1876 års Officiela Befolkningsstatistik, sid. 30.

2) Att inom perioden 1881—1885 en ringa ökning egt rum från år till annat, har icke kunnat upphäfvä här ofvan anmärkta förhållande.

3) Se bil. N:o 2.

som fast mera på försämrade förhållanden uti det land, som mottager våra flyttande landsmän.

Sammanfattas det nu sagda: den i hög grad minskade folkökningen (hvilken inom stora landsändar längesedan öfvergått till en konstant *folkminskning*), de låga talen för ingångna äktenskap (och födda barn) samt den oerhördt starka, nu åter i en oberäknelig stegring stadda utvandringen, så torde väl med skäl kunna sägas, att vårt lands befolkningsförhållanden vittna om ett allmänt och starkt betryck, och att utsigterna för framtiden äro allt annat än hugnesamma.

Detta ogynsamma tillstånd finner sin naturliga förklaring genom en närmare undersökning af tillståndet hos våra *näringar*.

Den förnämsta af dessa är väl ännu utan tvifvel **landtbruket**. Angående detta vilja vi icke bestrida, att åkerbruket i fråga om metodernas fulländande och jemväl i en del andra hänseenden under de senaste årtiondena gjort betydande framsteg; tyvärr neutraliseras dock i väsentlig grad alla dessa framsteg genom den samtida obestriddliga tillbakagången från två så väsentliga synpunkter som åkerbrukets *tillräcklighet* för landets egna behof och dess *rentabilitet* för sina utöfvare. Angående den förra synpunkten ha Komiterade visserligen velat göra gällande, att den odlade jorden under de senaste tjugo åren vuxit med ett högst betydligt hektar-tal; verkliga förhållandet är emellertid, att denna tillväxt till en mycket betydande del finnes endast på papperet, beroende nämligen dels å en småningom ökad fullständighet hos de insamlade uppgifterna, dels sannolikt ock derå, att mångenstädes jord, som förr upptagits endast såsom äng, nu mera, utan försiggången högre odling, ansetts böra upptagas bland åkerjorden. Vill man deremot erhålla en verklig föreställning om vårt jordbruks höjda eller minskade svarighet mot landets behof, så bör man gå till skördestatistiken samt in- och utförseltabellerna. Beträffande skördebeloppen, så utvisa Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes rapporter ¹⁾ samt för de senare åren de s. k. Årsväxtberättelserna, att medelskörden af nedanstående säden utgjorde, i hektoliter årligen per innevånare af rikets folkmängd:

	Åren 1856—1860:	Åren 1881—1885:
Hvete.....	0,25 hl.....	0,26 hl.
Råg.....	1,90 ».....	1,55 »
Korn.....	1,39 ».....	1,19 »
Hafre.....	2,44 ».....	4,24 »
Blandsäd.....	0,63 ».....	0,49 »
Baljväxter.....	0,21 ».....	0,21 »
Potatis.....	4,01 ».....	3,90 »

Af dessa siffror framgår, att landets af egen skörd disponibla quantum af råg nedgått från 1,90 hl. per innevånare till endast 1,55 hl., eller med 18 %; att

¹⁾ Se bil. N:o 3.

minskningen på samma sätt utgjort af korn 14 %, af blandsäd 22 och af potatis 3 %, hvaremot tillgången på hvete och baljväxter väl ej utvisar minskning, men också endast en mycket ringa eller till och med ingen ökning. Tillgången på de befolkningens födoämnen, som hemtas från åkerbruket, har alltså i en anmärkningsvärd grad aftagit. Att detta förhållande icke fullt kan motvägas deraf, att *hafre*-odlingen under samma tidrymd nått en högst betydlig utsträckning, framgår uppenbarligen af nedanstående, med ledning af Kommerskollegii berättelser utarbetade öfversigt, som visar, att jordbruksalster ¹⁾ under nedanstående perioder in- och utförts till ett värde i årliga medeltal af:

	<i>Införsel.</i>	<i>Utförsel.</i>	<i>Skilnad.</i>
Åren 1871—1875:	21,493,375 kr.	36,897,898 kr.	+ 15,404,523 kr.
» 1876—1880:	34,422,577 »	39,339,717 »	+ 4,917,140 »
» 1881—1885:	43,459,751 »	29,144,238 »	— 14,315,513 »

af hvilka tal framgår, att medan vi under den första af dessa perioder ännu kunde sälja för mer än 15 millioner kronor årligen mera än vi köpte af dessa varor, så hafva vi under den sista perioden måst *köpa* ett nära nog lika stort öfverskott mot hvad vi *sålt*.

Obestriddigt är alltså, att vårt jordbruks kvantitativa framsteg *icke* varit på långt när så stora som med hänsyn till folkmängden önskligt vore. Lika obestriddigt är för öfrigt att orsakerna till ett sådant förhållande ingalunda äro att söka uti någon den svenska jordens karghet eller brist på odlingslägenheter. Helt säkert skulle millioner hektar ännu kunna, med jemförelsevis ringa svårighet, nyodlas i vårt land och bära skördar, som räckte till för hela vårt folk och för afsalu derutöfver; det är på ett helt annat område man har att söka grunden till, att svenska armar måste låta ligga kvar i jordens sköte dess skatter och i stället bryta bygd och hösta säd fjerran på andra sidan verldshafvet.

Bättre än för åkerbruket gestaltar sig utan tvifvel förhållandet om man öfvergår till *boskapskötseln*. Väl är ökningen inom kreatursstocken säkerligen icke så stor som af Komiterades tabeller tyckes framgå, ty mycket får jemväl här skrivas på fullständigare uppgifters räkning, men ett talande faktum är dock, att vi under de senaste åren kunnat, i fråga om ladugårdsalster nå fram till ett, om ock ringa, exportöfverskott. Tyvärr är detta gynsamma förhållande alldeles icke tillräckligt att motväga den omnämnda samtida tillbakagången inom vår spanmälsproduktion. Sammanfattar man under ett alstren såväl af vårt åkerbruk som vår boskapskötsel, så finner man att in- och utförseln utgjort i årliga medeltal ¹⁾:

	<i>Införsel.</i>	<i>Utförsel.</i>	<i>Skilnad.</i>
Åren 1871—1875:	46,345,215 kr.	51,458,683 kr.	+ 5,113,468 kr.
» 1876—1880:	59,207,951 »	55,568,008 »	— 3,639,943 »
» 1881—1885:	69,156,736 »	55,106,954 »	— 14,049,782 »

¹⁾ Se bil. N:o 4.

Och ha vi alltså i fråga om vårt landtbruk i dess helhet från ett årligt + af 5 millioner kronor åren 1871—1875, nedsjunkit till ett årligt *minus* af ej mindre än 14 millioner åren 1881—1885. Från synpunkten af tillräcklighet för landets behof har alltså vårt landtbruk under de senaste årtiondena icke gjort framsteg, utan tvärtom befunnit sig i tillbakagång.

Om än detta förhållande i och för sig är ogynsamt, så återstår dock ännu den bekymmersammaste sidan af vårt landtbruks historia under dessa år; dess minskade *rentabilitet*. Att en högst betydande försämring härutinnan inträdt, torde klart framgå af följande siffror:

Enligt en nyligen verkställd värdering efter nutida priser, af 1887 års nyss inbergade skörd ¹⁾, uppgår detta (af spanmål och potatis) till nära 239 millioner kronor. Reduceras, enligt Statistiska Centralbyråns beräkning, skördens kvantitet af hvarje sädeslag till *medelskörd*, sjunker dock detta tal till 221 mill. kronor, utvisande att 1887 års skörd varit öfver medelmåttan i fråga om kvantiteten. Sistnämnda summa af 221 millioner kronor representerar således det nutida värdet af en medelgod skörd af säd och potatis i vårt land.

Utföres samma reduktion till medelskörd af en skörd vid midten af 1870-talet, med tillämpande af medelmarkegångsprisen för åren 1871—1875, så erhåller man åter ett värde af ej mindre än 295 millioner kronor ¹⁾.

Då en nutida skörd, såsom nyss nämndes, representerar endast 221 millioner kronor, hafva alltså våra landtbrukares *bruttoinkomster* under denna tid sjunkit med omkring 74 millioner kronor årligen eller 25 %.

Långt ifrån att denna uppskattning af förlusten är för hög torde väl kunnat ifrågasättas att beräkna den ännu högre, när man besinnar dels att skördeuppgifterna för ett årtionde sedan voro mera ofullständiga än nu, hvadan således den *kvantitativa* tillväxten af skörden är mindre än som af siffrorna synes, och dels äfven, att vid värderingen af den äldre skörden användts markegångsprisen, hvilka torde varit något lägre än de verkliga försäljningsprisen. Men låter man dessa förhållanden motvägas deraf, att inkomsterna af ladugårdsskötseln otvifvelaktigt befunnit sig i stigande, så torde utan fara för öfverdrift kunna sägas, att Sveriges landtbrukare sedan medlet af förra årtiondet sett sina inkomster nedgå med en *fjerdedel*.

Vi upprepa, att detta gäller *bruttoinkomsten*. Alltförofta händer väl, att med en sådan nedsättning af bruttoinkomsten, *nettovinsten* rentutaf försvinner, ja kanske ersättes af en mer eller mindre betydande förlust. Man brukar visserligen invända att detta ej kan vara förhållandet, af det skäl att prisen å landtmannens förnödenheter äfven sjunkit, och att alltså ej blott hans inkomster, utan ock hans utgifter minskats. Men om detta än i någon mon är sant, så är å andra sidan icke mindre sant, att de väsentligaste utgiftsposterna för produktionen nästan förblifvit oförändrade, och att andra utgiftsposter finnas, hvilka till och med betydligt ökats.

¹⁾ Se bil. N:o 5. I brist på officiellt utförda beräkningar af detta slag ha vi härutinnan måst utgå från kalkyler, nyligen synliga inom den dagliga pressen.

Till utgifter, som ökats, höra först och främst beloppet af räntor och amorteringar å in-tecknad skuld. Beloppet af i fastighet in-tecknad gäld har nämligen på tio år stigit från 839 millioner kronor till 1,405 millioner ¹⁾. En relativt större del af denna tillväxt faller visserligen efter all sannolikhet på annan fastighet än jordbruks-, så att ökningsprocenten ej torde vara lika hög för detta senare slags fastighet ensamt, men i alla händelser kvarstår en högst betydlig ökning, medförande en betungande tillväxt uti landtbrukarens årliga ränteutgifter. Invändningen att tillväxten i gälden svarar mot tillväxten i taxeringsvärdet håller icke streck, ty först och främst har taxeringen ej ökats i lika hög grad som gälden, vidare betecknar största delen af tillökningen i taxeringsvärdet icke någon höjning i det verkliga värdet, utan är närmast föranledd af ett cirkulär från herr finansministern af år 1879, och slutligen hafva vid den i år verkställda sedvanliga treårstaxeringen icke obetydliga nedsättningar på de flesta ställen verkställts, nedsättningar, som tvifvelsutan mångenstädes skulle blifvit ännu större, om man ej ofta afhöles derifrån endast på grund af lånebehovet.

Allt detta sammanlagdt torde med visshet kunna sägas, att i förhållande till det verkliga värdet den svenska jorden i närvarande stund är betydligt mera skuldbetungad än händelsen var för ett årtionde sedan. Med sjunkande priser och växande svårigheter att afyttra alstren, måste detta förhållande för den svenska jordbrukaren kännas såsom ett tryck, som ofta nog ensamt är tillräckligt att borttaga utsigterna till räddning och hoppet om en bättre framtid.

Bland de landtmannens utgifter, som visserligen icke till penningvärdet ökats, men ej heller minskats, och således i förhållande till det lägre pris, han nu sjelf erhåller för sin vara, kännas såsom en verklig ökning, förekommer en så vigtig post, som hans utgifter för underhåll eller aflönande af nödiga arbetsbiträden. Då Komiterade redan fäst uppmärksamheten å detta förhållande, och vi i det följande skola söka egna denna sak en något närmare belysning, torde vi här ej behöfva upptaga densamma till utförligare behandling; här är det för oss nog att konstatera förevaron af ytterligare en ej ringa svårighet för landtmannen, en svårighet, som visserligen icke skall bestå för alltid, enär det snart skall vara *omöjligt* att tillfredsställa dylika löneanspråk, men som innan denna omöjlighet hinner göra sig allmänt gällande, skall i sin mon bidraga till mången nuvarande jordbrukares ruin.

Bland utgiftsposter ändtligen, som — till trots för det allmänna priset — icke undergått någon sänkning, få för arrendatorsklassen räknas jemväl alla arrenden, hvilka fastställts i penningar. Om de svårigheter, som härigenom drabbat en mängd af våra arrendatorer, vittnar det faktum, att af statens 3,507 arrendatorer ett antal af 569, eller 16 %, detta år uppsagt sina arrenden ²⁾, sedan tillfälle der-till genom ett riksdagsbeslut blifvit dem beredt. I vissa län steg procent-talet uppsagda arrenden till och med till öfver 40 %, och det skulle dock säkerligen i

¹⁾ Enligt den officiella statistiken för rättsväsendet.

²⁾ Enligt benäget meddelande från Kungl. Domänstyrelsen.

allmänhet blifvit ännu högre än det blef, om ej med uppsägningen varit förbunden förlust för denna gång jemväl af optionsrätten. Utom dessa fakta kan ock anföras, att petitioner till Eders Kungl. Maj:t inkommit från alla rikets län, med undantag af de norrländska, deri ett långt större antal arrendatorer begära lindringar i arrendevilkoren. Förverkade hafva derjemte blifvit ett antal arrenden, som år 1883 endast uppgick till 18, under det derefter följande året till 23, derefter 36, under fjolåret till 47 och slutligen under innevarande år redan intill december månad ända till 57¹⁾.

Det obestånd, som måste blifva resultatet af det oerhörda prisfallet på landtbrukets alster framträder i öppen dag, i den redan förut omnämnda starka förökningen af landtbrukets skuldbörda, samt uti det mycket höga antalet tvångsförsäljningar. Den ökade *skuldbördan*, om hvilken redan i det föregående talats, är å ena sidan en följd af betrycket, å den andra i sin ordning en ytterligare faktor till betryckets stegrande.

Hvad *tvångsförsäljningarne* beträffar, ha Komiterade visserligen lagt vikt uppå, att deras antal (skenbart) icke på långt när uppgår till hvad händelsen var under slutet af 1860-talet. Vi hafva emellertid redan visat, att en jämförelse utan vidare med denna tidrymd alltid är viseledande. Slutet af 1860-talet var en period af upprepade *missväxter*, och redan häraf vore väl ej underligt om konkursernas antal *då* skulle varit högre under 1880-talet, som hittills lyckligtvis välsignats med jämförelsevis ganska goda skördar. Genom de nämnda missväxterna mot 1860-talets slut försattes en stor del af vår allmoges ej blott i fattigdom, utan rent af i hungersnöd. Utan penningar att betala ens sina vanliga utgifter, stodo många af våra jordbrukare dertill inför nödvändigheten att, till ett starkt uppgjadt pris, *köpa* de lifsförnödenheter, genom hvilkas *afyttrande* de i vanliga fall skulle skaffat sig de kontanter som behöfdes. Är det underligt, att vi på detta sätt fingo ett fruktansvärdt antal konkurser, särskildt bland våra mindre jordbrukare? Hvad som här fattades var ju *bröd*; hvad som behöfdes för betryckets häfvande var blott att åkern igen bar sina skördar; och när detta ock i ymnigt mått skedde under de följande åren, så var inom få år förlägenheten den gången förbi. I vår tid äro svårigheterna vida mera komplicerade. Vi stå nu, såsom redan betonats, icke uti en akut nödstid, utan uti ett kroniskt betryck, och det är naturligt att de omedelbara yttringarna då blifva något färre. Detta förhållande synes oss vara fullt tillräckligt att förklara, hvarför konkursernas antal — ännu — icke uppnått den höjd som mot slutet af 1860-talet.

Men står den nuvarande tiden tillbaka i detta fall för åren 1866—70, så är dock sannolikt, att den ej står tillbaka för någon annan period: sällan har väl annars konkursernas antal varit så högt bland våra jordbrukare som under det senast förflutna årtiondet, i högre eller lägre grad under olika år, varit fallet. Derom kan man vara viss, äfven om af vår officiella statistik skulle tyckas, att ett eller annat tidigare år stått ännu sämre: förhållandet är nemligen, att den

¹⁾ Enligt benäget meddelande från Kungl. Domänstyrelsen.

officiela statistiken icke längre lemna en fullständig föreställning om det verkliga antalet försäljningar på grund af obestånd å landsbygden. Allt oftare händer nämligen, att man undviker att begagna den omständliga och kostsamma utvägen af en efter lagens former genomförd konkurs och nöjer sig med att under hand gäldenärens tillgångar afyttras och beloppet proportionellt fördelas mellan borge-närerna. Vi kunna inom området för egen erfarenhet anföra en mängd sådana fall, ja till och med fall, der bankinrättningar, och det för rätt betydliga fordringsbelopp, nöjt sig med att deltaga uti en sådan uppgörelse på privat väg. Dylika uppgörelser upptagas emellertid icke uti den officiela konkursstatistiken, och således har denna under de senare åren kommit att mer och mer afvika från de siffror, som skulle utmärka den verkliga omfattningen af försäljningar på grund af obestånd. Tages äfven detta förhållande i betraktande, och erinras tillika om, att det onda befinner sig i ständigt stigande, hvadan Komiterades blott till och med år 1885 räckande siffror äfven från denna synpunkt ej kunna gifva någon föreställning om tillståndet *nu*, så torde med all rätt kunna sägas, att aldrig har den tid förut funnits, då under ostörd fred och rikliga grödor en sådan mängd svenska jordbrukare fått gå från gård och grund, som förhållandet under de sista åren varit, och tyvärr gestaltar sig att i än högre grad blifva under de närmast kommande åren.

Den undersökning, vi kunnat utföra i fråga om vårt landtbruks nuvarande ställning, leder alltså till ett resultat, som torde kunna sammanfattas på följande sätt: Trots förbättrade metoder och nedlagda stora kapital har Sveriges jordbruk icke kunnat hålla jemna steg med befolkningens behof; boskapsskötselns framsteg härutinnan kunna icke uppväga spanmålsproduktionens tillbakagång, ett oerhördt prisfall å jordbrukets alster har beröfvat Sveriges landtmän fjerdedelen af deras bruttoinkomst, medan dock under tiden beloppet af räntor och amorteringar å in-tecknad gäld befunnit sig i stark stegring, och arbetslönerna endast obetydligt sjunkit, och såsom en slutlig följd af allt detta: antalet ruinerade jordbruksaffärer har stigit till en höjd, som sannolikt icke uppnåtts annat än under missväxtåren på 1860-talet.

Sådan är vår landtbruksnäringens verkliga ställning i våra dagar. Angående orsakerna till denna ställningens ogynsamhet torde till en början få nämnas, att äfven vi såsom medverkande orsaker dertill betrakta de förhållanden, hvilka redan blifvit af Komiterade omnämnda. Men derjemte måste vi tillägga att i vår tanke Komiterades framställning härutinnan lider af en väsentlig ofullständighet. Det synes oss nämligen, det Komiterade bort framhålla, ej blott — såsom skett — att en af de väsentligaste orsakerna är det nära nog allmänna *prisfallet*, utan ock att detta prisfall i sin ordning och hvad närmast vårt land beträffar — enligt hvad jemväl af ej mindre än 20 af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande med styrka framhållits — i främsta rummet är att tillskrifva den öfvermäktiga ut-ländska *konkurrensen*. Angående de i vår tanke verksammaste medel till denna konkurrens' öfvervinnande är Komitén till följd af sitt begränsade uppdrag för-hindrad att yttra sig; men oss synes som funnes icke någon utsigt att *endast*

genom åtgärder, som det legat inom Komiténs befo genhet att föreslå, denna konkurrens skulle kunna göras oskadlig för vårt landtbruk. Ostindien, Ryssland och Amerika skola ännu länge kunna sälja sin spanmål till priser, sådana att den svenska jorden sannolikt aldrig skall kunna bära skördar, som med vinst låta sig afyttras lika billigt. Man plägar visserligen få höra invändas, att detta skall blifva en möjlighet när jordegendomen öfvergått ur sina nuvarande innehafvares händer och af de nye egarne öfvertagits å billigare köpevilkor. Men äfven om detta i teorien vore sant, hvilket vi för vår del fortfarande betvifla, så synes det oss vara mindre väl förenligt med skyldig medkänsla för landets näringsidkande befolkning att på detta sätt utan försök till räddning döma den svenska jordens nuvarande innehafvare, landets talrikaste näringsklass, till en oundviklig undergång. Och äfven om denna medkänsla skulle synas vara för saken främmande, så kunna vi för vår del ej heller motse en dylik katastrof utan de största *bekymmer för samtliga våra näringars framtid*. Må man dock besinna den fruktansvärda stöt, som skulle drabba landets näringslif genom att tusenden af landets jordbrukare finge gå från gård och grund. Det gifves kriser icke blott till lif utan äfven till död.

Att våra **öfriga näringar** redan lidit betydligt genom följderna af de ogynnsamma konjunkturerna på världsmarknaden och den minskade köpkraften hos den talrikaste gruppen af landets befolkning, visar sig tydligt vid en närmare undersökning. En gemensam mätare å dessa näringars tillstånd finner man uti beloppet af den för bevilning uppskattade inkomsten. Jemför man nu å ena sidan ett år vid midten af förra årtiondet, såsom 1875, å andra sidan det senaste, för hvilket uppgifter finnas, eller året 1886, så finner man visserligen en ökning uti den taxerade inkomsten af »rörelse, yrke eller eljes» med 14 %, hvilken tillväxt, om äfven inkomsten af enskild tjänst tillägges, stiger till 22 % och, med tillägg jemväl af inkomst af kapital, till 23 %; men undersöker man så också den samtida tillväxten af den folkmängd, som af denna inkomst skall hemta sitt uppehälle, så finner man, att städernas folkmängd under samma tid vuxit med ej mindre än 35 %; och den af industri och öfriga stadsmannanäringar lefvande befolkningen å landsbygden har, efter folkräkningarne och bevilningsstatistiken att döma, vuxit lika hastigt, ja kanske ännu hastigare.

Den uppskattade inkomsten af ifrågavarande näringar har alltså *icke* vuxit i proportion mot den folkmängd, på hvilken den fördelar sig, och säkerligen ej heller i proportion mot det arbete och det kapital, som under dessa år på densamma nedlagts. Om det nedlagda kapitalets storlek får man en föreställning af det faktum, att under de elfva åren i fråga taxeringsvärdet af »annan fastighet» (än jordbruks-) stigit från 624 millioner kronor till 1,233 millioner, (hvilket faktum å andra sidan motsvaras af flere hundra millioner kronors ökning uti den in-tecknade gälden). Om den direkta afkastningen af dessa fastigheter gifvas visserligen icke några uppgifter, men ingen finnes väl, som betviflar, att densamma är betydligt lägre, relativt taget, än förhållandet var för ett årtionde sedan. Tagna under ett, visa således våra industriella och stadsmannanäringar genast vid första

anblicken liknande symptom, som dem vi redan iakttagit i fråga om landtmannanäringen.

Detta intryck af ett ogynsamt tillstånd försvinner ingalunda vid en närmare granskning af hvar och en af dessa näringar för sig. Beträffande först **Industrien** hafva Komiterade framhallit den betydande tillväxt, som under de senaste tjugu åren egt rum inom det samfälda tillverkningsvärdet. Intet kan dock vara mera missledande än att endast af detta faktum draga den slutsatsen, att i hufvudsak allt vore väl bestäldt inom vår industri. Först måste nämligen uppmärksammas, att tillväxten nästan uteslutande faller på tiden *före* år 1875. Under det sedan dess förflutna årtiondet har tillverkningsvärdet stigit blott från 173 millioner kronor till 191 millioner, hvilket utgör föga mer än 10%. Äfven om hela denna tillväxt vore verklig och ej blott skenbar, så vore den visserligen icke så synnerligen betydande, om man erinrar sig att t. ex. landets stadsbefolkning samtidigt vuxit med öfver 30%. Men dertill kommer ytterligare, att äfven den lilla tillväxt, som nämndes, säkerligen i betydande grad finnes till endast på papperet: af de 18 à 19 millioner kronor, hvarmed 1885 års siffra öfverstiger 1875 års, komma ej mindre än 7 millioner endast på maldryckstillverkningen, om hvilken man under tidigare år egde ensamt mycket ofullständiga uppgifter. Inom flera af våra viktigaste industrigrenar har tillverkningsvärdet sedan år 1875 *sjunkit*; sålunda utgjorde det samma vid:

	År 1875	År 1885
Gjuterierna och de mekaniska verkstäderna.....	31,2 mill.	27,8 mill.
Bomullsspinnerierna.....	14,0 »	12,4 »
Tobaksfabrikerna.....	10,4 »	10,3 »
Klädesfabrikerna.....	13,1 »	9,7 »
Läderfabrikerna.....	7,5 »	4,9 »
Färgerierna.....	2,8 »	2,4 »

m. fl. Inom flere industrigrenar är tillväxten dessutom ringa eller ingen.

Men äfven der tillväxt i produktionsvärdet förekommit, eller der minskningen uti detsamma varit mindre än man kunnat förvänta, härrör detta ingalunda alltid af orsaker, som kunna anses vittna om gynsamma förhållanden. Till följd af det starka prisfallet har man mångenstädes tvingats att utsträcka produktionen till det yttersta, för vinnande genom tillverkningens *massa* af det utbyte, som för affärens uppehållande synes nödvändigt, och som förut genom den högre nettovinsten kunde erhållas redan af en mindre tillverkning. Detta förhållande, hvilket gäller ej blott en mängd af våra fabriker utan jemväl vår *bergshandtering* och vårt *skogsbruk*, visar klart, huru vilseledande det är att endast af ökad tillverkning vilja sluta sig till ett gynsamt ekonomiskt tillstånd. Quantitativt har tillverkningens ökning också i sjelfva verket varit betydligt högre än som af tillverkningens *värde* framgår, — en naturlig följd af prisfallet, — och härigenom har otvifvelaktigt *en* viktig fördel vunnits, *till en tid*, nämligen en skenbar tillgång på arbete. Detta förklarar till stor del ökningen af arbetarnes antal vid våra industriella anläggningar. Men det ligger i öppen dag, att det endast är en

tidsfråga, när arbetet skall upphöra, om utbytet af rörelsen mer och mer svinner in, och mängden af tillverkningen allt hårdare begränsas genom svårigheten att vinna afsättning.

Huru föga ökningen i tillverkningens *värde* motsvarat de på fabrikationen nedlagda kostnaderna, framgår klart af följande fakta. År 1875 uppgafs hela drifkraften vid våra fabriker endast till 24,341 hästkrafter, mot hvilka då svarade ett tillverkningsvärde af 172,7 millioner kronor, eller ungefär 7,100 kronor per hästkraft. År 1885 uppgifves drifkraften vara ökad ända till 41,349 hästkrafter, men tillverkningen endast till 191,5 millioner kronor, så att mot hvarje hästkraft nu svarade endast 4,600 kronors tillverkningsvärde. Om än dessa siffror icke äro af den noggranhet och fullständighet, att någon större vikt kan läggas vid dessa medeltal i och för sig, så utvisa de dock otvifvelaktigt den *riktning* i hvilken utvecklingen försiggått, och denna riktning innebär alltså, att ej ens bruttoafkastningen af Sveriges industri, än mindre nettovinsten, ökats i den proportion, som till följd af nedlagda omkostnader vore att förvänta. Hvad här sagts om industrien, torde i fullt mått gälla äfven i fråga om vår *bergshandtering*, om än enskilda grenar af denna gjort ingalunda obetydande framsteg. Ett talande intyg om betrycket är det faktum, att trots alla utvidgningar och förbättringar, jernmalms-brytningar i vårt land aldrig sedan uppnått den höjd som under det nu långt tillbaka i tiden liggande året 1874.

Sveriges största industri är utan tvifvel *sågverksrörelsen*. Hvilken kolossal betydelse denna rörelse numera eger för vårt land framgår klart af följande data, hvilka utvisa sammanlagda värdet af landets införsel och af dess utförsel under de femton åren 1871—85. Under denna tid utgjorde:

Införselns hela värde	4,162 mill. kr.
Utförseln af	
a) oarbetade trävaror	1,348 mill.
b) samtliga öfriga varor	1,942 » 3,290 » »

Utförseln af oarbetade trävaror uppgår alltså till ej mindre än 32 % af införselns hela värde, och till mer än 40 % af utförselns. Våra trävaror äro i sjelfva verket den största kassaartikel, med hvilken våra behof af utländska förnödenheter skola betäckas. Af stor vikt för vårt land äro då ej allenast konjunkturerna för denna industri på världsmarknaden, utan äfven att vårt anlitage af skogstillgången ej når en större omfattning än som motsvarar den årliga återväxten, eller med andra ord, att vi ej tära på kapitalet. Hvad först detta senare förhållande beträffar, så torde det näppeligen vara för mycket att påstå, det i allmänhet våra skogar hårdare anlitas än som med en klok omtanke för de framtida behofven varit önskligt. Och hvad vår *export* af skogsprodukter angår, så har denna *quantitativt* ingalunda minskats, utan i det hela taget ökats. Men härom gäller i fullt mått, hvad som redan yttrats om åtskilliga grenar af vår industri: man anstränger sig och producerar till det yttersta för att ernå ett nettoutbyte, som anses nödvändigt, men som till följd af priset nu måste hemtas från en

större bruttoförsäljning än förut. Konjunkturerna å trävarumarknaden skildras i Svensk Trävaru-Tidning på följande sätt: »en stadgad konsumtion finnes; hvad som återstår, är att uppfinna medel att tvinga denna konsumtion att betala sådana pris, att affären blir vinstgifvande». Öfverafverkning och dock tvifvelaktigt vinstutbyte, sådant är det ogynsamma tillståndet för vår största industrigren, vår största kassa-artikel gentemot utlandet.

Att under nu uppvisade förhållanden för vårt landtbruk och våra öfriga näringar vår **handelsomsättning** med främmande länder antagit en för oss allt ogynsammare karaktär af öfverskjutande införsel, är visserligen icke underligt, men underligt kan man nästan säga det vara, att man så allmänneligen för den del af den s. k. handelsbalansen, som kan bortförklaras, glömmet att en betydande del af densamma dock utan tvifvel är en ren verklighet. Äfven om en del af öfverskottet kan förklaras genom hänvisning till fraktafgifter, handelsvinst, olika beräkningsgrunder m. m., så torde väl dock aldrig kunna bestridas att den stadiga försämringen uti förhållandet mellan vår införsel och vår utförsel¹⁾ har någon betydelse, och svårligen skall man kunns resonnera sig till att denna betydelse skulle vara af gynsam natur. Så mycket mindre kan detta vara händelsen, som det ej torde kunna påvisas, att vårt land åtnjuter den ersättning för ett dylikt förhållande, hvilken tillkommer flere andra af Europas länder med importöfverskott, nämligen innehafvandet af främmande, räntebärande förskrifningar till nog stora belopp att täcka den öfverskjutande införseln; hvad vårt land beträffar är förhållandet tvifvelsutant att vi tvärtom erlægga betydande årliga utbetalningar till utlandet i form af räntor å svenska värdepapper, som befinna sig i utlänningars ego. Och inräknas jemväl dessa »passiva», så torde med säkerhet kunna påstås, att vår verkliga underbalans i våra affärsförbindelser med utlandet belöper sig till tiotals millioner kronor årligen.

Af våra näringsgrenar återstår ännu onämnd **sjöfarten**. Ej heller i fråga om denna äro de uppgifter, som föreligga, af glädjande natur. Under det årtionde, som förflutit från år 1875 till 1885, hafva den civiliserade världens samtliga handelsflottor ökat sitt tontal²⁾ med ej mindre än 52 %; för vårt eget land utgör motsvarande siffra för samma tid endast 10 %. Emellertid: en viss ökning förspörjes äfven här; kapital äro äfven här nedlagda, men med utbytet råder ett bedröfligt förhållande. Bruttofrakten, som utgjorde i fart mellan Sverige och utlandet år 1876 nära 20 millioner kronor, nedsjönk år 1885 till mindre än 17 millioner och för farten mellan utrikes orter är minskningen till och med från 18,8 millioner kronor år 1877 till endast 12 millioner kronor år 1885. Men en nedsättning af bruttointkomsten med en fjerdedel å en tredjedel eller mera torde väl i ett

¹⁾ Enligt Komiténs tabell N:o 28 har utförseln i jemförelse med handelsomsättningens sammanlagda värde sjunkit från 49 % år 1871 till 42 % år 1885, och införseln således stigit från 51 till 58 %.

²⁾ Det »reducerade tontalet» (d. v. s. att ett ton af ångfartyg sättes = 3 ton af segelfartyg); se Neumann-Spallarts Uebersichten der Weltwirtschaft, senaste årgången sid 527.

stort antal fall vara tillräcklig att alldeles förrinta *nettoutbytet*. Sveriges sjöfart arbetar således jemväl under förhållanden, som äro egnade att ingifva stora bekymmer.

Gentemot den i allmänhet ganska mörka taffa af vårt näringslifs tillstånd, som det varit vår ingalunda angenäma pligt att i det föregående framlägga, skall man säkerligen med Komiterade framdraga åtskilliga fakta, som tyckas vittna om att tillståndet är gynsamare än som här blifvit framställt. Man skall peka på det ännu jemförelsevis ej betydliga antalet understödstagare, på att uttagningarna ur våra sparbanker ännu år 1885 ej begynt öfverstiga insättningarna o. d. Men dylika invändningar visa endast att man missuppfattar sjelfva *arten* af det betryck, som här är i fråga. Då såsom i det föregående visats, inom en stor del af vår industri, vår bergshandtering, vårt skogsbruk man är tvungen att söka möjligast utvidga produktionen (utan att denna produktion därför lemnar den afkomst som vore önskelig, ja nödvändig), så är det icke underligt om arbetslösheten i *dess svåraste form* ännu ej uppenbarat sig, och då arbetslönerna ej i betydligare mån sjunkit, under det att priset på de flesta lifsförnödenheter aftagit, så är det ej underligt om tillståndet hos den del af landets arbetande befolkning, som lyckats skaffa sig arbete, verkligen ännu kan vara jemförelsevis temligen gynsamt. Det är i sjelfva verket icke de vanligen s. k. arbetande folkklasserna, som *ännu* träffats af det egentliga betrycket: det är ännu — såsom ock af Komiterade påpekats — hufvudsakligen den klass, som uppträder såsom arbetsgifvande. Men i längden är det ju omöjligt, att ett betryck kan råda inom denna senare klass utan att nå öfver äfven till den förra, den arbetstagande. Denna sak är så sjelfklar, att den näppeligen skall af någon tänkande menniska betridas. Och att de nödvändiga följderna af det nu rådande ekonomiska tillståndet redan begynt hinna jemväl till vår kroppsarbetande befolkning, derom vittna till öfverflöd den arbetslöshet, som ger sig uttryck i en kolossal utvandring, och den hopplöshet för framtiden, som ger sig tillkänna deruti att äktenskapsfrekvensen nedsjunkit till att vara den lägsta inom något europeiskt land.

Kunna å ena sidan dessa fakta icke betridas och å den andra den skildring som i det föregående framlagts, icke jäfvas, så synes det oss, som Komiterade vid afgifvande af sina förslag till åtgärder för den ekonomiska ställningens förbättrande jemväl bort påpeka att dessa, huru gagneliga de än i och för sig må vara, icke kunna anses tillfyllest, utan att jemväl andra mycket alvarliga mått och steg inom den ekonomiska lagstiftningens område äro af behovet påkallade; men att bestämmelserna i sjelfva det åt Komiterade lemnade Nådiga uppdrag utgjort ett hinder för dem att härutinnan göra några direkta framställningar. Då emellertid Komiterades flertal icke funnit skäl till ett sådant uttalande, ha under-

tecknade ansett det som en pligt att, på sätt nu skett, reservationsvis framföra vår från deras i denna del afvikande åsigt.

Stockholm den 12 December 1887.

F. v. Essen. E. Fränckel. Gustaf Kilman. A. P. Danielson.

Bilaga N:r 1.

L a n d.	Folkmängd omkring år 1880.		Folkmängd enligt nyaste uppgifter.		Mellantiden.	
	År.	Folkmängd.	År.	Folkmängd.	Antal år.	Årlig ökning, %.
England	1880	25,714,288	1887	28,247,151	7	1·35
Finland	1880	2,060,782	1885	2,203,358	5	1·35
Nederländerna	1880	4,060,592	1886	4,390,857	6	1·31
Belgien	1880	5,520,009	1886	5,909,975	6	1·14
Skotland	1880	3,705,994	1887	3,991,499	7	1·07
Italien	1881	28,459,628	1886	29,943,607	5	1·02
Österrike	1880	22,144,244	1886	23,233,111	6	0·80
Tyska riket	1880	45,234,061	1885	46,855,704	5	0·71
Spanien	1880	16,705,242	1885	17,226,254	5	0·62
Sverige	1880	4,565,668	1886	4,717,189	6	0·55
Norge	1880	1,924,000	1886	1,974,000	6	0·43
Frankrike	1881	37,672,048	1886	38,218,903	5	0·29
Irland	1880	5,202,648	1887	4,852,914	7	— 0·96

Då de uppskattningar af Sveriges folkmängd, som göras emellan folkräkningsåren, i allmänhet torde få anses numera lemna ett något för högt resultat i jämförelse med uppgifterna från folkräkningarna (jmf Statistiska Byråns berättelse om 1880 års folkräkning), så torde ofvan anförda procenttal (0·55 %) snarast vara något högre än det i verkligheten förefunna.

Bilaga N:r 2.

Utvandringen från Sverige har sedan år 1879 varit *lagst* år 1885, då den uppgifves till 23,493 personer, motsvarande 0·50 % af medelfolkmängden; under samma tid har den i tyska riket varit *högst* år 1881, och utgjorde den då 210,547 personer, hvilket motsvarade blott 0·46 % af folkmängden. — Uppgifterna om den tyska utvandringen äro hemtade ur Almanach de Gotha.

Bilaga N:r 3.

Uppgifterna om skördarna åren 1856—60 äro hemtade ur Statistisk Tidskrift. De absoluta beloppen utgjorde, i årliga medeltal:

Hvete	939,900 hl.	Blandsäd	2,352,800 hl.
Råg	7,089,100 »	Baljväxter	784,500 »
Korn	5,178,900 »	Potatis	14,955,500 »
Hafre	9,088,900 »		

Bilaga N:r 4.

Såsom »jordbruksalster» äro räknade samtliga varor, som i Kommerskollegii berättelser hänföras under rubriken »Spanmål och produkter deraf», — äfvensom lin och hampa.

Såsom »alster af boskapsskötseln» hafva räknats: Kommerskollegii varugrupp »Lefvande djur» samt gruppen »Matvaror af djur» med undantag af fiskvaror o. d.; vidare ock ull, hästhår o. d., oberedda hudar, talg och ister.

Bilaga N:r 5.

Beräkningen af de båda behandlade skördarnas penningvärde har tillgått på sätt, som synes af nedanstående öfversigt:

	Skörd i kubikföt.	Pris pr kubikföt, kronor. ¹⁾	Således skördens värde, kronor.	Korntalet i % af medelkorntalet 1877—86.	Skördens värde reduceradt till medelskörd.
<i>År 1887:</i>					
Hvete	5,822,900	2.40	13,975,000	125	11,180,000
Råg	30,166,200	1.62	48,869,000	114	42,866,000
Korn	20,414,800	2.00	40,830,000	106	38,519,000
Hafre	76,090,100	0.92	70,003,000	96	72,920,000
Blandsüd	10,914,600	1.50	16,372,000	107	15,301,000
Baljväxter m. m. ²⁾	3,615,000	³⁾ —	9,339,000	—	8,992,000
Potatis	82,182,400	0.48	39,448,000	126	31,308,000
Summa	—	—	238,836,000	—	221,086,000
<i>År 1875:</i>					
Hvete	4,517,000	3.80	17,165,000	105	16,348,000
Råg	27,518,700	2.70	74,300,000	107	69,439,000
Korn	21,805,100	2.34	51,024,000	104	49,062,000
Hafre	66,068,500	1.42	93,817,000	104	90,209,000
Blandsüd	7,823,700	⁴⁾ 1.93	15,100,000	99	15,253,000
Baljväxter m. m. ²⁾	4,543,700	⁵⁾ —	⁶⁾ 12,500,000	—	⁷⁾ 10,400,000
Potatis	74,767,700	⁸⁾ 0.68	50,842,000	116	43,829,000
Summa	—	—	311,748,000	—	294,540,000

¹⁾ För 1887 års skörd enligt en beräkning i Göteborgs Handels- och Sjöfarstidning; för 1875 medelmarkgångsprisen af åren 1871—75. — ²⁾ Ärtor, bönor, vicker och bohvete. — ³⁾ Ärtor 2.90 kr., bohvete 2.25, bönor och vicker 2 kr. — ⁴⁾ Beräknadt ur prisen för korn, hafre och ärtor. — ⁵⁾ Ärtor 3.12 kr., öfriga sädeslag i samma proportion härtill som år 1887. — ⁶⁾ Antaget = $\frac{1}{4}$ af rågpriset. — ⁷⁾ Rundt tal.

af hrr *Kilman* och *Danielson*:

Då undertecknade, utöfver hvad i särskild reservation, afgifven af oss gemensamt med tvenne bland Komiténs öfriga medlemmar, blifvit anfördt, jemväl vid behandling af frågorna »om ny kreditanstalt för tillhandahållande af lån på viss tid mot inteckning i jord» samt »om förändring i vilkoren för riksbankens afbetalningslån» haft en från komitéflertalets afvikande mening, anse vi oss böra reservationsvis framföra äfven dessa våra åsigter.

Till en början få vi då förklara, att vi ingalunda anse det åt hypoteksbanken lemnade privilegium innebära hinder för bildandet af en ny hypotekskassa för jordbruksfastighetslån på viss tid och utan amortering. Visserligen skulle vi ansett aldrig önskvärdast att hypoteksbanken öppnat en ny afdelning för utlemnande af sådana lån mot möjligast billiga ränta och erhållit den härför nödiga utsträckningen af sitt privilegium, men då, att döma af bankstyrelsens meddelande till Komitén, något tillmötesgående från hypoteksbankens sida icke synes påräkneligt, tveka vi icke uttala »att vi, för åstadkommande af räntenedsättning i allmänhet vid jordbrukslån, anse det af stor vikt att en ny hypotekskassa bildas, som eger förmedla lån på viss tid utan amortering och åt hvilken medgifves utfärda samt, såväl inom riket som i utlandet, försälja härför nödiga obligationer, grundade på inteckning i svensk jord».

Att en sådan åtgärd skulle mycket bidraga till undanröjdande af det nu rådande missförhållandet att nemligen räntefoten för jordbruksfastighetslån i vårt land i allmänhet är $\frac{1}{2}$ till $\frac{3}{4}$ % högre än exempelvis för fastighetslån inom Stockholms stad och 1 till $1\frac{1}{2}$ % drygare än för jordbrukslån i Tyskland, der ingen på statsgaranti grundad och med monopol utrustad hypoteksbank för jordbrukslån lär finnas, detta lär näppeligen kunna betviflas. Vi tro till och med att blotta tillvaron af en sådan ny kreditanstalt och deraf uppkomna möjligheten af konkurrens skulle, äfven utan att denna anstalts verksamhet utsträcktes utöfver en vid jemförelse med hypoteksbankens ganska ringa omfattning, verka ganska snart en nedsättning af räntan å de, i afseende på säkerheterna med hypotekslånen jemförliga, jordbrukslån, hvilka för närvarande äro af såväl publika kassor som enskilda långifvare utlemnade till belopp, som torde vara närmast jemförligt med hypotekslånens. Såsom ett bevis för sannolikheten af denna förutsättning och som ett skäl för vår åsigt, att en sådan anordning ingalunda behöfde medföra fara för hypoteksbankens inom utlandet välförtjent goda kredit, torde vi få åberopa det allmänt kända sakförhållande, att en bland våra största hypoteksinrättningar — Stockholms Inteckningsgarantiaktiebolag — genom sin först under år 1886 började utlåning på viss tid utan amortering, mot $4\frac{1}{2}$ % ränta (förvaltningsbidrag m. m. häri inräknadt), i hög grad medverkat till den under sednaste året ganska allmänt inträdda räntereduktionen af ungefär $\frac{1}{2}$ % för lån i publika kassor mot pant af inteckningar i fastigheter inom Stockholm; och att detta kunnat ske utan att denna förändring och utvidgning af bolagets verksamhet vederligen rubbat dess kredit.

Då vi nu öfvergå till den andra frågan, den om förändring i villkoren för riksbankens afbetalningslån, hvarmed vi afse en delvis utsträckning af tiden för dessa låns amortering och förstärkande af afbetalningslånefonden, möter oss först det inkastet, att denna form af bankrörelse icke anses förenlig med riksbankens ursprungliga uppgift. Utan att vidare inlåta oss på detta spörsmål, vilja vi blott påpeka, att riksbanken enligt riksdagens beslut redan länge haft och fortfarande har en särskild fond af tolf millioner kronor för utlemnande af afbetalningslån mot billig ränta och $2\frac{1}{2}$ års amortering, och att denna fond är ganska mycket anlita utan att sådant veterligen hittills för riksbanken medfört olägenheter. Denna särskilda lånerörelse torde från början få anses tillkommen hufvudsakligen för landtmannanäringarne och handtverkerierna och har utan tvifvel gjort god nytta, synnerligast som dessa lån i allmänhet draga lägre ränta än den för lån i de små provinsbankerna vanliga; men för sjelfva jordbruksnäringen, som i regeln icke kan med fördel använda lånadt förlag med så kort amorteringstid som t. ex. för handtverkerierna och ännu heldre handeln är tillfyllest, synes oss önskligt, att sådana lån kunde utlemnas jemväl på längre amorteringstid. En stor del af rikets sparbanker, hvilka numera drifva en ganska betydlig lånerörelse, medge, fast under annan form än den för riksbankens afbetalningslån gällande, en amorteringstid af 5 ända till 10 år, men mot i allmänhet högre ränta än riksbankens. Detta är ett ytterligare skäl hvarföre vi anse nyttigt, att en utsträckning af tiden för afbetalningslånen amortering medgifves; och få vi nu i öfverensstämmelse härmed uttala: »att vi anse det för landets jordbrukare vara af stort gagn, om afbetalningslån af riksbanken utlemnas jemväl på fem års amorteringstid och att vi tro sådant kunna ske utan att för riksbanken medföra olägenheter». En sådan åtgärd skulle sannolikt medföra ökad anlita af dessa lån, hvarföre en höjning af nuvarande fonden blefve nödig. Då emellertid riksbankens styrelse tycks anse, att sådan höjning ej bör ske på bekostnad af bankens egna tillgångar i öfrigt, lärer varda riksdagens ensak att, om den godkänner den åsigt vi nu uttalat, anvisa nödiga medel. Vi våga nu till sist uttrycka den bestämda åsigten, att de af oss nu ånydda åtgärderna skulle, om de komme till utförande, blifva till stort gagn för vårt lands jordbrukare: den förra genom möjligheten att på fast hand och mot billigare ränta än hittills kunna omflytta redan åsamkad, in-tecknad skuld, och den sednare genom möjligheten att på förmånligare vilkor än hittills erhålla förlagslån.

Stockholm den 8 December 1887.

A. P. Danielson.

Gustaf Kilman.

samt af hr *Ekman*:

Långt ifrån att instämman uti något klander emot Allmänna Hypoteksbanken och dess organisation förmenar jag, att den rättighet banken erhållit, att ensam utgifva obligationer emot säkerhet af in-teckning i jordbruksfastighet, varit till stort

gagn och att vi hafva att tacka denna, genom Statsmakternas beslut upprättade och delvis med deras garanti försedda, institution för de, i jernförelse med många andra länder, fördelaktiga amorteringslån, emot pant af jordbruksfastighet, som under senast förflutna 26 år, eller sedan bankens stiftelse, kunnat utlemnas. Lemnas banken nu i fred för sådane förändringar i dess verksamhet, som kunna menligt inverka på bankens kredit, skulle framdeles, och i den mån äldre af banken upptagna lån kunna konverteras, nya fördelar tillföras Hypoteksföreningarne och deras låntagare. Det är af denna anledning som jag funnit mig föranlåten att anmäla min reservation mot Komiténs förslag, om återställandet till Hypoteksföreningarnes låntagare af in-teckningar, i den mån som erhållna lån amorteras. Till stöd för min reservation får jag först anmärka, att innehafvare af Allmänna Hypoteksbankens obligationer hafva den föreställning, i följd af reglementets lydelse och bankstyrelsens förklaring, att de in-tecknade reverser, som utgöra grunden för bankens inlåning, qvarligga till obligationsinnehafvares säkerhet, och under Hypoteksbankens kontroll och vård, under hela amorteringstiden; dernäst, att för flertalet utlemnade hypotekslån äro lemnade in-teckningar, lydande å hela det belopp hvarmed lånet utgått, och att dessa in-teckningars delvisa dödning blir förenad med mycken risk och besvär, enär dessa in-teckningar, vid flera tillfällen under amorteringstiden, och då under åtskilliga dagar, behöfva, för den lagliga åtgärden, ligga vid häradsrätterna. Men äfven för låntagarne skulle antagandet af förslaget ej medföra synnerliga fördelar. Den som behöfver att belåna en från Hypoteksförening eventuellt återbekommen in-teckning, gör det tvifvelsutan fördelaktigast hos Hypoteksförening, genom ny belåning och den som ej vill hafva större belopp in-teckningar in-neliggande hos Hypoteksförening, än det som motsvarar hans lån, vinner detta mål säkrast genom slutbetalning af äldre lånet och uttagandet af nytt, till ett belopp förminskadt med den verkställda amorteringen.

Då förslaget sålunda ej för låntagarne medför afsevärd fördel, men kan vara egnadt att minska det förtroende som Hypoteksbanken åtnjutit och åtnjuter af långifvare, hade det, enligt min mening, af Komitén aldrig bordt framställas.

Frågor angående den ekonomiska ställningen.

1:o) Råder inom det Eder anförtrodda län någon allmän klagan öfver ekonomiskt betryck?

2:o) Finnas några bestämda anledningar att anse en sådan klagan berättigad beträffande

- a) jordbruket och dess binäringar;
- b) bergshandteringen;
- c) fabriksindustrien;
- d) handel och sjöfart;
- e) öfriga näringar?

3:o) Om nyss berörda klagan är berättigad, hvilka äro då de orsaker, hvaruti den öfverklagade olägenheten har sin hufvudsakliga grund? Böra dessa tillskrifvas

a) bindandet af större kapitaler än den verkliga förmögenheten medgifvit?

b) bristande företagsamhet och deraf föranledd minskad arbetsförtjenst?

c) bristande planmässighet och beräkning i näringsföretagen?

d) utländsk konkurrens?

e) inhemsk öfverproduktion?

f) för dyra produktionskostnader?

g) dyrbara lefnadsvanor och ökade behof?

h) andra förhållanden?

4:o) Inom hvilka närings- eller yrkes-klasser hafva lagsökningar och konkurser under de senaste 5 åren företrädesvis egt rum och kan i

jämförelse med förutvarande förhållanden någon afsevärd förändring härutinnan förmärkas?

5:o) Gifva förhållandena vid de under de senaste 5 åren förekomna utmättnings- och konkurs-auktioner anledning till antagande, att saluvärdet å dervid afyttrad fastighet i verkligheten nedgått under taxeringsvärdet?

Sammanfattning

af

Öfverståthållare-Embets och Länsstyrelsernas Utlåtanden

till 1886 års Ekonomiska Kommitté.

I anledning af de frågor, hvilka Kommittén, för att vinna i möjlig mån fullständig och tillförlitlig kännedom om den verkliga ekonomiska ställningen i landet, enligt serskildt formulär ställt till Öfverståthållare-Embets och Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande, hafva från bemälda myndigheter inkommit mera eller mindre utförliga utlåtanden, som till en del åtföljts af infortrade yttranden ej blott från de myndigheterna underlydande magistrater, kronofogdar och länsmän samt någre domhafvande, utan ock af handels-, fabriks- och handtverksföreningar, äfvensom, till mindre antal, af hushållningssällskap, bankstyrelser, innehafvare af större industriella anläggningar samt enskilda personer

Vid granskning och sammanfattning af sagda utlåtanden, hvilka, i anseende till vexlande förhållanden, naturligen måst utfalla olika för olika delar äfven inom samma län, och bland hvilka några, serskildt vid angifvandet af det ekonomiska tillståndets antagliga orsaker, synas förråda en viss tvekan om uppfattningen af de framställda frågorna, hafva desse funnits besvarade hufvudsakligen som följer.

Frågan 1. *Råder inom det Eder anförtrodda län någon allmän klagan öfver ekonomiskt betryck?*

*Tiltvaron
af betryck.*

Till svar härå har förklarats:

af *fyra* Länsstyrelser, att inom de respective länen näringarne vore, vid jemförelse med föregående gynsamma tidsperiod, mindre inbringande och att häraf framkallats åtskilliga yttringar af missbelåtenhet, men att likväl någon allmän klagan öfver betryck der icke försports; och

af fem andra åter, att dylik klagan väl förekommit, men allenast från vissa delar af länen och vissa klasser af näringsidkare.

Deremot hafva alla de öfrige Länsstyrelserna till ett antal af femton, så väl som Öfverståthållare-Embetet, obetingadt bejakat den framställda frågan, någre, företrädesvis Länsstyrelserne i Östergötland, Upsala, Kronobergs och Jönköpings län under framhållande och skarpt betonande, hurusom både på landsbygden och i de flesta städerna rådde en allmän och högljudd klagan öfver stort betryck inom näringslifvets alla områden, för vissa bland dem stegrad ända till misströstan om näringsarnes bestånd.

*Klagomålens
anledningar
och berättigande.*

Frågan 2, a—e. *Finnas några bestämda anledningar, att anse en sådan klagan berättigad, beträffande följande näringar?*

Frågan har bejakats så väl af sistnämnde femton Länsstyrelser, som af de öfrige, hvilka funnit klagan förhanden, samtliga med vitsordande, — om ock under en eller annan begränsning — att för klagomålen funnos berättigade anledningar, beträffande så väl

a) jordbruket och dess binäringar jemte skogshandteringen och trävarurörelsen, samt företrädesvis

b) bergshandteringen, som, redan genom återverkan deraf,

c) fabriksindustrien,

d) handeln och sjöfarten och

e) öfriga näringar,

hvilka i allmänhet, fabriksverksamheten dock ännu jemförelsevis minst, arbetade under bekymmersamma vilkor och flestades med förlust. Såsom betecknande framgår af utlåtandena derjemte, dels att betrycket synes vara relativt störst i någre af landets bördigaste, i åkerbruk och industri mest utvecklade samt med täta och lätta förbindelser väl försedda provinser, men mindre eller alls icke kämbart inom vissa aflägsnare delar af landet, der hvarken jordbruket, industrien eller samfärdsmedlen vunnit jemförlig utveckling och der äfven naturen erbjöd mindre rika hjulskällor; samt dels att den arbetande klassens ställning, hvilken under senare tider mycket förbättrats, allestädes i landet vore öfver hufvud jemförelsevis god, så att, äfven om från arbetarnes sida enstaka missljud försports, för dem saknades fog till klagan.

*Olägenheter-
nes orsaker.*

Frågan 3. *Om nyss berörda klagan är berättigad, hvilka äro då de orsaker, hvaruti den öfverklagade olägenheten har sin hufvudsakliga grund? Böra dessa tillskrifvas något af de nedan (a—h) uppräknade förhållanden?*

I anledning af denna fråga har dels af någre Länsstyrelser, bland dem Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i Östergötland, erinrats om det, för öfrigt nogsamnt kända, förhållandet, att det stora prisfall på alla produkter, den öfverfyllnad i marknaden, samt den öfver hufvud tryckta ställning och de svårigheter, under hvilka näringarne allmänt ledo, icke voro inskränkte till Sverige, utan samtidigt uppenbarat sig och öfverklagades, mångenstädes i fullt lika eller än högre grad, öfverallt i den civiliserade verlden, — hvaraf otvunget måste följa, att de icke kunde hafva sin grund eller förklaring uteslutande i någon eller några för Sverige serskildt egendomliga eller verksamma orsaker —; dels ock, i flertalet bland de afgifne yttrandena, angifvits en mångfald speciela, endast för vissa orter eller vissa näringar verksamma orsaker och menliga omständigheter, som till betrycket och ökandet deraf väsentligen bidragit.

Frågan i mom. 3. a., om olägenheterna borde tillskrifvas *bindandet af större kapitaler, än den verkliga förmögenheten medgifvit* *Bindandet af kapital.*

har uppfattats af någre i den inskränktare mening, som dermed åsyftades allenast bindandet i sådane, mera omfattande industriella eller affärsföretag, som jernvägar, större fabriksanläggningar med flere af jemförelsevis till förmögenheten allt för stora kapital, som, utan att lemna motsvarande afkastning, på oviss tid undandragits den allmänna rörelsen; men af andre i den mera vidsträckta, med frågans verkliga innebörd mera öfverensstämmande, enligt hvilken dermed afsetts att erfara, i hvad mån näringsföretagen öfver hufvud, till följd af sin allt för betydliga omfattning, dyrbarhet eller andra orsaker, tagit i anspråk den egna förmögenheten oproportionerligt öfverstigande, med kreditens tillhjälp anskaffade kapital, de der vid behof antingen alls icke eller blott med känbara förluster, kunde för näringsidkaren och den allmänna rörelsen göras disponible och som under tiden lemnade föga eller otillräcklig afkomst. — I den ena eller andra meningen *har bindande af större kapital än den verkliga förmögenheten medgifvits* af tolf Länsstyrelser, samt, med specielt hänsyn till de sednare årens uppdrifna byggnadsverksamhet i Stockholm, af Öfverståthållare-Embetet derstädes angifvits såsom en af de allra verksammaste anledningarne till det förhandenvarande betrycket; och hafva i afseendet, bland annat, Kronofogdarne i Elfdals och Öster-Sysslets fögderier inom Vermlands län anført det belysande exempel, att ensamt inom nämnde ort bruks- och grufegare

i jernvägar bundit det oproportionerligt stora beloppet af 4,103,000 kr. Tre Länsstyrelser hafva åter ansett betrycket allenast i mindre mån kunna tillskrifvas en dylik orsak, och *nio* Länsstyrelser hafva förmenat, att något så beskaffadt missförhållande emellan den verkliga förmögenheten och det i företagen bundna kapital icke i någon väsentligare mån till obeståndet medverkat; men likväl icke kunnat jäfva, att ju under de gynsamma åren på 1870-talet priserna i allmänhet och serskildt på jordegendom högst betydligt uppgjagats i oproportionerligt förhållande till den beräkneliga afkastningen.

*Bristande
företags-
samhet.*

Mom. 3. b. *bristande företagsamhet och deraf föranledd minskad arbetsförtjenst?*

Denna orsak har såsom medverkande framhållits obetingadt allenast af *fyra* Länsstyrelser samt i någon mindre mån af *en*. Härvid har anförts, hurusom jordbruket i de omhandlade orterna antingen befunne sig på *en*, af bristande intresse och insigter mera än af naturförhållanden beroende, låg ståndpunkt, eller vore missriktadt deruti, att det hvarken med erforderlig styrka vändt sig åt den slags produktion, hvarför orten erbjöde de gynsammaste förutsättningarne, eller i allmänhet egnat behörig omsorg åt ladugårdsskötseln eller åt hemslöjden och binäringar, de der kunde lemna värdefulla bidrag till utkomsten. Vidare har åberopats, att den svenska jernhandteringen icke hållit jemna steg med jernförädlingsindustriens utveckling i främmande länder vare sig i metallurgiskt händseende eller i användningen af maskiner, hvilken utveckling beredt nämnda industri tillfälle att ej mindre göra naturligen underlägsna jernsorter allt mera användbara för ändamål, till hvilka svenskt jern förut begagnats, än äfven genom billigare produktionskostnad uppväga detta sednares kvalitativa företräden; men å andra sidan har anmärkts, att den svenska industriens underlägsenhet i nämnda afseende hufvudsakligen vore att tillskrifva brist på tillräckligt kapital.

Deremot hafva öfriga Länsstyrelser, ej mindre än Öfverståthållare-Embetet, funnit bristande företagsamhet så mycket mindre kunna inräknas bland orsakerna till betrycket, som företagsamheten under de senaste åren snarare varit allt för stor, i synnerhet på vissa områden, der också reaktionen nu skarpast framträdde.

*Bristande
planmessig-
het.*

Mom. 3. c. *bristande planmessighet och beräkning i näringsföretagen?*

Uti *tolf* bland utlåtandena har obetingadt och i *två* till en viss grad förklarats obestridligt, att häruti *en* af hufvudorsakerna till det rådande

betrycket borde sökas, hvilket oförtydligt visat sig icke blott deruti, att näringsföretagen ganska ofta utan erforderliga medel och insigter lätt-sinnigt påbörjats och bedrifvits, utan äfven deri, att man, hänförd af den gynsamma tidens framgångar och rika förtjenst, ställt beräkningarne efter desse, utan att taga lärdom af erfarenheten om konjunkturernas föränderlighet samt besinna följderna af det omslag, som vanligen kunde motses och icke uteblifvit. *En* Länsstyrelse har dock tillagt, att det prisfall och den stockning i näringsverksamheten, som inträffat, vore af den utomordentliga beskaffenhet, att äfven de samvetsgrannaste och mest kloka beräkningar kunnat deraf gäckas. I *tio* utlåtanden har åter gjort sig gällande den uppfattning, att någon brist af förevarande art icke skäligen kunde, mera än i allmänhet vid menckliga beräkningar, närings-idkarne tillvitas, åtminstone ej af beskaffenhet att hafva till det närvarande betrycket väsentligen medverkat.

Mom. 3. d. utländsk konkurrens?

Ej färre än *tjugo* bland de myndigheter, som sig utlåtut, hafva enstämmit och med styrka, samt ytterligare *två* i viss mån funnit den hufvudsakliga och öfvervägande skulden till landets ekonomiska betryck böra tillskrifvas *den utländska konkurrensen*, samt antagit, att denna hufvudsakligen föranledt det allmänna prisfallet ända till 30 % eller mera på såväl jordbrukets, bergshandteringens och trävarurörelsens produkter, som nästan alla landets tillverkningar och handelsartiklar, hvilket prisfall, vid marknadens öfverfyllande med främmande länders, under gynsammare förhållanden af flere slag frambragte och derfor prisbilligare, om ock mången gång till kvaliteten sämre alster och under rådande lätta samfärdsel med nedtryckta frakter, antingen alldeles undanträngde och förhindrade afsättningen af de svenska produkterna, eller gjorde dem säljbara allenast till priser, som lemnade föga eller ingen förtjenst samt emellanåt understege produktionskostnaden, och sålunda hotade att, med nedbringande af alla värden, undergräfvat och tillintetgöra de inhemska näringarna samt frambringa allmänt obestånd.

Två Länsstyrelser hafva deremot, ehuru medgifvande den utländska konkurrensens tryckande inverkan i åtskilliga riktningar, dock för sine orter, hvarest tillräckligt spanmål för lefnadsbehofven icke producerades, utan säd måste af en stor del bland befolkningen köpas, funnit införseln af spanmål från utlandet till billigare pris för orterna medföra en vigtig, serskildt under i öfrigt tryckta tider, beaktansvärd fördel, som icke kunde

*Utländsk
konkurrens.*

beklagas. I några utlåtanden har dels erinrats, att prisfallet, såsom icke inskränkt till Sverige utan allmänt i de flesta länder, icke uteslutande kunde bero af den utländska konkurrensen, utan jemväl hade allmännare, om ock ej närmare utredda orsaker; dels antydts att en af hufvudanledningarne till den ökade införseln af utländsk spanmål under några af de senare åren varit att de svenska produkterna till följd af klena skördar samt dålig inbergning och behandling befunnits ej blott otillräckliga för behofvet, utan äfven mindre goda eller i vissa orter till bröd aldeles otjenliga; dels ock slutligen, under erinran om konkurrensens verkan att egga till framsteg och förbättringar, blifvit ifrågakäldt, huruvida genom en allmännare inskränkning eller upphäfvande af densamma, derest sådana läte sig verkställa, landets näringslif och ekonomiska utveckling på det hela skulle i verkligheten gagnas.

*Öfver-
produktion.*

Mom. 3. e. inhemsk öfverproduktion?

Af denna olägenhet hafva *sex* Länsstyrelser obetingadt och *två* i viss mån funnit näringarne lida, dervid en bland dem betecknat öfverproduktionen såsom allmän inom de flesta områden i alla civiliserade länder; men *sjutton* hafva åter funnit betrycket icke kunna väsentligen tillskrifvas för högt uppdrifvande af produktionen eller dess fortgång utöfver marknadens behof samt anmärkt att, der emellertid undantagsvis öfverproduktion förekomme, den närmast hade sin grund dels i ett af omständigheterna framtvingadt bemödande att nedbringa produktionskostnaden, hvilken i regeln minskades för hvarje producerad artikel, om tillverkningen deraf ökades, dels ock i omsorgen att icke genom arbetets inställande eller inskränkande med deraf följande minskning af arbetsstyrkan samt afskedande af inöfvade arbetare framkalla nöd och bekymmer inom arbetsklassen samt bereda näringen förluster, hvilka, om bättre konjunktur inträdde, icke skulle utan svårigheter och efterhand kunna ersättas.

*Produktions-
kostnaden.*

Mom. 3. f. för dyra produktionskostnader?

Häri har det öfvervägande antalet bland Länsstyrelserna eller *sexton* ansett näringarnes oförmåga att konkurrera och deraf följande betryck hafva en väsentlig orsak samt såsom anledning till produktionens dyrt anført *dels* att arbetslönerna, som under de gynsamma åren betydligt stegrats, sedermera, oaktadt priserna både på alla arbetsprodukter och på lifsmedel så betydligt sjunkit, bibehållit sig oförändradt höga, eller endast i ringare mån rättat sig efter konjunkturen; *dels* fortgående relativ förminskning i päräkneliga arbetskrafter, hvilken, utom i arbetsklassens

större rörlighet, osäkerheten i arbetsaftalen och inom vissa orter konkurrensen mellan olika näringar med flere förhållanden, serskildt hvad jordbruket anginge hade sin grund i det allt oftare förekommande förhållandet, att hvarken bonden eller hans familj deltog, såsom fordom, i det egentliga jordbruksarbetet eller de erforderliga hushållssysslorna, utan dertill anlidades dyrlegda tjenare; *dels* användandet i allt för stor utsträckning af dyra förlagsmedel, jemte skadliga kreditbruk och höga räntor; *dels ock* råmateriallets fördyrande genom höga samt ojemnt och efter näringarnes behof illa afpassade frakttaxor med mera. Öfriga Länsstyrelser hafva deremot icke funnit produktionskostnadens dyrhet i någon afsevärd mån till betrycket medverkande, eller derom något anfört.

Mom 3. g. dyrbara lefnadsvanor och ökade behof?

*Lefnads-
vanorna.*

Med afseende härå har det i allmänhet medgifvits, att stigande odling samt den allt liffigare samfärdseln och beröringen mellan serskilda orter och olika samhällsklasser i förening med lättare tillgång på alla slags köpmannavaror och öfverflödsartiklar icke kunnat underlåta att inom alla samhällslager väcka och sprida stegrade anspråk på bättre lefnadssätt och ökade beqvämligheter samt skapa förut okända behof, hvilka anspråk och behof i enskilda fall urartat till öfverflödigt och dyrbart lefnadssätt. *Tio* Länsstyrelser hafva äfven obetingadt och *fem* i viss mån framhållit, att *i de dyrbara lefnadsvanor och ökade behof*, hvilka allt mera vunnit insteg och utträngt fädernas enkla seder samt icke stodo i rimligt förhållande till förmögenheten, visserligen vore att söka en af de allra väsentligaste orsakerna till många enskildas obestånd, den vexande skuldsättningen samt näringarnes deraf följande missvård och förfall. Af *nio* har emellertid deremot vitsordats, att i deras orter mängden, serskildt bland den jordbrukande allmogen, fortfarande lefde enkelt, sträfsamt och hushållsaktigt; — hvilket åter, enligt några utlåtanden, icke kunde lika allmänt betygas om arbetarne, enär bland desse, serskildt i vissa orter, begäret efter vällefnad och förlustelser jemte ligkiltighet för besparande af penningar betänkligen tilltagit.

Mom. 3. h. andra förhållanden?

En stor mängd sådane af *dels* allmännare omfattning och beskaffenhet, *dels* mera lokal verkan och betydelse serskildt för visse orter, näringsgrenar och yrken, hafva angifvits såsom grundläggande eller bidragande till det öfverklagade betrycket.

*Andra
förhållanden.*

Bland dessa vore att räkna:

till det förra slaget:

en i allmänhet för långt drifven skuldsättning så väl genom upptagande af fasta lån mot inteckning, hvarmed jordegendomen vore i allt högre mån på senare tiden belastad, som ock mot personliga, korta och särskildt för jordbrukaren olämpliga förbindelser och vexlar i bankinrättningarna eller på enskilda händer; genom hvilken skuldsättning, som främjats af låneinrättningarnes vidt utsträckta beredvillighet att tillhandahålla penningar, och medfört en allt större utgrening af ett *förderligt borgenssystem*, den osunda spekulationen med onaturligt uppstegrade värden och omåttlig konsumtion drifvits till sin spets; i jemnbredd hvarmed under en allt slappare tillämpning af ansvarsbestämmelserna för vårdslöshet eller bedrägeri mot borgenärer äfven fostrats liknöjdhet samt redbarheten i handel och vandel lidit afbräck;

missbruk af krediten och de upptagna lånen icke blott genom deras redan anmärkta allt för stora utsträckning, utan äfven genom deras förlösande eller användning till improduktiva ändamål;

de, i förhållande till penningkonjunkturen *allt för höga räntor*, hvilka låntagaren finge vidkännas icke blott på hypothekslånen och andra försträckningar, oaktadt säkerheten för dem utgjordes af prioriterade inteckningar, utan äfven företrädesvis å lån i bankinrättningarna, hvarest räntan med ofta återkommande omsättningsprovision icke sällan kunde beräknas till 8 à 9 %;

de, i följd af den allmänna utvecklingen, öfverallt i landet *stigande kommunalutskylderna*, hvilkas höga belopp i vissa orter kunde bedömas deraf, att exempelvis kronofogden i Vestra fögderiet af Stockholms län beräknat utskylderna öfverhufvud för ett helt hemman derstädes till i medeltal 500 kronor om året, motsvarande omkring 3 % af hemmansvärdet;

dessa och öfrige *skatters tryckande beskaffenhet* icke blott genom beloppet, utan ock derigenom att de icke kunde utgöras medelst naturaprestationer och derigenom ställas i förhållande till produkternas pris, utan måste gäldas med penningar;

allt för dyra transporter, i några delar af landet till följd af otillräckliga samfärdsmedel, men i de öfriga genom *höga järnvägsfrakter*, hvilka icke blott i många fall utföllo så ogynnsamt, att de öfverstego den forslade varans produktionskostnad samt ökade dess värde i export- eller afsättningsorten, så att all täflan med utlandet derigenom försvårades

eller omöjliggjordes; utan ock genom sin ojemnhet på olika banor och genom godtyckligt medgifna nedsättningar för visse trafikanter omöjliggjorde en på jemlikhet i vilkor grundad konkurrens mellan idkare af samma näring inom landet, samt tillika, i anseende till mängden af olika tariffer, som vid transporter öfver flere banor borde tagas i betraktande, ofta vore af beskaffenhet att icke kunna af producenterna vid mottagandet af beställningar och affärssluten eller i allmänhet på förhand beräknas;

den obegränsade näringsfrihet, som, enligt nu gällande författningar, för en del år tillbaka, plötsligt aflöste det fordna skråtvånget, samt icke allenast gjorde möjligt för personer utan förvärfvad arbetsskicklighet eller andra garantier för ett redbart och gagneligt bedrivande af yrket, att sätta sig ned såsom idkare af hvilket handtverk eller hvilken annan näring som helst, utan ock bragt allmän osäkerhet i aftalen mellan arbetsgifvare och arbetare, samt i verkligheten, om ock icke enligt lagen, ställt de förre nästan rättslöse mot de sednares ofta upprepade kontraktsbrott och stegrade fordringar;

den allmänt öfverklagade, allestädes i landet kring sig gripande, *landthandeln*, åt hvilken, då för rättighet till dess bedrivande icke fordrades amman qualification än oklandrad frejd och egenskapen af myndighet, ett allt större antal lättjefulle och för nyttigt produktivt arbete obenägne personer utan kapital och utan de allra nödortfigaste insigter eller det ringaste begrepp om bokföring egnade sig, och hvilken verkade i flerfaldigt afseende förderfligt;

hvertill slutligen komme *gårdfarihandeln* och *friheten för utländske handelsresande att öfver allt i landet utbjuda sina varor*, hvilka, då de handelsresande, likasom idkarne af gårdfarihandeln, från ort till ort ända in i de aflägsnaste bygder, ofta på kredit utpräglade sina öfverflödiga och vanligen till beskaffenheten dåliga varor, skadade både den redbara, beskattade handeln i städerna och det allmänna väståndet på landet.

Till de *sednare* voro åter att hänföra: för *jordbruket*: i vissa orter inträffade *missvester* eller *klenare skördar*, såsom i Vesterbotten och Norrbotten; *konkurrensen om arbetskrafter* mellan bergverkshandteringen och trävarurörelsen i de orter, der dessa bedrefvos; *egornas sammanblandning och de stora afstånden mellan egor tillhörande samma hemman*, såsom i Stora Kopparbergs län, der likväl det enda botemedlet, laga skifte, vore för kostsamt; *tungan af skifteskostnaderna på Gottland*, hvilka under de

sista tio åren uppgått till 1,117,754 kronor oberäknadt handtlangningen och hvarest ännu återstode 478 hemman att skifta; *bristande afdikning* i sistnämnde och andre län; *missbruket* att vid öfverlåtande af jordegendom belasta densamma med tryckande s. k. *undantag* eller födoråd, såsom i Blekinge och flerestädes; samt för *arrendatorerne*, serdeles af krono- och boställsjord, höga och olämpliga arrendevilkor jemte arrendenas utgörande i penningar;

för *sjöfarten* serskildt med *segelfartyg* desses nästan fullständiga utträngande af ångfartygen, så att de till stor del måst uppläggas, hvilket i samma mån medfört stort *betryck för rederierna och skeppsbyggerierna*; men för *ångfartygen* konkurrensen med de större utländske ångarne, som under närvarande i allmänhet tryckta förhållanden lemnade billigare befraktning; för *fiskerinäringen* i de nordliga länen, der strömmingsfiske bedrefves, brist på ändamålsenliga salterier och anstalter för fångstens konserverande och fördelaktiga tillgodogörande; i Blekinge dels enahanda brist jemte otillräckliga medel för anskaffande af nödiga båtar och annan redskap, dels en af föråldrad och olämplig lagstiftning beroende misshushållning med vissa fisken, och i Bohus län, utom det förhållandet att under en del år sillen tillstött först vid en årstid, då den varit mindre tjenlig för inläggning, det ännu fortfarande trycket af de omkostnader, hvilka nedlagts på förbättrade fiskefartyg och redskap samt salterier;

vid *Strömsholms kanal* för höga kanalfrakter; samt

för *handeln, handtverkerierna och flertalet näringar* den af de tryckta förhållandena serskildt för jordbruket föranledda *minskade köpkraft* hos allmänheten och *inskränkning i omsättningen*;

Lagsökningar och konkurser. **Frågan 4.** *Inom hvilka närings- och yrkesklasser hafva lagsökningar och konkurser under de senaste 5 åren företrädesvis egt rum och kan i jämförelse med förutvarande förhållanden någon afsevärd förändring härutinnan förmärkas!*

Till svar härå har uppgifvits

af *sju* Länsstyrelser samt Öfverståhållare-Embetet att lagsökningarne och konkurserna *ökats*;

af *tio* Länsstyrelser, att de ej företett afsevärd förändring och

af *öfrige sju*, att de till antalet *minskats* vid jämförelse med näst föregående fem-års-period; samt att, likasom förut, största antalet inträffat inom de i hvarje område talrikaste klasser och mest framträdande yrken eller öfver hufvud i städerna handlande och handtverkare och å

andet jordbrukare, arrendatorer samt landthandlare, utan annan märkbarare åtskillnad, än att under år 1885 och den gångna delen af år 1886, då de visat jemförelsevis större tillvext, serskildt antalet af lagsökningar för hypoteksföreningarnes fordringar och i allmänhet mot jordbrukare i några landsorter betydligt förökats. I flere utlåtanden anmärkes dock, att lagsökningarnes jemförelsevis mindre eller oförändrade antal icke finge antagas såsom en mätare på det allmänna välståndet, utan i väsentlig mån vore att tillskrifva den nya Utsökningslagen, hvars bestämmelser öfver hufvud medfört inskränkning i antalet af utsökningsärenden; hvaremot å andra sidan torde förtjena uppmärksammas, att, enligt flere kronofogdars intyg, kronouppbördens influtit jemförelsevis mycket ordentligt och utan synnerliga restantier.

Frågan 5. *Gifva förhållandena vid de under de senaste 5 åren förekomna utmätnings- och konkurs-auktioner anledning till antagande, att saluvärdet å dervid afyttrad fastighet i verkligheten nedgått under taxeringsvärdet?* Saluvärdet å utmätningsvis eller vid konkurs sålda fastigheter.

Salupriserna hafva ställt sig,
 enligt fem utlåtanden, *högre*,
 enligt nio » *omväxlande högre eller lägre*, och
 enligt ellofva » *obetingadt lägre*, än fastigheternas bevillnings-taxeringsvärden.

I flere utlåtanden har emellertid anmärkts, att köpeskillingsbeloppen vid tvångsförsäljning icke lemnade tillförlitlig ledning för bedömande af fastighetsvärdenas stigande eller fallande, så mycket mindre, som fastigheterna gemenligen inköptes af inteckningshafvare, och inropssumman bestämdes af inteckningarnes ställning och den gräns, till hvilken inroparen behöfde gå för deras skyddande.

De lägre köpeskillingarne berodde dessutom icke sällan derpå att egendomarne vid försäljningen befunnits i ett af gäldenärens obestånd föranledt tillstånd af vanvård, och de strängare betalningsvilkor, under hvilka tvångsförsäljningen skedde, verkade naturligen ock till nedtryckande af köpeskillingarne, hvilket visat sig deraf att de sålunda till lågt pris inköpte fastigheter, då de kort derefter af inroparen frivilligt men på beqvämare betalningsvilkor afyttrats, ofta betingat en icke obetydligt högre köpeskillning.

Sådant allt oaktadt har emellertid i flertalet af utlåtandena antagits, att det i allmänhet inträffade prisfall och minskade värdet serskildt på

jordbrukets afkastning icke kunde förfela att medföra en allmännare reduktion af fastigheternas saluvärden.

Slutligen torde icke böra lemnas oanmärkt det i en del yttranden omförmälda förhållandet, att, den tryckta konjunkturen oansedt, likväl insättningarne af medel i sparbankerne och å deposition i öfrige bankinrättningar icke förminskats, utan tvertom tillvuxit; hvilket förhållande dock, för vissa fall, förklarats beroende dels af tillfälliga omflyttningar, dels ock deraf, att under rådande förhållanden och brist på förtroende, mången föredragit ett dylikt placement framför att inlåta sig på ovissa företag.

Bil. Litt. C.
(åtföljes af reservationer).

TILL KONUNGEN.

Genom nådig remiss den 29 Oktober sistlidne år har Eders Kongl. Maj:tt till den för afgifvande af förslag till åtgärder för upphjelpande af den ekonomiska ställningen i landet den 19 nästförutgångne Mars tillsatta kommitté, för att vid fullgörandet af det denna lemnade uppdrag tagas i öfvervägande, öfverlemnadt handlingarne rörande, bland annat, ett af Konungens Befallningshafvande i Upsala län i sammanhang med andra frågor väckt, sedermera i anledning af serskilda Nådiga remisser, af Hushållningssällskapens ombud närmare formuleradt och af Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté behandladt förslag till beredande af låneunderstöd för den odlade jordens förbättring, serskildt genom täckdikning; och då Kommittén, som alltså under öfvervägande tagit nämnda förslag och funnit detsamma förtjent af synnerlig uppmärksamhet, nu går att derom yttra sig, får i sådant hänseende Kommittén i underdånighet anföra följande:

Åkerjordens fullständiga täckdikning, verkställd enligt rationella grunder, har sedan lång tid tillbaka i de länder, der den mera allmänt blifvit genomförd, visat sig vara ett kraftigt medel att underlätta åkerjordens brukande och höja dess afkastning samt derigenom minska kostnaderna för produktion af jordbruksalster.

Då nu en billigare produktion jemte ett mera intensivt och derigenom för ojemnheter i afkastningen mera skyddadt jordbrukssätt väl måste anses icke blott under alla förhållanden för jordbruksnäringen gagneliga, utan ock ovilkorligen nödvändiga, om berörda näring skall kunna under svåra tider hållas uppe; och då, såsom ofvan är nämndt, täckdikning

direkt bidrager till produktionskostnadens förminskande och enligt erfarenhetens vittnesbörd jemväl utgör ett väsentligt vilkor för intensivt jordbruk; måste följaktligen ett allmännare användande af denna grundförbättring vara i hög grad önskvärdt. Det har ock utan tvifvel till ej ringa del berott just af nämnda grundförbättrings mera allmänna genomförande i vissa, — tyvärr ännu allt för få och inskränkta — trakter af vårt land, att jordbrukaren i dessa, bättre än i landets öfriga, delar kunnat motstå trycket af de sednare årens dåliga konjunkturer.

Ju mera å ena sidan öfvertygelsen om behovet och fördelarne af en allmännare täckdikning stadgades, men å den andra man icke kunde förbise, i huru jämförelsevis ringa grad nämnde väsentliga grundförbättring i vårt land kommit till användning, samt hurusom en af hufvudledningarne till dess ringa framgång vore brist på nödiga medel; desto mera måste här, likasom i andra länder, visa sig angelägenheten för det allmänna, att för ändamålet bereda jordbruket erforderligt och lämpligt understöd; och när omsider frågan derom kommit under öfvervägande; hafva så väl Hushållningssällskapens ombud som Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté funnit densamma vara för vårt land af så stor vigt, att de, icke allenast för bildande af en fond till utlemnande af lån för täckdikningsarbeten, föreslagit Statens mellankomst genom beviljande af ett reservationsanslag stort Tre millioner kronor, att utgå under loppet af tre år, första året med 500,000, det andra med 1,000,000 och det tredje med 1,500,000 kronor, utan äfven, oberoende af deremot yppade betänkligheter, ansett säkerhet för lånens återbetalning böra Staten beredas på enahanda sätt, som för lån ur den s. k. odlingslånefonden genom Kongl. Kungörelsen den 28 September 1883 stadgats eller medelst tyst förmånsrätt i låntagarnes fastighet.

Äfven enligt Kommitténs uppfattning är befrämjandet af en allmännare täckdikning i landet af synnerlig vigt och tillräcklig allmän betydelse att blifva föremål för åtgärder från Statens sida; och Kommittén kan i fråga om den riktning, i hvilken nämnda åtgärder lämpligen böra gå, icke annat än, om ock med vissa modificationer, hufvudsakligen gilla hvad Hushållningssällskapens ombud och Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté föreslagit. Men, innan kommittén öfvergår till de öfriga enskilda delarne af deras förslag eller till de detaljföreskrifter, som för dess genomförande torde erfordras, anser sig Kommittén böra i främsta rummet taga i skärskådande frågan om den för täckdikningslånen före-

slagna säkerhet och sådant icke blott med afseende på denna frågas relativt stora vikt vid jämförelse med de öfriga detaljfrågorna, utan äfven därför att af förslaget godkännande i denna del dess utförbarhet och gagnelighet på det hela synes hufvudsakligen beroende.

Det kan dervid icke bestridas, att ju införandet, till säkerhet för täckdikningslån, af en ny s. k. tyst förmånsrätt måste synas i hög grad betänkligt, icke allenast därför, att, om man frånräknar det undantag, som gjorts med afseende på odlingslånen, det under sednare tid varit en af lagstiftningens ledande grundsatser att afskaffa eller i möjligaste mån inskränka dylika för krediten i allmänhet menliga rättigheter, utan äfven emedan inskjutandet af en sådan förmånsrätt med tillbakasettande af den enskilde personer eller allmänna penningeinträttningar redan i laga ordning tillerkänd in-teckningssäkerhet både synes strida emot eljes gällande lagliga grundsatser, och, isynnerhet om förmånsrätten afser relativt betydligare belopp, lätteligen kan leda till förfång för in-teckningshafvaren samt till rubbning af förtroendet till penningeinträttningarnes säkerhet.

För bedömande af den verkan en för täckdikningslån medgifven tyst förmånsrätt i nämnda afseende kunde anses medföra, må anföras, att, då kostnaden för täckdikning af ett tunnland jord kan antagas i medeltal till 70 kr. samt enligt det af Huhållningssällskapens ombud och Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté gjorda förslag $\frac{2}{3}$ -delar af berörda kostnad skulle i lån mot tyst förmånsrätt utlemnas, så komme denna att belasta tunnlandet med en gravation af 46 kr. 67 öre, under det den i landets Hypotheksföreningar medgifna högsta lånerätt mot första in-teckning belöper för ett tunnland till 150 kr. eller serskildt i Skånska Hypotheksföreningen till 224 kr. och för täckdikning kan höjas med intill 10 % samt således, om den tysta förmånsrätten mellankomme, skulle gravera tunnlandet intill 196 kr. 67 öre à 270 kr. 67 öre.

Den tysta förmånsrätten vore ock, ehuru i syfte af ett allmänt gagn, i verkligheten medgifven till säkerhet för ett åt enskild man lemnadt lån samt skulle därför icke hvila på samma grund, som t. ex. förmånsrätten för allmänna utskylder, och kunde icke, såsom denna sednare, den der utan åtskillnad drabbar all skattskyldig jord, vid beviljande af lån mot in-teckning på förhand tagas i beräkning.

Men å andra sidan skulle den för täckdikningslån medgifna tysta förmånsrätt lika väsentligt skilja sig från förmånsrätten för utskylder och öfriga tysta förmånsrätter af enahanda slag i det, serskildt här beaktans-

värda, afseendet, att, under det dessa allenast medföra tunga, utan att vara förbundna med någon åtgärd till höjande af pantens värde, så skulle den tysta förmånsrätten för täckdikningslån, hvilken komme att träda i kraft först i den mån täckdikningsarbetet vore fullbordadt, städse förblifva oskiljaktig från den, genom täckdikningen, å panten åstadkomne förbättring, hvilken kan anses förhöja dennes värde med vida större belopp, än den genom täckdikningslånet åkomne gravation.

Utan att vidare ingå i närmare detaljer rörande de, genom långvarig erfarenhet ådagalagda fördelarne af en på rationela grunder fotad underdikning af åkerjord i ökad areal, minskad arbetskostnad, djupare bebrukning, större trygghet mot inflytande af ogyusam väderlek, jemnare skördar, högre totalafkastning m. m.; hänvisar Kommittén i detta afseende till de den Nådiga remissen följaktiga handlingar.

Då härtill komma:

dels det kända förhållande att väl och fullständigt täckdikad jord vid ny utarrendering ganska ofta betingar förhöjdt arrende af $\frac{1}{3}$, ja ända till $\frac{1}{2}$ utöfver det förutvarande;

dels det likaledes kända förhållande att i många trakter jordegare, för att åvägabringa täckdikning af utarrenderad jord, medgifver arrendator, såsom en direkt uppoffring å egarens sida, viss ersättning, motsvarande i allmänhet åtminstone $\frac{1}{3}$ af dikningskostnaderna;

dels den redan af Kommitterade för beredande genom lagstiftning af utvägar för jordbruksnäringens lättare bedrifvande i betänkande den 23 September 1886 åberopade erfarenheten från England och Skottland, der täckdikningslån sedan mera än 40 år af allmänna medel lemnats, hvilken erfarenhet visar att förmånsrätt för dylika lån, ehuru medgifven äfven i det fall att lånen lemnats af enskilda, ingalunda verkat störande för jordbrukskrediten, utan tvertom ansetts bidraga till förbättrande af förutvarande inteckningshafvares rätt;

då, i betraktande häraf, den försämring af inteckningshafvares rätt, som genom den medgifna förmånsrätten vore att befara, måste anses mera skenbar än verklig, och då för öfrigt någon annan utväg att bereda staten säkerhet för det erforderliga förslaget till täckdikningslån så mycket mindre erbjuder sig, som inteckning icke lämpligen eller utan allt för mycken omgång och kostnader för låntagaren kan dertill användas, anser Kommittén, lika med Hushållningssällskapens ombud och Landbruksakademiens Förvaltningskommitté ofvannämnda, egentligen ur theo-

retiska och formela grunder härledda betänkligheter böra vika för det genom den föreslagna anordningen påräkneliga allmänna gagn samt tillstyrker således att såsom säkerhet för täckdikningslånen den s. k. tysta förmånsrätten må anlitas. Dock anser Kommittén, att, för aflägsnande af de farhågor, som ännu kunna i hänseendet återstå, försigtigtvis dels bör stadgas, att å fastighet, som redan graveras af förmånsrätt för lån ur odlingslånefonden, täckdikningslån mot sådan säkerhet icke må beviljas eller tvertom, så att följaktligen fastigheten icke må samtidigt med två dylika förmånsrätter belastas, och dels i hvarje fall täckdikningslånets belopp böra inskränkas till högst $\frac{1}{2}$ af kostnaden för dikningsföretaget; och Kommittén anser sig så mycket hellre kunna föreslå sistnämnde inskränkning, som, noga räknadt, jemväl lånen ur Odlingslånefonden icke torde öfverstiga hälften af kostnaderna för det dermed understödda företag, samt äfven en tendens på sednare tider visat sig, att till samma gräns inskränka anslagen till vägförbättringar, och som serskildt för innehafvare af mindre jordbruk, hvilka utgöra det jemförelsevis större och mest i behof af ifrågavarande understöd varande antalet, men sjelfva eller med sitt husfolk kunna verkställa det för täckdikningen erforderliga gräfningsarbete, redan ett till halfva dikningskostnaden inskränkt billigt låneunderstöd synes böra blifva en tillräckligt verksam uppmuntran till en så beskaffad, i och för sig väl lönande, grundförbättring.

I afseende på det för lånefonden af Hushållningssällskapens ombud och Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté föreslagna belopp, har Kommittén så mycket mindre att erinra, som det synes åtminstone till en början för ändamålet tillräckligt och först erfarenheten kan gifva ledning för en noggrannare beräkning af behovet; men finner icke skäl att under den korta period, för hvilken fonden är beräknad att tagas i anspråk, fördela densamma olika för de olika åren.

Beträffande den af bemälda korporationer föreslagna räntefrihet för lånen under vissa år finner Kommittén sig ej kunna någonderas förslag biträda, emedan, i denna fråga, som berör en allmän princip, Kommittén anser, att Staten väl må kunna såsom förlagsgifvare befrämja för landet i allmänhet nyttige åtgärder, dervid ju den enskilde, såsom i förevarande fall ifrågasättes, vinner den stora fördelen af förlag mot billig ränta och på bestämd armorteringstid; men att Staten deremot icke bör gå ända derhän, att göra uppoffringar till den enskildes fördel, hvilket ju ett medgifvande af viss tids räntefrihet skulle innebära. — Då det för täck-

dikningen använda lån först efter hand kan gifva afkastning, anser Kommittén deremot att ett i viss mån motsvarande uppskof med ränteliquiden skäligen må kunna medgifvas, dock under den förutsättning att vid den slutliga beräkningen af lånets hela belopp och bestämningen af den deraf beroende, till lånets återbetalning i stadgad ordning erforderliga annuitet, ränta för hvarje del af lånet från dess lyftning till kapitalet lägges.

Vidkommande den räntefot, som, åtminstone till en början, torde böra gälla för de nu föreslagne lån, har Kommittén en från Hushållningssällskapens Ombud och Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté afvikande mening, i det Kommittén anser densamma tillsvicare böra bestämmas till $4\frac{1}{2}\%$. Såsom skäl härför får Kommittén anföra, att, ehuru väl under sista tiden staten kunnat upplåna penningar till ränta af till och med under 4 %, denna räntefot dock ej kan anses såsom ett stadgadt och med visshet påräkneligt förhållande för ens den närmaste framtiden; att uti det pris, penningarne kosta staten, måste utom inlåningsräntan inräknas en hel del andra kostnader — såsom kapitalrabatt och andra lånepåkostnader, samt statens förlust af ränta på ränta före amorteringens början m. m.; och att det utan tvifvel vore oklokt att från början ställa räntefoten så låg, att en ringa förhöjning i inlåningsräntan kunde kanske ganska snart nödvändiggöra höjande af utlåningsräntan, hvilket alltid komme att medföra missnöje; hvartill slutligen kan läggas det förhållandet, att medelräntan för statens samtliga skulder står närmare $4\frac{1}{2}\%$ än 4 %, eller nogare räknadt utgör omkring 4,34 %.

I fråga om tiden för lånets återbetalande är Kommittén jemväl af olika mening med så väl Hushållningssällskapens Ombud som Landtbruksakademiens förvaltningskommitté, samt håller före att amorteringstiden skäligen må kunna bestämmas till tio år med början först, när täckdikningsarbetet är fullbordadt, hvarvid dock förutsättes, att för dettas utförande viss maximitid af, såsom Kommittén föreslår, högst åtta år på förhand stadgas.

Rörande sättet för de anslagna lånemedlens fördelning mellan rikets olika län hafva Hushållningssällskapens Ombud och Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté uttalat olika åsikter och biträder Kommittén för sin del, hvad sistbenämde myndighet föreslagit, eller att medlen för året af Eders Kongl. Maj:t fördelas, sedan lånebehofvet för rikets alla delar blifvit af Konungens Befallningshafvande anmaldt.

Om emellertid den nu föreslagna åtgärd skall kunna medföra det stora gagn man bör hafva rätt att af densamma förvänta och hvilket ej vinnes med mindre den åt den stora massan bland jordbrukarne gifver en väckelse att genom underdikning förbättra sin åkerjord, erfordras ej allenast, att möjlighet beredes till erhållande af billigt förlag på lämplig amorteringstid, utan det synes Kommittén jemväl vara af stor vigt att sjelfva sättet för lånens erhållande blir i möjligaste mån enkelt, samt att kostnaderna för dikningsplaners upprättande och arbetenas afsynande reduceras till det minsta möjliga.

Kommittén, som därför sökt utreda, huru nämnda fordringar skulle kunna, med bibehållande af full trygghet i fråga om lånemedlens rätta användande, lämpligast tillgodoses, sammanfattar sina åsikter härom i följande hufvudpunkter:

A. Sättet för lånens fördelning öfver hela riket.

Sedan Konungens samtliga Befallningshafvande anmält, huru stort belopp, som för hvarje län på grund af inkomne, granskade och godkände ansökningar erfordras, torde, i förhållande dertill, de för året disponibla medel böra af Kongl. Maj:t mellan länen fördelas. Befinnes dervid för något län de inlemnade ansökningarnes belopp öfverskjuta den vid lånemedlens fördelning anvisade summan; torde, innan Konungens Befallningshafvande i ämnet beslutar, ansökningarne lämpligen böra remitteras till vederbörande Hushållningssällskaps Förvaltnings-Usskott med infordrande af dess yttrande, hvilka bland sökandena anses böra hafva företräde.

B. Sättet för ansökning om lån samt lånens pröfning och beviljande.

I afseende härå anser Kommittén, att den, som önskar lån ur täckdikningsförlagsfonden, bör åligga att derom ingifva ansökan till Konungens Befallningshafvande i länet, samt dervid icke allenast styrka sin egande- eller dispositionsrätt till den jord, hvilken täckdikningsarbetet afser, utan äfven förete fullständigt förslag för samma arbetes verkställande, angifvande den tid, i alla händelser icke öfverstigande åtta år, inom hvilken dikningen i sin helhet kan vara utförd, samt innehållande så väl fullständig plan och karta för arbetets utförande, som kostnadsberäkning

öfver detsamma, hvilken bör vara grundad å i orten gängse priser på dagsverken och dräneringsmateriel. Nämda förslag bör vara upprättadt af i statens tjänst varande landbruksingeniör samt i afseende på kostnadsberäkningarne granskadt och godkändt af Hushållningssällskapets i orten förvaltningsutskott. Det torde ock vara nödigt, att förrättningsmannen, vid förslaget upprättande, afgifver serskildt yttrande, huruvida den till afdikning ämnade åkerjorden är deraf i behof och för öfrigt nog värdefull att böra täckdikas, likasom vidare böra iakttagas att, för låns erhållande erfordras jemväl bevis af den, som dikningsplanen upprättat, att han anser den förhöjning i årliga afkastningen, som efter de ifrågasvarande fältens fullständiga dränering är att påräkna, böra uppgå minst till värde motsvarande amortering och ränta å lånet.

För att ansökan om lån under näst påföljande år må kunna afgöras, synes nödigt att densamma till Konungens Befallningshafvande ingifves inom Oktober månads utgång, för att sedan före December månads slut kunna hos Kongl. Maj:t anmälas. För erhållande af landbruksingeniörs biträde under kommande året till upprättande af dikningsförslag eger enhver jordinnehafvare att ansökan derom till Konungens Befallningshafvande inom December månads utgång inlemna på sätt, som i §. 7 af Kongl. Maj:ts Nådiga Reglemente den 1 Oktober 1886 för de i statens tjänst anställda landbruksingeniörer finnes närmare stadgadt.

Sådant biträde kan då påräknas under påföljande års sommar, utau annan kostnad för reqvirenten än dagtraktamente af Kr. 4,50 under den tid, landbruksingeniören på förrättningsstället arbetar, samt lösen för karta, utgörande 25 öre för tunnland.

Då man nu beräknar, att en öfvad ingeniör bör i vanlig terräng kunna för dränering afväga och utstaka minst 30 å 40 tunnland, ofta mera, per dag, hvarefter upprättandet af kostnadsförslag m. m. torde upptaga högst lika lång tid; så blifva i det hela reqvirentens kostnader för upprättande af dikningsförslag, äfven om dermed förenas kulturplan för åkerjorden, som kostar $7\frac{1}{2}$ öre för tunnland, föga betungande.

Den, som på arrende eller under åborätt innehar annans jord än statens, synes dessutom med afseende på den till säkerhet för lånens återgåldande föreslagna förmånsrätt, böra, för erhållande af lån, vid ansökningen föga bevis om jordegarens samtycke.

Arrendatorer af statens jord åter synes ej böra erhålla lån ur täckdikningsförlagsfonden, enär andra utvägar för täckdiknings åstadkommande

äro för dem genom Kongl. Förordningen den 10 November 1882 beredda. Emellertid torde få anses önskvärdt, att några närmare bestämmelser härvid, såsom tillägg till åberopade Förordnings stadganden i ämnet, göras i syfte, att sådan arrendator må, redan på förhand, innan han bekostar dikningsplans upprättande m. m., ungefär känna, hvad lättnad han kan påräkna för det arbete, hvilket han nedlägger till förbättring af en annans jord. I vissa trakter af vårt land, liksom allmänt i det starkt åkerbrukande Danmark, är numera vanligt, att der arrendator af enskild mans jord vill täckdika, jordegaren bestrider en viss bestämd del af dermed förenade kostnader — vanligen kostnaden för sjelfva dikningsmaterialet och dess transporterande till dikningsplatsen, samt anses härför erhålla full valuta genom jordens ökade värde samt deraf vid framtida utarrendering framkallade högre arrende. Kommittén håller före, att äfven staten åt sine arrendatorer borde medgifva motsvarande fördel genom minskning efter på förhand bestämda grunder å arrende-summorna under de år täckdikningen pågår, der icke arrendator är genom kontrakt förut bunden att på egen bekostnad sådan grundförbättring fullgöra.

C. Villkoren för utbekommande af beviljadt lån.

Beviljadt lån torde böra utlemnas endast i den mån låntagaren visar sig hafva till större eller mindre del fullgjort täckdikningen, dock så att utbetalning af lånemedel sker blott en gång årligen.

Vid täckdikningsarbetets verkställande bör naturligtvis den af vederbörande landtbruksingeniör upprättade plan för arbetets utförande, hvilken i sammanhang med lånets beviljande torde af Konungens Befallningshafvande böra fastställas, utan ändring följas samt arbetet utföras i den ordning samma plan föreskrifver.

Då nödigt synes vara, att besigtning af arbetet under dess fortgång, före dikenas igenfyllande, verkställas och till följd häraf är af vikt för arbetets obehindrade fortsättning, att besigtningssmannen ej är för aflägsset boende, synes det Kommittén som om kontrollen öfver täckdikningsarbetets planmessiga fullgörande skäligen kunde uppdragas antingen åt Statens landtbruksingeniör, der sådan finnes att i närheten tillgå, eller ock åt för ändamålet serskildt förordnade, i landtbruk förfarne och i dräneringsarbetens bedömande kunnige personer, hvilka skulle för viss

tid, 2 eller högst 3 år, utses af Hushållningssällskapens Förvaltningsutskott, som jemväl hade att bestämma deras antal och tjänstgöringsområde, äfvensom om valet hos Konungens Befallningshafvande göra anmälan.

Då svårighet torde möta att finna härtill lämpliga personer, som utan all ersättning vilja åt dylikt uppdrag offra tid och arbete, anser Kommittén skäligt, att besigtningssman eger, jemte fri skjuts till och från förrättningsstället, åtnjuta någon ersättning, och torde storleken af denna ersättning bäst böra bestämmas af Hushållningssällskapet i orten, vare sig nämnda sällskap, såsom i allmänhet torde kunna antagas blifva förhållandet, helt och hållet eller till någon del åtager sig bestridandet af ifrågavarande kostnad, eller den skall af låntagaren gäldas. På det ej dessa kostnader må för den mindre jordbrukaren i förhållande till arbetets omfattning blifva alltför betungande, anser Kommittén emellertid, att i sednare fallet besigtningssmans dagarvode bör bestämmas till högst 2 kr.

Öfver besigtningen bör af förrättningsmannen utfärdas bevis, som tillika skall upptaga det fullgjorda dikningsarbetets värde enligt kostnadsförslaget.

Sedan besigtning sålunda är verkställd, torde låntagaren blott mot företeende af besigtningsbeviset vara berättigad att utbekomma så stor del af lånet, som motsvarar det fullgjorda arbetet, dock så, att icke någon del af lånet må utbetalas, innan det blifvit i jordeboken antecknad; samt att Konungens Befallningshafvande må vara obetaget, att der han af serskilda skäl så kan pröfva nödigt, låta, före lånets utbetalande, genom landtbruksingeniör ytterligare kontrollera det afsynade arbetet.

D. Sättet för lånets återbetalande.

Kommittén, som, enligt hvad redan ofvanföre är sagdt, anser amortering böra ega rum först efter hela arbetets fullgörande samt dervid förutsätter att för arbetets utförande en maximitid af 8 år varder fastställd, finner i öfrigt rörande betalningen böra stadgas:

1. att vid utgången af året efter det, då arbetet är fullbordadt, göres första amorteringen;
2. att låntagaren å alla till låns fångna medel betalar ränta efter $4\frac{1}{2}$ % om året, hvilken ränta dock för de föregående åren intill början af det, för hvilket första amorteringen gäldas, lägges till kapitalskulden;

3. att lånet bör i sin helhet återbetalas med en tiondedel om året, och således inom utgången af nio år från första amorteringstiden räknadt.

Vid det fall att låntagare inom den föreskrifna tiden af högst åtta år icke till fullo utan endast delvis utfört sitt täckdikningsarbete och sålunda också blott delvis utfått sitt lån, bör han likväl vara skyldig att vid utgången af det nionde året, på sätt här ofvan är sagdt, börja amorteringen af den summa han till låns bekommit.

Har i täckdikningsarbetets utförande afbrott egt rum under tvenne på hvarandra följande år, anses arbetet afslutadt; hvadan vidare utbetalning af dertill beviljad lån ej får ifrågakomma, utan för låntagaren inträder skyldighet att vid andra årets slut börja lånets återbetalning samt densamma sedermera i ofvan bestämda ordning fullgöra.

Låntagare, som det önskar, bör i öfrigt vara medgifvet, att, oberoende af det här förut stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden sex månader efter skedd anmälan inbetala hela återstående skuldbeloppet jemte all derå upplupen ogulden ränta.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och då Kommittén anser en allmänt genomförd rationel täckdikning vara ett verksamt medel till åkerjordens förbättring, jordbrukets höjande och jordbruksnäringens stärkande mot inflytelsen af dåliga konjunkturer, samt sålunda väl förtjena att af statsmagtarna med intresse omfattas och befrämjas; får Kommittén i sådant hänseende härigenom i underdånighet hemställa, att, med beredande af för ändamålet nödigt anslag, en förlagsfond för utlemnande af täckdikningslån af statsmedel bildas, samt, intill dess erfarenheten visat, huru stor summa årligen erfordras för motsvarande af landets behof, för de tre första åren bestämmas till sammanlagdt Tre millioner kronor, med föreskrift att deraf må beviljas lån till högst 1,000,000 kronor om året; äfvensom att för ordnande af den med fonden afsedda lånerörelse måtte stadgas, jemte erforderliga detaljbestämmelser i de af Kommittén här förut angifna hänseenden samt i tillämpliga delar, hvad genom Kongl. Kungörelsen den 28 September 1883 i afseende på lån ur Odlingslånefonden föreskrifvits, följande allmänna grunder:

1:o. Förlag till täckdikningsarbeten lemnas af staten med högst hälften ($\frac{1}{2}$) af hela kostnaden för täckdikningen, undersökningskostnader deri inberäknade;

2:o. Såsom säkerhet för förlaget erhåller Staten tyst förmånsrätt i den jorlegendom täckdikningen afser;

3:o. Lånet lemnas till $4\frac{1}{2}$ % ränta;

4:o. De för året till utlåning disponibla medel fördelas af Kongl. Maj:t på de serskilda länen, efter det från Dess samtliga Befallningshafvande ingått anmälan om de på grund af inkomne, godkände ansökningar för hvarje län erforderliga belopp i förhållande till dessa;

5:o. Ansökan om lån inlemnas till Konungens Befallningshafvande, som öfver densamma beslutar. Ansökningen skall åtföljas dels af bevis att sökanden har egande- eller dispositionsrätt till den jord, som är afsedd att dikas, och der han densamma af annan man arrenderar, jemväl bevis öfver egarens samtycke till egendomens graverande för sådant lån, dels ock utaf en, af i Statens tjänst varande landbruksingeniör upprättad fullständig dikningsplan jemte kostnadsberäkning och förrättningsmannens yttrande rörande täckdikningens behöflighet och de sannolika fördelarne deraf;

6:o. Förlaget utlemnas i mån af arbetets fortgång, dock under förutsättning att arbetet inom högst åtta år afslutas och att utbetalning icke får ske flere än en gång om året. Lånemedel må ej utbetalas, innan det fullgjorda arbetet blifvit besigtigadt och godkänt eller förrän lånet är i jordeboken antecknadt;

7:o. Besigtning å fullgjordt arbete verkställes antingen af Statens landbruksingeniör eller ock af för sådant ändamål af Hushållningssällskapet i orten Förvaltningsutskott för viss tid förordnad person;

8:o. Lånet amorteras under tio år med en tiondedel hvarje år, som första gången erlägges vid utgången af året näst efter det, då arbetet afslutats, och skall den ränta, som intill början af sistnämnde år under de föregående åren å derunder utbetalte låneandelar från utbetalningstiderna upplupit, tilläggas kapitalet, samt i beräkningen af skuldbeloppet och af den årliga kapitalbetalningen ingå;

9:o. Arrendator af statens jord kan ej för dennas täckdikning erhålla lån ur täckdikningsförlagsfonden, ej heller den som innehar lån ur odlingslånefonden för den fastighet, som af odlingslånet graveras, innan gravationen derfor upphört att deusamma belasta.

Bifogande utdrag af Kommitténs protokoll, innefattande undertecknade Kilmans och de Lavals serskilde meningar, får Kommitén härjemte de remitterade handlingarne i ärendet återställa.

Stockholm den 1 April 1887.

Underdånigst:

ARVID FR:SON POSSE.

CARL EKMAN.

F. v. ESSEN.

CARL IFVARSSON.

GUSTAF DE LAVAL
med reservation.

CHRISTIAN LOVÉN.

A. P. DANIELSSON.

E. FRÄNCKEL.

GUSTAF KILMAN.
med reservation.

O. LJUNGQVIST.

J. H. PALME.

J. Osterman.

Reservation af Herr Gustaf Kilman.

Sedan ombud från rikets samtliga Hushållningssällskap vid gemensam öfverläggning sistlidet är uttalat sig om önskvärdheten deraf att Staten måtte lemna förlagslån för täckdikning och de utan meningsskiljaktighet ansett dessa låns storlek skäligen böra bestämmas till två tredjedelar af dikningskostnaden samt Kungl. Landtbruksakademiens Förvaltningskomité uti infordradt underdånigt utlåtande jemväl, i detta afseende enhälligt, biträdt, hvad förutnämnde ombud föreslagit, och man sålunda i detta hänseende har stödet af en bestämdt uttalad åsigt inom de båda korporationer, hvilka i frågor berörande jordbruksnäringen väl framför andra torde få tillmätas sakkunskap och omdömesförmåga, har, vid ärendets handläggning inom 1886 års ekonomiska komité, denna komiténs beredningsutskott, efter sorgfällig pröfning och efter inhemtande af erfarne landtbruksingenjörers yttranden om de i allmänhet påräkneliga fördelarne af täckdikning och den täckdikade jordens af dräneringen framkallade värdeförhöjning, äfven för sin del utan meningsskiljaktighet tillstyrkt samma beräkningsgrund för storleken af dessa lån. Komitén i sin helhet, som emellertid synes godkänna, hvad beredningsutskottet anfört såväl om önskvärdheten deraf att vårt lands åkerjord i vidsträcktaste grad må bli förbättrad genom täckdikning — ett mål som väl med allt större sannolikhet skulle vinnas ju större lättnad man genom billigt förlag kunde bereda jordbrukaren — som ock derom att lån för täckdikning, utlemnade på det sätt och under de kontroller utskottet föreslagit, oaktadt Statens förmånsrätt till säkerhet för lånens gäldande ingalunda kunna anses förnärliga förutvarande inteckningshafvares rätt (ej ens deras, som ha inteckningssäkerhet *efter* halfva taxeringsvärdet, sålunda efter t. ex. hypoteksföreningens inteckningar), utan tvärtom förbättra dem gifna säkerheter; har allt detta oaktadt funnit skäl att, med godkännande af utskottets förslager i öfrigt, förorda det täckdikningslån må utlemnas till belopp motsvarande endast halfva dikningskostnaden. Visserligen har komitén velat söka motiver härför dels deri att, enligt dess förmenande, lån ur den nyligen bildade odlingsfonden utlemnas till belopp, som skulle kunna beräknas motsvara blott halfva kostnaden för den förbättring de afse, dels ock deri att röster inom riksdagen redan höjts för att anslag till vägbyggnader m. m. hädanefter borde lemnas endast med hälften af totalkostnaden. Mot dessa skäl torde kunna invändas dels att, då vid torrläggning och odling af i betydligare grad vattensjuka trakter utgiften för sjelfva torrläggningen ofta är större än utgiften för den torrlagda markens derefter följande odling och Staten ur odlingsfonden lemna lån till hela torrläggningskostnadens belopp, Staten sålunda, åtminstone i många fall

lemnar förlag, och detta dessutom förskottsvis, till mer än halfva totalkostnaden för de arbeten förslaget afser, dels ock att det ännu torde vara för tidigt tillmäta det sednare motivet stor betydelse, då Staten ännu i allmänhet i fråga om anslag, d. v. s. direkt uppoffring från Statens sida, till allmänna arbeten sådana som de anförda, och ganska ofta äfven i fråga om lån mot mera vansklighetsfull säkerhet än den för täckdikningslånen föreslagna, t. ex. vissa järnvägslån, lemnat två tredjedelar af totalkostnaden. Vid ärendets afgörande inom komitén synas mig egentligen två skäl ha blifvit de i sista hand bestämmande, nemligen hänsynen till ett befaradt motstånd från hypoteksföreningarne i riket och deras målsmän inom riksdagen och sannolikheten att lättare vinna riksdagens samtycke till ett mindre än till ett större förlag. Då nu enligt min uppfattning komitén, med mindre hänsyn till dessa förhållanden, bort företrädesvis pröfva, om den påtänkta lånerörelsen kan till gagn för landets jordbruk, utan risk för staten och utan förnärmande af tredje mans rätt, ordnas i den omfattning såväl Hushållningssällskapens ombud som Kongl. Landtbruksakademiens Förvaltningskomité och komiténs eget beredningsutskott föreslagit, och då vid ärendets afgörande inga för mig öfvertygande skäl anförts för ändring i dessa förslag, vill jag härmed anmäla min reservation mot komiténs beslut i denna del och uttala såsom min åsigt, att förlagslån för täckdikning af åkerjord må, under de vilkor i öfrigt, som komitén föreslagit, utlemnas till belopp motsvarande två tredjedelar af dikningskostnaden, undersökningens kostnaden deri inräknad.

Stockholm den 1 april 1887.

Gustaf Kilman.

Reservation af Herr De Laval.

Ehuru äfven jag är lifligt öfvertygad om en förökad och förbättrad täckdiknings stora gagn för jordbruket, och anser att i en sak af så allmän betydelse det är lofligt och lofvärdt att staten träder emellan till nämnda produktionsförmågans ökande;

Och ehuru särskildt jag känner mig tilltalad af komitépluralitetens beslut, att till hälften af kostnadsförslaget i stället för två tredjedelar bestämma lånebidraget från staten, emedan jag derigenom anser, att dessa penningar skulle komma ett större antal mindre jordbrukare till godo;

Dock enär komitén funnit sig förhindrad villfara mitt yrkande, att förutom den anställda specialutredningen med åtföljande kalkyler i och för täckdikningen, äfven verkställa en utredning med kalkyler öfver jordbrukets i *allmänhet* produktionsförhållanden och omkostnader hos oss och i andra länder samt äfven den internationela samfärdseln, hvilket yrkande af mig framställdes på den grund, att jag är förvissad om, att den vinst, som medelst det i fråga satta täckdiknings-

förslaget tillskyndas vårt jordbruk under dess närvarande svåra konjunkturer, icke förmår uppväga och ersätta det svenska jordbrukets under närvarande ekonomiska lagstiftning permanenta underlägsenhet;

I hvilken sin vägran komitén låtit sig bestämmas af det henne meddelade uppdraget i Kongl. Maj:ts för henne utställda nådiga konstitutorial af den 19 mars 1886, genom hvilken tolkning i sjelfva verket ett »noli tangere» fastställes gent emot den omfattande och ostridiga utredning, jag äfven i och för detta föreliggande ämne anser nödvändig;

Så återstår mig endast att här uttala min åsigt, att under för handen varande samfärdsel- och produktionsförhållanden jordbruk, hvilket utgör kombinationen af faktorerna: sol, luft, nederbörd, brukning af areal och världsmarknaden, ej mera i Sverige lönande bedrifves, hvadan jag, med gillande af nämnda täckningsförslag såsom i och för sig rationellt, dock nödgas föreslå, att det ännu måtte till ingen åtgärd föranleda såsom under för handen varande omständigheter ej blott gagnlöst, utan dessutom vilseledande.

Stockholm den 2 april 1887.

Gustaf de Laval.

Bil. Litt. D.

TILL KONUNGEN.

Sedan Hushållningssällskapens ombud, enligt beslut vid sammanträde den 18 februari 1886, hos Eders Kongl. Maj:t genom Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté gjort underdånig anhållan om föreslående hos riksdagen, att för lån ur odlingsfonden, med bibehållande af den för närvarande bestämda annuitet eller 8 %, räntan måtte ned sättas från nu stadgade $4\frac{1}{2}$ % till 4 % å det oguldna kapitalbeloppet; hafva handlingarne rörande denna anhållan, till hvilken, uti infortrade utlåtanden, Landtbruksakademiens Förvaltningskommitté förordat, men Kongl. Statskontoret deremot funnit sig icke kunna tillstyrka bifall, af Eders Kongl. Maj:t genom nådig remiss den 1 påföljande juli öfverlemnats till den, för afgifvande af förslag till åtgärder för upphjelpande af den ekonomiska ställningen i landet den 19 mars sistlidne år tillsatte kommitté för att, vid fullgörande af det densamma lemnade uppdrag, tagas i öfvervägande; och får, med anledning häraf, sistnämnde kommitté, nu efter behandling af ifrågavarande ärende, deruti afgifva underdånigt yttrande.

Kommittén delar dervid visserligen Landtbruksakademiens Förvaltningskommittés uttalade åsigt, så väl om önskligheten deraf att odlingsfonden måtte blifva i största möjliga utsträckning använd för beredande af nya fält för jordbrukets utveckling och för ernående af de mera medelbara fördelar, hvilka i klimatiskt hänseende kunna vinnas genom torrläggning i större skala af sankta trakter, som ock derom, att en möjligast låg ränta å odlingslånen måste antagas befordra ett allmännare

anlitande af dylika lån. Men kommittén anser likväl berörde uppfattning icke ensam för sig erbjuda tillräckliga skäl, för att, sedan genom Kongl. kungörelsen den 18 maj 1885 medgifvits nedsättning af räntan för odlingslånen från 5 % till $4\frac{1}{2}$ %, staten redan nu skulle derutöver ytterligare nedsätta räntan.

Såsom grundsats vid statens utlåning synes det nemligen kommittén städse böra fasthållas, att staten väl må kunna lemna förslag åt allmännyttiga företag, men icke bör göra uppoffringar till den enskildes fördel; och, med tillämpning af denna grundsats, läser ett medgifvande i den begärda riktningen väsendtligen böra bero på den kostnad anskaffandet af medel till odlingslånen kan beräknas för staten medföra.

Visserligen har nu riksgäldskontoret under sednare tid lyckats upptaga lån till så låg ränta, att af dem förlagslån synas böra kunna, utan förlust för statsverket, lemnas till 4 %, men denna låga räntefot har ej ens på den utländska penningemarknaden ännu vunnit den stadga, att den skäligen torde böra läggas till grund för framtida beräkningar, och inom landet lära, i saknad af ett ordnad inhemskt fondsystem, erforderliga penningar för ändamålet svårligen kunna så billigt upplånas.

Den möjlighet synes således icke vara utesluten, att staten, vid anskaffande framdeles af erforderliga medel till odlingslån, måhända icke kan betinga nog billiga villkor, för att kunna, utan förlust, utlemna dessa lån till 4 %, och om emellertid räntenedsättning medgifvits, skulle deraf, i förutsatta händelsen, nödvändiggöras en ränteförhöjning, som helt visst skulle förorsaka skadliga rubbningar i odlingsarbetenas gång och väcka åtskilligt missnöje, hvilket allt torde böra undvikas.

I betraktande torde ock böra komma, att, såsom af riksdagens för år 1886 församlade revisorers berättelse om granskning af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning framgår, staten för närvarande å hela sin skuld betalar en medelränta af omkring 4,34 %; hvadan, om man tager denna siffra till utgångspunkt för beräkningen under uppställande såsom regel att staten, oberoende af tillfälliga fluctuationer inom penningemarknaden, icke bör utlemna förslag till billigare ränta, än den dess upplånade medel i allmänhet draga, och i förevarande fall till omförmälde räntesats skäligen bör lägga statens förlust genom efterskänkande af ränta på ränta under de första fem åren af lånetiden, statens verkliga utgift för de till odlingslån använda medel, belöper sig till helt nära $4\frac{1}{2}$ %.

Vid sådant förhållande och på grund af här ofvan i öfrigt anförda skäl, finner sig kommittén föranlåten, att till den af Hushållningssällskapens ombud gjorda ifrågavarande framställning, huru förtjent af beaktande densamma under andra omständigheter kunde vara, för närvarande i underdånighet afstyrka bifall.

De remitterade handlingarne återställas härjemte.

Stockholm den 1 april 1887.

Underdånigst

ARVID FR:SON POSSE.

CARL EKMAN.

A. P. DANIELSSON.

F. v. ESSEN.

E. FRÄNCKEL.

CARL IFVARSSON.

GUSTAF KILMAN.

GUSTAF DE LAVAL.

O. LJUNGQVIST.

CHRISTIAN LOVÉN.

J. H. PALME.

J. Osterman.

STATISTISKA TABELLER

OCH

DIAGRAM

UTARBETADE AF

KOMITÉN FÖR AFGIFVANDE AF FÖRSLAG TILL ÅTGÄRDER I SYFTE ATT
UPPHJELPA DEN EKONOMISKA STÄLLNINGEN I LANDET.

STOCKHOLM
TRYCKT HOS K. L. BECKMAN
1887.

TABELLERNAS INNEHÅLL.

	Sid.		Sid.
<i>Tab. Nr 1.</i> Folkmängden i olika länder	5.	<i>Tab. Nr 22.</i> Kreatursstocken åren 1866—1884	25.
<i>Tab. Nr 2.</i> Årliga folkmängdstillväxten inom olika länder åren 1861—1880	6.	<i>Tab. Nr 23.</i> In- och utförsel af spannmål åren 1866—1885	26.
<i>Tab. Nr 3.</i> Befolkningsrörelsen inom olika län- der åren 1871—1880	7.	<i>Tab. Nr 24.</i> In- och utförsel af kreatur och ladugårdsprodukter åren 1866—1885	28.
<i>Tab. Nr 4.</i> Befolkningsrörelsen i Sverige åren 1866—1885	8.	<i>Tab. Nr 25.</i> Sammandrag af landbruksingenjö- rernas förrättningar åren 1866—1885	30.
<i>Tab. Nr 5.</i> Fastighetsvärde åren 1866—1886	10.	<i>Tab. Nr 26.</i> Bergshandteringen åren 1866—1885	31.
<i>Tab. Nr 6.</i> Uppskattad inkomst åren 1866— 1886	11.	<i>Tab. Nr 27.</i> Fabriksverksamheten åren 1866— 1885	32.
<i>Tab. Nr 7.</i> Lagfarna köp å fast egendom åren 1866—1885	12.	<i>Tab. Nr 28.</i> Värdet af handelsomsättningen åren 1866—1885	33.
<i>Tab. Nr 8.</i> Inteckningar i fast egendom åren 1866—1885	13.	<i>Tab. Nr 29.</i> Värdet af Sveriges varubyte med främmande länder åren 1866—1885	34.
<i>Tab. Nr 9.</i> Intecknad gäld länsvis vid slutet af åren 1881—1885	14.	<i>Tab. Nr 30.</i> Värdet af Sveriges in- och utförsel- varor gruppvis åren 1871—1885	36.
<i>Tab. Nr 10.</i> Utsökningsmål och konkurser åren 1866—1885	15.	<i>Tab. Nr 31.</i> Handelsflottan åren 1875 och 1885	45.
<i>Tab. Nr 11.</i> Lagsökningar och konkurser läns- vis åren 1881—1885	16.	<i>Tab. Nr 32.</i> In- och utgående fartyg med last åren 1876—1885	45.
<i>Tab. Nr 12.</i> Fångantal, för kringstrykande och bettlande häktade samt för brott och förseelser sakfälda åren 1866—1885	17.	<i>Tab. Nr 33.</i> Af svenska fartyg inseglade brutto- frakter åren 1876—1885	45.
<i>Tab. Nr 13.</i> Sparbankerna i riket åren 1866— 1884	18.	<i>Tab. Nr 34.</i> Markegångspriset å hvete åren 1866—1886	46.
<i>Tab. Nr 14.</i> Arbetsprisen åren 1866—1884 ...	19.	<i>Tab. Nr 35.</i> Markegångspriset å råg åren 1866— 1886	48.
<i>Tab. Nr 15.</i> Fattigvården i riket åren 1866— 1885	20.	<i>Tab. Nr 36.</i> Markegångspriset å korn åren 1866—1886	50.
<i>Tab. Nr 16.</i> Fattigvården länsvis åren 1875, 1880 och 1885	21.	<i>Tab. Nr 37.</i> Markegångspriset å hafre åren 1866—1886	52.
<i>Tab. Nr 17.</i> Jordvidd	22.	<i>Tab. Nr 38.</i> Markegångspriset å ärter åren 1866—1886	54.
<i>Tab. Nr 18.</i> Jordförbättringar	22.	<i>Tab. Nr 39.</i> Markegångspriset å smör åren 1866—1886	56.
<i>Tab. Nr 19.</i> Utsåde	22.	<i>Tab. Nr 40.</i> Statens jernvägar åren 1866—1885	58.
<i>Tab. Nr 20.</i> Skörd af säd och potatis åren 1874—1886	23.	<i>Tab. Nr 41.</i> Telegrafinrättningen åren 1866— 1885	60.
<i>Tab. Nr 21.</i> Skörden af säd och potatis re- ducerad till rågvärde	24.	<i>Tab. Nr 42.</i> Posttrafiken åren 1875—1885 ...	61.

Tab. Nr 1.

Folkmängden i olika länder.

L a n d.	F o l k m ä n g d.			Årlig tillväxt, %	
	1860 *.	1870 *.	1880 *.	1861—70.	1871—80.
Ryssland	69,500,000	76,474,289	85,500,000	0·96	1·12
Tyska riket	38,137,410	41,058,792	45,393,000	0·74	1·01
Österrike—Ungarn	33,108,529	35,880,000	37,882,712	0·81	0·53
Frankrike	35,821,383	37,100,000	37,672,048	0·31	0·15
Storbritannien och Irland	29,321,288	31,845,379	35,241,482	0·83	1·02
Italien	25,016,801	26,801,154	28,459,628	0·69	0·59
Spanien	15,658,531	16,809,913	16,705,242	0·71	— 0·06
Belgien	4,650,000	5,040,000	5,520,009	0·81	0·91
Sverige	3,859,728	4,168,525	4,565,668	0·77	0·92
Portugal	3,693,362	3,990,570	4,306,554	0·78	0·77
Nederländerna m. Luxemburg	3,505,000	3,780,000	4,222,000	0·76	1·11
Schweiz	2,507,170	2,669,147	2,846,102	0·63	0·64
Finland	1,746,725	1,773,612	2,060,782	0·15	1·51
Danmark	1,608,362	1,784,741	1,969,039	1·05	0·99
Norge	1,608,653	1,741,621	1,914,000	0·80	0·95
Balkanhalvön	? 15,000,000	? 16,000,000	? 18,000,000	—	—
Hela Europa	284,743,000	306,918,000	332,258,000	0·75	0·80
<i>Särskildt:</i>					
Bayern	4,689,837	4,863,450	5,337,255	0·37	0·93
Sachsen	2,225,240	2,556,244	2,997,565	1·40	1·60
Württemberg	1,720,708	1,818,539	1,981,565	0·55	0·86
Österrike	18,884,598	20,385,498	22,144,244	0·77	0·83
Ungarn	14,223,931	15,500,000	15,738,468	0·86	0·15
England med Wales	20,066,224	22,712,266	25,974,439	1·25	1·35
Skotland	3,062,294	3,360,018	3,735,573	0·93	1·07
Irland	5,798,967	5,412,377	5,174,836	— 0·67	— 0·44
Nordamerikas Förenta Stater	31,443,321	38,558,371	50,155,783	2·06	2·67

* Eller vid folkräkningstillfället närmast detta år; i hvarje fall med tio års mellanrum.

Tab. Nr 2.

Årliga folkmängdstillväxten inom olika länder

1861—1870.		1871—1880.	
1. Sachsen	1'40 %	1. Sachsen	1'60 %
2. England med Wales	1'25 »	2. Finland	1'51 »
3. Danmark	1'05 »	3. England med Wales	1'35 »
4. Ryssland	0'96 »	4. Ryssland	1'12 »
5. Skotland	0'93 »	5. Nederländerna	1'11 »
6. Ungarn	0'86 »	6. Skotland	1'07 »
7. Storbritannien och Irland	0'83 »	7. Storbritannien och Irland	1'02 »
8. Österrike—Ungarn	0'81 »	8. Tyska riket	1'01 »
9. Belgien	0'81 »	9. Danmark	0'99 »
10. Norge	0'80 »	10. Norge	0'95 »
11. Portugal	0'78 »	11. Bayern	0'93 »
12. <i>Sverige</i>	0'77 »	12. <i>Sverige</i>	0'92 »
13. Österrike	0'77 »	13. Belgien	0'91 »
14. Nederländerna	0'76 »	14. Württemberg	0'86 »
15. Tyska riket	0'74 »	15. Österrike	0'83 »
16. Spanien	0'71 »	16. Portugal	0'77 »
17. Italien	0'69 »	17. Schweiz	0'64 »
18. Schweiz	0'63 »	18. Italien	0'59 »
19. Württemberg	0'55 »	19. Österrike—Ungarn	0'53 »
20. Bayern	0'37 »	20. Frankrike	0'15 »
21. Frankrike	0'31 »	21. Ungarn	0'15 »
22. Finland	0'15 »	22. Spanien	—0'06 »
23. Irland	—0'67 »	23. Irland	—0'44 »
Europa	0'75 »	Europa	0'80 »
Nordamerikas Förenta Stater	2'06 »	Nordamerikas Förenta Stater	2'67 »
1861—70:		1871—80:	
Europa	0'75 »	Europa	0'80 »
Sverige	0'77 »	Sverige	0'92 »

Tab. Nr 3.

Befolkningsrörelsen inom olika länder åren 1871—1880.

I. Årliga antalet ingångna äktenskap bland 1,000 invånare.

1. Ungarn	10·23	9. Danmark	7·86
2. Ryssland	9·17	10. Schweiz	7·70
3. Tyskland	8·68	11. Italien	7·61
4. Österrike	8·44	12. Belgien	7·21
5. Finland	8·30	13. Norge	7·20
6. England	8·11	14. Skotland	7·18
7. Frankrike	8·04	15. <i>Sverige</i>	6·81
8. Nederländerna	8·04		

II. Årliga antalet lefvande födde bland 1,000 invånare.

1. Ryssland	49·4	9. Skotland	34·8
2. Ungarn	43·1	10. Belgien	32·1
3. Österrike	39·2	11. Danmark	31·5
4. Tyskland	39·0	12. Norge	30·8
5. Finland	36·9	13. Schweiz	30·6
6. Italien	36·5	14. <i>Sverige</i>	30·5
7. Nederländerna	36·1	15. Frankrike	25·5
8. England	35·5		

III. Årliga antalet aflidne bland 1,000 invånare.

1. Norge	16·9	9. Frankrike	23·7
2. <i>Sverige</i>	18·3	10. Nederländerna	24·1
3. Danmark	19·5	11. Tyskland	27·0
4. England	21·4	12. Italien	29·6
5. Skotland	21·6	13. Österrike	31·6
6. Finland	22·2	14. Ryssland	35·7
7. Belgien	22·5	15. Ungarn	41·1
8. Schweiz	23·4		

IV. Årliga öfverskottet af födde bland 1,000 invånare.

1. Finland	14·7	9. Nederländerna	12·0
2. England	14·1	10. Belgien	9·6
3. Norge	13·9	11. Österrike	7·6
4. Ryssland	13·7	12. Schweiz	7·2
5. Skotland	13·2	13. Italien	6·9
6. <i>Sverige</i>	12·2	14. Ungarn	2·0
7. Danmark	12·0	15. Frankrike	1·8
8. Tyskland	12·0		

Tab. Nr. 4.

Befolkningsrörelsen i

A. Absoluta tal.

	Ingångna äkten- skap.	Lefvande födde.	Aflidne.	Öfver- skott af födde.	Känd utvan- dring.	Känd invan- dring.	Beräknad folk- ökning.	Uppgifven folk- ökning.
<i>Årligen</i>								
1866—70	24,929	123,658	85,554	38,104	20,526	89	17,667	10,877
1871—75	30,020	131,033	78,114	52,919	12,893	1,505	41,531	42,953
1876—80	29,713	136,427	82,166	54,261	17,161	2,988	40,088	36,475
1881—85	29,566	135,206	80,710	54,496	34,966	4,276	23,806	23,420
<i>År</i> 1866	27,797	136,989	82,666	54,323	7,206	63	47,180	46,536
» 67	25,440	128,832	82,072	46,760	9,334	49	37,475	35,004
» 68	22,833	114,955	87,807	27,148	27,024	47	171	— 22,601
» 69	23,503	117,677	92,775	24,902	39,064	138	— 14,024	— 14,323
» 70	25,072	119,838	82,449	37,389	20,003	147	17,533	9,768
» 1871	27,187	127,333	72,046	55,287	17,450	173	38,010	35,652
» 72	29,470	126,983	68,802	58,181	15,915	293	42,559	46,235
» 73	31,257	131,643	73,525	58,118	13,580	1,547	46,085	47,560
» 74	31,422	133,249	87,760	45,489	7,791	2,705	40,403	43,587
» 75	30,762	135,958	88,439	47,519	9,727	2,805	40,597	41,732
» 1876	31,184	135,890	86,334	49,556	9,418	3,212	43,350	46,422
» 77	30,674	138,476	83,175	55,301	7,610	3,288	50,979	54,829
» 78	29,151	134,464	81,418	53,046	9,032	2,841	46,855	47,321
» 79	28,635	139,043	77,152	61,891	17,637	2,592	46,846	47,038
» 80	28,919	134,262	82,753	51,509	42,109	3,009	12,409	— 13,233
» 1881	28,301	132,804	80,800	52,004	45,992	2,957	8,969	6,577
» 82	28,967	134,300	79,406	54,894	50,178	3,567	8,283	6,870
» 83	29,449	132,875	79,487	53,388	31,605	4,153	25,936	24,480
» 84	30,200	138,745	81,077	57,668	23,560	4,911	39,019	40,853
» 85	30,911	137,308	82,781	54,527	23,493	5,792	36,826	38,321

Sverige åren 1866—1885.

B. På 1,000 invånare.

	Ingångna äkten- skap.	Lefvande födde.	Aflidne.	Ofver- skott af födde.	Känd utvan- dring.	Känd invan- dring.	Beräknad folk- ökning.	Uppgifven folk- ökning.
<i>Årligen</i>								
1866—70	5·99	29·7	20·5	9·2	4·9	—	4·3	2·6
1871—75	7·02	30·7	18·3	12·4	3·0	0·4	9·8	10·0
1876—80	6·60	30·3	18·3	12·0	3·8	0·6	8·8	8·1
1881—85	6·42	29·4	17·5	11·9	7·6	0·9	5·2	5·1
<i>År</i>								
1866	6·72	33·1	20·0	13·1	1·7	—	11·4	11·2
» 67	6·09	30·8	19·6	11·2	2·2	—	9·0	8·4
» 68	5·46	27·5	21·0	6·5	6·5	—	0·0	— 5·4
» 69	5·64	28·3	22·3	6·0	9·4	0·1	— 3·3	— 3·4
» 70	6·02	28·8	19·8	9·0	4·8	0·1	4·3	2·3
» 1871	6·49	30·4	17·2	13·2	4·2	0·1	9·1	8·5
» 72	6·93	30·0	16·3	13·7	3·6	0·1	10·2	11·0
» 73	7·31	30·8	17·2	13·6	3·2	0·4	10·8	11·1
» 74	7·27	30·9	20·3	10·6	1·8	0·6	9·4	10·1
» 75	7·05	31·2	20·3	10·9	2·2	0·7	9·4	9·6
» 1876	7·08	30·8	19·6	11·2	2·1	0·7	9·8	10·5
» 77	6·83	31·1	18·7	12·4	1·7	0·7	11·4	12·3
» 78	6·47	29·8	18·1	11·7	2·0	0·6	10·3	10·5
» 79	6·29	30·5	16·9	13·6	3·9	0·6	10·3	10·3
» 80	6·32	29·4	18·1	11·3	9·2	0·7	2·8	— 2·9
» 1881	6·19	29·1	17·7	11·4	10·1	0·6	1·9	1·4
» 82	6·33	29·4	17·4	12·0	11·0	0·8	1·8	1·5
» 83	6·43	28·9	17·3	11·6	6·9	0·9	5·6	5·3
» 84	6·53	30·0	17·5	12·5	5·1	1·1	8·5	8·8
» 85	6·63	29·4	17·7	11·7	5·0	1·2	7·9	8·2

Tab. Nr 5.

Fastighetsvärde (i kronor) åren 1866—1886.

	Taxeringsvärde.			Värdet af bevillningsfri fastighet.		
	Jordbruks- fastighet.	Annan fastighet.	Summa.	Tillhörig staten.	Tillhörig menigheter, undervisnings- verk o. d.	Summa.
<i>Årligen</i>						
1866—70	1,705,406,414	497,314,041	2,202,720,455	43,779,302	73,032,599	116,811,901
1871—75	1,732,437,439	558,594,550	2,291,031,989	49,323,240	86,053,538	135,376,778
1876—80	1,990,900,812	802,380,774	2,793,281,586	100,606,815	117,417,585	218,024,400
1881—85	2,199,246,538	1,051,569,507	3,250,816,045	145,979,734	148,631,071	294,610,805
<i>År</i> 1866	1,774,677,486	484,451,329	2,259,128,815	41,451,891	67,692,555	109,144,446
» 67	1,694,197,834	493,030,150	2,187,227,984	43,420,356	70,905,643	114,325,999
» 68	1,695,606,743	502,388,202	2,197,994,945	43,776,227	74,301,019	118,077,246
» 69	1,695,591,742	507,702,414	2,203,294,156	44,712,782	75,452,198	120,164,980
» 70	1,666,958,265	498,998,111	2,165,956,376	45,535,253	76,811,581	122,346,834
» 1871	1,668,737,369	507,210,424	2,175,947,793	45,771,179	79,435,181	125,206,360
» 72	1,674,548,018	517,394,452	2,191,942,470	48,086,774	81,254,831	129,341,605
» 73	1,757,693,123	552,221,124	2,309,914,247	49,550,526	85,281,032	134,831,558
» 74	1,778,264,387	591,673,063	2,369,937,450	50,524,293	88,877,216	139,401,509
» 75	1,782,944,298	624,473,689	2,407,417,987	52,683,427	95,419,430	148,102,857
» 1876	1,897,320,405	716,917,728	2,614,238,133	62,078,439	104,919,940	166,998,379
» 77	1,897,617,103	748,531,702	2,646,148,805	81,037,246	110,577,056	191,614,302
» 78	1,876,102,295	783,316,013	2,659,418,308	107,671,281	115,363,277	223,034,558
» 79	2,142,564,918	869,253,366	3,011,818,284	123,739,227	125,596,608	249,335,835
» 80	2,140,899,341	893,885,060	3,034,784,401	128,507,884	130,631,042	259,138,926
» 1881	2,136,872,214	925,655,823	3,062,528,037	134,038,166	136,048,197	270,086,363
» 82	2,187,563,004	981,693,631	3,169,256,635	143,669,980	143,280,678	286,950,658
» 83	2,189,035,105	1,024,415,435	3,213,450,540	144,844,763	146,576,760	291,421,523
» 84	2,241,073,922	1,137,111,452	3,378,185,374	150,535,223	156,599,028	307,134,251
» 85	2,241,688,447	1,188,971,193	3,430,659,640	156,810,537	160,650,692	317,461,229
» 1886	2,241,417,645	1,233,219,549	3,474,637,194	156,449,154	166,979,777	323,428,931

Tab. Nr 6.

Uppskattad inkomst (i kronor) åren 1866—1886.

	Af kapital.	Af allmän tjänst eller pension.	Af enskild tjänst eller pension.	Af rörelse, yrke eller eljest.	Summa.	Uppskattad inkomst på hvarje inv. Kr.
<i>Årligen</i>						
1866—70	16,831,606	32,616,956	18,161,767	92,816,647	160,426,976	39
1871—75	18,227,326	36,952,577	24,079,501	145,839,041	225,098,448	53
1876—80	22,343,156	50,564,361	38,417,740	174,960,014	286,285,271	64
1881—85	26,050,230	56,870,943	45,537,755	198,517,121	326,976,049	71
<i>Ar</i>						
1866	17,768,785	30,937,769	18,839,397	94,975,203	162,521,154	39
» 67	17,129,100	31,831,729	18,833,073	93,183,356	160,977,258	39
» 68	16,642,778	33,203,202	18,216,649	90,541,734	158,604,363	38
» 69	16,440,388	33,460,386	16,929,612	91,823,977	158,654,363	38
» 70	16,176,979	33,651,696	17,990,104	93,558,965	161,377,744	39
» 1871	16,367,542	33,931,464	18,122,757	102,171,263	170,593,026	41
» 72	16,900,777	34,431,293	19,646,408	119,332,094	190,310,572	45
» 73	17,761,175	35,347,529	23,112,685	150,232,465	226,453,854	53
» 74	19,690,185	38,323,744	27,828,447	178,712,652	264,555,028	61
» 75	20,416,954	42,728,857	31,687,207	178,746,744	273,579,762	63
» 1876	20,938,408	46,378,185	37,849,572	176,471,367	281,637,532	64
» 77	21,999,436	48,676,258	39,295,257	185,147,336	295,118,287	66
» 78	22,601,604	50,866,935	39,647,437	181,326,876	294,442,852	65
» 79	22,912,335	52,851,559	37,935,440	160,541,805	274,241,139	60
» 80	23,263,995	54,048,869	37,360,995	171,312,687	285,986,546	63
» 1881	24,484,692	55,039,565	39,493,330	185,479,830	304,497,417	67
» 82	24,863,196	55,759,777	44,121,330	193,414,448	318,158,751	70
» 83	26,011,460	57,077,879	46,569,635	201,900,322	331,559,296	72
» 84	26,960,282	56,966,431	46,960,665	201,022,357	331,909,735	72
» 85	27,931,522	59,511,065	50,543,813	210,768,648	348,755,048	75
» 1886	27,885,519	60,739,298	53,210,998	203,129,183	344,964,998	73

Tab. Nr 7.

Lagfarna köp å fast egendom åren 1866—1885.

	Å landsbygden.			I städerna.			I hela riket.		
	Summa kronor.	Deraf efter utmätning eller konkurs.		Summa kronor.	Deraf efter utmätning eller konkurs.		Summa kronor.	Deraf efter utmätning eller konkurs.	
		Kronor.	%.		Kronor.	%.		Kronor.	%.
<i>Årligen</i>									
1866—70.....	72,704,498	9,384,697	12·9	18,866,179	3,801,175	20·1	91,570,677	13,185,872	14·4
1871—75.....	106,945,633	3,558,679	3·3	36,562,429	1,904,621	5·2	143,508,062	5,463,300	3·8
1876—80.....	104,495,464	4,797,799	4·6	40,058,300	2,032,983	5·1	144,553,764	6,830,782	4·7
1881—85.....	103,267,926	5,384,538	5·2	93,562,750	2,826,655	3·0	196,830,676	8,211,193	4·2
<i>År</i> 1866.....	67,558,941	7,363,242	10·9	22,880,929	1,676,328	7·3	90,439,870	9,039,570	10·0
» 67.....	71,528,916	10,153,455	14·2	21,101,779	2,914,026	13·9	92,730,694	13,067,481	14·1
» 68.....	74,712,185	11,111,212	14·9	17,210,692	4,229,289	24·6	91,922,877	15,340,501	16·7
» 69.....	72,447,619	9,139,372	12·6	17,639,855	5,909,481	33·5	90,087,474	15,048,853	16·7
» 70.....	77,174,828	9,156,204	11·9	15,497,640	4,276,753	27·6	92,672,468	13,432,957	14·5
» 1871.....	73,157,014	7,638,090	10·4	19,484,927	4,291,881	22·0	92,641,941	11,929,971	12·9
» 72.....	97,489,304	5,672,320	5·8	26,034,617	2,125,512	8·2	123,523,921	7,797,831	6·3
» 73.....	138,892,922	1,990,228	1·4	44,951,770	1,104,493	2·5	183,844,692	3,094,721	1·7
» 74.....	125,707,352	1,145,707	0·9	49,881,667	662,625	1·3	175,589,019	1,808,332	1·0
» 75.....	99,481,571	1,347,052	1·4	42,459,165	1,338,594	3·2	141,940,736	2,685,646	1·9
» 1876.....	119,037,172	2,380,515	2·0	43,439,685	1,666,626	3·8	162,476,857	4,047,141	2·5
» 77.....	106,778,553	1,512,265	1·4	43,892,904	863,587	2·0	150,671,457	2,375,852	1·6
» 78.....	93,090,161	2,211,052	2·4	31,963,050	1,848,607	5·8	125,053,211	4,059,659	3·2
» 79.....	94,268,229	8,585,681	9·1	33,290,682	2,759,086	8·3	127,558,911	11,344,767	8·9
» 80.....	109,303,206	9,299,483	8·5	47,705,178	3,027,010	6·3	157,008,384	12,326,493	7·9
» 1881.....	105,380,438	8,125,818	7·7	54,528,864	2,520,437	4·6	159,909,302	10,646,255	6·7
» 82.....	102,434,443	4,551,966	4·4	55,897,575	2,078,901	3·7	158,332,018	6,630,867	4·2
» 83.....	109,457,584	5,021,866	4·6	68,734,572	2,615,242	3·8	178,192,156	7,637,108	4·3
» 84.....	99,358,419	3,567,917	3·6	89,192,481	3,243,887	3·6	188,550,900	6,811,804	3·6
» 85.....	99,708,748	5,655,123	5·7	199,460,259	3,674,809	1·8	299,169,007	9,329,932	3·1

Tab. Nr 8.

Inteckningar i fast egendom åren 1866—1885.

	Å landsbygden.			I städerna.		
	Beviljade.	Förnyade.	Dödade.	Beviljade.	Förnyade.	Dödade.
	K r o n o r.					
<i>Årligen</i>						
1866—70	38,055,289	41,791,559	16,993,561	11,088,552	14,627,837	5,137,231
1871—75	43,150,963	44,536,451	16,549,835	19,691,481	16,949,853	5,907,407
1876—80	66,563,576	53,409,899	16,596,599	27,837,504	16,656,323	5,599,675
1881—85	55,356,735	57,843,031	20,236,470	48,944,057	27,851,344	6,563,612
<i>År</i> 1866	35,659,992	35,038,559	9,861,780	14,722,747	16,697,054	3,892,657
» 67	36,427,870	46,241,626	11,603,306	12,022,343	17,125,454	4,018,685
» 68	41,024,116	47,729,421	26,263,576	10,734,949	13,221,984	5,419,760
» 69	44,702,220	32,492,739	18,508,226	9,282,939	12,839,763	6,527,572
» 70	32,462,248	47,455,452	18,730,919	8,679,781	13,254,928	5,827,479
» 1871	32,839,853	62,034,813	17,997,835	9,022,621	15,311,368	6,091,371
» 72	37,398,256	45,373,219	18,629,904	12,159,267	16,561,885	6,172,201
» 73	43,947,399	40,894,983	15,210,229	18,557,366	15,439,796	6,143,656
» 74	46,291,663	38,665,075	16,588,427	28,907,752	18,512,359	6,288,677
» 75	55,277,643	35,714,164	14,322,782	29,810,400	18,923,859	4,841,129
» 1876	53,355,345	42,237,182	11,993,882	25,667,044	18,513,322	5,775,314
» 77	62,631,603	48,366,735	13,478,596	29,932,891	15,863,114	4,981,662
» 78	74,200,584	48,561,426	15,942,542	26,309,492	14,811,272	3,959,698
» 79	75,861,899	60,060,203	16,765,690	25,588,552	15,052,848	4,882,441
» 80	66,768,451	67,823,949	24,802,284	31,689,541	19,041,061	8,399,262
» 1881	56,086,738	63,529,461	21,059,266	37,665,338	20,587,239	7,212,012
» 82	54,269,580	53,019,389	24,858,743	40,110,654	22,786,520	5,856,857
» 83	50,802,686	53,239,162	16,724,653	46,601,664	30,149,429	7,037,412
» 84	58,069,662	57,709,477	20,116,200	55,702,247	34,592,146	6,044,685
» 85	57,555,011	61,717,665	18,423,490	64,640,384	31,141,386	6,667,093

Tab. Nr 9.

Intecknad gäld länsvis vid slutet af åren 1881—1885.

L ä n.	I n t e c k n a d t b e l o p p.					Intecknings- beloppet i % af taxerings- värdet.	
	Kronor.					1881.	1885.
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.		
Stockholms stad.....	143,026,000	160,029,000	177,531,000	209,041,000	243,252,000	52·3	60·4
Stockholms län...	39,914,000	40,145,000	40,654,000	42,062,000	43,411,000	35·3	34·6
Upsala »...	36,089,000	37,077,000	38,907,000	41,598,000	42,850,000	40·2	42·2
Södermanlands »...	34,241,000	35,718,000	38,328,000	40,307,000	41,866,000	33·2	36·9
Östergötlands »...	93,021,000	93,414,000	95,618,000	99,611,000	101,670,000	43·3	44·8
Jönköpings »..	41,733,000	42,920,000	42,857,000	44,225,000	44,851,000	36·9	36·4
Kronobergs »...	28,048,000	28,228,000	28,747,000	29,691,000	30,461,000	37·8	39·0
Kalmar »..	56,994,000	58,152,000	59,834,000	61,442,000	63,957,000	43·0	44·5
Gotlands »...	14,830,000	15,671,000	15,708,000	15,867,000	16,188,000	34·9	37·9
Blekinge »...	28,723,000	29,221,000	30,297,000	31,829,000	32,476,000	43·0	44·3
Kristianstads »...	56,743,000	56,539,000	60,075,000	63,358,000	65,907,000	37·3	40·9
Malmöhus »...	137,063,000	141,742,000	147,642,000	150,614,000	159,041,000	36·4	39·6
Hallands »...	28,827,000	30,111,000	31,344,000	32,041,000	33,004,000	40·2	40·5
Göteborgs o. Bohus »...	78,273,000	83,589,000	87,756,000	89,279,000	93,553,000	39·7	40·6
Elfsborgs »..	49,272,000	50,973,000	52,121,000	54,092,000	54,949,000	37·7	40·9
Skaraborgs »...	61,350,000	65,990,000	68,472,000	71,660,000	74,196,000	36·2	41·7
Vermlands »...	44,320,000	43,041,000	42,343,000	39,704,000	40,831,000	33·2	29·1
Örebro »...	49,414,000	50,013,000	50,397,000	51,665,000	51,984,000	37·7	38·7
Vestmanlands »...	32,902,000	32,621,000	32,843,000	32,308,000	29,260,000	34·6	29·3
Kopparbergs »...	27,094,000	28,030,000	27,615,000	27,442,000	27,045,000	31·1	28·4
Gefleborgs »..	48,516,000	44,772,000	45,015,000	44,153,000	46,696,000	47·0	38·7
Vesternorrlands »...	26,875,000	29,630,000	30,357,000	30,594,000	30,265,000	31·4	29·8
Jemtlands »...	11,410,000	12,485,000	13,405,000	14,385,000	16,123,000	33·6	43·2
Vesterbottens »...	10,412,000	10,547,000	9,998,000	10,014,000	10,441,000	26·9	21·6
Norrbottens »...	9,410,000	9,827,000	10,152,000	10,423,000	11,049,000	28·8	28·9
Riket	1,188,500,000	1,230,485,000	1,278,016,000	1,337,336,000	1,405,326,000	38·8	40·9

Tab. Nr 10.

Utsökningsmål och konkurser åren 1866—1885.

	Afgjorda utsöknings- mål.	Till betalning ådömdt skuldbelopp, Kr.		Ingifna konkurs- och urarfva- ansökningar.		
		Summa.	På 100,000 inv.	Å landet.	I städerna.	I riket.
<i>Årligen</i>						
1866—70	75,553	15,904,115	381,147	3,051	1,465	4,516
1871—75	19,477	4,975,620	115,786	804	585	1,389
1876—80	39,562	11,787,167	260,190	1,990	1,277	3,267
1881—85	23,521	8,605,305	186,256	1,998	1,601	3,599
<i>År</i> 1866	79,200	17,576,753	422,518	2,553	1,531	4,084
» 67	89,649	20,472,249	487,936	3,284	1,809	5,093
» 68	88,731	16,548,872	396,563	3,798	1,730	5,528
» 69	73,060	14,919,115	358,739	3,554	1,271	4,825
» 70	47,124	10,003,588	239,979	2,067	986	3,053
» 1871	26,508	5,943,148	141,363	1,071	628	1,699
» 72	18,156	4,272,774	100,527	757	516	1,273
» 73	14,824	3,556,301	82,744	612	444	1,056
» 74	14,867	4,242,594	97,720	583	558	1,141
» 75	23,029	6,863,285	156,578	998	779	1,777
» 1876	27,133	7,534,021	170,079	987	762	1,749
» 77	33,522	9,099,415	202,906	1,294	994	2,288
» 78	58,827	15,145,091	334,191	2,561	1,511	4,072
» 79	47,100	16,461,635	359,511	3,085	1,733	4,818
» 80	31,227	10,695,675	234,263	2,024	1,387	3,411
» 1881	22,944	8,169,906	178,684	1,794	1,432	3,226
» 82	22,950	8,076,009	176,366	1,873	1,488	3,361
» 83	21,705	7,530,000	163,568	1,792	1,535	3,327
» 84	24,020	8,906,666	191,770	2,198	1,575	3,773
» 85	25,988	10,343,943	220,894	2,333	1,975	4,308

Tab. Nr 11.

Lagsökningar och konkurser länsvis åren 1881—1885.

L ä n.	Inkomna lagsökningsmål.				Ingifna konkurs- och urarfva-ansökningar.			
	I medeltal åren 1881—1885.		År 1885.		I medeltal åren 1881—1885.		År 1885.	
	Summa.	På 10,000 inv.	Summa.	På 10,000 inv.	Summa.	På 10,000 inv.	Summa.	På 10,000 inv.
Stockholms stad	1,990	105	2,636	125	638	33·6	923	43·9
Stockholms län ...	802	54	938	63	79	5·4	104	7·0
Upsala » ...	923	82	1,131	98	89	7·9	106	9·2
Södermanlands » ...	346	23	400	27	61	4·1	74	4·9
Östergötlands » ...	1,499	57	2,144	80	167	6·3	236	8·8
Jönköpings » ...	1,427	73	1,593	81	111	5·7	130	6·6
Kronobergs » ...	1,818	108	2,409	144	82	4·9	90	5·4
Kalmar » ...	2,600	107	3,369	140	147	6·1	183	7·6
Gotlands » ...	898	169	628	119	54	10·2	50	9·5
Blekinge » ...	2,253	162	2,252	161	107	7·7	105	7·5
Kristianstads » ...	2,461	108	2,424	107	145	6·4	134	5·9
Malmöhus » ...	1,778	51	1,668	47	293	8·4	299	8·4
Hallands » ...	2,277	169	2,272	167	87	6·5	95	7·0
Göteb. o. Bohus » ...	2,619	98	2,091	75	344	12·9	326	11·7
Elfsborgs » ...	3,308	117	3,471	123	212	7·5	220	7·8
Skaraborgs » ...	3,388	133	3,800	150	191	7·5	238	9·4
Vermlands » ...	2,099	80	1,888	73	106	4·1	119	4·6
Örebro » ...	884	49	910	50	50	2·8	50	2·7
Vestmanlands » ...	818	64	934	71	69	5·4	77	5·9
Kopparbergs » ...	2,133	112	2,081	108	87	4·6	97	5·0
Gefleborgs » ...	2,246	123	2,179	115	138	7·6	141	7·4
Vesternorrlands » ...	2,840	161	3,661	200	186	10·5	268	14·6
Jemtlands » ...	2,325	266	3,232	352	74	8·5	124	13·5
Vesterbottens » ...	1,346	123	1,955	173	35	3·2	66	5·8
Norrbottens » ...	1,972	212	2,128	222	47	5·0	53	5·5
Riket	47,050	102	52,194	112	3,599	7·8	4,308	9·2
<i>Särskildt:</i>								
Stockholm	1,990	105	2,636	124	638	33·6	923	43·9
Göteborg	454	56	392	44	203	25·0	204	23·0
Malmö	280	68	259	59	93	22·6	102	23·2
Norrköping	30	11	30	11	20	7·2	13	4·6
Gefle	129	67	125	61	28	14·6	34	16·6
Karlskrona	296	158	229	120	19	10·1	15	7·8
Jönköping	104	57	131	68	29	16·0	45	23·5
Upsala	259	150	334	171	31	18·0	41	21·0

Tab. Nr 12.

Fångantal, för kringstrykande och bettlande häktade samt för brott och förseelser sakfälda åren 1866—1885.

	Fångar i medeltal under året.		Häktade för sysslolöst kringstrykande och bettlande*.		För brott och förseelser sakfälda*.		Deraf för gräfre brott sakfälda.	
	Summa.	På 10,000 invånare.	Summa.	På 10,000 invånare.	Summa.	På 10,000 invånare.	Summa.	På 10,000 invånare.
<i>Årligen</i>								
1866—70 ...	5,964	14·3	4,058	9·7	32,244	77·5	2,323	5·6
1871—75 ...	4,981	11·7	4,228	9·9	39,879	93·1	1,832	4·3
1876—80 ...	4,381	9·7	7,173	15·9	53,421	118·7	1,723	3·8
1881—85 ...	4,086	8·9	5,884	12·8	55,878	121·4	1,852	4·0
<i>År</i> 1866 ...	5,018	12·1	3,576	8·6	34,210	82·7	1,744	4·2
» 67 ...	5,308	12·7	3,661	8·8	30,775	73·7	2,016	4·8
» 68 ...	6,305	15·0	4,583	11·0	32,365	77·3	2,980	7·1
» 69 ...	6,864	16·5	4,585	11·0	32,770	78·7	2,884	6·9
» 70 ...	6,324	15·2	3,884	9·3	31,098	74·7	1,992	4·8
» 1871 ...	5,710	13·6	4,357	10·4	33,311	79·6	1,993	4·8
» 72 ...	5,393	12·8	4,222	10·0	35,142	83·1	1,796	4·2
» 73 ...	4,906	11·5	3,627	8·5	39,020	91·3	1,724	4·0
» 74 ...	4,482	10·4	3,767	8·7	43,620	101·0	1,809	4·2
» 75 ...	4,416	10·1	5,168	11·8	48,303	110·7	1,836	4·2
» 1876 ...	4,447	10·1	6,473	14·7	53,453	121·3	1,558	3·5
» 77 ...	4,289	9·6	7,299	16·4	53,415	119·8	1,634	3·7
» 78 ...	4,300	9·5	7,449	16·5	50,012	110·9	1,685	3·7
» 79 ...	4,387	9·6	7,662	16·8	53,847	118·2	1,781	3·9
» 80 ...	4,482	9·8	6,981	15·3	56,377	123·3	1,957	4·3
» 1881 ...	4,348	9·5	7,106	15·6	58,306	127·6	1,959	4·3
» 82 ...	4,322	9·4	6,960	15·2	59,600	130·3	2,012	4·4
» 83 ...	4,000	8·7	5,799	12·6	56,076	122·1	1,724	3·8
» 84 ...	3,896	8·4	5,426	11·7	53,603	115·9	1,749	3·8
» 85 ...	3,862	8·3	4,131	8·9	51,804	111·1	1,816	3·9

* Utan afdrag för häri mer än en gång inräknade personer.

Tab. Nr 13.

Sparbankerna i riket åren 1866—1884.

	Antal sparbanker.			En sparbank på antal inv.	Antal delegare vid årets slut.	Delegarnes			Medelvärdet af hvarje sparbanksbok, kr.
	I städer.	Å landet.	Summa.			insatta be- lopp, kr.	uttagna be- lopp, kr.	innestående be- hållning, kr.	
<i>Årligen</i>									
1866—70 ..	88	126	214	19,559	297,586	12,978,825	10,852,655	45,011,261	151
1871—75 ..	92	193	285	15,168	560,722	33,506,417	22,820,272	104,941,211	186
1876—80 ..	93	252	345	13,120	754,649	32,292,772	36,279,406	142,891,786	189
1881—84 ..	103	266	369	12,490	866,998	48,859,571	41,735,651	185,500,446	214
<i>År</i> 1866 ...	87	108	195	21,337	259,407	9,394,427	9,390,796	37,758,599	146
» 67 ..	88	115	203	20,668	275,083	10,670,179	10,242,938	40,069,366	146
» 68 ..	88	128	216	19,320	289,557	11,594,459	11,018,486	42,723,407	148
» 69 ..	88	134	222	18,733	309,526	13,825,404	11,607,999	47,128,320	152
» 70 ..	89	146	235	17,738	354,357	19,409,657	12,003,056	57,376,611	162
» 1871 ..	91	168	259	16,232	415,667	25,811,580	14,572,060	71,694,016	172
» 72 ..	93	173	266	15,979	486,339	30,768,651	18,484,307	87,739,515	180
» 73 ..	92	179	271	15,860	563,857	35,962,766	21,939,102	106,256,037	188
» 74 ..	92	212	304	14,281	645,041	39,929,334	26,974,440	124,897,789	194
» 75 ..	93	232	325	13,487	692,706	35,059,755	32,131,451	134,119,697	194
» 1876 ..	93	243	336	13,184	734,080	36,068,949	32,622,724	144,296,760	197
» 77 ..	93	245	338	13,268	757,501	31,433,692	36,559,544	146,127,365	193
» 78 ..	94	255	349	13,060	757,108	26,812,877	39,917,540	139,914,761	185
» 79 ..	94	260	354	13,045	754,004	27,617,953	37,403,925	136,564,383	181
» 80 ..	93	258	351	13,045	770,551	39,530,389	34,893,299	147,555,662	191
» 1881 ..	101	257	358	12,772	803,615	44,719,813	37,358,533	162,121,031	202
» 82 ..	103	259	362	12,649	842,754	46,316,904	40,208,827	176,110,252	209
» 83 ..	103	266	369	12,476	891,352	51,687,503	42,029,969	194,493,928	218
» 84 ..	103	282	385	12,064	930,269	52,714,064	47,345,274	209,276,573	225

Tab. Nr 14.

Arbetsprisen (i kronor) åren 1866—1884.

	Vanlig årslön för		Värdet af stat och lön för		D a g s v e r k s p r i s.							
	dräng	piga	dräng.	piga.	Sommar-,				Vinter-,			
					för man.		för qvinna.		för man.		för qvinna.	
	i husbondes kost.				Högsta.	Lägsta.	Högsta.	Lägsta.	Högsta.	Lägsta.	Högsta.	Lägsta.
<i>Årligen</i>												
1866—70	103	46	280	175	1·55	0·74	0·86	0·38	1·02	0·47	0·57	0·27
1871—75	154	61	375	214	2·54	1·09	1·17	0·54	1·64	0·75	0·81	0·37
1876—80	153	64	378	221	2·22	1·00	1·13	0·52	1·48	0·72	0·78	0·37
1881—84	154	66	369	216	2·09	1·01	1·12	0·53	1·40	0·71	0·77	0·37
<i>År</i>												
1866	115	50	286	178	1·67	0·82	0·94	0·41	1·15	0·52	0·61	0·29
» 67	105	46	279	174	1·53	0·75	0·84	0·38	1·03	0·49	0·57	0·27
» 68	99	43	278	175	1·50	0·73	0·81	0·38	0·97	0·45	0·56	0·26
» 69	97	43	276	173	1·50	0·69	0·84	0·37	0·97	0·44	0·56	0·26
» 70	101	46	279	176	1·56	0·71	0·85	0·36	0·98	0·47	0·57	0·26
» 1871	113	50	295	182	1·81	0·85	0·91	0·42	1·11	0·56	0·62	0·29
» 72	145	59	366	208	2·33	1·11	1·08	0·57	1·51	0·74	0·73	0·38
» 73	168	66	408	225	2·80	1·22	1·27	0·59	1·78	0·85	0·86	0·41
» 74	170	66	403	226	2·88	1·14	1·29	0·57	1·87	0·83	0·91	0·40
» 75	176	64	402	229	2·88	1·13	1·29	0·55	1·92	0·78	0·93	0·39
» 1876	174	70	422	243	2·72	1·13	1·34	0·56	1·88	0·82	0·91	0·38
» 77	165	67	393	234	2·33	1·06	1·18	0·56	1·55	0·80	0·81	0·40
» 78	147	61	353	206	2·12	0·96	1·02	0·51	1·37	0·68	0·76	0·36
» 79	137	61	356	209	1·96	0·94	1·06	0·48	1·29	0·63	0·71	0·35
» 80	140	63	366	213	1·98	0·93	1·07	0·49	1·29	0·65	0·73	0·35
» 1881	140	62	364	213	2·05	0·96	1·09	0·49	1·34	0·65	0·78	0·35
» 82	158	65	365	217	2·05	0·98	1·09	0·53	1·37	0·71	0·74	0·38
» 83	162	66	374	216	2·08	1·06	1·11	0·55	1·42	0·77	0·74	0·38
» 84	156	69	373	218	2·17	1·05	1·18	0·55	1·45	0·70	0·81	0·37

Tab. Nr 15.

Fattigvården i riket åren 1866—1885.

	Absoluta antalet understödstagare.			Understödstagare i % af folkmängden.		
	Riket.	Landsbygden.	Städerna.	Riket.	Landsbygden.	Städerna.
<i>Årligen</i>						
1866—70	194,763	159,229	35,534	4·74	4·37	6·82
1871—75	180,885	—	—	4·21	—	—
1876—80	203,620	159,209	44,411	4·51	4·14	6·56
1881—85	223 698	170,622	53,076	4·85	4·43	6·97
<i>År</i> 1866	160,520	129,914	30,606	3·86	3·58	6·07
» 67	179,887	145,421	34,466	4·29	3·97	6·68
» 68	211,656	173,178	38,478	5·07	4·73	7·36
» 69	217,373	179,968	37,405	5·23	4·95	7·09
» 70	204,378	167,665	36,713	4·90	4·62	6·80
» 1871	178,188	—	—	4·24	—	—
» 72	173,950	—	—	4·09	—	—
» 73	169,503	—	—	3·94	—	—
» 74	188,993	148,870	40,123	4·35	3·99	6·61
» 75	193,793	152,509	41,284	4·42	4·05	6·64
» 1876	190,852	150,577	40,275	4·31	3·97	6·30
» 77	193,046	152,203	40,843	4·30	3·98	6·16
» 78	201,461	158,413	43,048	4·45	4·11	6·32
» 79	213,207	165,321	47,886	4·66	4·26	6·85
» 80	219,532	169,532	50,000	4·81	4·39	7·14
» 1881	225,296	172,741	52,555	4·93	4·48	7·31
» 82	224,392	171,865	52,527	4·90	4·47	7·12
» 83	223,974	171,218	52,756	4·87	4·45	6·96
» 84	222,915	169,613	53,302	4·80	4·40	6·78
» 85	221,911	167,673	54,238	4·74	4·33	6·67

Tab. Nr 16.

Fattigvården länsvis åren 1875, 1880 och 1885.

	Absoluta antalet understödstagare.			Understödstagare i % af områdets folkmängd.		
	1875.	1880.	1885.	1875.	1880.	1885.
A. Landskommuner.						
Stockholms län	4,749	5,243	5,440	3·69	3·79	3·91
Uppsala »	3,072	3,143	3,148	3·43	3·39	3·38
Södermanlands »	4,584	4,996	5,144	3·65	3·83	3·92
Östergötlands »	10,688	11,246	11,430	4·81	5·03	5·19
Jönköpings »	8,897	9,060	8,452	5·23	5·17	4·87
Kronobergs »	8,989	8,787	8,629	5·61	5·37	5·41
Kalmar »	9,989	11,229	11,526	4·57	5·13	5·41
Gotlands »	1,237	1,417	1,324	2·57	2·97	2·88
Blekinge »	4,693	4,847	5,902	4·43	4·43	5·32
Kristianstads »	7,770	8,677	8,039	3·55	3·95	3·74
Malmöhus »	9,178	9,607	8,702	3·55	3·66	3·36
Hallands »	4,367	4,958	4,546	3·67	4·12	3·80
Göteb. o. Bohus »	9,775	10,352	9,762	5·88	6·06	5·56
Elfsborgs »	11,974	13,451	12,186	4·43	4·95	4·62
Skaraborgs »	9,358	10,239	10,038	3·94	4·26	4·28
Vermlands »	13,221	14,702	14,361	5·25	5·87	5·97
Örebro »	7,341	8,487	8,389	4·42	5·05	5·02
Vestmanlands »	4,385	5,045	4,975	4·13	4·58	4·43
Kopparbergs »	5,144	6,809	6,531	2·88	3·76	3·54
Gefleborgs »	3,739	4,550	5,022	2·76	3·08	3·20
Vesternorrlands »	3,368	4,390	5,367	2·45	2·85	3·18
Jemtlands »	949	1,330	1,485	1·29	1·65	1·69
Vesterbottens »	2,786	3,475	3,847	2·92	3·36	3·51
Norrbottens »	2,256	3,492	3,428	2·90	4·14	3·85
B. Stadskommuner.						
Stockholm	9,732	10,556	12,857	6·38	6·25	5·96
Göteborg	5,659	6,607	7,726	8·59	8·65	8·49
Malmö	2,243	2,931	3,035	6·98	7·70	6·82
Norrköping	2,271	2,905	2,701	8·58	10·87	9·48
Öfriga städer	20,935	26,366	27,431	6·25	6·96	6·47
Köpingar (8 år 1885)	444	635	488	4·66	5·39	5·48

Tab. Nr 17.

Jordvidd.

	H e k t a r.			I % af hela egoviddens • (land).		
	1865.	1875.	1884.	1865.	1875.	1884.
Trädgård	20,927	28,324	32,986	0·05	0·07	0·08
Åker och annan odlad jord	2,333,341	2,737,116	3,000,014	5·77	6·73	7·38
Naturlig äng	1,925,274	1,930,139	1,944,024	4·79	4·75	4·78
Skogbärande mark	?	16,443,282	17,741,804	?	40·43	43·62
<i>Åkers användning: *)</i>				<i>I % af åkerjorden: *)</i>		
Höstsäd	405,215	412,180	445,085	17·37	15·06	14·85
Vårsträsäd	718,901	907,531	1,029,208	30·80	33·16	34·31
Baljväxter	53,414	55,490	57,465	2·29	2·19	1·92
Spånadsväxter	14,864	13,988	10,385	0·64	0·51	0·35
Potatis	128,352	151,037	156,676	5·50	5·52	5·22
Andra rotfrukter	6,813	11,508	15,003	0·29	0·42	0·50
Bete	93,795	137,913	145,931	4·02	5·04	4·86
Grässkörd	399,865	624,227	704,493	17·14	22·81	23·48
Andra växtslag	5,677	2,484	2,695	0·24	0·09	0·09
Träde	365,308	403,876	419,268	15·66	14·76	13·99

Tab. Nr 18.

Jordförbättringar.

	Nyodling.	Vatten- aftappning.	Under- dikning.	Ängs- vattning.	Mergling.	Skogssådd.	Skogs- plantering.
	H e k t a r.						
<i>Årligen</i>							
1866—1870	13,744	5,745	14,647	1,337	12,763	2,397	1,077
1871—1875	12,214	4,930	23,641	933	18,148	2,584	1,536
1876—1880	12,354	3,736	37,100	1,261	22,431	3,415	2,331
1881—1884	11,932	5,051	33,208	2,315	21,687	4,485	3,239

Tab. Nr 19.

Utsæde.

S æ d e s s l a g.	H e k t o l i t e r.			I % af samfaldte utsædet utgjorde de resp. utsædes- beloppen.		
	1865.	1875.	1884.	1865.	1875.	1884.
Hvete	125,872	165,418	178,052	2·90	3·25	3·18
Råg	932,443	955,955	1,021,151	21·51	18·79	18·21
Korn	768,890	802,932	772,236	17·73	15·76	13·77
Hafre	2,002,680	2,656,493	3,098,009	46·19	52·15	55·25
Blandsåd	282,664	284,821	331,170	6·52	5·72	5·90
Baljväxter	175,694	178,849	185,036	4·05	3·59	3·30
Lin och hampa	41,688	34,370	20,966	0·96	0·70	0·37
Bohvete och raps	6,000	1,707	974	0·14	0·04	0·02
Summa	4,335,931	5,080,545	5,607,594	100·00	100·00	100·00

*) Rörande den bristande öfverensstämmelsen med oivan meddelade uppgifter å hela åkervidden se den officiella jordbruksstatistiken.

Tab. Nr 20.

Skörd af säd och potatis åren 1874—1886.

	Kornantal.	Hektoliter.	Kornantal.	Hektoliter.	Kornantal.	Hektoliter.	Kornantal.	Hektoliter.
	Hvete *).		Råg *).		Korn.		Hafre.	
<i>Årligen</i>								
1874—86 ...	7·23	1,199,100	7·07	7,006,100	6·87	5,393,200	6·26	17,892,400
1876—80 ...	7·07	1,182,300	7·04	6,796,600	6·82	5,399,100	6·36	17,449,600
1881—85 ...	7·00	1,188,000	6·95	7,146,700	6·97	5,471,100	6·47	19,540,400
<i>År</i> 1874 ...	8·33	1,212,600	7·36	7,014,300	5·65	4,394,700	4·38	10,964,800
» 75 ...	7·44	1,182,200	7·48	7,202,500	7·26	5,707,000	6·71	17,292,100
» 1876 ...	7·14	1,188,700	7·15	6,815,800	6·24	5,015,900	5·63	14,426,600
» 77 ...	5·87	1,031,300	6·06	5,780,600	5·73	4,670,300	6·27	16,814,900
» 78 ...	7·81	1,262,200	7·40	7,139,700	7·55	5,907,600	6·79	18,405,100
» 79 ...	6·83	1,184,900	6·93	6,766,700	7·10	5,561,600	6·54	18,443,200
» 80 ...	7·69	1,244,600	7·64	7,480,200	7·47	5,840,200	6·59	19,158,200
» 1881 ...	4·56	783,300	5·73	5,859,300	6·56	5,141,600	6·36	18,609,900
» 82 ...	7·74	1,336,500	7·07	7,203,100	7·84	6,092,900	7·20	21,597,300
» 83 ...	6·37	1,094,900	6·52	6,712,600	6·89	5,397,100	6·34	19,181,600
» 84 ...	8·06	1,347,000	7·64	7,863,800	7·15	5,942,800	6·53	20,029,300
» 85 ...	8·25	1,380,300	7·80	8,092,900	6·13	4,781,000	5·93	18,284,000
» 1886 ...	7·86	1,339,600	7·09	7,144,800	7·38	5,659,500	6·08	19,394,200
<i>Årligen</i>	Blandsäd.		Baljväxter.		Potatis.		Sädesskördens vikt i centner.	
1874—86 ...	7·16	2,130,800	5·88	976,100	6·93	18,178,900	46,552,000	
1876—80 ...	7·07	2,041,400	5·89	1,001,200	6·85	17,974,600	45,414,360	
1881—85 ...	7·42	2,244,600	5·92	953,100	6·65	17,949,000	48,619,470	
<i>År</i> 1874 ...	5·43	1,523,900	4·11	700,900	7·76	19,287,900	35,329,500	
» 75 ...	7·35	2,047,700	7·09	1,185,000	7·78	19,569,000	47,450,900	
» 1876 ...	6·48	1,858,500	5·69	943,400	7·51	19,572,800	41,343,640	
» 77 ...	6·63	1,863,700	5·30	903,200	5·96	15,523,900	38,496,920	
» 78 ...	7·52	2,148,900	6·22	1,096,500	7·20	18,885,200	49,121,680	
» 79 ...	7·22	2,131,100	5·90	1,020,300	5·02	13,200,700	46,368,020	
» 80 ...	7·50	2,204,800	6·36	1,042,800	8·55	22,690,300	51,741,530	
» 1881 ...	6·89	2,061,000	4·70	730,900	7·39	19,612,100	41,869,330	
» 82 ...	8·01	2,368,800	6·47	1,056,100	5·04	13,675,700	53,843,330	
» 83 ...	7·32	2,237,300	6·00	1,002,500	6·91	18,732,800	46,769,740	
» 84 ...	7·63	2,319,000	6·15	997,700	6·88	19,112,000	52,915,580	
» 85 ...	7·25	2,237,100	6·26	978,100	7·05	18,612,400	47,699,350	
» 1886 ...	7·89	2,698,600	6·25	1,032,200	6·99	17,850,400	52,226,500	

*) Kornantalet för hvete och råg afser endast höstsäden.

Tab. Nr 21.

Skörden af säd och potatis reducerad till rågvärde.¹⁾

L ä n.	Hela skörden. Hektoliter.			Antal hektoliter per invånare.		
	Årligen 1876—1880.	Årligen 1881—1885.	1886.	Årligen 1876—1880.	Årligen 1881—1885.	1886.
Stockholms	1,160,100	1,295,200	1,550,400	8·2	8·8	10·4
Upsala	1,125,200	1,304,000	1,423,900	10·4	11·6	12·2
Södermanlands	1,228,200	1,266,900	1,504,500	8·5	8·6	10·0
Östergötlands	2,290,000	2,366,100	2,368,900	8·5	8·9	8·8
Jönköpings	1,316,000	1,321,100	1,223,300	6·8	6·7	6·2
Kronobergs	1,206,700	1,166,700	1,127,400	7·1	7·0	6·8
Kalmar	1,536,800	1,589,800	1,491,200	6·3	6·5	6·2
Gotlands	554,400	775,900	764,400	10·1	14·6	14·5
Blekinge	856,200	942,300	870,700	6·4	6·8	6·2
Kristianstads	2,791,500	2,833,800	2,610,200	12·1	12·4	11·5
Malmöhus	4,302,700	4,585,700	4,894,700	12·5	13·1	13·7
Hallands	1,304,500	1,444,300	1,407,000	9·7	10·7	10·3
Göteborgs o. Bohus	1,257,100	1,253,500	1,202,800	4·9	4·7	4·3
Elfsborgs	2,155,900	2,087,400	2,065,100	7·4	7·4	7·3
Skaraborgs	2,557,600	2,768,600	2,478,900	9·9	10·9	9·8
Vermlands	1,439,700	1,386,600	1,329,100	5·4	5·3	5·1
Örebro	1,169,200	1,257,300	1,363,900	6·4	7·0	7·5
Vestmanlands	1,016,000	1,175,100	1,331,300	8·0	9·1	10·1
Kopparbergs	931,800	1,028,600	1,075,800	4·9	5·4	5·5
Gefleborgs	664,500	672,700	815,500	3·9	3·7	4·3
Vesternorrlands	518,600	560,600	676,400	3·2	3·2	3·7
Jemtlands	280,100	290,100	351,300	3·5	3·3	3·8
Vesterbottens	350,400	379,900	468,700	3·4	3·5	4·1
Norrbottnens	342,900	339,800	391,200	3·9	3·6	4·1
Riket	32,356,100	34,092,000	34,786,600	7·2	7·4	7·4

¹⁾ Reduktionen har tillgått på det sätt, att 10 hektoliter råg satts lika med 7 hl. hvede, 11 hl. korn, 17 hl. hafre, 14 hl. blandsäd, 8 hl. baljväxter och 30 hl. potatis.

Tab. Nr 22.

Kreatursstocken åren 1866—1884.

	Hästar.	Nöt- kreatur.	Får.	Svin.	Getter.	Hela krea- tursstocken reducerad till enheter af nöt- kreatur. ¹⁾	Mot 1,000 inbyggare svarade antal nöt- kreaturs- enheter.
<i>Årligen</i>							
1866—70	424,288	1,908,502	1,562,009	348,510	125,251	2,570,003	616
1871—75	449,282	2,118,214	1,633,043	404,116	121,681	2,788,909	649
1876—80	462,958	2,205,518	1,524,037	424,826	114,722	2,878,240	637
1881—84	469,377	2,265,675	1,397,095	445,376	102,155	2,940,476	639
<i>År 1866</i>	437,159	1,983,112	1,644,781	386,606	131,711	2,667,058	641
» 67	433,959	1,977,137	1,621,981	362,371	125,884	2,654,509	633
» 68	401,019	1,741,992	1,409,195	300,021	122,423	2,374,508	569
» 69	420,859	1,874,369	1,539,079	339,248	121,911	2,531,764	609
» 70	428,446	1,965,900	1,595,009	354,303	124,326	2,622,176	629
» 1871	438,090	2,026,330	1,636,201	382,811	124,673	2,694,973	641
» 72	446,309	2,103,319	1,659,644	401,202	118,438	2,772,300	652
» 73	455,907	2,181,394	1,695,434	421,795	121,840	2,856,328	665
» 74	446,809	2,094,329	1,565,251	399,356	117,546	2,757,936	635
» 75	459,297	2,185,700	1,608,687	415,416	125,908	2,863,007	653
» 1876	460,757	2,189,216	1,588,541	431,671	120,234	2,871,099	648
» 77	458,977	2,162,637	1,534,461	425,718	116,813	2,837,431	633
» 78	464,642	2,210,962	1,536,410	431,072	116,732	2,889,229	638
» 79	465,592	2,237,016	1,503,310	416,470	112,166	2,902,342	634
» 80	464,820	2,227,757	1,457,462	419,197	107,663	2,891,100	633
» 1881	459,093	2,191,636	1,377,386	419,258	102,444	2,846 108	623
» 82	469,619	2,257,048	1,388,324	430,648	102,895	2,918,437	637
» 83	472,787	2,287,013	1,412,494	454,708	101,784	2,957,095	642
» 84	476,008	2,327,003	1,410,177	476,889	101,496	3,040,264 ²⁾	655

¹⁾ Vid reduktionen har 1 nötkreatur antagits = ²⁾ 3 häst = 10 får = 4 svin = 12 getter = 5 renar, hvarjämte 2 unghästar eller 2 ungnöt satts lika med ett fullvuxet djur. ²⁾ Häri inberäknadt det för året uppgifna antalet renar 184,000.

Tab. Nr 23.

In- och utförsel af span-

I. Omalen.

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (-) eller utförsel (+).	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (-) eller utförsel (+).	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (-) eller utförsel (+).
	Hektoliter.			Hektoliter.			Hektoliter.		
	Hvete.			Råg.			Korn och malt.		
<i>Årligen</i>									
1866—70 ...	44,570	72,040	+ 27,470	747,340	42,610	— 704,730	106,540	383,650	+ 277,110
1871—75 ...	14,690	111,410	+ 96,720	796,620	49,710	— 746,910	73,430	519,230	+ 445,800
1876—80 ...	73,550	107,750	+ 34,200	1,482,760	41,510	— 1,441,250	171,880	507,120	+ 335,240
1881—85 ...	564,660	10,460	— 554,200	2,118,600	15,330	— 2,103,270	222,070	381,490	+ 159,420
<i>År</i> 1881 ...	518,920	3,880	— 515,040	1,688,890	3,820	— 1,685,070	226,960	303,120	+ 76,160
» 1882 ...	515,760	3,710	— 512,050	1,846,260	4,520	— 1,841,740	148,650	595,210	+ 446,560
» 1883 ...	618,410	15,790	— 602,620	2,353,160	15,670	— 2,337,490	232,010	447,360	+ 215,350
» 1884 ...	582,970	7,670	— 575,300	2,122,220	38,180	— 2,084,040	239,880	340,300	+ 100,420
» 1885 ...	587,240	21,280	— 565,960	2,582,450	14,470	— 2,567,980	262,860	221,450	— 41,410
<i>Årligen</i>									
	Hafre.			Vicker.			Ärtor och åkerbönor.		
1866—70 ...	8,030	3,423,950	+ 3,415,920	2,770	540	— 2,230	30,600	7,190	— 23,410
1871—75 ...	8,370	4,502,740	+ 4,494,370	1,170	840	— 330	7,590	24,980	+ 17,390
1876—80 ...	24,340	5,369,360	+ 5,345,020	3,070	2,500	— 570	22,730	29,300	+ 6,570
1881—85 ...	44,920	4,664,080	+ 4,619,160	3,110	2,540	— 570	14,080	21,980	+ 7,900
<i>År</i> 1881 ...	59,610	4,207,180	+ 4,147,570	3,670	640	— 3,030	25,970	21,120	— 4,850
» 1882 ...	20,310	5,155,060	+ 5,134,750	11,180	390	— 10,790	19,930	12,630	— 7,300
» 1883 ...	18,610	5,559,790	+ 5,541,180	460	2,400	+ 1,940	6,860	18,030	+ 11,170
» 1884 ...	77,830	3,610,850	+ 3,533,020	100	3,470	+ 3,370	15,610	32,330	+ 16,720
» 1885 ...	48,250	4,787,520	+ 4,739,270	150	5,780	+ 5,630	2,000	25,770	+ 23,770

mål åren 1866—1885.

II. Malen.

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
	Kilogram.			Kilogram.		
<i>Årligen</i>	Gryn.			Rågmjöl.		
1866—70	165,584	58,907	— 106,677	24,453,259	197,932	— 24,255,327
1871—75	145,801	56,416	— 89,385	27,914,209	641,873	— 27,272,336
1876—80	213,813	106,226	— 107,587	35,805,775	843,920	— 34,961,855
1881—85	77,275	169,330	+ 92,055	20,507,759	2,461,852	— 18,045,907
<i>År</i> 1881	127,002	116,787	— 10,215	11,064,526	62,227	— 11,002,299
» 1882	58,370	160,343	+ 101,973	14,865,891	2,056,581	— 12,809,310
» 1883	54,956	166,940	+ 111,984	22,862,461	1,828,646	— 21,033,815
» 1884	58,051	187,874	+ 129,823	20,854,674	4,297,544	— 16,557,130
» 1885	87,998	214,708	+ 126,710	32,891,242	4,064,261	— 28,826,981
<i>Årligen</i>	Hvetemjöl.			Andra slag.		
1866—70	11,244,590	512,497	— 10,732,093	446,602	45,492	— 401,110
1871—75	15,731,282	2,419,293	— 13,311,989	296,686	58,252	— 238,434
1876—80	29,258,517	2,382,109	— 26,876,408	434,326	6,793	— 427,533
1881—85	30,738,735	5,212,301	— 25,526,434	814,987	26,149	— 788,838
<i>År</i> 1881	18,757,824	627,463	— 18,130,361	398,397	8,252	— 390,145
» 1882	22,549,420	4,451,611	— 18,097,809	645,890	16,757	— 629,133
» 1883	33,880,121	6,868,548	— 27,011,573	710,225	42,358	— 667,867
» 1884	39,150,388	7,253,232	— 31,897,156	1,086,170	37,061	— 1,049,109
» 1885	39,355,924	6,860,650	— 32,495,274	1,234,255	26,319	— 1,207,936

Tab. Nr 24.

In- och utförsel af kreatur och

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
<i>Årligen</i>	Hästar, st.			Nötkreatur, st.		
1866—70	665	1,336	+ 671	233	15,438	+ 15,205
1871—75	1,582	2,218	+ 636	662	20,107	+ 19,445
1876—80	2,179	1,516	— 663	2,049	27,530	+ 25,481
1881—85	3,055	2,664	— 391	3,213	31,870	+ 28,657
År 1881	2,094	2,792	+ 698	1,817	19,006	+ 17,189
» 1882	2,735	3,675	+ 940	2,691	26,492	+ 23,801
» 1883	3,885	2,948	— 937	4,059	46,192	+ 42,133
» 1884	3,906	2,161	— 1,745	3,827	39,076	+ 35,249
» 1885	2,655	1,746	— 909	3,670	28,584	+ 24,914
<i>Årligen</i>	Får, st.			Svin, st.		
1866—70	193	7,919	+ 7,726	580	8,659	+ 8,079
1871—75	203	17,694	+ 17,491	2,822	16,044	+ 13,222
1876—80	337	22,939	+ 22,602	4,467	16,565	+ 12,098
1881—85	808	29,156	+ 28,348	6,076	32,206	+ 26,130
År 1881	99	21,844	+ 21,745	3,459	24,341	+ 20,882
» 1882	308	29,104	+ 28,796	4,239	26,212	+ 21,973
» 1883	1,093	31,325	+ 30,232	6,269	28,084	+ 21,815
» 1884	1,009	36,131	+ 35,122	9,339	50,167	+ 40,828
» 1885	1,529	27,377	+ 25,848	7,074	32,225	+ 25,151
<i>Årligen</i>	Kött, kg.			Fläsk, kg.		
1866—70	403,665	122,800	— 280,865	940,466	115,141	— 825,325
1871—75	738,429	131,266	— 607,163	7,490,192	232,467	— 7,257,725
1876—80	1,163,552	124,556	— 1,038,996	13,112,540	108,148	— 13,004,392
1881—85	1,541,389	173,908	— 1,367,481	8,550,157	484,905	— 8,065,252
År 1881	1,584,592	107,054	— 1,477,538	12,000,474	391,905	— 11,608,569
» 1882	1,662,751	216,844	— 1,445,907	4,920,839	314,508	— 4,606,331
» 1883	1,725,502	125,697	— 1,599,805	9,724,737	152,708	— 9,572,029
» 1884	1,402,910	208,651	— 1,194,259	5,922,438	323,236	— 5,599,202
» 1885	1,331,190	211,294	— 1,119,896	10,182,299	1,242,168	— 8,940,131

ladugårdsprodukter åren 1866—1885.

Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).	
Ost, kg.			Smör, kg.			<i>Årligen</i>
320,459	88,689	— 231,770	1,351,135	1,155,779	— 195,356	1866—70
549,551	176,027	— 373,524	1,517,667	3,153,993	+ 1,636,326	1871—75
681,040	118,163	— 562,877	2,412,850	4,195,245	+ 1,782,395	1876—80
546,488	131,443	— 415,045	2,881,991	8,021,591	+ 5,139,600	1881—85
530,352	114,480	— 415,872	2,203,895	5,106,684	+ 2,902,789	<i>År</i> 1881
819,623	110,148	— 709,475	2,380,788	5,822,601	+ 3,441,813	» 1882
398,572	209,005	— 189,567	2,926,587	8,163,344	+ 5,236,757	» 1883
448,633	152,951	— 295,682	3,240,467	9,562,470	+ 6,322,003	» 1884
535,261	70,630	— 464,631	3,658,220	11,452,856	+ 7,794,636	» 1885
Hudar, oberedda, kg.			Talg, kg.			<i>Årligen</i>
2,322,472	611,745	— 1,710,727	1,740,418	723	— 1,739,695	1866—70
3,658,893	673,540	— 2,985,353	1,527,714	18,870	— 1,508,844	1871—75
2,022,707	886,037	— 1,136,670	1,349,013	171,637	— 1,177,376	1876—80
2,464,813	1,377,898	— 1,086,915	1,480,193	268,233	— 1,211,960	1881—85
2,501,689	1,296,632	— 1,205,057	1,248,135	261,424	— 986,711	<i>År</i> 1881
2,721,717	1,310,451	— 1,411,266	1,013,520	225,775	— 787,745	» 1882
2,526,255	1,350,088	— 1,176,167	1,367,506	195,936	— 1,171,570	» 1883
2,152,981	1,344,961	— 808,020	1,471,096	289,143	— 1,181,953	» 1884
2,421,422	1,587,357	— 834,065	2,300,706	368,889	— 1,931,817	» 1885
Ull, kg.			Ägg, st.			<i>Årligen</i>
1,376,752	20,182	— 1,356,570	43,145	705,188	+ 662,043	1866—70
1,752,097	31,765	— 1,720,332	204,928	2,621,134	+ 2,416,206	1871—75
1,373,128	14,599	— 1,358,529	1,664,962	3,311,444	+ 1,646,482	1876—80
1,842,855	27,082	— 1,815,773	1,755,051	4,461,862	+ 2,706,811	1881—85
1,620,327	14,719	— 1,605,608	1,891,200	3,435,040	+ 1,543,840	<i>År</i> 1881
1,567,946	24,579	— 1,543,367	2,008,217	4,082,350	+ 2,074,133	» 1882
1,840,733	29,692	— 1,811,041	2,201,810	4,743,190	+ 2,541,380	» 1883
2,111,675	39,523	— 2,072,152	1,140,900	5,340,960	+ 4,200,060	» 1884
2,073,596	26,897	— 2,046,699	1,533,130	4,707,770	+ 3,174,640	» 1885

Tab. Nr 25.

**Sammandrag af landbruksingeniörernas förrättningar
åren 1866—1885.**

	Antal förrätt- nings- ställen.	Antal förrätt- nings- dagar.	Uppgjorda planer för						Summa hektar.
			indelning till vovel- bruk.	odling af högländ mark.	omlägg- ning af åkerjord.	myr- eller kärr- utdikning.	sjösänkning och derige- nom vunnen areal.	andra arbeten.	
			H e k t a r.						
<i>Arligen</i>									
1866—70 ...	744	1,545	1,630	426	12,481	14,261	3,446	396	32,640
1871—75 ...	784	1,872	2,088	604	8,357	16,722	9,833	547	38,151
1876—80 ...	877	1,925	2,707	446	6,935	22,444	4,604	4,539	41,675
1881—85 ..	985	2,277	1,926	197	8,000	26,286	5,445	3,430	45,284
<i>År</i>									
1866 ...	767	1,435	1,339	510	7,521	16,546	2,836	191	28,943
» 67 ...	681	1,418	1,650	564	6,943	14,111	5,253	119	28,640
» 68 ...	784	1,604	850	378	11,053	12,740	2,164	154	27,339
» 69 ...	682	1,744	3,056	440	8,693	16,867	3,117	419	32,592
» 70 ...	808	1,523	1,257	237	28,197	11,040	3,860	1,096	45,687
» 1871 ...	639	1,533	1,345	516	7,591	9,928	9,179	495	29,054
» 72 ...	794	1,826	1,739	359	7,702	21,789	9,421	1,472	42,482
» 73 ...	867	1,966	2,507	935	10,057	18,656	9,455	107	41,717
» 74 ...	864	2,032	2,205	522	7,718	16,298	12,774	177	39,694
» 75 ...	755	2,005	2,643	689	8,716	16,941	8,335	483	37,807
» 1876 ...	776	1,958	2,716	296	7,358	15,659	4,483	1,185	31,697
» 77 ...	826	2,143	2,130	414	8,586	15,456	4,282	986	31,854
» 78 ...	787	1,848	2,650	494	6,709	29,894	7,199	3,484	50,430
» 79 ...	944	1,815	3,753	419	5,187	24,071	2,310	1,359	37,099
» 80 ...	1,054	1,862	2,283	608	6,836	27,141	4,747	15,682	57,297
» 1881 ...	1,102	2,010	2,832	379	7,221	23,628	3,616	2,980	40,656
» 82 ...	1,019	2,225	1,614	247	7,521	23,672	5,148	2,729	40,931
» 83 ...	965	2,238	2,027	260	9,063	27,856	6,457	2,473	48,136
» 84 ...	902	2,492	1,451	43	9,025	31,526	7,159	4,863	54,067
» 85 ...	935	2,422	1,703	56	7,172	24,748	4,847	4,103	42,629

Tab. Nr 26.

Bergshandteringen åren 1866—1885.

	Brytning.			Tillverkning.				
	Jernmalm (berg-, sjö- och myr- malmer).	Zinkmalm ¹⁾ .	Stenkol.	Tackjern och gjutgods vid masugnar.	Stång- jern ²⁾ .	Stål.	Stål- och jernmanu- faktur.	Koppar.
	Centner.		Kubikfot.	Centner.				
<i>Årligen</i>								
1866—70 ...	13,025,286	580,368	1,899,759	6,301,335	4,153,230	193,432	450,498	47,129
1871—75 ...	18,708,711	718,427	2,407,185	7,821,097	4,204,047	403,327	800,823	27,345
1876—80 ...	17,096,070	955,349	4,462,868	8,403,768	5,014,713	646,115	828,222	21,763
1881—85 ...	20,641,193	1,076,960	7,193,651	10,126,518	6,168,174	1,500,040	997,340	18,133
<i>År</i>								
1866 ...	11,557,988	490,300	1,670,186	5,414,870	3,923,985	94,486	454,867	44,834
» 67 ...	11,820,267	442,048	1,702,606	5,964,544	4,010,369	103,020	434,896	46,922
» 68 ...	12,848,614	560,640	2,129,124	6,189,228	4,046,826	174,076	430,772	48,262
» 69 ...	14,067,849	746,714	2,242,795	6,872,522	4,225,638	309,037	442,260	51,774
» 70 ...	14,831,714	662,138	1,754,083	7,065,511	4,559,331	286,541	489,697	43,853
» 1871 ...	15,586,373	756,853	1,992,590	7,028,411	4,415,511	200,951	636,358	33,426
» 72 ...	17,230,569	781,896	1,840,260	7,984,663	4,068,582	373,092	769,638	32,104
» 73 ...	19,584,486	645,631	2,406,486	8,133,133	4,125,915	399,599	891,308	26,152
» 74 ...	21,794,120	663,365	2,729,610	7,712,778	3,943,872	539,866	807,104	22,574
» 75 ...	19,348,008	744,388	3,066,981	8,246,500	4,466,355	503,127	899,708	22,468
» 1876 ...	18,740,292	835,692	3,694,074	8,291,848	4,997,285	566,217	929,147	21,205
» 77 ...	17,380,498	940,206	4,488,437	8,105,281	5,288,900	523,497	929,076	17,225
» 78 ³⁾ ...	15,937,105	947,635	4,429,889	8,018,743	4,657,060	609,724	866,337	25,565
» 79 ...	15,182,335	1,030,810	4,884,180	8,058,494	4,929,840	650,020	651,779	19,132
» 80 ...	18,240,118	1,022,403	4,817,759	9,544,473	5,200,479	881,119	764,773	25,687
» 1881 ...	19,435,042	1,030,654	5,633,394	10,243,522	5,886,522	1,169,485	893,113	23,868
» 82 ...	21,004,774	1,088,162	6,842,998	9,385,256	6,185,362	1,381,654	1,021,211	18,908
» 83 ...	20,822,713	1,066,806	7,304,804	9,942,381	6,105,818	1,548,283	1,035,318	17,606
» 84 ...	21,397,418	1,056,113	7,873,237	10,128,400	6,394,127	1,585,265	1,033,097	15,538
» 85 ...	20,546,016	1,143,067	8,313,821	10,933,031	6,269,042	1,815,511	1,003,962	14,746

¹⁾ Från och med 1874 är den utsofrade blymalmen afräknad. — ²⁾ Omfattar äfven smältstycken. — ³⁾ Från och med 1878 afse uppgifterna kalenderåret, dessförinnan bruksåret (¹/₁₁—³¹/₁₀).

Tab. Nr 27.

Fabriksverksamheten åren 1866—1885.

	A n t a l		Drifkraft uttryckt i häst- krafter.	Tillverknings- värde. Kronor.	Deraf i % för			
	fabriker i gång.	arbetare.			Stock- holm.	Göteborgs och Bohus län.	Östergöt- lands län.	Malmöhus län.
<i>Årligen</i>								
1866—70	2,235	31,601	9,974	82,966,107	21·1	25·2	18·6	6·6
1871—75	2,516	50,407	19,002	143,911,719	19·9	20·8	17·2	8·4
1876—80	2,827	57,423	29,147	154,586,975	18·0	19·8	15·1	10·3
1881—85	2,916	68,627	37,056	185,642,909	17·6	18·1	13·1	13·5
<i>År</i> 1866.....	2,327	31,322	8,528	83,748,421	21·9	25·2	19·3	5·0
» 67.....	2,258	30,297	9,077	79,179,464	21·5	25·6	18·7	6·1
» 68.....	2,217	30,242	9,898	77,300,918	21·1	24·8	18·7	7·6
» 69.....	2,189	31,555	10,794	82,320,647	20·7	25·0	18·0	6·9
» 70.....	2,183	34,587	11,573	92,281,084	20·3	25·3	18·5	7·3
» 1871.....	2,305	40,420	12,700	105,235,595	20·6	22·7	18·4	8·0
» 72.....	2,356	46,556	16,606	126,312,441	20·3	20·5	17·9	7·9
» 73.....	2,549	53,334	18,712	146,869,249	20·3	20·5	16·3	8·4
» 74.....	2,651	50,654	22,653	168,413,220	18·9	20·3	17·1	8·7
» 75.....	2,719	61,069	24,341	172,728,092	19·4	19·8	16·5	9·0
» 1876.....	2,825	61,414	28,003	173,094,961	18·3	20·2	16·6	8·9
» 77.....	2,868	60,589	28,724	167,605,364	17·2	20·7	16·2	9·2
» 78.....	2,828	55,315	29,882	145,211,230	18·0	20·0	14·5	10·5
» 79.....	2,806	52,459	28,754	134,209,871	18·4	19·3	14·1	11·7
» 80.....	2,807	57,340	30,370	152,813,447	18·2	18·9	14·2	11·0
» 1881.....	2,825	62,800	33,154	168,021,096	17·5	18·6	13·2	12·4
» 82.....	2,915	66,844	35,532	186,312,431	17·4	18·8	13·7	13·4
» 83.....	2,938	69,193	36,424	191,037,886	17·3	18·3	13·6	13·8
» 84.....	2,924	71,317	38,823	191,373,248	16·9	17·6	12·8	14·3
» 85.....	2,976	72,980	41,349	191,469,886	18·7	17·1	12·1	13·5

Tab. Nr 28.

Värdet af handelsomsättningen åren 1866—1885.

	Införselvärdet.	Utförselvärdet.	Summa.	I % af samfaldna omsättningsvärdet utgjorde	
	K r o n o r.			Införseln.	Utförseln.
<i>Årligen</i>					
1866—70	132,626,000	126,723,000	259,349,000	51·1	48·9
1871—75	246,372,000	204,525,000	450,897,000	54·6	45·4
1876—80	268,505,000	209,856,000	478,361,000	56·1	43·9
1881—85	317,531,000	243,700,000	561,231,000	56·6	43·4
<i>År</i> 1866	112,910,000	107,066,000	219,976,000	51·3	48·7
» 67	134,181,000	128,639,000	262,820,000	51·1	48·9
» 68	137,740,000	119,524,000	257,264,000	53·5	46·5
» 69	136,615,000	125,883,000	262,498,000	52·0	48·0
» 70	141,686,000	152,502,000	294,188,000	48·2	51·8
» 1871	169,179,000	161,023,000	330,202,000	51·2	48·8
» 72	216,366,000	199,815,000	416,181,000	52·0	48·0
» 73	271,440,000	221,904,000	493,344,000	55·0	45·0
» 74	306,810,000	233,332,000	540,142,000	56·8	43·2
» 75	268,066,000	206,552,000	474,618,000	56·5	43·5
» 1876	290,365,000	226,239,000	516,604,000	56·2	43·8
» 77	303,420,000	215,913,000	519,333,000	58·4	41·6
» 78	239,513,000	184,320,000	423,833,000	56·5	43·5
» 79	226,442,000	186,164,000	412,606,000	54·9	45·1
» 80	282,788,000	236,643,000	519,431,000	54·4	45·6
» 1881	288,060,000	223,196,000	511,256,000	56·3	43·7
» 82	299,820,000	253,887,000	553,707,000	54·1	45·8
» 83	333,929,000	256,531,000	590,460,000	56·6	43·4
» 84	325,817,000	238,612,000	564,429,000	57·7	42·3
» 85	340,030,000*	246,271,000	586,301,000	58·0	42·0

* Håri inbegripas sjöskadade varor till ett värde af 26,721 kronor.

Tab. Nr 29.

Värdet (i kronor) af Sveriges varubyte med

	Årliga värdet af in- och utförseln.	D e r a f f r å n			
		Storbritannien.	Tyskland.	Danmark.	Norge.
<i>Införseln:</i>					
1866—1870	132,626,000	29,631,000	34,170,000	26,519,000	7,446,000
1871—1875	246,372,000	81,361,000	55,564,000	39,193,000	12,940,000
1876—1880	268,505,000	77,223,000	59,075,600	49,159,000	14,213,000
1881—1885	317,531,000	82,333,000	88,218,000	52,768,000	20,489,000
1881	288,060,000	73,763,000	76,788,000	51,566,000	17,001,000
1882	299,820,000	78,201,000	83,866,000	52,334,000	18,812,000
1883	333,929,000	85,904,000	90,679,000	56,698,000	20,837,000
1884	325,817,000	89,148,000	89,041,000	52,774,000	22,059,000
1885	340,030,000	84,650,000	100,718,000	50,470,000	23,736,000
<i>Utförseln:</i>					
1866—1870	126,723,000	64,011,000	11,150,000	8,509,000	4,992,000
1871—1875	204,525,000	108,228,000	14,333,000	22,371,000	7,139,000
1876—1880	209,856,000	109,083,000	14,409,000	22,264,000	7,029,000
1881—1885	243,700,000	119,468,000	18,959,000	28,604,000	9,841,000
1881	223,196,000	107,458,000	20,599,000	21,996,000	8,156,000
1882	253,887,000	127,457,000	18,373,000	24,707,000	10,625,000
1883	256,531,000	128,574,000	18,552,000	32,186,000	9,217,000
1884	238,612,000	112,055,000	18,146,000	33,276,000	10,897,000
1885	246,271,000	121,796,000	19,122,000	30,856,000	10,311,000
<i>Tillsammans:</i>					
1866—1870	259,349,000	93,642,000	45,320,000	35,028,000	12,438,000
1871—1875	450,897,000	189,589,000	69,897,000	61,564,000	20,079,000
1876—1880	478,361,000	186,306,000	73,484,000	71,423,000	21,242,000
1881—1885	561,231,000	201,801,000	107,177,000	81,372,000	30,330,000
1881	511,256,000	181,221,000	97,387,000	73,562,000	25,157,000
1882	553,707,000	205,658,000	102,239,000	77,041,000	29,437,000
1883	590,460,000	214,478,000	109,231,000	88,884,000	30,054,000
1884	564,429,000	201,203,000	107,187,000	86,050,000	32,956,000
1885	586,301,000	206,446,000	119,840,000	81,326,000	34,047,000

främmande länder åren 1866—1885.

o c h t i l l				I % af det hela utgjorde han- deln på		
Finland.	Ryssland.	Frankrike.	Öfriga länder.	Storbri- tannien.	Norge, Danmark och Finland.	
						<i>Införseln:</i>
3,157,000	10,243,000	3,854,000	17,606,900	22	28	..... 1866—1870
4,937,000	14,666,000	8,058,000	29,653,000	33	23	..... 1871—1875
6,743,000	20,665,000	8,168,000	33,259,600	29	26	..... 1876—1880
7,237,000	23,373,000	7,946,000	35,167,000	26	25	..... 1881—1885
6,573,000	18,677,000	7,783,000	35,909,000	26	26	 1881
6,754,000	16,815,000	7,623,000	35,415,000	26	26	 1882
7,185,000	25,474,000	7,621,000	39,531,000	26	25	 1883
7,828,000	26,030,000	8,541,000	30,396,000	27	25	 1884
7,843,000	29,870,000	8,156,000	34,587,000	25	24	 1885
						<i>Utförseln:</i>
1,662,000	1,375,000	16,193,000	18,831,000	51	12	..... 1866—1870
3,346,000	2,825,000	19,049,000	27,234,000	53	16	..... 1871—1875
3,433,000	1,645,000	26,561,000	25,432,000	52	16	..... 1876—1880
5,100,000	2,597,000	29,373,000	29,758,000	49	18	..... 1881—1885
4,212,000	2,260,000	28,404,000	30,111,000	48	15	 1881
5,451,000	2,834,000	33,366,000	31,074,000	50	16	 1882
5,077,000	3,193,000	31,287,000	28,445,000	50	18	 1883
5,556,000	2,517,000	29,329,000	26,836,000	47	21	 1884
5,205,000	2,181,000	24,479,000	32,321,000	49	19	 1885
						<i>Tillsammans:</i>
4,819,000	11,618,000	20,047,000	36,437,000	36	20	..... 1866—1870
8,283,000	17,491,000	27,107,000	56,887,000	42	20	..... 1871—1875
10,176,000	22,310,000	34,729,000	58,691,000	39	21	..... 1876—1880
12,337,000	25,970,000	37,319,000	64,925,000	36	22	..... 1881—1885
10,785,000	20,937,000	36,187,000	66,020,000	36	21	 1881
12,205,000	19,649,000	40,989,000	66,489,000	37	21	 1882
12,262,000	28,667,000	38,908,000	67,976,000	36	22	 1883
13,384,000	28,547,000	37,870,000	57,232,000	36	23	 1884
13,048,000	32,051,000	32,635,000	66,908,000	35	22	 1885

Tab. Nr 30.

Värdet (i kronor) af Sveriges in- och utförselvaror gruppvis
åren 1871—1885.

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
1. Lefvande djur.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	610,150	6,867,360	+ 6,257,210
» 1876—1880	939,488	6,431,769	+ 5,492,281
» 1881—1885	1,420,878	8,752,182	+ 7,331,304
<i>År</i> 1881	860,234	4,813,600	+ 3,953,366
» 1882	1,166,484	8,107,112	+ 6,940,628
» 1883	1,702,303	10,997,270	+ 9,294,967
» 1884	1,753,278	11,729,833	+ 9,976,555
» 1885	1,622,091	8,113,095	+ 6,491,004
2. Matvaror af djur.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	17,263,455	6,928,567	— 10,334,888
» 1876—1880	22,948,359	9,529,787	— 13,418,572
» 1881—1885	20,380,215	18,676,621	— 1,703,594
<i>År</i> 1881	22,972,965	12,013,927	— 10,959,038
» 1882	17,791,527	16,316,853	— 1,474,674
» 1883	21,627,479	19,938,356	— 1,689,123
» 1884	18,640,417	19,454,627	+ 814,210
» 1885	20,868,686	25,659,343	+ 4,790,657
3. Spanmål och produkter deraf.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	19,612,551	36,829,952	+ 17,217,401
» 1876—1880	32,645,230	39,315,627	+ 6,670,397
» 1881—1885	42,056,770	29,126,492	— 12,930,278

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
<i>År</i> 1881	38,235,801	27,530,995	— 10,704,806
» 1882	39,455,747	32,827,263	— 6,628,484
» 1883	45,132,309	33,210,040	— 11,922,269
» 1884	40,646,276	23,519,747	— 17,126,529
» 1885	46,813,719	28,544,414	— 18,269,305
4. Kolonialvaror.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	37,101,235	72,534	— 37,028,701
» 1876—1880	44,076,027	96,842	— 43,979,185
» 1881—1885	40,605,376	176,857	— 40,428,519
<i>År</i> 1881	36,740,966	92,160	— 36,648,806
» 1882	39,365,278	154,867	— 39,210,411
» 1883	43,824,102	142,427	— 43,681,675
» 1884	41,560,991	243,602	— 41,317,389
» 1885	41,535,545	251,230	— 41,284,315
5. Frukter och trädgårdsväxter.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	3,573,600	162,773	— 3,410,827
» 1876—1880	3,455,988	175,785	— 3,280,203
» 1881—1885	4,365,693	247,779	— 4,117,914
<i>År</i> 1881	3,870,413	214,794	— 3,655,619
» 1882	4,041,428	252,005	— 3,789,423
» 1883	4,449,091	235,227	— 4,213,864
» 1884	4,823,306	250,724	— 4,572,582
» 1885	4,644,226	286,144	— 4,358,082
6. Spirituosa och andra dryckesvaror.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	7,376,318	329,348	— 7,046,970
» 1876—1880	5,482,737	966,990	— 4,515,747
» 1881—1885	8,743,672	2,026,292	— 6,717,380

	Inførsel.	Utførsel.	Øferskott af inførsel (—) eller utførsel (+).
<i>År</i> 1881	7,239,817	4,048,208	— 3,191,609
» 1882	8,810,693	697,410	— 8,113,283
» 1883	6,542,803	424,181	— 6,118,622
» 1884	7,706,706	299,102	— 7,407,604
» 1885	13,418,340	4,662,558	— 8,755,782
7. Spånadsåmnen.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	20,557,570	306,951	— 20,250,619
» 1876—1880	16,842,145	294,046	— 16,548,099
» 1881—1885	20,432,806	394,041	— 20,038,765
<i>År</i> 1881	19,567,722	389,876	— 19,177,846
» 1882	20,134,117	460,560	— 19,673,557
» 1883	21,778,182	426,148	— 21,352,034
» 1884	20,258,953	366,392	— 19,892,561
» 1885	20,425,058	327,231	— 20,097,827
8. Garn och tråd m. m.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	8,635,170	177,998	— 8,457,172
» 1876—1880	8,201,913	286,414	— 7,915,499
» 1881—1885	9,374,985	505,843	— 8,869,142
<i>År</i> 1881	8,469,160	262,525	— 8,206,635
» 1882	8,781,683	491,737	— 8,289,946
» 1883	11,362,570	497,066	— 10,865,504
» 1884	9,000,491	757,183	— 8,243,308
» 1885	9,261,022	520,702	— 8,740,320
9. Manufakturvaror af spånadsåmnen.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	37,573,715	2,009,124	— 35,564,591
» 1876—1880	38,426,695	2,765,986	— 35,660,709
» 1881—1885	51,393,881	4,182,471	— 47,211,410

	Införsel	Utförsel	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
År 1881	47,113,457	4,270,356	— 42,843,101
» 1882	47,512,705	4,530,893	— 42,981,812
» 1883	54,198,668	4,126,264	— 50,072,404
» 1884	54,215,408	4,399,092	— 49,815,416
» 1885	53,929,166	3,584,849	— 50,344,317
10. Har, fjäder, hudar, ben, horn och andra djurämnena.			
Årligen 1871—1875	14,089,768	1,209,682	— 12,880,086
» 1876—1880	14,325,792	1,111,547	— 13,214,245
» 1881—1885	15,642,708	1,555,979	— 14,086,729
År 1881	15,586,859	1,258,580	— 14,328,279
» 1882	16,289,876	1,195,904	— 15,093,972
» 1883	16,257,817	1,620,694	— 14,637,123
» 1884	14,109,827	1,742,279	— 12,367,548
» 1885	15,969,159	1,962,438	— 14,006,721
11. Fabrikat af d:o d:o.			
Årligen 1871—1875	880,066	211,113	— 668,953
» 1876—1880	1,424,550	67,571	— 1,356,979
» 1881—1885	2,484,457	99,941	— 2,384,516
År 1881	1,818,076	81,746	— 1,736,330
» 1882	2,174,941	84,971	— 2,089,970
» 1883	2,491,479	101,479	— 2,390,000
» 1884	2,722,780	112,586	— 2,610,194
» 1885	3,215,010	118,921	— 3,096,089
12. Talg, oljor, tjära, gummi och likartade ämnena.			
Årligen 1871—1875	8,082,445	1,203,555	— 6,878,890
» 1876—1880	10,181,169	1,224,164	— 8,957,005
» 1881—1885	13,041,584	1,677,895	— 11,363,689

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
<i>År</i> 1881	12,024,327	1,438,642	— 10,585,685
» 1882	11,336,097	1,509,794	— 9,826,303
» 1883	12,809,400	1,207,254	— 11,602,146
» 1884	14,078,211	2,258,299	— 11,819,912
» 1885	14,959,887	1,975,487	— 12,984,400
13. Fabrikat af d:o d:o.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	889,727	132,621	— 757,106
» 1876—1880	1,723,497	243,475	— 1,480,022
» 1881—1885	2,060,515	400,101	— 1,660,414
<i>År</i> 1881	1,951,173	274,053	— 1,677,120
» 1882	1,937,400	337,367	— 1,600,033
» 1883	2,169,738	390,523	— 1,779,215
» 1884	2,078,645	492,521	— 1,586,124
» 1885	2,165,617	506,043	— 1,659,574
14. Trävaror, oarbetade, sågade eller tillhuggna.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	887,837	84,739,266	+ 83,851,429
» 1876—1880	887,321	88,307,942	+ 87,420,621
» 1881—1885	1,696,247	96,506,054	+ 94,809,807
<i>År</i> 1881	1,231,897	94,901,213	+ 93,669,316
» 1882	1,777,497	104,971,918	+ 103,194,421
» 1883	1,786,219	99,680,170	+ 97,893,951
» 1884	2,024,212	90,188,441	+ 88,164,229
» 1885	1,661,409	92,788,530	+ 91,127,121
15. Trävaror, arbetade.*			
<i>Årligen</i> 1871—1875	848,334	6,439,058	+ 5,590,724
» 1876—1880	1,084,813	10,594,778	+ 9,509,965
» 1881—1885	1,638,853	13,459,781	+ 11,820,928

* Se anm. vid slutet af tabellen sid. 44.

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
<i>År</i> 1881	1,195,482	12,340,211	+ 11,144,729
» 1882	1,681,245	12,964,325	+ 11,283,080
» 1883	1,712,699	14,303,374	+ 12,590,675
» 1884	1,687,087	13,263,734	+ 11,576,647
» 1885	1,917,752	14,427,263	+ 12,509,511
16. Färger och färgningsämnen.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	2,320,442	168,895	— 2,151,547
» 1876—1880	2,045,720	212,511	— 1,833,209
» 1881—1885	2,605,425	342,859	— 2,262,566
<i>År</i> 1881	2,728,729	309,886	— 2,418,843
» 1882	2,184,212	325,082	— 1,859,130
» 1883	2,395,387	309,450	— 2,085,937
» 1884	2,761,253	368,863	— 2,392,390
» 1885	2,957,544	401,015	— 2,556,529
17. Åtskilliga andra växtämnen.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	5,088,809	650,502	— 4,438,307
» 1876—1880	6,318,563	726,057	— 5,592,506
» 1881—1885	8,776,588	895,723	— 7,880,865
<i>År</i> 1881	8,860,333	385,797	— 8,474,536
» 1882	8,847,782	1,201,722	— 7,646,060
» 1883	8,441,869	1,177,306	— 7,264,563
» 1884	9,667,091	915,236	— 8,751,855
» 1885	8,065,864	798,554	— 7,267,310
18. Papper och pappersarbeten.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	1,900,559	2,463,803	+ 563,244
» 1876—1880	2,338,050	5,401,180	+ 3,063,130
» 1881—1885	3,421,338	9,285,409	+ 5,864,071

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
År 1881	2,698,981	5,563,304	+ 2,864,323
» 1882	3,046,263	9,320,380	+ 6,274,117
» 1883	3,763,979	9,698,328	+ 5,934,349
» 1884	3,794,493	10,506,468	+ 6,711,975
» 1885	3,802,972	11,338,566	+ 7,535,594
19. Andra fabrikat af växtämnen.			
Årligen 1871—1875	150,720	18,946	— 131,774
» 1876—1880	161,074	22,751	— 138,323
» 1881—1885	323,523	41,158	— 282,365
År 1881	228,253	32,977	— 195,276
» 1882	248,595	34,287	— 214,308
» 1883	342,261	35,608	— 306,653
» 1884	412,239	39,724	— 372,515
» 1885	386,266	63,193	— 323,073
20. Mineralier: råämnen.			
Årligen 1871—1875	18,755,576	1,077,071	— 17,678,505
» 1876—1880	18,354,153	1,413,170	— 16,940,983
» 1881—1885	23,894,816	1,747,328	— 22,147,488
År 1881	19,874,127	1,430,738	— 18,443,389
» 1882	22,953,829	1,386,245	— 21,567,584
» 1883	24,319,486	1,547,116	— 22,772,370
» 1884	26,619,290	1,557,373	— 25,061,917
» 1885	25,707,350	2,815,168	— 22,892,182
21. Mineralier: fabrikat.			
Årligen 1871—1875	1,820,170	545,053	— 1,275,117
» 1876—1880	2,563,794	1,317,323	— 1,246,471
» 1881—1885	3,147,088	3,163,739	+ 16,651

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
År 1881	2,977,281	2,356,129	— 621,152
» 1882	3,075,866	2,709,878	— 365,988
» 1883	3,212,366	3,213,143	+ 777
» 1884	3,116,139	3,568,201	+ 452,062
» 1885	3,353,790	3,971,342	+ 617,552
22. Metaller: oarbetade eller till en del arbetade.			
Årligen 1871—1875	9,542,229	46,408,561	+ 36,866,332
» 1876—1880	9,305,772	34,513,055	+ 25,207,283
» 1881—1885	8,614,046	40,644,853	+ 32,030,807
År 1881	7,609,999	41,049,489	+ 33,439,490
» 1882	8,369,281	42,701,693	+ 34,332,412
» 1883	8,507,490	40,714,602	+ 32,207,112
» 1884	9,230,171	44,007,160	+ 34,776,989
» 1885	9,353,291	34,751,320	+ 25,398,029
23. Metaller: arbeten deraf.			
Årligen 1871—1875	9,526,038	1,536,744	— 7,989,294
» 1876—1880	7,849,056	1,389,813	— 6,459,243
» 1881—1885	12,251,018	4,336,002	— 7,915,016
År 1881	7,540,472	1,878,179	— 5,662,293
» 1882	10,434,589	5,650,123	— 4,784,466
» 1883	14,522,381	7,484,382	— 7,037,999
» 1884	14,310,758	3,998,045	— 10,312,713
» 1885	14,446,889	2,669,281	— 11,777,608
24. Fartyg, vagnar, maskiner, instrument m. m.			
Årligen 1871—1875	14,061,472	1,181,582	— 12,879,890
» 1876—1880	10,038,270	1,523,746	— 8,514,524
» 1881—1885	12,517,453	2,773,417	— 9,744,036

	Införsel.	Utförsel.	Öfverskott af införsel (—) eller utförsel (+).
<i>År</i> 1881	9,303,537	3,091,031	— 6,212,506
» 1882	11,025,457	2,851,972	— 8,173,485
» 1883	13,491,650	3,027,010	— 10,464,640
» 1884	14,530,893	2,562,845	— 11,968,048
» 1885	14,235,729	2,334,227	— 11,901,502
25. Mynt.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	3,850,408	2,315,106	— 1,535,302
» 1876—1880	4,972,986	999,900	— 3,973,086
» 1881—1885	3,723,568	337,215	— 3,386,353
<i>År</i> 1881	5,115,064	1,204,000	— 3,911,064
» 1882	4,392,369	169,000	— 4,223,369
» 1883	4,153,673	169,875	— 3,983,798
» 1884	2,912,080	23,500	— 2,888,580
» 1885	2,044,652	119,700	— 1,924,952
26. Artiklar till föregående ej hänförliga.			
<i>Årligen</i> 1871—1875	1,373,789	539,148	— 834,641
» 1876—1880	1,912,498	922,624	— 989,874
» 1881—1885	2,917,699	2,343,608	— 574,091
<i>År</i> 1881	2,244,942	1,963,900	— 281,042
» 1882	2,984,975	2,634,101	— 350,874
» 1883	2,933,238	1,853,339	— 1,079,899
» 1884	3,156,439	1,986,186	— 1,170,253
» 1885	3,268,902	3,280,516	+ 11,614

Anm. Uti de till gruppen »Trävaror arbetade» (sid. 40) hörande utförselvärdena ingå *tändstickor* med följande belopp:

Årl. 1871—75	3,639,744 kr.	År 1882	7,417,158 kr.
» 1876—80	5,859,956 »	» 1883	8,367,679 »
» 1881—85	8,329,060 »	» 1884	8,680,984 »
År 1881	7,477,176 »	» 1885	9,702,304 »

Tab. Nr 31.

Handelsflottan åren 1875 och 1885.

	Hela antalet fartyg.				Deraf ångfartyg.					
	Antal.		Ton.		Antal.		Ton.		Hästkrafter.	
	1875.	1885.	1875.	1885.	1875.	1885.	1875.	1885.	1875.	1885.
Landsbygden ...	2,470	2,288	178,878	178,043	194	275	7,480	7,447	2,985	4,433
Städerna ...	1,767	1,680	328,171	339,018	470	603	75,527	102,704	19,912	27,033
Riket	4,237	3,968	507,049	517,061	664	878	83,007	110,151	22,897	31,466

Tab. Nr 32.

In- och utgående fartyg med last åren 1876—1885.

	Från utlandet ankomna.			Till utlandet afgångna.		
	Antal.	Drägtighet, ton.	Derafsvenska fartygs drägtighet, %.	Antal.	Drägtighet, ton.	Derafsvenska fartygs drägtighet, %.
<i>Årligen</i>						
1876—80	9,122	1,415,975	48·0	15,745	2,586,575	38·3
1881—85	10,780	1,952,318	50·6	18,548	3,241,077	39·1
<i>År</i> 1876	9,321	1,333,879	43·7	16,775	2,533,476	37·3
» 77	9,839	1,582,859	45·9	14,813	2,605,395	36·8
» 78	8,876	1,388,346	50·4	14,450	2,445,127	38·5
» 79	7,957	1,261,396	49·4	14,753	2,537,192	38·3
» 80	9,618	1,513,395	50·4	17,935	2,811,683	40·8
» 1881	9,321	1,527,201	48·8	16,664	2,729,528	39·1
» 82	10,728	1,882,042	52·1	18,412	3,267,361	39·7
» 83	11,190	2,008,069	51·5	19,729	3,498,279	39·3
» 84	10,878	2,071,464	49·9	18,950	3,316,621	38·3
» 85	11,782	2,272,813	50·7	18,985	3,393,596	39·2

Tab. Nr 33.

Af svenska fartyg inseglade bruttofrakter åren 1876—1885.

	I fart mellan Sverige och utlandet.	I fart mellan utrikes orter.	Summa.	Deraf med ångfartyg.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	%.
<i>Årligen</i>					
1876—80	18,965,114	16,549,058	35,514,172	12,174,412	34·3
1881—85	19,652,309	14,263,991	33,916,300	13,282,369	39·5
<i>År</i> 1876	19,677,498	16,439,894	36,117,392	12,178,282	33·7
» 77	19,628,633	18,798,407	38,427,040	12,169,061	31·7
» 78	17,704,816	16,753,823	34,458,639	12,007,079	34·8
» 79	17,305,662	14,684,726	31,990,388	11,490,726	35·9
» 80	20,508,960	16,068,439	36,577,399	13,026,914	35·6
» 1881	19,073,136	14,884,012	33,957,148	11,906,600	35·1
» 82	21,592,851	15,249,235	36,842,086	13,308,656	36·1
» 83	21,294,693	15,196,656	36,491,349	14,199,786	38·9
» 84	19,361,263	13,945,938	33,307,201	13,133,478	39·4
» 85	16,939,604	12,044,113	28,983,717	13,863,324	47·8

Tab. Nr 34.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

		1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms	län	3·17	4·76	4·00	2·72	3·17	3·80	4·00	4·41	3·50	3·10
Upsala	»	3·00	5·00	4·10	2·70	3·20	3·80	4·00	4·41	3·25	3·20
Södermanlands	»	3·00	4·75	4·00	2·70	3·00	3·50	4·00	4·30	3·45	3·50
Östergötlands	»	3·40	4·76	3·98	2·86	3·02	3·80	4·40	4·52	3·61	3·50
Jönköpings	»	3·00	4·60	4·50	3·08	3·10	3·31	4·07	4·77	4·44	3·93
Kronobergs	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kalmar	»	3·27	4·92	3·93	2·63	3·05	3·80	3·95	4·25	3·17	3·10
Gotlands	»	3·17	4·75	4·01	2·70	3·10	3·57	3·85	4·40	3·17	3·01
Blekinge	»	3·50	5·00	4·62	3·37	3·40	4·00	4·34	4·82	3·60	3·50
Kristianstads	»	3·50	5·00	3·80	2·90	3·20	3·50	3·76	4·00	3·25	3·20
Malmöhus	»	3·81	4·77	3·70	2·90	3·42	4·24	4·30	4·50	3·31	3·31
Hallands	»	3·00	4·40	3·50	2·96	3·02	3·40	3·50	4·00	3·20	3·00
Göteborgs o. Bohus	»	3·00	5·00	4·25	3·30	3·15	3·50	4·30	4·60	4·00	3·60
Elfsborgs	»	3·06	4·50	4·40	3·40	3·30	3·40	3·70	4·00	4·00	3·65
Skaraborgs	»	3·10	5·00	4·24	2·80	3·05	3·53	4·00	4·35	3·80	3·40
Vermlands	»	4·00	4·50	4·15	3·20	3·10	3·75	4·25	4·50	4·04	3·60
Örebro	»	3·29	5·26	4·14	2·97	3·14	3·77	4·54	4·60	3·62	3·46
Vestmanlands	»	3·20	4·82	4·07	2·83	2·98	3·55	3·99	4·28	3·53	3·26
Kopparbergs	»	3·17	5·25	4·88	3·74	3·47	3·81	3·95	4·19	3·98	3·75
Gefleborgs	»	2·80	4·25	4·25	3·73	3·15	3·25	3·25	3·63	3·38	3·25
Vesternorrlands	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jemtlands	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vesterbottens	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa		61·44	91·29	78·52	57·49	60·02	69·28	76·15	82·53	68·30	64·32
Medelpris för riket		3·23	4·80	4·13	3·03	3·16	3·65	4·01	4·34	3·59	3·39
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna				3·67				3·89			

riket i kronor per kubikf. *hvet*e åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
3·80	3·50	3·00	3·50	3·58	3·67	3·37	3·00	2·65	2·30	2·46
3·55	3·20	2·96	3·55	3·65	2·82	3·16	3·00	2·53	1·94	2·16
3·65	4·00	3·20	3·30	3·40	3·94	3·45	3·18	2·50	2·38	2·39
3·60	3·87	3·19	3·35	3·60	3·89	3·50	3·40	2·66	2·40	2·40
3·80	4·27	3·37	3·55	3·69	3·87	3·58	3·59	3·10	2·80	2·59
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3·50	3·75	3·10	3·18	3·34	3·40	3·30	3·20	2·70	2·25	2·00
3·23	3·50	2·75	3·00	3·34	4·50	3·12	3·12	2·54	2·26	2·27
3·57	4·00	3·33	3·70	3·56	4·00	3·45	3·34	2·65	2·50	2·44
3·25	3·40	2·80	3·14	3·20	3·60	2·90	2·90	2·52	2·50	2·40
3·50	3·65	2·90	3·34	3·54	3·97	3·00	3·12	2·67	2·49	2·41
3·17	3·00	2·50	2·60	2·70	3·00	2·67	2·67	2·50	2·25	2·20
3·60	4·30	3·50	3·60	3·50	4·25	3·40	3·40	2·95	2·60	2·55
3·65	3·90	3·40	3·40	3·50	3·95	3·60	3·50	3·10	2·75	2·50
3·60	4·35	3·25	3·50	3·55	3·85	3·50	3·40	2·91	2·45	2·38
3·70	3·70	3·26	3·27	3·50	3·72	3·33	3·33	3·33	3·00	2·50
3·85	4·05	3·45	3·45	3·80	3·05	3·40	3·39	2·63	2·48	2·46
3·67	4·02	3·23	3·44	3·58	3·72	3·44	3·23	2·67	2·22	2·22
3·77	4·04	3·50	3·48	3·76	4·13	3·80	3·53	2·91	2·66	2·64
3·25	3·90	3·23	3·23	3·47	3·75	3·29	3·27	2·75	2·61	2·60
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67·71	72·40	59·92	63·58	66·26	71·08	63·26	61·57	52·27	46·84	45·57
3·56	3·81	3·15	3·35	3·49	3·74	3·33	3·24	2·75	2·47	2·40
3·47					3·11					

Tab. Nr 35.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms län	2·18	3·81	3·17	2·03	2·11	2·27	2·35	2·67	2·58	2·30
Upsala »	2·14	3·40	3·25	1·96	2·12	2·22	2·35	2·70	2·55	2·38
Södermanlands »	2·00	3·28	3·00	1·93	2·00	2·25	2·40	2·70	2·54	2·40
Östergötlands »	2·20	3·50	3·26	2·18	2·10	2·44	2·80	2·94	3·00	2·68
Jönköpings »	2·12	3·50	3·60	2·29	2·26	2·37	2·60	2·90	3·25	3·03
Kronobergs »	2·22	3·18	3·12	2·34	2·33	2·37	2·55	3·00	3·04	2·75
Kalmar »	2·30	3·66	3·22	2·16	1·98	2·52	2·52	2·72	2·70	2·56
Gotlands »	1·90	3·33	3·32	2·00	1·92	2·22	2·35	2·70	2·38	2·12
Blekinge »	2·54	3·96	3·61	2·40	2·33	2·80	2·90	3·28	3·01	2·67
Kristianstads »	2·48	4·00	3·05	2·25	2·27	2·45	2·45	3·10	3·00	2·69
Malmöhus »	2·44	3·65	3·08	2·30	2·38	2·54	2·65	3·17	2·95	2·68
Hallands »	2·10	3·40	3·14	2·28	2·28	2·26	2·45	3·10	2·93	2·59
Göteborgs o. Bohus »	2·35	3·75	3·30	2·50	2·41	2·50	2·80	3·15	3·08	2·75
Elfsborgs »	2·30	3·80	3·40	2·50	2·44	2·50	2·80	3·00	3·02	2·80
Skaraborgs »	2·20	3·50	3·17	2·30	2·19	2·29	2·60	2·85	2·90	2·54
Vermlands »	3·00	3·65	3·40	2·35	2·35	2·38	2·80	3·00	3·00	2·70
Örebro »	2·43	3·79	3·11	2·19	2·16	2·33	2·64	2·90	2·78	2·40
Vestmanlands »	2·22	3·50	3·05	2·10	2·05	2·30	2·29	2·62	2·52	2·34
Kopparbergs »	2·42	3·91	3·60	2·86	2·52	2·70	2·80	2·99	3·13	2·88
Gefleborgs »	2·12	3·40	3·48	2·75	2·25	2·44	2·50	2·80	2·83	2·63
Vesternorrlands »	2·60	3·75	3·20	2·60	2·45	2·50	2·50	2·67	2·76	2·67
Jemtlands »	2·41	1·83	2·75	2·00	2·63	2·47	2·69	3·17	3·08	2·91
Vesterbottens »	2·76	3·50	3·67	3·01	2·60	2·75	2·83	3·11	3·42	3·00
Norrbottens »	2·69	4·50	3·40	3·18	2·63	2·57	2·52	2·75	3·00	2·71
Summa	56·12	85·55	78·35	56·46	54·76	58·44	62·14	69·99	69·51	63·18
Medelpris för riket	2·34	3·56	3·26	2·35	2·28	2·44	2·59	2·92	2·90	2·63
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna			2·76					2·70		

riket i kronor per kubikf. råg åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
2·46	2·44	2·00	2·03	2·93	2·94	2·13	2·00	1·90	1·70	1·66
2·40	2·20	1·90	2·14	3·15	2·75	2·14	1·97	1·90	1·58	1·52
2·45	2·58	2·00	2·10	2·85	2·92	2·20	2·10	2·00	1·85	1·60
2·59	2·64	2·25	2·20	2·90	2·97	2·40	2·30	2·10	1·85	1·80
2·95	3·04	2·66	2·54	2·76	3·04	2·70	2·40	2·22	2·07	1·90
2·72	2·70	2·38	2·30	2·62	3·00	2·67	2·33	2·20	1·88	1·68
2·53	2·61	2·11	2·05	2·43	2·90	2·25	2·15	2·00	1·68	1·53
2·24	2·40	1·90	1·90	2·70	3·00	2·05	1·90	1·75	1·50	1·50
2·76	2·68	2·20	2·45	3·00	3·30	2·33	2·25	2·20	1·85	1·70
2·67	2·60	2·20	2·16	2·67	3·00	2·20	2·20	2·05	1·90	1·77
2·65	2·58	2·22	2·30	2·90	3·10	2·22	2·23	2·17	1·95	1·70
2·54	2·55	2·28	2·25	2·53	2·70	2·30	2·20	2·00	1·90	1·74
2·70	2·80	2·34	2·35	2·85	3·10	2·35	2·40	2·25	2·00	1·80
2·70	2·75	2·25	2·47	3·00	3·05	2·55	2·60	2·30	2·00	1·70
2·54	2·80	2·25	2·24	2·65	2·95	2·40	2·25	2·11	1·80	1·65
2·63	2·67	2·28	2·25	2·80	3·00	2·20	2·25	2·20	2·05	1·86
2·47	2·42	2·20	2·19	3·04	2·83	2·23	2·22	2·03	1·83	1·70
2·37	2·49	2·02	2·12	2·81	3·08	2·10	2·12	1·98	1·69	1·66
2·79	2·93	2·52	2·45	3·33	3·30	2·53	2·58	2·34	2·10	2·00
2·70	2·85	2·27	2·20	2·73	2·93	2·34	2·44	2·21	2·00	1·90
2·65	2·75	2·35	2·30	2·55	2·90	2·60	2·50	2·20	2·05	2·05
3·05	1·75	2·80	2·46	2·48	1·99	2·44	2·42	2·22	1·09	1·90
2·87	3·03	2·75	2·60	2·76	3·45	2·85	2·79	2·47	2·30	2·25
2·73	3·14	2·67	2·51	2·89	3·09	2·82	2·82	2·48	2·21	2·11
63·16	63·40	54·80	54·56	67·33	71·29	57·00	55·42	51·28	44·83	42·68
2·63	2·64	2·28	2·27	2·81	2·97	2·38	2·31	2·14	1·87	1·78
2·53					2·33					

Tab. Nr 36.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms län	1·82	2·54	2·85	1·67	1·76	1·94	2·06	2·64	2·58	2·20
Upsala »	1·66	2·38	2·61	1·55	1·76	1·84	2·06	2·60	2·50	2·16
Södermanlands »	1·75	2·65	2·70	1·61	1·68	1·83	2·10	2·70	2·54	2·06
Östergötlands »	1·90	2·54	2·87	1·75	1·72	2·00	2·54	2·66	2·94	2·15
Jönköpings »	1·88	2·54	3·00	1·88	1·80	1·90	2·16	2·38	2·91	2·52
Kronobergs »	2·00	2·22	2·73	1·90	1·86	1·87	2·10	2·36	2·70	2·44
Kalmar »	2·06	2·54	2·85	1·84	1·71	1·92	2·19	2·53	2·67	2·25
Gotlands »	2·05	2·47	2·85	1·80	1·83	2·10	2·35	2·70	2·54	2·10
Blekinge »	2·16	2·73	2·98	2·00	2·00	2·14	2·38	2·32	2·92	2·40
Kristianstads »	2·15	2·50	2·65	1·75	1·84	1·95	2·10	2·35	2·56	2·40
Malmöhus »	2·20	2·54	2·62	1·64	1·90	2·07	2·34	2·55	2·62	2·36
Hallands »	1·90	2·40	2·78	1·65	1·71	1·86	1·98	2·30	2·48	2·19
Göteborgs o. Bohus »	2·10	2·50	2·70	1·95	1·90	2·00	2·24	2·45	2·68	2·25
Elfsborgs »	1·70	2·40	2·65	1·95	1·83	1·90	2·00	2·20	2·42	2·20
Skaraborgs »	1·90	2·40	2·80	1·86	1·80	1·87	2·20	2·43	2·65	2·26
Vermlands »	2·35	2·50	3·09	2·00	1·90	1·90	2·25	2·40	2·50	2·21
Örebro »	1·94	2·74	2·70	1·80	1·82	2·05	2·26	2·63	3·03	2·12
Vestmanlands »	1·68	2·62	2·74	1·65	1·64	1·79	1·91	2·47	2·48	2·01
Kopparbergs »	2·00	2·70	2·94	2·35	2·04	2·22	2·32	2·50	2·76	2·49
Gefleborgs »	2·00	2·95	3·00	2·20	1·78	1·99	2·08	2·45	2·64	2·27
Vesternorrlands »	2·25	3·25	2·80	2·15	2·00	2·00	2·06	2·39	2·55	2·33
Jemtlands »	1·90	1·43	2·58	1·65	2·25	2·07	2·45	2·70	2·50	2·41
Vesterbottens »	2·62	3·18	3·30	2·67	2·44	2·50	2·40	2·75	3·30	2·82
Norrbottnens »	2·37	4·00	3·00	2·75	2·28	2·23	2·15	2·50	3·00	2·55
Summa	48·34	62·72	67·79	46·02	45·25	47·94	52·68	60·46	64·47	55·15
Medelpris för riket	2·01	2·61	2·82	1·92	1·89	2·00	2·20	2·52	2·69	2·30
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna			2·25					2·34		

riket i kronor per kubikf. *korn* åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
2.42	2.36	1.92	1.97	2.35	2.34	1.85	1.80	1.80	1.65	1.60
2.10	1.90	1.71	1.90	2.50	1.95	1.75	1.62	1.64	1.50	1.51
2.45	2.44	2.00	2.10	2.31	2.30	1.98	1.90	1.80	1.80	1.55
2.38	2.47	2.00	1.98	2.32	2.28	1.90	1.90	1.90	1.75	1.85
2.55	2.58	2.32	2.18	2.28	2.44	2.16	2.12	2.08	1.97	1.86
2.38	2.26	2.00	1.90	2.12	2.20	2.11	1.87	1.82	1.68	1.52
2.40	2.44	2.18	2.00	2.20	2.25	2.00	1.90	1.80	1.73	1.65
2.34	2.50	2.04	1.98	2.30	2.05	2.05	1.75	1.75	1.50	1.80
2.48	2.55	2.00	2.25	2.16	2.45	1.90	1.88	1.83	1.85	1.63
2.30	2.30	2.03	1.90	2.15	2.20	1.80	1.80	1.82	1.82	1.71
2.40	2.25	1.75	2.00	2.34	2.27	1.80	1.90	1.90	1.90	1.67
2.15	2.20	2.00	2.00	2.11	2.10	1.90	1.90	1.75	1.70	1.55
2.35	2.40	2.08	2.08	2.20	2.25	1.90	1.90	2.00	1.90	1.75
2.15	2.25	2.00	2.00	2.00	2.15	1.95	1.90	1.90	2.00	1.70
2.28	2.46	2.00	1.92	2.10	2.10	1.90	1.82	1.82	1.70	1.62
2.41	2.41	1.99	1.91	2.16	2.20	2.00	2.13	2.03	1.85	1.77
2.38	2.53	1.95	1.97	2.31	2.24	1.86	1.82	1.85	1.73	1.65
2.10	2.23	1.87	1.81	2.14	2.42	1.96	1.79	1.81	1.63	1.58
2.39	2.57	2.18	2.10	2.37	2.47	2.08	2.11	2.00	1.88	1.80
2.28	2.60	2.08	2.02	2.19	2.27	1.88	1.76	1.68	1.76	1.70
2.35	2.75	2.20	2.15	2.20	2.50	2.20	2.10	2.00	1.35	1.90
2.46	1.15	2.30	1.96	2.04	1.45	1.99	2.04	1.76	0.86	1.50
2.75	3.07	2.60	2.35	2.50	2.97	2.54	2.37	2.27	2.14	2.11
2.54	3.20	2.50	2.33	2.52	2.71	2.47	2.47	2.34	2.17	2.04
56.79	57.87	49.70	48.76	53.87	54.56	47.93	46.55	45.35	42.42	41.02
2.37	2.41	2.07	2.03	2.24	2.27	2.00	1.94	1.89	1.77	1.71
2.22					1.97					

Tab. Nr 37.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms län	1·20	1·44	1·75	1·07	1·30	1·20	1·28	1·55	1·75	1·50
Upsala »	1·00	1·28	1·46	1·04	1·20	1·20	1·30	1·43	1·67	1·50
Södermanlands »	1·03	1·42	1·50	1·00	1·15	1·20	1·24	1·48	1·70	1·43
Östergötlands »	1·15	1·45	1·60	1·11	1·20	1·23	1·40	1·43	1·82	1·43
Jönköpings »	1·12	1·50	1·66	1·06	1·06	1·12	1·24	1·30	1·52	1·35
Kronobergs »	0·92	1·13	1·40	1·03	1·09	1·09	1·10	1·30	1·44	1·30
Kalmar »	1·17	1·41	1·56	0·93	0·95	1·04	1·15	1·23	1·58	1·32
Gotlands »	0·95	1·05	1·27	0·80	1·00	1·00	1·30	1·63	1·75	1·31
Blekinge »	1·25	1·50	1·77	1·22	1·35	1·30	1·39	1·57	1·71	1·55
Kristianstads »	1·32	1·60	1·75	1·30	1·35	1·30	1·40	1·50	1·50	1·45
Malmöhus »	1·45	1·67	1·82	1·25	1·37	1·43	1·53	1·67	1·75	1·60
Hallands »	1·10	1·50	1·60	1·20	1·23	1·10	1·10	1·27	1·54	1·45
Göteborgs o. Bohus »	1·15	1·60	1·70	1·25	1·25	1·28	1·25	1·50	1·80	1·50
Elfsborgs »	1·10	1·50	1·70	1·25	1·25	1·25	1·40	1·40	1·60	1·45
Skaraborgs »	1·20	1·45	1·54	1·00	1·15	1·20	1·25	1·35	1·60	1·50
Vermlands »	1·20	1·59	2·00	1·28	1·20	1·20	1·35	1·43	1·90	1·45
Örebro »	1·09	1·47	1·56	1·02	1·15	1·16	1·30	1·43	1·68	1·39
Vestmanlands »	1·10	1·40	1·52	1·01	1·11	1·16	1·21	1·37	1·68	1·45
Kopparbergs »	1·10	1·45	1·55	1·39	1·11	1·27	1·43	1·59	1·84	1·66
Gefleborgs »	1·15	1·40	1·48	1·20	1·08	1·15	1·25	1·45	1·50	1·45
Vesternorrlands »	1·45	1·64	1·55	1·50	1·30	1·35	1·40	1·60	1·78	1·74
Jemtlands »	1·45	0·63	1·49	0·80	1·40	1·19	1·35	1·81	1·75	1·50
Vesterbottens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottnens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	25·65	31·08	35·23	24·71	26·25	26·42	28·62	32·29	36·86	32·28
Medelpris för riket	1·17	1·41	1·60	1·12	1·19	1·20	1·30	1·47	1·68	1·47
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna	1·30					1·42				

riket i kronor per kubikf. *hafre* åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
1·64	1·45	1·20	1·23	1·40	1·40	1·18	1·15	1·20	1·15	1·11
1·51	1·42	1·12	1·20	1·40	1·37	1·15	1·10	1·14	1·14	1·03
1·55	1·40	1·10	1·20	1·34	1·28	1·20	1·06	1·16	1·12	1·08
1·58	1·42	1·12	1·07	1·35	1·30	1·15	1·15	1·20	1·13	1·05
1·38	1·32	1·24	1·18	1·20	1·24	1·14	1·14	1·14	1·05	1·00
1·43	1·30	1·10	1·00	1·17	1·20	1·11	1·00	1·02	0·89	0·89
1·42	1·35	1·04	1·00	1·17	1·20	1·10	1·05	1·05	0·95	0·85
1·55	1·30	1·00	0·87	1·27	1·12	1·00	1·00	1·00	1·09	1·04
1·70	1·40	1·15	1·15	1·29	1·40	1·14	1·07	1·14	1·00	1·00
1·60	1·56	1·15	1·25	1·30	1·40	1·15	1·20	1·25	1·20	1·12
1·74	1·55	1·20	1·30	1·43	1·57	1·27	1·31	1·39	1·27	1·18
1·45	1·30	1·00	1·00	1·15	1·15	1·05	1·05	1·16	1·10	1·05
1·60	1·50	1·25	1·25	1·30	1·25	1·15	1·25	1·28	1·15	1·10
1·45	1·40	1·20	1·20	1·25	1·25	1·20	1·15	1·16	1·05	1·00
1·60	1·25	1·10	1·10	1·25	1·25	1·05	1·10	1·12	1·06	1·00
1·60	1·39	1·23	1·19	1·27	1·35	1·21	1·28	1·19	1·21	1·20
1·47	1·39	1·15	1·12	1·29	1·35	1·10	1·07	1·12	1·03	1·00
1·49	1·39	1·10	1·14	1·31	1·32	1·19	1·09	1·13	1·06	1·07
1·58	1·73	1·20	1·12	1·31	1·43	1·18	1·18	1·21	1·29	1·21
1·50	1·70	1·23	1·17	1·28	1·50	1·24	1·25	1·24	1·23	1·23
1·80	2·00	1·60	1·55	1·60	1·75	1·60	1·50	1·40	1·40	1·40
1·63	2·86	1·58	1·38	1·37	1·50	1·32	1·31	1·16	—	1·23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34·27	33·38	26·06	25·67	28·70	29·38	25·88	25·46	25·86	23·57	23·84
1·56	1·52	1·18	1·17	1·30	1·34	1·18	1·16	1·18	1·12	1·08
1·35					1·20					

Tab. Nr 38.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms län	—	—	—	—	2·50	2·58	2·77	3·33	3·55	3·02
Upsala »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Södermanlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands »	2·50	3·70	3·65	2·30	2·22	2·45	2·86	3·01	4·20	2·70
Jönköpings »	2·50	3·80	4·40	2·50	2·50	2·50	3·10	3·10	3·40	3·40
Kronobergs »	3·00	3·33	3·95	3·02	2·87	2·82	3·25	3·20	4·00	4·00
Kalmar »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Blekinge »	2·81	5·00	4·45	2·70	2·72	3·17	3·31	3·40	3·86	3·80
Kristianstads »	2·48	4·00	3·25	2·45	2·50	2·50	2·70	3·10	3·15	3·00
Malmöhus »	2·46	3·65	3·18	2·50	2·67	2·54	2·88	3·02	3·65	3·05
Hallands »	2·75	3·50	3·50	2·75	2·65	2·65	2·70	3·00	3·29	3·10
Göteborgs o. Bohus »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elfsborgs »	2·60	3·50	4·00	3·00	2·95	2·90	3·30	3·40	3·60	3·50
Skaraborgs »	2·50	3·55	3·51	2·50	2·38	2·42	2·66	2·85	3·25	2·90
Vermlands »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Örebro »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vestmanlands »	2·86	3·86	3·69	2·63	2·58	2·55	2·73	2·95	3·54	2·91
Kopparbergs »	2·50	3·97	3·53	3·09	2·72	2·77	2·96	3·12	3·25	3·11
Gefleborgs »	2·40	3·75	3·75	3·50	2·53	2·52	2·60	2·82	3·00	3·10
Vesternorrlands »	2·75	3·75	3·20	2·60	2·45	2·50	2·50	2·65	2·90	2·90
Jemtlands »	2·41	5·56	2·97	4·50	2·63	2·69	2·76	2·93	2·60	2·69
Vesterbottens »	2·53	3·17	3·42	3·32	3·27	3·17	3·08	3·25	3·50	3·58
Norrbottens »	3·58	5·00	4·50	4·25	4·20	4·00	3·79	4·08	5·00	4·54
Summa	42·63	63·09	58·95	47·61	46·34	46·73	49·95	53·21	59·74	55·30
Medelpris för riket	2·66	3·94	3·68	2·98	2·73	2·75	2·94	3·13	3·51	3·25
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna			3·20					3·12		

riket i kronor per kubikf. *ärter* åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
3·19	3·31	2·85	2·78	3·08	3·50	2·95	2·93	2·70	2·54	2·33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2·87	3·27	2·55	2·54	2·87	3·39	2·87	3·00	2·75	2·45	2·15
3·40	4·10	3·60	3·50	3·60	4·00	3·50	3·40	3·50	3·20	2·50
3·86	3·77	3·40	3·31	3·42	3·72	3·44	3·07	3·12	3·04	2·83
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3·43	3·41	2·70	2·76	3·00	4·00	3·11	2·96	2·86	2·60	2·56
3·12	3·12	2·85	2·82	3·00	3·20	2·70	2·50	2·56	2·54	2·41
3·18	3·20	3·00	3·05	3·30	3·52	2·92	2·94	2·89	2·80	2·54
3·10	3·00	2·50	2·50	2·70	2·70	2·75	2·75	2·75	2·50	2·50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3·25	3·35	3·00	3·00	3·00	3·55	3·25	3·20	3·20	3·20	2·90
2·90	3·25	2·80	2·80	2·80	3·00	3·06	3·00	2·75	2·54	2·25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2·86	3·17	2·89	2·81	3·14	3·33	3·11	2·66	2·62	2·28	2·11
3·20	3·21	2·88	2·72	3·03	3·39	3·00	2·89	2·80	2·83	2·58
3·10	3·25	2·88	2·81	2·92	3·39	3·04	3·08	2·82	2·77	2·66
2·80	2·75	2·35	2·30	2·70	3·20	2·70	2·60	2·40	2·40	2·40
2·80	4·76	2·51	2·42	2·12	3·00	1·98	2·08	2·00	—	1·80
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4·54	4·71	4·25	3·92	4·37	5·00	4·47	4·25	4·25	3·98	3·42
51·60	55·63	47·01	46·04	49·05	55·89	48·83	47·31	45·97	41·67	39·94
3·23	3·48	2·94	2·88	3·07	3·49	3·05	2·96	2·87	2·78	2·50
3·12					3·03					

Tab. Nr 39.

Markegångspriset i hvarje län samt medelpriset för

	1866.	1867.	1868.	1869.	1870.	1871.	1872.	1873.	1874.	1875.
Stockholms län	62	60	65	62·50	66	66	64·50	75	85	80
Upsala »	60	56	60	60	65	65	70	72	81	85
Södermanlands »	55	52	60	58	60	63	64	71	80	80
Östergötlands »	53	51·15	56·80	60	58	60	70	70·80	82·50	82·50
Jönköpings »	50	50	53	53	55	57·33	57·88	59·75	70	71·25
Kronobergs »	50	44·72	48·50	48·08	48·67	51·92	52	55	61·72	61·50
Kalmar »	55	55	60	55	55	60	60	65	82·25	80
Gotlands »	50	50	50	50	53·33	55·60	60	65	75	75
Blekinge »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kristianstads »	60	60	65	62	62	65	65	70	75	80
Malmöhus »	70	66	72	70	72	75	75	75	85	90
Hallands »	55	50	50	53·52	50	50	50	55	67	65
Göteborgs o. Bohus »	60	60	67	62·50	60	62·50	62·50	67	80	85
Elfsborgs »	55	53	54	52	53·80	55	55	57	65	69·90
Skaraborgs »	52	52	50	50	50	55	56	58	66	68
Vermlands »	60	55	60	55	55	60	63	64	80	75
Örebro »	55·06	52·50	54·88	55·62	60	62·50	62·50	65	77	77
Vestmanlands »	56	56	54·90	57·40	55·78	60	61·44	69·33	78·33	78·33
Kopparbergs »	53	53	52·40	55·10	54·05	58	61·67	70	78·60	80
Gefleborgs »	56·50	52·50	52	52	54·88	54·31	56	66·13	72·75	72·50
Vesternorrlands »	55	55	52	55·30	56·70	57·10	60	65	72·50	72·50
Jemtlands »	50	50	50	50	50	50·84	58·33	64·59	73·34	61·67
Vesterbottens »	50	50	43·33	45·00	48·33	46·67	46·67	56·67	65	65
Norrbottnens »	55	50	45	50	52·08	55	55	68·75	75	68·33
Summa	1,277·56	1,233·87	1,275·81	1,272·85	1,295·62	1,345·77	1,386·49	1,505·02	1,727·99	1,723·48
Medelpris för riket	55·55	53·65	55·47	55·34	56·33	58·51	60·28	65·44	75·13	74·93
Årligt riksmedelpris för femårsperioderna	55·27					66·86				

riket i kronor per centner *smör* åren 1866—1886.

1876.	1877.	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1886.
85	80	60	60	75	80	72 ⁵⁰	70	69	66 ¹⁵	63
88 ⁷⁵	85	70	60	75	75	75	71	72	70	63
85	82	72	60	76	80	75	74	74	70	65
82 ⁵⁰	82 ⁵⁰	65	60	68	73	72	72	72	70	65
72	75	60	54 ⁵⁰	65 ⁷⁹	72 ³³	68 ²⁵	65 ⁷⁵	65	62 ⁰⁸	55
66 ⁷⁰	64	55	45	54 ¹⁷	55	60	60 ⁸³	58 ³³	54 ⁶⁷	54 ¹⁷
82	82 ⁵⁰	65	52	62	67	75	68	68	62	65
80	80	70	55	60	60	60	60	60	60	55
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
83	81	75	63 ¹⁴	73	75	75	75	75	75	70
96	88	85	75	85	87	87	87	87	83	75
70	70	50	50	58	63	63	63	63	63	60
90	90	72 ⁵⁰	60	65	75	75	75	75	71	70
71 ⁵⁰	71 ⁵⁰	58	52	60	67	65	69 ⁹⁰	66	65	50
70	70	60	52	58	65	65	65	67 ³¹	65 ³⁸	60
83	80	62	55	70	75	70	70	68 ⁸⁰	70	61
81	80	75	65	70	75	75	75	75	75	70
80 ⁷⁸	79 ⁸⁹	65 ⁶⁷	56 ¹¹	68 ⁸⁹	76 ²⁵	73	71 ⁷⁵	72 ⁵⁰	70 ⁶²	69 ¹²
82 ⁵⁰	81 ⁵⁰	60	50	64 ³⁰	68 ³³	70	70	70	67 ²²	63 ³³
77	80	60	50	70	74	67 ⁷⁵	65 ⁵⁰	66 ¹⁰	63 ⁰⁹	62 ⁶⁰
75	75	54	48	61 ⁷⁰	72 ⁵⁰	65	60	56	56 ⁴⁰	53
66 ⁶⁷	75	53 ³⁴	48 ⁷⁵	60	70	70 ⁸⁴	65 ⁸⁴	65	61 ⁸⁸	48 ⁷⁵
65	68 ³³	48 ³³	41 ⁶⁷	60	67 ⁵⁰	68 ⁷⁵	67 ⁵⁰	63	55	46 ⁸⁷
74 ¹⁷	72 ⁵⁰	54 ⁵⁸	45 ⁴²	64 ⁵⁸	70 ⁸³	67 ⁵⁰	61 ⁸⁰	61 ⁵⁸	52 ⁷¹	50 ⁴²
1,807 ⁵⁷	1,793 ⁷²	1,450 ⁴²	1,258 ⁵⁹	1,524 ⁴³	1,643 ⁷⁴	1,615 ⁵⁹	1,583 ⁸⁷	1,569 ⁶²	1,509 ²⁰	1,395 ²⁶
78⁵⁹	77⁹⁹	63⁰⁶	54⁷²	66²⁸	71⁴⁷	70²⁴	68⁸⁶	68²⁴	65⁶²	60⁶⁶
68¹³					68⁸⁹					

Tab. Nr 40.

Statens jernvägar

	Baulängd, km.		Persontrafik.			Gods-	
	Vid årens slut.	Medellängd trafikerad bana.	Antal resande.	Antal person-kilometer.	Person-kilometer pr bankm.	Godsmängd, ton.	Antal ton-kilometer*.
<i>Årligen</i>							
1866—70	1,087	1,051	1,498,022	77,242,874	73,495	531,763	61,980,551
1871—75	1,356	1,302	2,523,982	127,661,445	98,050	1,193,567	137,442,248
1876—80	1,768	1,698	3,167,520	144,872,027	85,319	1,702,168	194,973,724
1881—85	2,284	2,228	3,707,462	171,441,266	76,949	2,333,172	254,545,735
<i>År</i> 1866	1,044	917	1,283,908	69,242,091	75,509	375,968	44,293,630
» 67	1,078	1,052	1,476,598	75,600,043	71,863	504,082	61,015,327
» 68	1,078	1,078	1,563,838	79,800,700	74,027	516,952	61,467,484
» 69	1,118	1,088	1,572,627	81,613,532	75,012	549,309	64,570,486
» 70	1,118	1,118	1,593,141	79,958,005	71,519	712,505	78,555,826
» 1871	1,189	1,156	1,659,204	89,505,841	77,427	729,861	90,881,932
» 72	1,239	1,201	1,966,629	103,793,860	86,423	908,251	110,480,536
» 73	1,382	1,275	2,557,543	132,754,118	104,121	1,200,180	138,560,903
» 74	1,455	1,401	3,152,603	154,219,050	110,078	1,435,629	161,920,940
» 75	1,513	1,475	3,283,933	158,034,354	107,142	1,693,913	185,366,930
» 1876	1,595	1,538	3,272,176	151,715,110	98,644	1,843,716	209,705,115
» 77	1,622	1,600	3,284,618	146,806,191	91,754	1,749,140	207,978,563
» 78	1,724	1,648	3,177,526	139,213,864	84,474	1,545,753	176,869,555
» 79	1,941	1,759	2,898,449	131,653,953	74,846	1,543,988	177,398,270
» 80	1,956	1,945	3,204,830	154,971,017	79,677	1,828,241	202,917,116
» 1881	2,194	2,012	3,279,041	159,066,397	79,059	2,098,723	230,851,227
» 82	2,232	2,212	3,542,842	167,283,671	75,626	2,320,468	248,112,444
» 83	2,299	2,246	3,663,727	169,787,314	75,595	2,450,086	269,299,945
» 84	2,312	2,300	3,915,984	178,641,929	77,670	2,400,027	256,127,500
» 85	2,385	2,370	4,135,714	182,427,018	76,973	2,396,558	268,337,560

* För åren 1866—70 ingår icke i beräkningen uppgift om transporteradt resgods samt åkdon.

Anm. För de enskilda jernvägarne redogöres i betänkandets del I.

åren 1866—1885.

trafik.	Inkomster, kronor.				Brutto- inkomsten pr dag och bankilome- ter. Kr.	Utgifter. Kr.	Nettovinst. Kr.	Utgifter i % af inkom- ster.
	Tonkilo- meter pr bankm.	Af person- trafiken.	Af gods- trafiken.	Öfriga inkomster.				
58,973	2,584,469	3,304,383	162,143	6,050,995	15·75	3,592,193	2,458,802	59·4
105,562	4,723,768	6,713,500	147,599	11,584,867	24·06	6,523,390	5,061,477	56·3
114,826	6,157,744	9,315,909	214,603	15,688,256	25·50	10,498,390	5,189,866	66·9
114,249	7,333,539	11,854,562	231,590	19,419,691	23·90	11,753,298	7,666,393	60·5
48,303	2,426,708	2,532,267	105,396	5,064,371	15·13	3,009,659	2,054,712	59·4
57,999	2,567,503	3,274,525	175,021	6,017,049	15·67	3,650,899	2,366,150	60·7
57,020	2,601,324	3,223,994	335,761	6,161,079	15·66	4,226,333	1,934,746	68·6
59,348	2,675,871	3,445,750	99,660	6,221,281	15·67	3,463,395	2,757,886	55·7
70,265	2,650,939	4,045,377	94,877	6,791,193	16·64	3,610,677	3,180,516	53·2
78,618	3,106,685	4,585,788	92,387	7,784,860	18·45	3,914,880	3,869,980	50·3
91,990	3,779,493	5,299,256	132,441	9,211,190	21·01	4,611,708	4,599,482	50·1
108,675	4,792,415	6,755,690	161,483	11,709,588	25·16	6,186,167	5,523,421	52·8
115,575	5,899,511	8,037,358	171,689	14,108,558	27·59	8,173,644	5,934,914	57·9
125,672	6,040,739	8,889,408	179,994	15,110,141	28·08	9,730,554	5,379,587	64·4
136,349	6,484,940	9,917,743	206,365	16,609,048	29·59	10,443,066	6,165,982	62·9
129,987	6,416,705	9,686,842	242,795	16,346,342	27·99	11,460,454	4,885,888	70·1
107,324	6,014,370	8,460,320	211,194	14,685,884	24·41	10,702,139	3,983,745	72·9
100,852	5,547,388	8,548,430	214,186	14,310,004	22·29	9,903,087	4,406,917	69·2
104,328	6,325,316	9,966,211	198,473	16,490,000	23·23	9,983,205	6,506,795	60·5
114,737	6,801,668	11,092,235	178,970	18,072,873	24·61	10,501,882	7,570,991	58·1
112,167	7,241,793	11,702,601	210,297	19,154,691	23·72	10,985,304	8,169,387	57·4
119,902	7,423,028	12,333,537	244,843	20,001,408	24·40	12,158,568	7,842,840	60·8
111,360	7,552,222	11,984,895	271,377	19,808,494	23·59	12,127,320	7,681,174	61·2
113,223	7,648,982	12,159,542	252,463	20,060,987	23·19	12,993,417	7,067,570	64·8

Tab. Nr 41.

Telegrafinrättningen åren 1866—1885.

	Längd i kilometer.		Antal telegrafstationer.	Taxerade telegram.			Antal telegram på 100 invånare.
	Linier.	Trådledningar.		Inländska.	Utländska.	Summa.	
<i>Årligen</i>							
1866—70	6,593	13,523	105	320,995	190,307	511,302	12·0
1871—75	7,593	17,407	147	546,913	314,931	861,844	20·1
1876—80	8,229	20,188	175	574,377	380,956	955,333	21·3
1881—85	8,486	20,691	178	608,632	560,997	1,169,629	25·4
<i>År</i> 1866	6,395	12,583	93	268,128	150,616	418,744	10·1
» 67	6,304	13,090	96	309,639	180,443	490,082	11·1
» 68	6,630	13,548	107	312,303	184,416	496,719	11·1
» 69	6,796	13,877	113	348,931	211,733	560,664	13·5
» 70	6,838	14,515	117	365,975	224,325	590,300	14·2
» 1871	7,057	14,943	122	418,161	236,653	654,814	15·6
» 72	7,490	16,224	134	491,515	287,595	779,110	18·4
» 73	7,630	17,857	151	569,972	339,856	909,828	21·3
» 74	7,849	18,633	159	620,392	351,267	971,659	22·5
» 75	7,939	19,377	170	634,525	359,285	993,810	22·8
» 1876	8,022	19,673	169	614,936	368,010	982,946	22·3
» 77	8,269	20,330	175	631,416	384,177	1,015,593	22·8
» 78	8,287	20,308	179	563,262	368,476	931,738	20·7
» 79	8,281	20,295	177	511,432	348,536	859,968	18·9
» 80	8,288	20,336	176	550,841	435,579	986,420	21·6
» 1881	8,366	20,471	174	591,276	526,805	1,118,081	24·5
» 82	8,373	20,433	175	606,508	568,874	1,175,382	25·7
» 83	8,551	20,712	179	618,487	590,601	1,209,088	26·3
» 84	8,562	20,871	182	619,634	559,325	1,178,959	25·5
» 85	8,578	20,968	181	607,256	559,378	1,166,634	25·0

Tab. Nr 42.

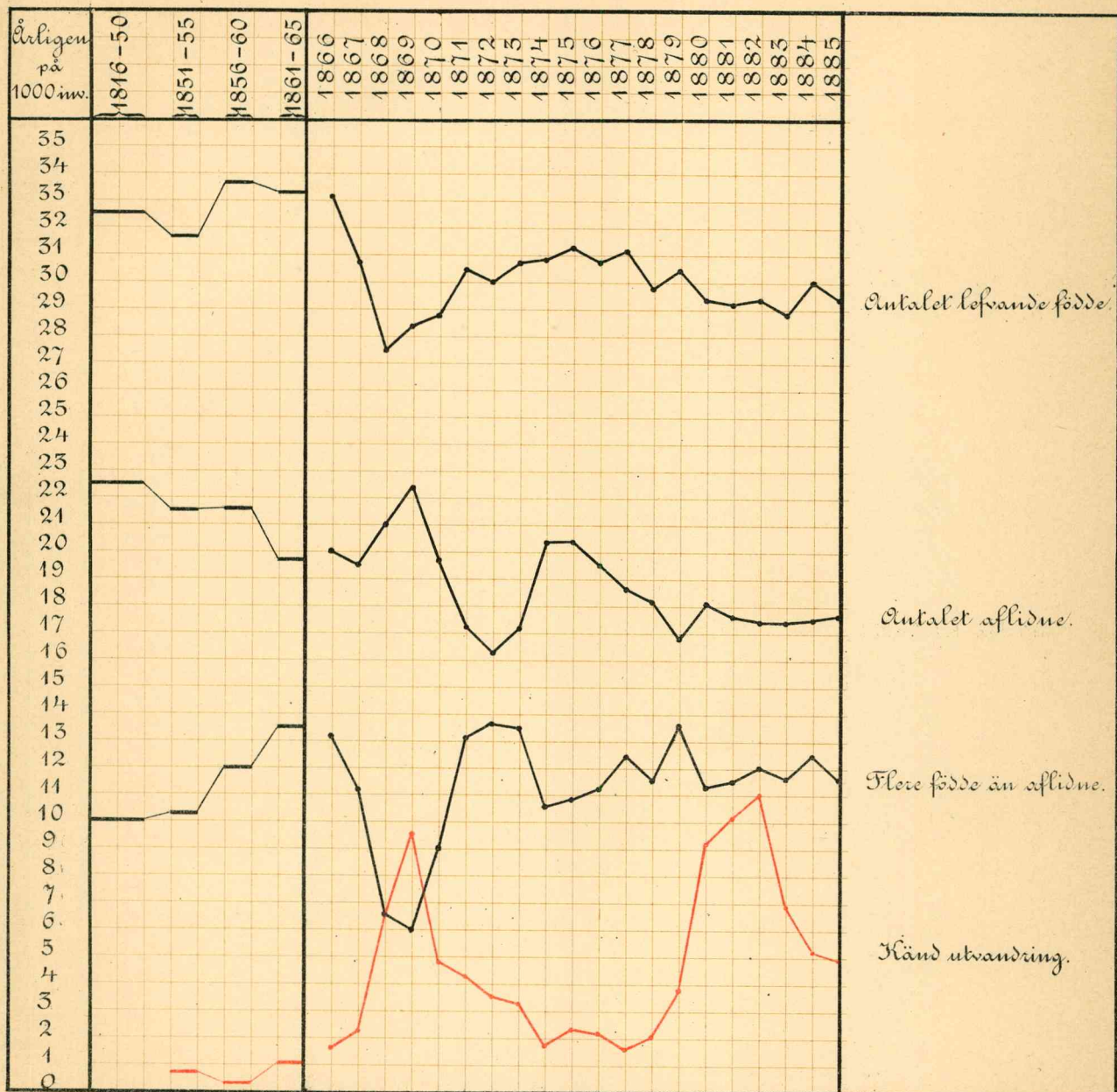
Posttrafiken åren 1875—1885.¹⁾

	Antal postanstalter.	Antal postförda mil.	Postförsändelser. ²⁾			Värde af assurerade försändelser, postanvisningar och postförskott.
			Inrikes.	Utrikes.	Summa.	
<i>Årligen</i>						
1876—80	1,896	1,767,017	51,217,608	7,994,144	59,211,752	605,968,803
1881—85	1,916	2,031,706	69,297,285	12,571,917	81,869,202	696,488,096
<i>År</i> 1875	1,934	1,269,555	48,040,950	6,915,310	54,956,260	565,785,588
» 1876	1,980	1,707,963	47,658,117	7,276,246	54,934,363	606,508,981
» 77	1,992	1,767,823	51,654,969	7,618,730	59,273,699	635,799,225
» 78	1,963	1,821,174	52,901,866	7,575,998	60,477,864	619,051,149
» 79	1,762	1,724,636	49,707,212	7,956,259	57,663,471	566,738,109
» 80	1,785	1,813,488	54,165,874	9,543,489	63,709,363	601,746,550
» 1881	1,830	1,836,341	59,740,584	10,397,178	70,137,762	604,436,573
» 82	1,862	1,987,772	63,459,596	12,537,386	75,996,982	618,541,108
» 83	1,896	2,022,129	67,799,639	12,344,939	80,144,578	745,968,424
» 84	1,965	2,118,739	73,571,338	13,214,760	86,786,098	746,832,616
» 85	2,026	2,193,551	81,915,268	14,365,324	96,280,592	766,661,759

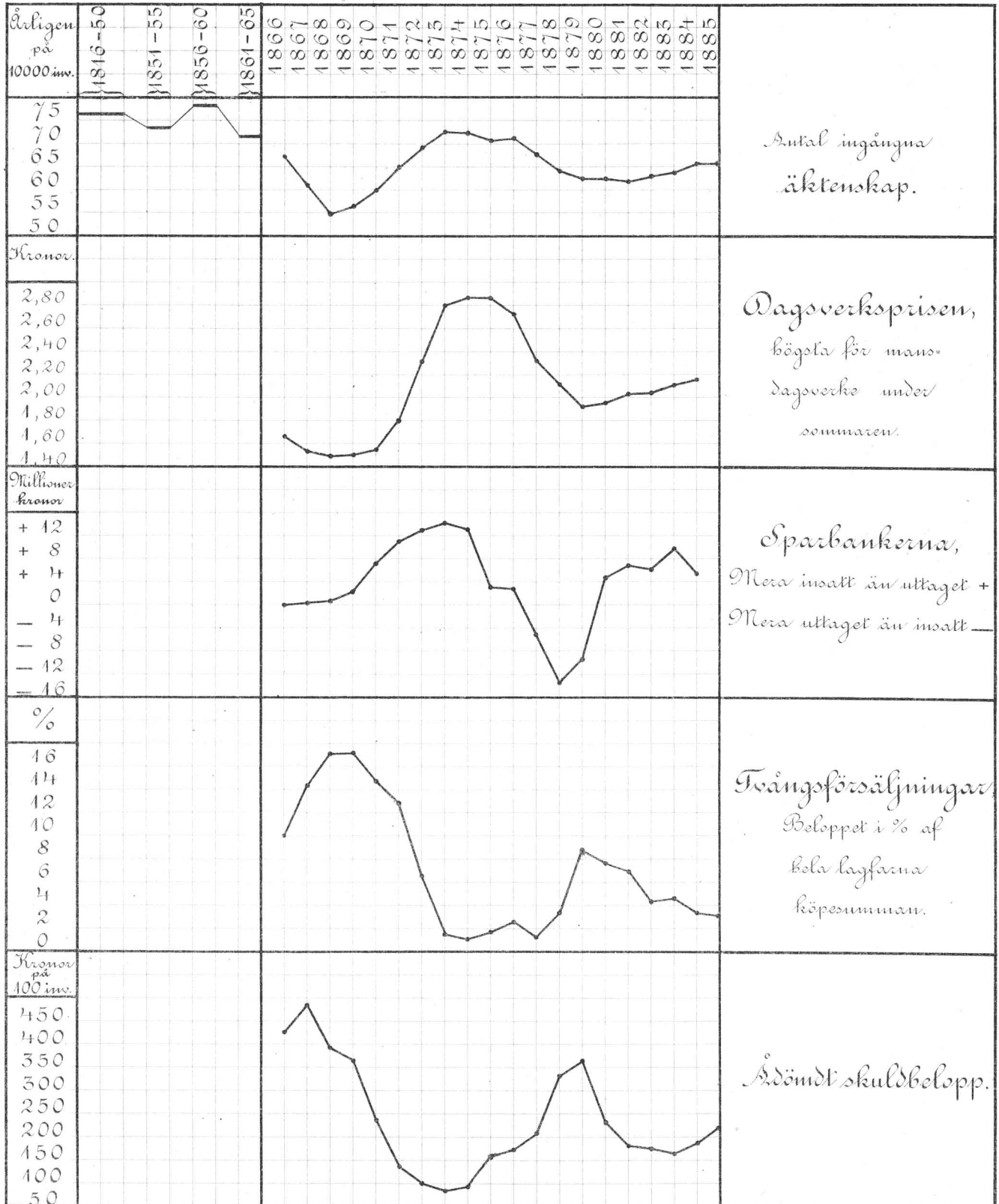
¹⁾ Uppgifterna rörande posttrafiken före år 1875 äro i några hänseenden ej fullt jemförliga med dem för senare åren och hafva på den grund här uteslutits.

²⁾ Abonnerade tidningar äro här beräknade efter nummerexemplar, hvarjente upptagits försändelser både till och från utlandet.

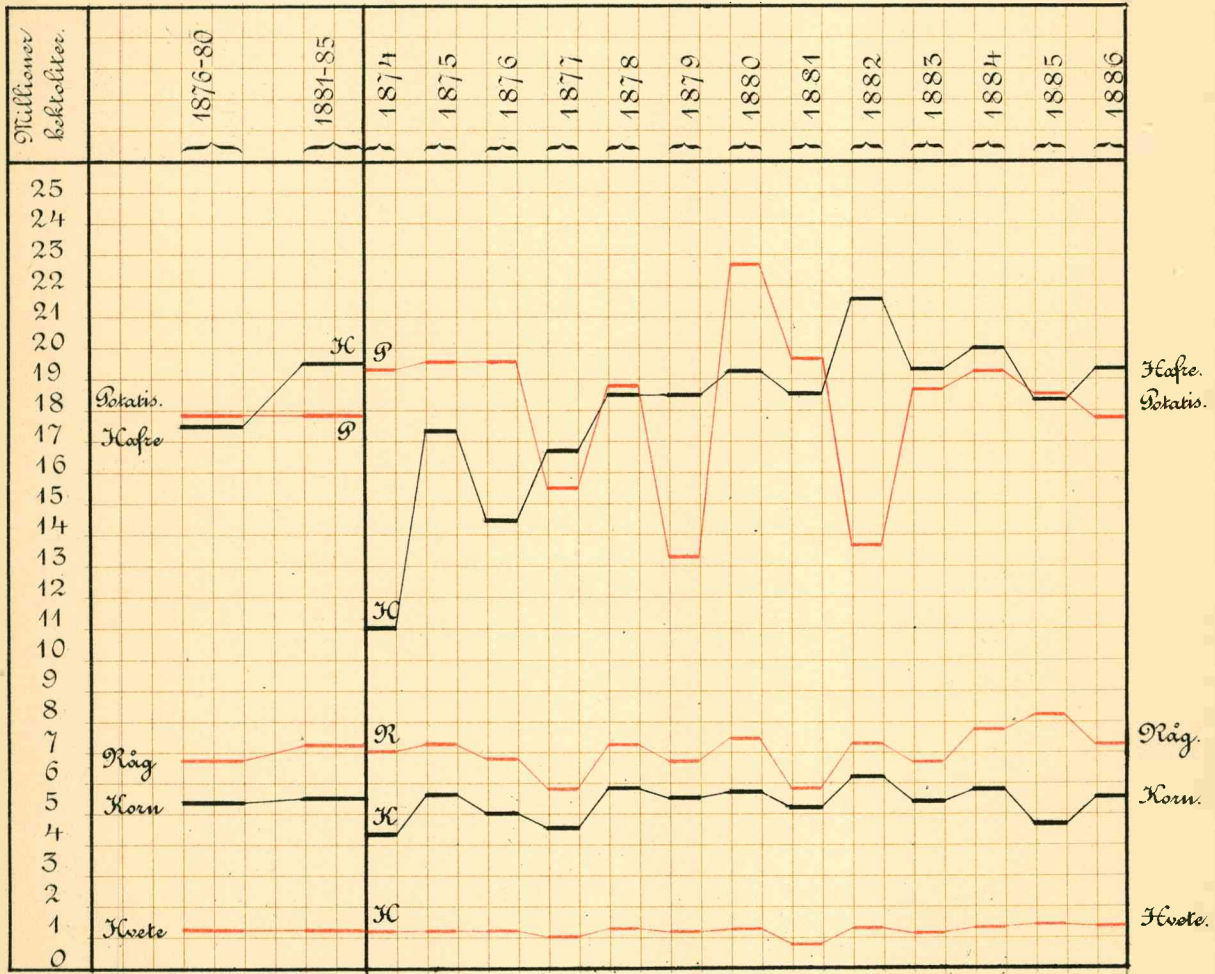
Befolkningsrörelsen.

Äktenskap.-Dagverkopris.-Sparbanker.-
Tvångsförsäljningar. - Ådömdt skuldbelopp.

Skörd.

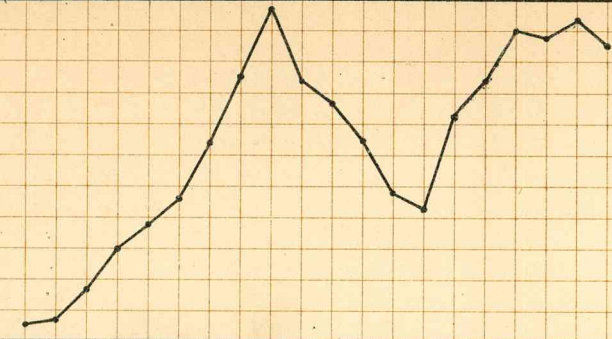

Bergsprodukter.

Millioner
centner.

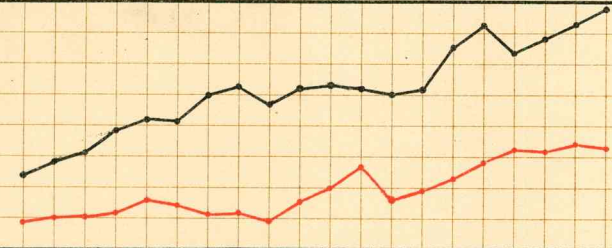
1866
1867
1868
1869
1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885

21
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11

Jernmaln.

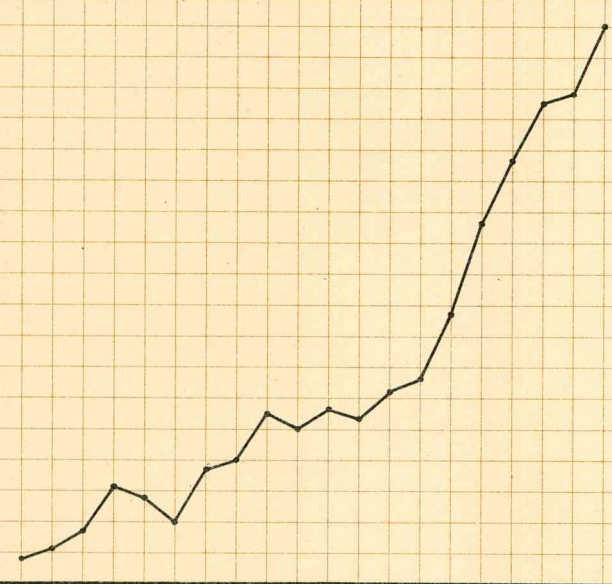
10
9
8
7
6
5
4
3

Tillverkning af tackjern
och gjutgods vid masugnar.

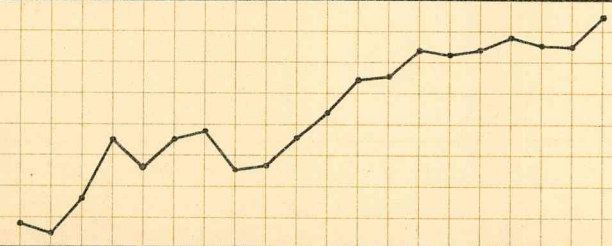
Tillverkning af stångjern
och smältstycken.

1,8
1,7
1,6
1,5
1,4
1,3
1,2
1,1
1,0
0,9
0,8
0,7
0,6
0,5
0,4
0,3
0,2
0,1
0,0

Tillverkning af stål.

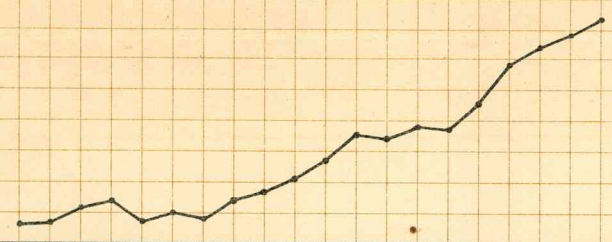
1,1
1,0
0,9
0,8
0,7
0,6
0,5
0,4

Zinkmaln.

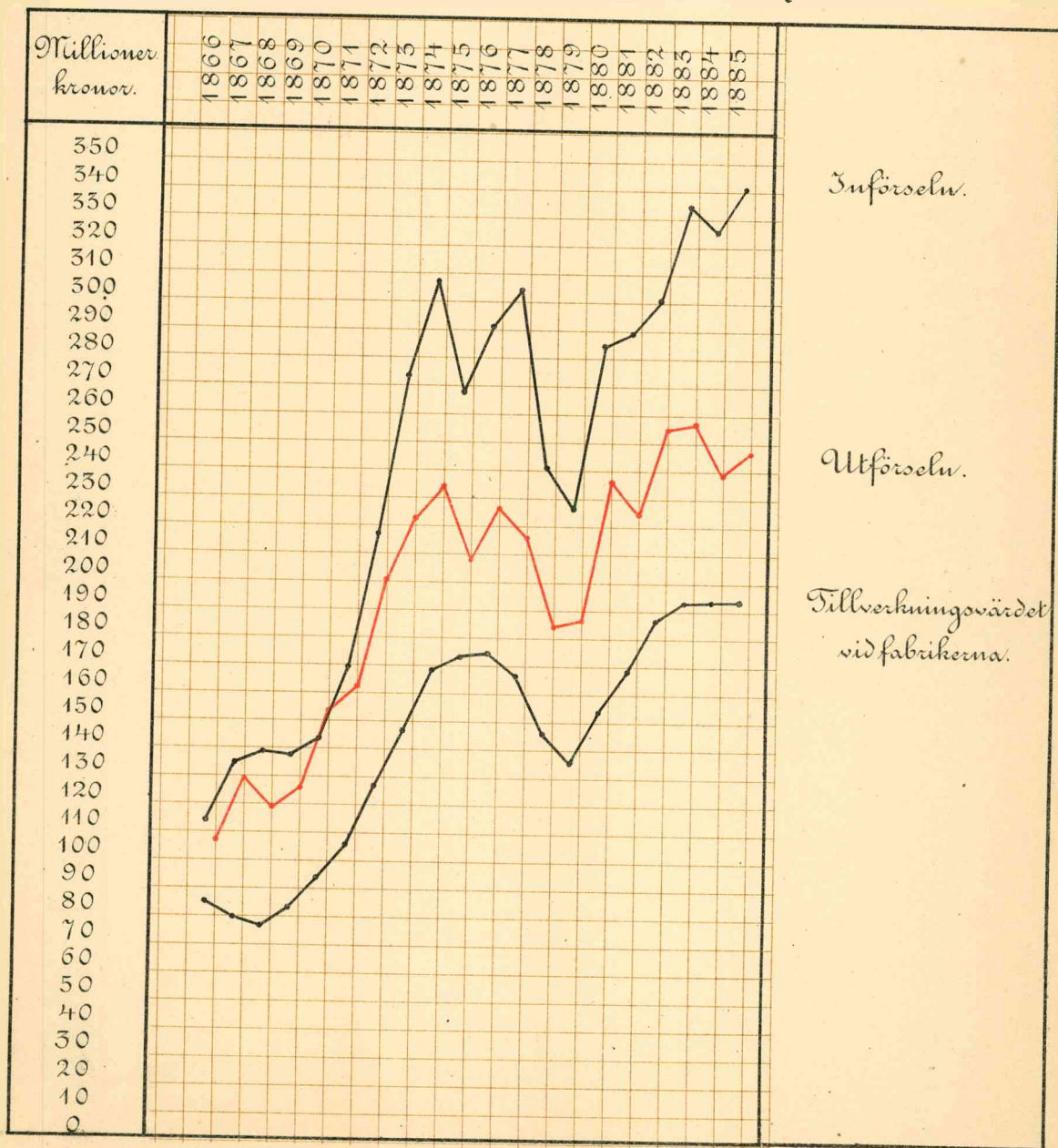
Millioner
kubikfot.

8
7
6
5
4
3
2
1

Stenkol.

Värdet af
in- och utförelsen samt fabrikotillverkningen.

In- och utförelvärdet för några hufvudartiklar.

